TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

OSMANİYE İLİ DÜZİÇİ İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI, BAYRAMLAR VE TÖRENLER

Enise KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2010

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

OSMANİYE İLİ DÜZİÇİ İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI, BAYRAMLAR VE TÖRENLER

Enise KILIÇ

DANIŞMAN: Prof. Dr. Erman ARTUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2010

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof Dr. Erman ARTUN
(Danışman)

Üye: YRD. Doç. Dr. Refiye OKUŞLUK ŞENESEN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR

ONAY
Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
……/……/ 2010

Prof.Dr.Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tez kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

OSMANİYE İLİ DÜZİÇİ İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI, BAYRAMLAR ve TÖRENLER

Enise KILIÇ

Yüksek Lisan Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN
Aralık 2010, 391 sayfa

Bu çalışmada Osmaniye'nin Düziçi ilçesindeki halk inançları, bayramlar ve törenler konuları üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümde Düziçi halkının geçiş dönemleri ve hayatın her alanında karşılaşılan halk inançları üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ele alınan konularda yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin verilmesinin ardından sözlü kaynaklardan edinilen bilgilere dayalı inançların eski Türk kültürü ile ilişkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde Düziçi halk kültüründe kandiller, kutsal aylar, dini ve milli bayramlar, törenler ve bunlarla ilgili halk inançları konularına yer verilmiştir. Bu bölümde de yazılı kaynaklardan edinilen bilgilerin verilmesinin ardından sözlü kaynaklardan edinilen bilgilere dayalı adet ve inanışlara yer verilmiştir. Bölüm sonlarında değerlendirme yapılmıştır.

Üçüncü Bölümde yerel kelimeleri kapsayan bir sözlük hazırlanmıştır ve emekli öğretmen Mehmet Yılmaz'ın Elif Ana'dan derlediği Düziçi halk söyleyişlerine yer verilmiştir.

Bu araştırmanın sonunda Düziçi halk inançlarında eski Türk inançlarının izlerinin bulunduğu görülmüştür. İslamiyet'in etkisiyle bu izler bugünü şeklini almıştır.

Anahtar Sözcükler: Osmaniye, Düziçi, Halk İnançları, Kandiller, Kutsal Aylar, Bayramlar, Törenler, Hac, Sünnet, Askere Gönderme, Yağmur Duası.

ABSTRACT

PEOPLE'S BELIEFS FESTIVALS AND CEREMONIES OF DÜZICI TOWN IN OSMANIYE

Enise KILIÇ

Master Thesis, The Turkish Language and Literature Department
Supervisor: Prof. Dr. Erman ARTUN
December 2010, 391 page

In this study, people's beliefs, festivals and ceremonies of Düzici town in Osmaniye was evaluated.

In the first part focused on the topic of transition period of the Düzici people and people's beliefs is encountered in all life. Getting started with this issue, some information which was given from written sources was given with related subject. The main topic of this part, that is to reveal the link between ancient Turkish culture and collected data with people's beliefs from Düzici peoples.

In the second part, religious and national festivals, important religious days (kandil), holy months and festivals were evaluated of Düziçi people culture.

Then the connection between them and religious festivals were examined under the title of festivals. This part contains both collected data with people's beliefs from Düziçi and some written information with related subject.

In the third part, some public sayings of düziçi obtained from Elif Ana by the retired teacher Mehmet YILMAZ.

In this study, a mini dictionary was prepared and dictionary was containing of regional word of Düziçi. At the end of parts evaluation was done.

As a result this study shows that Düziçi people's beliefs are contain some ancient Türk belief and ancient Türk belief in duziçi folk culture was changed by Islamic effects at to present.

Keywords: Osmaniye, Düziçi, people belief, Kandil, holy months, festivals, Ceromoies, Hadj, circumcision, sending soldiers, prayer for rain.

ÖN SÖZ

Türkler, en eski zamanlardan itibaren birçok dinin, inanç sisteminin ve kültürün etkisinde kalmıştır. Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra eski dinlerinin ve inanç sistemlerinin, kültürleri üzerindeki etkisi devam etmiştir. Eski Türk inançları İslamiyet'in etkisiyle zenginleşerek hayatın hemen her safhasındaki inanışlarda etkili olmuştur. Sosyal ilişkilerin ve sosyal dayanışmanın en güzel örnekleri olan bayramlar ve törenler de halk kültürümüzün önemli ögelerindendir. Bu halk kültürü ögeleri derlenerek kayıt altına alınmadığı takdirde, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Bu çalışma ile halk inançları, bayramlar ve törenlerle ilgili yaşayan kültür ögelerini kayıt altına alarak, bu kültür ögelerinin yok olmasını engellemeyi ve gelecek nesillere bu kültür birikimini aktarmayı amaçladık.

Çalışmamızda yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlandık. Kaynak kişi sayısını mümkün olduğunca fazla tutarak Osmaniye ili Düziçi ilçesi halk inançları, bayramlar ve törenler ile ilgili doğru tespitlerde bulunmaya çalıştık.

Çalışma sırasında bilgilerine başvurduğum tüm kaynak kişilere, beni evlerinde misafir eden Düziçi halkına, desteğini esirgemeyen Düziçi Belediye Başkanı sayın Ökkeş NAMLI'ya, derlemeler sırasında Düziçi Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Müdürlüğü görevinde bulunan ve kaynak kişilere ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen amcam Ali KURT'a, çalışma süresince bilgi ve desteklerini esirgemeyen şair ve yazar Bekir DAĞSEVER'e, halk ozanı Dursun YEŞİLOĞLU'na emekli kültür müdürü Mehmet GÖL'e ve çalışmamızın her aşamasında bilgilerine başvurduğum, annesi Elif Ana'dan yaptığı halk söyleyişleri derlemesini çalışmamıza kazandıran emekli öğretmen Mehmet YILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Derleme aşamasından tez bitimine kadar geçen süreçte desteklerini esirgemeyen annem ve babam Münevver-Feyzi KILIÇ'a, kardeşim Can KILIÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma süresince bana her zaman destek olan hocalarım Yard. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR'a, Yard. Doç. Dr. Refiye ŞENESEN'e, Araş. Gör. Ayhan KARAKAŞ'a, tez konusunun tespitinden çalışmanın tamamlanmasına kadar geçen süreçte bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren ve benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Erman ARTUN'a sonsuz teşekkür ederim.

Enise KILIÇ

Adana/2010

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i
ABSTRACT.....ii
ÖNSÖZ iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....iv
0. GİRİŞ 1
0.1. Çalışma ile İlgili Genel Bilgiler.....1
0.1.1. Konu.....1
0.1.2. Amaç.....1
0.1.3. Kapsam ve Sınırlar.....1
0.1.4. Yöntem.....1
0.2. Araştırma Alanı ile İlgili Genel Bilgiler.....2
0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi.....2
0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri 3
0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı.....4
0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....5

BİRİNCİ BÖLÜM
DÜZİÇİ HALK İNANÇLARI

1.1. Halk İnançlarının Özellikleri.....7
1.2. Geçiş Dönemleri ile İlgili Halk İnançları.....8
1.2.1. Doğum ile İlgili Halk İnançları.....9
1.2.1.1. Doğum Öncesi ile İlgili Halk İnançları.....9
1.2.1.1.1. Kısırlığı Giderme 9
1.2.1.1.2. Gebelikten Korunma/Gebeliği Sonlandırma.....13
1.2.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması ……..14
1.2.1.1.3.1.Tıbıkalı Kadın.....17
1.2.1.1.4. Aşerme.....18
1.2.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme 21

1.2.1.1.5.1. Hamile Kadının Fiziksel Görünümüne Bakarak Cinsiyet Belirleme…….25
1.2.1.1.5.2. Hamile Kadının Yediklerine Bakarak Cinsiyet Belirleme……...23
1.2.1.1.5.3. Hamile Kadının Gördüğü Rüyadan Hareketle Cinsiyet Belirleme…….……24
1.2.1.1.5.4. Hamile Kadının Davranışlarından Yola Çıkarak Cinsiyet Belirleme…….……25
1.2.1.1.5.5. Fal Niteliğinde Cinsiyet Belirleme…….25
1.2.1.1.5.6. Doğan Çocuğa Bakarak Bir Sonraki Çocuğun Cinsiyetini Belirleme…….……27
1.2.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları…….……28
1.2.1.2. Doğum Sırası ile İlgili Halk İnançları…….……..31
1.2.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı…….……31
1.2.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama……35
1.2.1.2.3. Çocuğun Eşi……...37
1.2.1.3. Doğum Sonrası ile İlgili Halk İnançları……39
1.2.1.3.1. Lohusa Bakımı/Lohusa Ziyareti…….39
1.2.1.3.2. Lohusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme……..40
1.2.1.3.3. Albasması…….…….42
1.2.1.3.4. Kırk Basması…….……44
1.2.1.3.5. Kırklama…….……47
1.2.1.3.6. Ad Koyma…….……48
1.2.1.3.7. İlk Gezme…….……..51
1.2.1.3.8. Aydaş Çocuk…….……52
1.2.1.3.9. Yürüyemeyen Çocuk/Köstek Kesme…….54
1.2.1.3.10. Konuşamayan Çocuk…….……..56
1.2.1.3.11. Uyuyamayan Çocuk…….……57
1.2.1.3.12. Altını Islatan Çocuk…….……....59
1.2.1.3.13. Huy Kesme…….…….……60
1.2.1.3.14. İlk Diş/Tırnak Kesme/Saç Kesme…….…….…..61
1.2.1.3.15. Çocuğu Nazardan Koruma…….……63
1.2.1.3.16. Çocukla İlgili Diğer Halk İnançları…….…….……65
1.2.1.4. Değerlendirme…….……70

1.2.2. Evlenme ile İlgili Halk İnançları……...……..…....73
1.2.2.1. Evlilik Öncesi ile İlgili Halk İnançları…….……74
1.2.2.1.1. Kısmet Açma…….……..……..74
1.2.2.1.2. Görücülük/Kız İsteme…….……...76
1.2.2.1.3. Söz Kesme/Tatlı Yeme…….……79
1.2.2.1.4. Çeyiz…….……80
1.2.2.2. Düğün ile İlgili Halk İnançları…….…….……81
1.2.2.2.1. Dini Nikah…….…….……82
1.2.2.2.2. Kına…….……..……83
1.2.2.2.3. Gelin Alma…….……..……..84
1.2.2.2.4. Gelin İndirme…….……..……..85
1.2.2.2.4.1. Gelin Başı Salavatlama……...87
1.2.2.3. Düğün Sonrası ile İlgili Halk İnançları…….……89
1.2.2.3.1. Duvak…….89
1.2.2.4. Değerlendirme……..90
1.2.3. Ölüm ile İlgili Halk İnançları…….……...……..……..92
1.2.3.1. Ölüm Öncesi ile İlgili Halk İnançları…….…….…..93
1.2.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler…….…..93
1.2.3.1.2. Ölümle İlgili Kaçınmalar……..…..99
1.2.3.2. Ölüm Sırası ile İlgili Halk İnançları……....100
1.2.3.3. Ölüm Sonrası ile İlgili Halk İnançları…….102
1.2.3.3.1. Ölünün Bekletilmesi……..……...103
1.2.3.3.2. Yıkama……104
1.2.3.3.3. Kefenleme……107
1.2.3.3.4. Cenazenin Taşınması……...109
1.2.3.3.5. Cenaze Namazı……111
1.2.3.3.6. Defin İşlemleri……...……...112
1.2.3.4. Defin Sonrası ile İlgili Halk İnançları…….115
1.2.3.4.1. Cenaze Evi…….……..115
1.2.3.4.2. Belirli Günler/Ölü Yemeği……..116
1.2.3.4.3. Ölünün Eşyaları……..……..…119
1.2.3.4.4. Devr-i İskat…….120
1.2.3.4.5. Yas Tutma……..……121
1.2.3.4.6. Mezar Ziyaretleri ve Mezarlarla İlgili İnanmalar……....122

1.2.3.4.7. Ruhlarla İlgili İnanmalar……..……..…126
1.2.3.5. Değerlendirme…….……128
1.3. Günlük Davranışlarla İlgili Halk İnançları…….……..…129
1.3.1. Dikiş Dikmek…….……..……129
1.3.2. Bulaşık Suyu…….……..……130
1.3.3. Bir İşe Başlamak…….……..……..…131
1.3.4. Sakız Çiğnemek…….……..……133
1.3.5. Ayakta Yemek Yemek/Ayakta Su İçmek…….....……133
1.3.6. Merdiven Altından Geçmek…….……..……...…134
1.3.7. Yolculuğa Çıkmak…….……..……134
1.3.8. Yemin-Antlaşma…….……..……..……..…135
1.3.9. Alaya Alma ve Taklit Etme……..……...…137
1.3.10. İşemek…….……..……..…138
1.3.11. Günlük Davranışlarla İlgili Diğer Halk İnançları……..……..…139
1.3.12. Değerlendirme…….……..……144
1.4. İnsan Vücudu ile İlgili Halk İnançları.…….……..……145
1.4.1. Saç…….……..……146
1.4.2. Göz…….……147
1.4.3. Diş.…….……..……149
1.4.4. Diğer Organlar…….……..……...…150
1.4.5. Tırnak Kesme…….……....……153
1.4.6. Kolları Bağlamak…….……..……..……154
1.4.7. Parmakları Kenetlemek ve Çıtlatmak……..……154
1.4.8. Değerlendirme…….……..……...…155
1.5. Uğurlu ve Uğursuz Sayılan Durumlarla İlgili Halk İnançları.……...……...…156
1.5.1. Uğurlu Sayılan Durumlar…….……...……156
1.5.2. Uğursuz Sayılan Durumlar……...……..……..…158
1.5.3. Değerlendirme…….……..……...…162
1.6. Zamanla İlgili Halk İnançları.…….……..162
1.6.1. Gün, Ay, Yıl……...……..……...……163
1.6.2. Sabah Vakti, Akşam Vakti……..……...……167
1.6.3. Değerlendirme…….……..……..……169
1.7. Büyüsel Halk İnançları. ……...……..……170
1.7.1. Büyü.……..……170

1.7.2. Fal ……172
1.7.2.1. Kahve Falı ……174
1.7.3. Muska ……175
1.7.4. Değerlendirme……177
1.8. Giyim-Kuşamla İlgili Halk İnançları……178
1.8.1. Giyim-Kuşam ……178
1.8.2. Değerlendirme……180
1.9. Ev ve Ev Eşyaları ile İlgili Halk İnançları……181
1.9.1. Ev……181
1.9.2. Eşik……182
1.9.3. Ayna……183
1.9.4. Bıçak……184
1.9.5. Makas……185
1.9.6. İğne……185
1.9.7. Süpürge……186
1.9.8. Oklava……188
1.9.9. Sac ve Sacayağı……188
1.9.10. Diğer Ev Eşyaları……189
1.9.11. Yitik Eşya……191
1.9.12. Değerlendirme……192
1.10. Sağlıkla İlgili Halk İnançları……193
1.10.1. Ocak İnancı ve El Verme……198
1.10.2. Nazar İnancı……200
1.10.2.1. Nazar Değme……201
1.10.2.2. Nazardan Korunma……203
1.10.3. Değerlendirme……206
1.11. Hayvanlarla İlgili Halk İnançları……207
1.11.1. Kedi……211
1.11.2. Köpek……212
1.11.3. Tilki……213
1.11.4. Kurt……214
1.11.5. At……215
1.11.6. Katır……216
1.11.7. İnek……216

1.11.8. Domuz……..217
1.11.9. Tavşan……..……..217
1.11.10. Tavuk…….217
1.11.11. Horoz……..……..…219
1.11.12. Güvercin…….220
1.11.13. Karga……..……220
1.11.14. Baykuş……221
1.11.15. Kırlangıç……221
1.11.16. Keklik…….222
1.11.17. Yarasa…….223
1.11.18. Leylek……..……223
1.11.19. Uğur böceği……223
1.11.20. Örümcek……..……224
1.11.21. Karınca……224
1.11.22. Yılan……...……225
1.11.23. Kertenkele……..……226
1.11.24. Bukalemun……..……226
1.11.25. Diğer Hayvanlar……..……227
1.11.26. Değerlendirme……..……..…228
1.12. Bitkilerle İlgili Halk İnançları……...……...…….229
1.12.1. Bitkiler……..……..…..229
1.12.2. Değerlendirme……..……..…..236
1.13. Evren, Gökyüzü, Gök Cisimleri ve Tabiat Olaylarıyla İlgili Halk İnançları…….236
1.13.1. Evren/Evrenin Sonu/Öteki Dünya……...…236
1.13.2. Gökyüzü ve Gök Olayları……..……..240
1.13.2.1. Güneş ve Ay Tutulması……..……..241
1.13.3. Güneş……...……...……242
1.13.4. Ay……...……..……244
1.13.5. Yıldızlar……...……246
1.13.6. Gök Gürlemesi ve Yıldırım Düşmesi……..248
1.13.7. Ateş/Kül……...……...……250
1.13.8. Su ……...……253
1.13.9. Gökkuşağı……...……254
1.13.10. Nisan Yağmuru……...……...……256

1.13.11. Değerlendirme…….…….…..….257
1.14. Tabiatüstü Varlıklar ile İlgili Halk İnançları…….……...…….…….259
1.14.1. Melekler……...…….……..259
1.14.2. Şeytan……..…….……..261
1.14.3. Cin……..……...….262
1.14.4. Değerlendirme…….…….……266
1.15. Meteoroloji ile İlgili Halk İnançları……...……..267
1.15.1. Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları……267
1.15.1.1. Güneşe, Aya, Yıldızlara, Bulutlara, Rüzgara Bakarak Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları……..267
1.15.1.2. Hayvanların Hareketlerine Bakarak Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları……...…….……269
1.15.1.3. Bitkilerin Durumlarına Bakarak Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları……..…….…….……271
1.15.1.4. İnsanların Davranışlarına ve Organlarının Ağrılarına Bakarak Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları…...……..272
1.15.1.5. Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Diğer Halk İnançları…….……272
1.15.2. Hava Olayları ile İlgili Halk İnançları…….……273
1.15.2.1. Yağmur……..……..……..273
1.15.2.2. Kar……..……...……274
1.15.2.3. Dolu……...……...…….275
1.15.2.4. Rüzgar……..…….…….276
1.15.3. Değerlendirme…….…….……276
1.16. Ekmek ve Yiyecekler ile İlgili Halk İnançları…….…….277
1.16.1. Ekmek…….……...278
1.16.2. Yiyecekler……...…280
1.16.3. Tuz……...……...…282
1.16.4. Değerlendirme…….…….……...…283
1.17. Bereket ile İlgili Halk İnançları……...…..284
1.17.1. Bereket……..284
1.17.2. Değerlendirme…….…….……...…289
1.18. Misafir ile İlgili Halk İnançları……...……..……290
1.18.1. Misafir…….…….…….……...…290

1.18.2. Değerlendirme……293
1.19. Rüya ile İlgili Halk İnançları……294
1.19.1. Rüya……294
1.19.2. Değerlendirme……303
1.20. Define ile İlgili Halk İnançları……303
1.20.1. Define……303
1.20.2. Değerlendirme……305
1.21. Hortlak ile İlgili Halk İnançları……305
1.21.1. Hortlak……305
1.21.2. Değerlendirme……306
1.22. Dua ve Beddua ile İlgili Halk İnançları……306
1.22.1. Dua ve Beddua……306
1.22.2. Değerlendirme……308
1.23. Av ve Tüfek ile İlgili Halk İnançları……308
1.23.1. Av ve Tüfek……308
1.23.2. Değerlendirme……310

İKİNCİ BÖLÜM
KANDİLLER, KUTSAL AYLAR, DİNİ VE MİLLİ BAYRAMLAR, TÖRENLER VE BUNLARLA İLGİLİ HALK İNANÇLARI

2.1. Kandiller, Kutsal Aylar, Dini İbadetler ve Bunlarla İlgili Halk İnançları……311
2.1.1. Kandiller……311
2.1.2. Kutsal Aylar……312
2.1.3. Adak……315
2.1.4. Değerlendirme……318
2.2. Bayramlar ve Bunlarla İlgili Halk İnançları……319
2.2.1. Dini Bayramlar……319
2.2.1.1. Arife Günü……319
2.2.1.2. Ramazan Bayramı……321
2.2.1.3. Kurban Bayramı……322
2.2.2. Milli Bayramlar……325
2.2.3. Değerlendirme……326
2.3. Dini-Milli Törenler ve Bunlarla İlgili Halk İnançları……326

2.3.1. Sünnet……..…..326
2.3.2. Askere Gönderme……..……329
2.3.3. Hac……331
2.3.4. Değerlendirme……..332
2.4. Mevsimlik Törenler ve Bunlarla İlgili Halk İnançları……333
2.4.1. Koç Katımı……...333
2.4.2. Mart Dokuzu…….335
2.4.3. Yağmur Duası……..335
2.4.4. Değerlendirme……..339

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DÜZİÇİ YEREL KELİMELERİ ve DÜZİÇİ HALK SÖYLEYİŞLERİ

3.1. Düziçi Yerel Kelimeler Sözlüğü……..…….340
3.2. Düziçili Elif Ana'dan Halk Söyleyişleri…….……..354
3.3. Değerlendirme……..363

SONUÇ…….……367
KAYNAKÇA…….……..367
KAYNAK KİŞİLER ……..373
EKLER…….378
ÖZGEÇMİŞ……..…392

KISALTMALAR LİSTESİ

C : Cilt

ÇÜ : Çukurova Üniversitesi

K : Kaynak

TDK : Türk Dil Kurumu

TS : Türkçe Sözlük

vb. : Ve başkası, ve benzeri

vd. : Ve devamı, ve diğerleri

vs. : Vesaire

EKLER LİSTESİ

Sayfa

EK-1 Fotoğraflar……..378
EK-2 Araştırma Alanının Haritası……391

0. GİRİŞ

0.1. Çalışma ile İlgili Genel Bilgiler

0.1.1. Konu

Tezimizin konusunu Osmaniye ili Düziçi ilçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler oluşturmaktadır. Tezimizde Düziçi ilçesine ait halk inançları, kandiller, dini ve milli bayramlar, törenler ve bunlarla ilgili inançlar üzerinde çalışılmıştır.

0.1.2. Amaç

Osmaniye ili Düziçi ilçesi zengin bir kültüre sahiptir. Amacımız zengin bir halk kültürüne sahip olan Osmaniye ili Düziçi ilçesinin, halk inançlarının, bayramlarının, törenlerinin ve bunlarla ilgili halk inançlarının derlenmesi, yazıya geçirilmesi, incelenmesidir. Bunun sonucunda Osmaniye ili Düziçi ilçesinin önce Çukurova kültüründeki, sonra da Anadolu kültüründeki yerinin belirlenmesine katkı sağlamayı hedeflemekteyiz.

0.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Araştırma alanımız Osmaniye ili Düziçi ilçesi merkez ve çevre köylerle sınırlıdır. Osmaniye ili Düziçi ilçesinde merkezle birlikte 4 belediye ve 25 köy bulunmaktadır.

Belediyeler; Böcekli, Atalan, Ellek ve Yarbaşı'dır. Köyler; Akçakoyunlu, Alibozlu, Bayındırlı, Bostanlar, Çamiçi, Çerçioğlu, Çitli, Elbeyli, Farsak, Gökçayır, Gümüş, Güzelyurt, Karagedik, Karaguz, Oluklu, Selverler, Yeni Farsak, Yeşilyurt, Çotlu, Çatak, Yazlamazlı, Pirsultanlı, Çerçioğlu, Yeşiköy, Yeşildere (Düziçi Kaymakamlığı).

0.1.4. Yöntem

Tezimizde halk inançları ilgili kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleri kullanılmıştır. Gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve

kaynak kişilerden yararlanma yöntemleriyle Osmaniye ili Düziçi ilçesi halk inançlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Gözlem tekniklerinden "katılımlı gözlem" yoluyla araştırılan topluluğun içerisinde bir süre yaşanarak, sağlıklı ve ayrıntılı bilgilere ulaşmaya çalıştık. Bunun dışında diğer bir alan araştırma tekniği olan görüşmeden de yararlandık. Görüşme öncesinde kaynak kişilere sorulacak soruları önceden hazırladık. Bu soruları mümkün olduğunca kaynak kişiyi sıkmadan, sohbet havasında sormaya çalıştık ve cevapları almaya çalıştık.

Pratik bir yöntem olarak anket de uyguladığımız yöntemler arasındadır. Kaynak kişilerin belirlenmesinde ve onlara ulaşılmasında yörenin kültürel değerlerini bilen kılavuz kişilerden yararlandık. Sağlıklı bilgilere ulaşabilmek için bu kaynak kişilerden en yaşlı, köyünden en az ayrılmış, tahsili olmayan veya çok az olan kişilerden yararlandık.

Derleme sırasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi ve kamerayı teknik malzeme olarak hazır bulundurup, konuşmaları ve görüntüleri en doğru şekliyle kaydetmeye çalıştık.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK Dökümantasyon Merkezi'nden, ÇÜ Kütüphanesi'nden, ÇÜ Türkoloji Araştırma Merkezi'nden, Erman ARTUN özel kitaplığından yararlandık.

0.2. Araştırma Alanı ile İlgili Genel Bilgiler

0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi

Düziçi'nin tarihi kökenleri tam olarak aydınlatılmış değildir. Buna rağmen Düziçi'nin en eski dönemi hususunda bazı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin en önemlisi, Hititlere dayandırılanıdır. Düziçi ve çevresinin en eski döneminin Hititlere dayandırılmak istenmesinin sebeplerinden biri çevredeki kazı çalışmalarından çıkan tarihi kalıntılardır. Bu kalıntılar şunlardır: Çerçioğlu köyünde bulunan Domuztepe kalıntıları, Böcekli köyünde Neolitik döneme ait olduğu düşünülen mağaralar ve yine aynı özelliklere sahip Alibozlu Mağaraları'dır (duzici.gov.tr, 2010).

Haruniye yeni ismi ile Düziçi ilçesi Büyük Abbasi Halifesi Harun-ür Reşit'in uç beyi olan Faraç Bey tarafından 799 yılında kurulmuştur. Faraç Bey bugünkü Kurtbeyoğlu Mahallesi'nde bir kale inşa ettirerek burayı yerleşim merkezi olarak

seçmiştir. Kaleye Harun-ür Reşit Kalesi ismi verilmiş ve yörenin adı da Haruniye olmuştur (www.duzici.bel.tr, 2010).

Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah, İznik'te birliğini sağladıktan sonra Doğu'ya doğru sefere çıktığında Düziçi'ni kendi topraklarına katmıştır. Ayrıca I. ve III. Haçlı Seferleri'nde bölge kısa bir süre Haçlıların eline geçmiştir. Düziçi ve çevresi Moğol İstilası sonucunda Anadolu'da hâkimiyetini kaybeden Türkiye Selçukluları'ndan sırasıyla önce Karamanoğulları'nın daha sonra da Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları'nın eline geçmiştir. Bu beylikler bölgede etkinliklerini sürdürmüşlerdir. Bu bölgeyi zaman zaman Ermeni Despotları ele geçirmişlerse de hâkimiyeti tekrar Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları ele almışlardır. Düziçi, Dulkadiroğlu Beyliği'ne bağlı iken Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sırasında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlılar döneminde Düziçi ve çevresine özellikle Danişment ve Zülkadriye Türkmenleri yerleşmeye başlamışlardır. Haruniye idari bakımdan Maraş Sancağı'na bağlı Bahçe ilçesinin nahiyesi konumunda iken 1878 yılında Adana iline bağlanmıştır. Daha sonra Haruniye, I. Dünya Savaşı'nda önce İngilizlerin ve sonra da 1919 yılında Fransızların işgaline uğramıştır. Bölgedeki Ermeniler, bu işgaller sırasında yöre halkına katliamlar yapmışlardır. Haruniye, bu işgallerden yerli halk ve çete işbirlikçilerinin ortak çalışmaları ile 28 Mart 1920'de kurtulmuştur. Bu tarih, Düziçi Köy Enstitüsü kurucu Müdürü Ahmet Lütfi Dağlar tarafından tespit edilerek Haruniye'nin düşman işgalinden kurtuluş yıldönümü olmasını sağlamıştır. 1954 yılında Hacılar, 1957 yılında da Haruniye belediye olmuştur. Her ikisi de Adana'ya bağlı idi. Bu iki belediye 29.11.1983 yılında birleşip Düziçi ismini alıp Adana'ya bağlı ilçe olmuştur. Osmaniye'nin 1998 yılında il olmasından sonra Düziçi, Osmaniye'ye bağlanmıştır (duzici.gov.tr, 2010).

0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Düziçi ilçesi, kendi ismini aldığı Düziçi Ovası'nın kenarında kurulmuştur. Yüzölçümü 460,90 km^2dir. Düziçi'nin etrafı dağlarla çevrilidir. Yeryüzü şekilleri bakımından Düziçi Ovası'nın dışında her yer dağlık ve engebelidir. Deniz seviyesinden yüksekliği 350-400 m'dir. Düziçi'nin yeryüzü şekilleri kabaca iki kısma ayrılabilir. Birinci kısımda Düldül Dağı ve eteklerinin oluşturduğu engebeli arazi, ikinci kısımda da yaklaşık 10500 hektarlık Düziçi Ovası bulunur. Düziçi'nde yerleşim alanları daha çok Düziçi Ovası'nda ve kısmen de Düldül Dağı eteklerindedir. Düziçi, Çukurova'nın

doğusunda ve Amanos Dağları'nın batı yamaçlarında yer almaktadır. Düziçi'nin kuzeyinde Ceyhan Nehri, Berke ve Aslantaş Barajları, doğusunda Amanos Dağları ile Bahçe ilçesi, kuzeybatısında Kadirli, kuzeydoğusunda Kahramanmaraş ilinin Andırın ilçesi, güney ve güneybatısında Osmaniye bulunmaktadır. Düziçi, ulaşım olarak şanslı bir bölgede yer almaktadır. Adana ilinin 125 km kuzeydoğusundadır. Osmaniye'ye uzaklığı 32 km'dir. İlçe, Adana-Gaziantep karayoluna 15 km uzaklıktadır. Hemen yanı başından da tren yolu geçmektedir. Yarbaşı tren istasyonu ile Düziçi, tren yolunu kullanabilmektedir (duzici.gov.tr, 2010).

Düziçi ilçesi ve çevresinde tipik bir Akdeniz iklimi görülmektedir. Bitki örtüsü de, bu doğrultuda, daha çok makilerden oluşmaktadır. Yalnız 700-800 m'den sonra çam ve yayvan yapraklı ağaçların oluşturduğu ormanlar bulunmaktadır. Sürdürülen ağaçlandırma çalışmaları ile ormanlık alanlar daha da genişletilmektedir. Düziçi ve çevresindeki en büyük akarsu, Ceyhan'dır. Diğer önemli akarsu ise Sabun Çayı'dır. Ayrıca Deliçay, Kızılca, Bağlama, Üzümlü, Atalan ve Çamiçi dereleri de bulunmaktadır (duzici.gov.tr, 2010).

Düziçi'nde Düldül Dağı eteklerinde Haruniye Kaplıcası bulunmaktadır (duzici.gov.tr, 2010). Kaplıca, Ceyhan nehri kıyısında ağaçlarla kaplı bir alanda bulunmaktadır. Harika bir manzaraya sahip olan kaplıcada ruhsal yönden de sağlığınıza kavuşabilirsiniz. Kaplıca tesisi Aslantaş Barajı'nın rezervuarının sonunda, Berke Barajı aksının 2,5 km'lik yatağında yer almasından dolayı manzarası yönünden güzelliğine güzellik katmaktadır (duzici.bel.tr, 2010).

0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

İlçemizde halkın geçiminin tarım ve hayvancılığa bağlı olması, okuma yazma oranının yüksek olması ve ilçenin çevre il ve ilçelere ulaşımın kolay sağlanabilmesinden dolayı, göç olayı meydana gelmemektedir. Geçici olarak çevre illere çalışmaya giden mevsimlik işçiler varsa da bunlar belli bir çoğunluk teşkil etmemektedir. Düziçi'nde yaşayan insanların tahminen % 40 lık oranı Kahramanmaraş ve ilçelerinden, % 10 u Bahçe ilçesinden, % 30 u merkeze bağlı köylerden, % 20 si Selanik ve diğer bölgelerden gelen Göçmen vatandaşlardır. İlçe nüfusu çevre il ve ilçelerden gelen vatandaşlarımızla birlikte % 80 lik kısmının yöre halkından meydana geldiğini söylemek mümkün olmaktadır. İlçede değişik din ve mezheplere mensup aileler

bulunmamaktadır. İlçe nüfusuna kayıtlı ve evlenme ile Türk vatandaşlığına geçen 9 gayrimüslim vatandaş bulunmaktadır (www.duzici.bel.tr, 2010).

İlçede nüfus homojendir. Düziçili vatandaşlarımızın sosyal yapısı, ülke genelinden pek farklı değildir. Halkımızın büyük çoğunluğu tarım işleri ile uğraşmakta olup, dağlık kesimlerde kısmen hayvancılıkta yapılmaktadır (www.duzici.bel.tr, 2010).

2009 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Düziçi ilçesinin kadın nüfusu 38.446, erkek nüfusu 38.725 ve toplam nüfusu 77.171'dir (www.tuik.gov.tr, 2010).

0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

İlçe kalabalık ailelerin yaşadığı, bir sosyal yapıya sahiptir. Ancak günümüzde geleneksel aile tipi önemini kaybetmiş çekirdek aile yapısına dönüşmeye başlamıştır. Doğum kontrol yöntemleri yeterince gelişmemiş olduğundan aileye düşen çocuk sayısı oldukça fazladır. İlçede geleneklere, örf ve adetlere oldukça bağlı bir tutum hâkimdir. Zaman zaman sosyal yaşamda akrabalık ilişkilerinin ön planda olduğu görülür. Genellikle düğünlerde, genel ve yerel seçimlerde akrabalık ilişkileri ön plana çıkar. Düğünlerde ve afete uğrayan ailelerde ortaklaşa yardımın en iyisi yapılır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfi üniversite öğrencilerine ve vatandaşlara (tedavi, ilaç, gıda, yakacak, giyecek ve para) yardımlar yapmaktadır (www.duzici.bel.tr, 2010).

İlçemizin okuma yazma oranı oldukça yüksektir. İlçe halkı eğitime önem vermektedir. Bunda ilçemizde açılan köy enstitüsünün büyük payı bulunmaktadır.

Köy enstitülerinin kuruluş amacı; köy çocuklarını eğiterek köye öğretmen yetiştirmekti. Düziçi Köy Enstitüsü kendi yakın çevresindeki köy çocuklarını, koşulları uyanları alarak eğitim, tarım ve sanat yönünden köy öğretmenleri yetiştirmiştir. Düziçi Köy Enstitüsünün çevresine en büyük yararı, eğitim seviyesini yükseltmek olmuştur. Yalnız kendi çevresini değil, yakın çevresinin de eğitim seviyesini daha üst düzeylere çıkarmıştır. Köyde okuyup köy enstitülerinde köy öğretmeni olan kişiler bulunduğu çevreleri eğitim ve sosyal yönden etkilemiştir. Köylerin çağdaşlaşmasında öncü kişiler olmuşlardır. Bu nedenle zaten itibarlı olan öğretmenlerin statüsü bir kat daha artmıştır. Köye gelen köy enstitüsü mezunu olan öğretmenler, her şeyden iyi anladıkları için köydekileri etkilemiştir. Bu nedenle o dönemde öğretmenler, köylerin dışa açılan kapısı ve önderleri olmuştur (Şahin, 2004: 277- 278).

Düziçi Köy Enstitüsü içinde bulunduğu çevrede sosyal yönden büyük değişimlerin meydana gelmesinde etkili olmuştur. Düziçi halkının kapalı yapısını

değiştirmeye çalışmıştır. Düziçi Köy Enstitüsü'nün tertiplediği törenler bu çabaların ilkidir. Bu törenler 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramıdır. Bu törenlerde coşkulu şiirler ve yazılar okunur; piyesler oynanır ve yarışmalar yapılırdı. Bu törenlerin davetlileri ise yakın yerlerdeki köylülerdir. Köydekiler böylelikle okulu bizzat görüyorlar ve yapılanlardan haberdar oluyorlardı. Milli bayramlar dışında bir de 28 Mart Haruniye'nin düşman işgalinden kurtuluşu olarak yerel bayramlar da kutlanmıştır. Bu milli ve yerel bayramlar enstitü ile çevre halkı arasında dostluğu, bütünleşmeyi ve yakınlaşmayı geçekleştirmiştir (Şahin, 2004: 278).

Düziçi Köy Enstitüsü çevre halkın ekmek kapısı olmuştur. Enstitü, geniş bir araziye yayılmış, tarlası, bağı, bahçesi, hayvanları olan bir eğitim kurumudur. İşte buralarda çalıştırılmak üzere Düziçi ve çevresinden günlük işçiler gelmiştir. Bu durum, enstitünün işsiz olan kişilere ekmek kazandırmasına sebep olmuştur. Düziçi halkı için enstitüsü yeni ve büyük bir iş merkezi olmuştur. Hatta kadınlar bile enstitüde kadrolu ve kadrosuz çalışarak evine ekmek parası götürmüştür (Şahin, 2004: 279).

Yörede bu sene 13.'sü düzenlenen Altın Saz Ödüllü Karacaoğlan Âşıklar Bayramı dört yıldır Osmaniye Karacaoğlan Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından düzenlenmektedir. Âşıklar bayramı programı TRT5 tarafından canlı olarak yayımlanmaktadır. Programa Kültür Bakanlığı maddi olarak katkıda bulunmakta ve ilçedeki esnaflar da programa sponsor olarak katkı sağlamaktadır. Düziçi belediyesi de program için her türlü desteğini bu geleneğin devamlılığının sağlanması için sürdürmektedir.

Program, Karacaoğlan'ın Düziçi yöresinden çıkan bir halk ozanı olduğunu, âşıklık sanatının gençler arasında öğrenilip benimsenmesini ve toplumsal kaynaşmayı amaçlamaktadır.

Her yıl Mayıs ayı içinde 3 gün süren programa ülkenin her yerinden akademisyenler, halk bilimciler, âşıklar ve programa ilgi duyan birçok kişi katılmaktadır. Programın kapanış gününde yöredeki ve diğer bölgelerden gelen âşıklar altın saz ödülü için âşık atışmasına katılıyorlar. Yarışma sonucunda yapılan değerlendirme ile birinciye altın saz ödülü verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜZİÇİ HALK İNANÇLARI

1.1. Halk İnançlarının Özellikleri

İnanç, sözlük anlamı ile "kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi" demektir. Halk inanışlarından söz edenlerce kavramın Fransızca ve Almanca karşılıkları olan superstition ve Aberglaube kelimelerinin Türkçe'ye batıl i'tikad, batıl inanış, yanlış inanış, boş inanış, hurafe deyimleri ile çevrildiği oluyor. Bu deyimler, bir yargı anlamı taşıdıkları için, yersiz kullanıldıkları zaman sakıncalı olur; bilim adamının konusu karşısında tarafsız olması, önyargılardan kaçması kurallarına aykırı düşer (Boratav, 1973: 8).

İnsanoğlu yüzyıllardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olmasını önemsememiştir. O, gördüğüne, duyduğuna, yetişme sürecinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği mutluluk hep ön planda yer almıştır (Yardımcı, 1993: 279).

Bugün birçok kişinin "batıl" olarak adlandırdığı halk inançlarına kültürel düzeyi ne olursa olsun birçok insanın yaygın olarak inandığı bir gerçektir. Örneğin; bugün yaygın olarak ağaçların yapraklarının geç dökülmesi sonucunda kışın geç geleceğine inanılır. Bunun gibi halk, birkaç örneğini gördüğü olayları inanç haline getirerek onu yıllarca sürdürmektedir. Bu inançlar daha çok korktukları bir doğa olayı etrafında oluşmaktadır ve doğa olayını olağanüstü bir şekilde düşünmektedirler. Örneğin; yağmurlu havada eşiğin üstünde oturulunca yıldırım düşeceği inancını oluşturarak günümüze kadar taşımışlardır. Bu olayın bilimsel bir açıklaması olmasa bile, halk bu olaya birkaç kez tanık olmuşsa, eşiğe yağmurlu havada oturmamak inanca dayalı bir davranış oluvermiştir. Halkımız pek çok şeyde olduğu gibi inançlarında da dini, ahlaki duygulardan ve tecrübelerinden faydalanmıştır (Yardımcı, 1993: 321).

İnanç kavramı, sözlük anlamı ile insan düşüncesinin çok geniş bir bölüğünü içine alır: din, politika, ahlak… İnançları bütün bu çeşitlilik ve yaygınlıkları ile ele almak halkbiliminin sınırlarını aşar. Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp kendi çağının şartlarına uygulayarak yaşattığı yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla

ilgilenir. Halkbiliminin konusu olarak inanışların başka bir niteliği de din, ahlak kurallarındaki kesinlik ve katılığa karşılık bunların yerden yere, topluluktan topluluğa değişik biçimler ve içerikler göstermeleridir. Türkiye halkının büyük çoğunluğunun bağlandığı İslam dinini alalım; bu dinin bir bütün olarak inanışlar düzenini incelemek din tarihine düşer; ama örneğin Konya, Kütahya, Erzurum köylerinin, Güney-Doğu Anadolu Bölgesi halkının ya da Tahtacı topluluklarının inanışlarından, "resmi İslam dini"nin (medresenin, kitapların) öğrettikleri dışında kalan bölüğü Türk halkbiliminin konusudur (Boratav, 1973: 8–9).

Bir milletin kimliğini tayin ederken bilimin kullandığı önemli unsurlardan biri de halk inanışlarıdır. Halk inanışları, Hıristiyan, Müslüman, Budist gibi ayrı dinlere mensup olarak yaşayan milyonlarca Türk'ü birbirine bağlamaktadır. Milletler, sevinçlerini ve hüzünlerini, bir arada paylaştıkları günleri, tarih boyunca inançlarına ve törelerine bağlı olarak kutlamaktadırlar. Gerek Balkanlar'da, gerekse Anadolu'da yaşayan Türkler arasında benzer halk inanışlarının görülmesi tarihi-milli bağın bir ifadesidir (Ercan, 2006: 72).

Bugün uyulan birçok adet ve inanma kalıbı eski Türk inançlarının günümüze gelmiş şekilleridir. Halk bu adet, inanma ve bunlara bağlı pratiklerin eski geleneklerden geldiğini bilmektedir. Bu da bize birçoğu ritüel işlevini kaybetmiş Türk inanç kalıntılarının adet adı altında yaşadığını göstermektedir. Eski inançlara dayanan adet, inanma ve bunlara bağlı pratiklerin bazılarının halk arasında İslamiyet'in gereğindenmiş gibi kabul edilip yaşatıldığını görüyoruz (Artun, 2008: 248).

Anadolu halkının inancı yaşamına karışmış, bütün eylemlerine, davranışlarına yön verici bir nitelik kazanmıştır. İnanç yaşamdan kopmuş, arada bir uygulanan bir varlık değildir ona göre. Su içerken, ineğini sağarken, ağaç keserken, evinin duvarını örerken, evlenirken, çocuğunu yetiştirirken, yola girerken sözün kısası bütün davranışlarında, tutumlarında inançlarla iç içedir. Halkın türküsüne, düğününe, derneğine, bayramına inanç girmiş, bütün çevresini inançlar örmüş kuşatmıştır (Eyüboğlu, 1974: 29-30).

1.2. Geçiş Dönemleri ile İlgili Halk İnançları

İnsan hayatının üç önemli "geçişi" vardır: Doğum, evlenme ve ölüm. Bu üç önemli "geçiş"in çevresinde bir sürü adet, ayin, tören, dinsel ve büyüsel işlem kümelenmekte, söz konusu "geçiş"leri yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı insanın

yeni durumunu kutlamak ve kutsamak, aynı zamanda onu, "geçiş" sırasında yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır (Örnek, 1971: 11).

Geçiş dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturur (Artun, 2008: 257).

1.2.1. Doğum ile İlgili Halk İnançları

Doğum, toplumumuzda ilgiyle karşılanmıştır. Çağlar boyunca bireyin doğumu ve sonrasında birtakım geçiş törenleri şekillenmiştir. Gebelik öncesinden başlayarak birtakım âdetler meydana gelmiştir. Doğumun çevresinin pek çok âdet, inanç, dinsel ve büyüsel özlü işlem olduğunu görüyoruz.

Dünyaya getirilen her çocuk aile kurumunu güçlendirir. Akrabalık ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan dayanışmayı pekiştirir. Aile kurumunun temel işlevi de budur. Aile, toplumu ayakta tutan temel ögelerdendir. İnsan türünü üretmek ve sürdürmek gereksiniminden doğmuştur (Tezcan, 2000: 13).

Yaşamın birinci evresi olan doğum, dünyadaki bütün topluluklarda mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Evli kadının doğurması ilgiyle ve heyecanla karşılanmaktadır (Güvenç, 1999: 243).

1.2.1.1. Doğum Öncesi ile İlgili Halk İnançları

1.2.1.1.1. Kısırlığı Giderme

Toplumumuzda kısırlık sadece kadına özgüdür. Erkeğin kısır olabileceği hiç düşünülmez. Kadın çocuk doğurmak için birtakım çarelere başvururken erkek bu konuda hiçbir çaba sarf etmez. Fakat günümüzde bu durum değişmiş, çocuğu olmayan çiftler tedavi maksadıyla doktora beraber başvurmaktadırlar (Taş, 1996: 188).

Kısırlığı gidermek, çocuk sahibi olmak için başvurulan umarların başlıca üç öbekte toplandığını görüyoruz. Bunlar dinsel-büyüsel nitelikte olanlar, halk sağaltmacılığı alanına girenler ve çağdaş tıptan beklenen yardımlardır. Dinsel-büyüsel alanda hocalara okunma, muska yazdırma, türbe, yatır, ocak ve ziyaret yerleri ön planı almaktadır. Halk sağaltmacılığı alanına girenlerse daha çok koca karı ilaçları, rahime ilaç uygulama, buğuya, buhara, kızgın taşa ve kiremitte oturma; bele yakı yakma, karnı,

kasıkları çektirme; kaplıcalara gitme ve belirli şeyleri yeme içme çevresinde yoğunlaşmaktadır (Örnek, 1979: 2).

Türklerin hayatında, çocuk sahibi olmak isteyenler, Tanrı'nın rızasını kazanmak için açları doyurur, çıplakları giydirir ve ağzı kutlu kişilerin alkışını/duasını dilerlerdi. Dede Korkut boylarında da bu inancın örnekleri vardır. O zaman Oğuz beyleri, göğe el açıp yüz tutarak alkış tuttuklarında, Tanrı dilediklerini geri çevirmezmiş ve çocuğu olmayanların bu şekilde dilekleri yerine gelirmiş. Yine bu boylarda çocuk sahibi olmak isteyen anaların saçı olarak, "kuru çaylara" su saldığını görmekteyiz (Ergin, 1964: 9).

Ağaçlara bez bağlama eski Türk inancıdır. Kutsallık ve uğur vardır. Bugün bu adet bir tür dilek duasına dönüşmüştür. Türbe ziyaretlerinde çocuk dileme, eski Türk inanışlarından atalardan medet umma, atalar kültüdür. İslami renge bürünmüştür. Eski inanç kalıntısıdır (Artun, 2008: 249).

Çocuğu olmayan Yakut kadınları mukaddes bir ağacın dibinde, ak boz at derisi üzerinde, "yer sahibi"ne yalvarırlar; ağlaya sızlaya dua ederler. Bu duadan sonra çocuk sahibi olanlar bunun tanrıdan, yer ağaç ruhları tarafından verildiğine inanırlar (İnan, 2006: 167).

Kısırlığı gidermek için Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde pek çok pratik uygulanmaktadır.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Zile/Havza'nın kaplıcasında, çocuğu olmayan erkeğin suyun kaynadığı yerden bir parça kum alıp yerse çocuk yapma gücüne kavuşacağına inanılır (Öztelli 1951: 438).

Gaziantep'te yatır ziyaretlerinden sonra çocuk olunca yeniden oraya gidilerek gönül borcu ödenmek üzere adamalar yerine getirilir. Kurban adamış bulunanlar yedi yıl üst üste ziyaretlerini yenileyerek bu adağı yerine getirirler. Adamaya neden olan çocuklara bundan ötürü "Yedi kurbanlı" denir (Güzelbey, 1982: 21).

Erzurum'da kadınların gebe kalmak için aldıkları önlemleri ve tedavi şekillerini şöyle sıralayabiliriz: Bezirle pişirilen yumurta sıcak sıcak rahme kaldırılır. Bezirle un yoğrularak hamur haline getirilir, bu hamurdan küçük küçük fitiller yapılarak rahim ağzına konulur. Kaynamış süt içerisine tuğla konularak buğusuna oturulur. Ak zencefil kaynatılarak suyu içilir. Yine Erzurum'da, muharrem ayının ilk çarşamba günü, sabah namazında hamama hiç kimse girmeden gebe kalmak isteyen kadın girerse ve on gün

ilk defa akıtılan sıcak sudan kırk tas su dökerek yıkanırsa çocuğu olur (Taş, 1996: 188-189).

Samsun Toybelen köyünde çocuğu olmayan kadın denizde kayıkla gezdirilirse çocuğu olur (Şişman, 2002: 447).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kısırlığı giderme ile ilgili halk inançları:

- Çocuğu olmayanlar adak adarlar (K3, K9, K11, K13, K34, K84).
- Çocuğu olmayanlar At İzi'ne gidip dilek diler, çaput bağlar, adak adarlarsa çocuklarının olacağına inanılır (K9, K12, K13, K30).
- Çocuğu olmayanlar Ökkeşiye Ziyareti'ne giderler (K30, K84).
- Çocuğu olmayan kadınlar, Düldül Dağı'na giderler. Orada beşiğe benzer bir taş var, oraya bir taş koyarlar, "Al sana göbek, ver bana bebek" diyerek 7 kere göbeklerini kayaya sürerler, dua ederler, tavuk kesip yerler. Çocuk olursa yine orada tavuk kesip yerler (K4, K13, K30, K61, K62).
- Çocuğu olmayan kadın yaşlı bir ağacı ziyaret edip dua ederse çocuğunun olacağına inanılır (K11, K30, K80, K83, K84).
- Çocuğu olmayanlar muska yazdırırlar (K9, K12, K13, K34, K61, K62, K84).
- Çocuğu olmayan kadınlar kaplıcalara giderlerse çocuklarının olacağına inanılır (K12, K62, K84).
- Çocuğu olmayan kadının karnı ovulur, rahmine koyunun sidikli tarafından kesilen kirli yün konur. Böylece kadının çocuğunun olacağına inanılır (K15, K20).
- Aralık ebeleri çocuğu olmayan kadınların karnına, beline, kasıklarına cere (küçük su testisi) vurur (K9, K11, K61, K62, K84).
- Çocuğu olmayan kadının böğürlerine cere vurulur. İki ayaklarından kadın tavana bağlanıp sallanır. İndirildikten sonra karnına ilaç sürülür, beli ovalanır. Bunlardan sonra kadının çocuğunun olacağına inanılır (K30, K34, K36).
- Cere (küçük su testisi) kırılır. Çocuğu olmayan kadın o cere kırığına oturtulursa çocuğunun olacağına inanılır (K9, K26, K27).

- Çocuğu olmayan kadın, ısıtılan davar zibiline oturtulursa damarlarının açılıp çocuğunun olacağına inanılır (K20, K30, K38).
- Çocuğu olmayanlar sıcak toprağa yatırılır (K3, K9, K12, K13, K62).
- 40 tane bitki ocakta kaynatılır, bir leğene dökülür, çocuğu olmayan kadına teneffüs ettirilir. Sonra kadın o suyla yıkanırsa çocuğunun olacağına inanılır (K4, K19).
- Çocuğu olmayan kadın için murt dalı, narpız otu, ceviz yaprağından derme deşirme yapılır, bunlarla kadına buğu verilir (K2, K3, K9, K12, K13, K20, K61, K62, K83, K84).
- Ardıç ağacının dalları kaynatılır, çocuğu olmayan kadın buğusuna oturtulursa çocuğunun olacağına inanılır (K30, K36, K62).
- Çocuğu olmayan kadın nane buğusuna oturtulursa çocuğunun olacağına inanılır (K9, K26).
- Saman kaynatılır, çocuğu olmayan kadın buğuna tutulur (K61, K81, K84).
- Çocuğu olmayan kadın süt buğusuna oturtulursa çocuğunun olacağına inanılır (K3, K9, K12, K13, K84).
- Çocuğu olmayan kadın harnup yeyip pekmezini içerse yumurtalıklarının çatlayıp çocuğunun olacağına inanılır (K17, K23).
- Çocuğu olmayan kadın kömeç otu yerse çocuğunun olacağına inanılır (K77, K78, K83).
- Çocuğu olmayan kadına Hicaz'da kesilen kurbandan et getirtilip yedirilirse çocuğunun olacağına inanılır (K34, K35).
- Çocuğu olmayan kadın 7 gün oklu kirpinin etini yer ve bir parçasını beline sararsa çocuğunun olacağına inanılır (K1).
- Çocuğu olmayan kadına Hac'dan getirilen buğday içirilirse çocuğunun olacağına inanılır (K9, K58, K62, K68, K81, K84).
- Çocuğu olmayan kadın nisan yağmurunun suyunu içerse çocuğunun olacağına inanılır (K30, K58).
- Çocuğu olmayan kadın yeşil kurbağanın ayağını diline değdirirse çocuğunun olacağına inanılır (K1).
- Çocuğu olmayan kadın, yeni doğmuş bebeğin eşi üstüne otururşa çocuğunun olacağına inanılır (K30, K34, K35, K61, K77, K83, K84).

1.2.1.1.2. Gebelikten Korunma/Gebeliği Sonlandırma

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde gebelikten korunma ile ilgili uygulamaları yazılı kaynaklarda görmek mümkündür.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Yusufeli/Demirkent'te çocuğa hamile kalmak istemeyen kadına bir parça katırtırnağı yedirilir (Özder, 1967: 4390).

Erzurum'da gebe kalmak istemeyen kadının kedi yavrusunu atın üzengisinden geçirmesi, yılan kabuğu adı verilen bitkinin tütsüsüne oturması, rahmine ebegümeci veya yumurta sarısı ile çiriş unundan yapılmış hamuru koyması ile gebelikten korunacağına inanılır (Sezen, 1993: 55).

Erzurum'da yeni doğum yapmış olan bir kadın ışkın kökünü iyice kaynatıp süzdükten sonra bir gün bekletip, bu sudan her sabah aç karnına yarım çay bardağı içerse bir daha gebe kalmaz (Taş, 1996: 189).

Erzurum'da çocuğunu doğurmak istemeyen anne düşük yapmak için birçok çareye başvurur. Soğan kabuğu kaynatılarak 3 gün içilir. Kinin mürekkebe batırılarak rahmin ağzına konur (Taş, 1996: 192).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde gebelikten korunma ve gebeliği sonlandırma ile ilgili halk inançları:

Gebelikten Korunma

- Ayağını boğazından dolandıran kadının çocuğunun olmayacağına inanılır (K15, K23).
- Naylon ayakkabı ile saca basan kadının çocuğunun olmayacağına inanılır (K23).
- Rahme deterjan konulursa çocuk sahibi olunmayacağına inanılır (K27).

Gebeliği Sonlandırma

- Hamile kadın kına içerse çocuğunu düşeceğine inanılır (K2, K3, K9, K12, K13, K20, K30, K62, K77).
- Kireç suyu içen kadının çocuğunu düşüreceğine inanılır (K3, K11, K48, K59).

- Sabah açken gripin hapı içen kadının çocuğunu düşüreceğine inanılır (K20).
- Böğürtlen kökünü kaynatıp suyunu içen kadının çocuğunu düşeceğine inanılır (K9, K11, K13, K30, K58, K62).
- Maydanozu kaynatıp suyunu içen kadının çocuğunu düşüreceğine inanılır (K3, K9, K15, K16, K17, K30).
- Soğanı kaynatıp suyunu içen kadının çocuğunu düşüreceğine inanılır (K12, K13, K78).
- Süt buğuna oturan kadının çocuğunu düşüreceğine inanılır (K9, K27).

1.2.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması

Hamile kadın, çocuğun sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesi için birtakım önlemler alır. Ağır kaldırmamaya ve kendisini yoracak işleri yapmamaya çalışır. Daha önceki gebeliği düşükle sonlanan ya da doğan çocuğu yaşamayan kadınlar birtakım dinsel-büyüsel uygulamalara başvurur. Çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için hocalara okutur, muska yazdırır. Türbelere ve yatırlara gider, buralarda adak adar.

Çocukları yaşamayanların çocuğun muhafazası için aldıkları tedbirler gerek Şamanistlerde gerek çoğu Müslüman Türklerde aşağı yukarı aynı tedbirlerdir. Yakutlar, aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için çocuğu komşulardan birine satarlar. Urenhalar, çocuğu doğduğu gibi kazanın altına saklarlar, kazanın içine "ak eren" denilen ongonu koyup bunun yanına arpa unundan yapılan bir bebek bırakırlar. Kam bu bebek üzerinde ayin yapar. Kamın duası ile bu hamur canlanıp ağlarmış (yani şaman canlanma ve ağlamayı kendisi temsil eder); hamur bebeğin karnını yarar, parçalar, sonra bu bebeği uzak bir yere götürüp gömer. Ölüm ruhu bunu görüp çocuğun öldüğüne inanır ve aileyi rahat bırakır (İnan, 2006: 174).

Çocuğu yaşamayan Başkurtlar da Müslüman oldukları halde ölüm meleğini aldatmaya çalışırlar. Çocuğu doğduktan sonra, ebe eline alıp dışarı çıkar, birkaç ev dolaştıktan sonra çocuğun babasının evinin penceresinden seslenir: "Yabancı ülkeden bir çocuk getirdim. Satın alan var mı?" der. Pazarlık başlar. Çocuğu, kendi ağırlığında demir verip satın alırlar. Çocuğa Demir yahut Satıpaldı, Satılmış gibi bir ad verirler (İnan, 2006: 174).

Çocuğun yaşaması için Yaşar, Dursun, Ölmezbay, Taştan, Kurç (çelik) gibi iyi adlar verildiği gibi, kötü adlar vermek âdeti de vardır. Bunun sebebi kötü adı olanlardan ölüm meleği nefret eder de gelmezmiş. Kırgızlarda İtalmas, Çoçkabay (Domuzbay),

Kabanbay (yabani domuz) gibi adlar hep bu inanca göre verilmiş adlardır (İnan, 2006: 174–175).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Gaziantep'te kimi kadınlar gebe kalır fakat her keresinde çocuk birkaç aylık iken düşer. Bu durumu önlemek için hamama gitmesi yasaklanır. Beline "mecleme" yapıştırılır. Ağır bir nesne kaldırmaması, hoplayıp zıplamaması, çok yorulmaması gibi bedensel bir eğitime ve rejime bağlı tutulur (Güzelbey, 1982: 21).

Erzincan ve çevresinde, çocukları yaşamayan, küçük yaşta ölen aileler, doğan çocuk için 7 komşudan 7 parça kumaş toplayıp çocuğa elbise yaparlar. Yine çocuğu yaşamayan aileler, doğan çocuğun kulağını delip mavi boncuk takarlar (Küçük, 1987: 251).

Anadolu'nun birçok yerinde erkek çocuğuna kız intibası bırakması için kulağına küpe takılır. Amaç keza, kara iyeleri aldatmak, erkek çocuğun ölümünü önlemektir. Küpe bir mensubiyet, bir aidiyet işaretidir. Eski Anadolu tarikatlarına mensup birçok ünlü kimsenin tek kulaklarına küpe taktıkları bilinmektedir. Hakaslar (Hooray'lar-Karaylar)ın inanışına göre, kadın kulakları boş durmamalıdır. Karaylarda kulağı küpesiz kadınları bazı ruhlar kendilerine çekerlermiş. Türk halk inançlarında küpe-sahiplilik ilişkisi eskilere dayanmaktadır (Kalafat, 2006: 144).

Bitlis'te ortası delik bir beze muska yazılır ve erkek çocuğu yaşamayan kimseler, çocuklarını bundan geçirir, böylece yaşayacaklarına inanırlar (Kalafat, 2006: 144).

Bursa'da birinin iplik çıkrığından alınan bir parça iplik, doğum gününe kadar kadının beline bağlanırsa kadının düşük yapmasının önleneceğine inanılır. Kayseri'de çocuğu düşenler düşüğü önlemek için hocaya giderler. Hoca bir kilit okuyarak kadının beline bağlar. Anahtarını da kadına verir. Doğum zamanına kadar kilidin kapalı olması nedeniyle çocuğun düşmeyeceğine inanılır. Doğum sancıları başlayınca kilit açılır ve çocuk dünyaya gelir. Bingöl'de yılan, kurbağayı yakaladığı zaman, henüz kurbağa sağken, yılan onu yutmadan yılan öldürülür. Ağzından kurbağa alınarak öldürülür ve kurutulur. Gebe kadın kurutulmuş kurbağayı bir torbaya koyarak koynuna asar. Böylece düşük yapmasının önleneceğine inanılır (Örnek, 1979: 99-100).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması ile ilgili halk inançları:

- Hamile kadın bir muskayı karnında ya da boğazında taşırsa düşük tehlikesinden korunacağına inanılır (K11, K12, K13, K17, K30, K62, K84).
- Sürekli çocuğunu düşeren kadınlara sübyen denir. Sübyen olanlara atlet okutulması gerektiğine inanılır (K12, K13).
- Çocuğu yaşamayan kadınlar hamileliği sırasında evine karaçalı dalı asar ve doğumdan sonra da birkaç ay karaçalıyı asılı tutarsa çocuğun korunacağına inanılır (K30).
- Çocuk için adak adanırsa çocuğun yaşayacağına inanılır (K1, K2, K3, K7, K11, K12, K15, K16, K28, K48, K51, K67, K68, K70).
- Çocuğun saçı adak olarak 7 yaşına kadar uzatılıp 7 yaşında kesilirse çocuğun yaşayacağına inanılır (K2, K3, K4, K7, K11, K12, K78).
- 7 kapıdan çaput (bez parçası) toplanıp bunlarla çocuğa kıyafet dikilip 7 yaşına kadar giydirilirse çocuğun ölmeyeceğine inanılır (K2, K9, K11, K84).
- Mehmet isimli 7 evden bez parçası toplanır, kıyafet dikilip çocuğa giydirilirse çocuğun ölmeyeceğine inanılır (K3, K61, K62, K80).
- 7 yaşına kadar 7 kapıdan para toplanıp bu parayla çocuğa elbise alınıp giydirilirse çocuğun ölmeyeceğine inanılır (K1, K2, K12).
- Çocuğu durmayan kadının boynuna yular takılır, 7 Mehmet evine dolaştırılır ve gidilen evlerden birer parça bez alınır. Sonra kadın bir direğe bağlanır, direkte 1 saat bağlı kalır. Bez parçalarından kıyafet dikilip çocuğa giydirilir. Böylece çocuğun ölmeyeceğine inanılır (K13, K23, K62).
- Hamileyken saç kesilirse bebeğin ömrünün kısa olacağına inanılır. Bu nedenle hamileyken saç kestirilmez (K2, K3, K7, K8, K9, K17, K30, K34, K56, K57, K61, K62, K77, K78, K80, K84, K89).

1.2.1.1.3.1.Tıbıkalı Kadın

Düziçi yöresinde gebeliği düşükle sonuçlanan ya da çocuğu doğar doğmaz ölen kadınlara, tıbıkalı kadın denilmektedir. Tıbıka bulaşmaması için ya da bulaşan tıbıkayı gidermek için yörede birçok inanma mevcuttur.

Düziçi yöresinde tıbıkalı kadın ile ilgili halk inançları:

- Hamile kadın soğan kabuğunu tepelerse tıbıka olacağına inanılır (K21, K23, K48, K51).
- Yumurta kabuğunu tepeleyen kadına tıbıka sıçrayacağına inanılır (K17, K35, K78).
- Hamile kadın yılına bakarsa tıbıka sıçrayacağına inanılır (K34, K35).
- Yavrulu köpekten tıbıka sıçrayacağına inanılır (K17, K21, K23, K34, K43).
- Kırklı kadınlar karşılaşırsa tıbıka bulaşacağına inanılır (K34).
- Tıbıkalı kadın, hamile ya da yeni doğum yapmış bir kadının üzerine silkelenirse tıbıkasının o kadına bulaşacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K13, K20, K23, K30, K61, K62, K77, K80, K84).
- Tıbıkalı kadın, hamile ya da yeni doğum yapmış bir kadının üzerine silkelenirse tıbıkasının o kadına bulaşacağına inanılır. Tıbıka bulaşan kadın elbise ya da şeşini, kendisine silkelenen kadının evine çarparsa tıbıkanın tekrar silkelenen kadına döneceğine inanılır (K30, K34, K35, K36, K37).
- Daha önce çocukları ölmüş hamile bir kadın, başka bir hamile kadının yanına gidip "Tıbıkam tıbıkan üstüne" deyip 3 kere karnına vurursa kendisinin çocuğunun yaşayacağına diğer kadının çocuğunun öleceğine inanılır (K4).
- Tıbıkalı kadın kırklıyken yavrulamış bir köpeğin üstüne silkelenirse tıbıkasının köpeğe geçeceğine ve silkelendiği köpeğin öleceğine inanılır (K17, K20, K34, K38, K67).
- Tıbıka bulaşan kadın bir mezarın üstünde biriken sudan alıp içerse tıbıkasının geçeceğine inanılır (K13, K62).
- Tıbıkalı kadın "mutlak" yazdırır, mutlağı üzerinde taşır. Çocuk doğunca çocuk için de mutlak yazdırır. O muska 1-2 yaşına kadar çocuğun üzerine takılır ya da beşiğin bir kenarına konur. Böylece çocuğun yaşayacağına inanılır (K9, K11, K12, K13, K61, K62).

- Çocuğu mutlakla büyüyen kadının kızının çocuğunun da mutlakla büyütülmesi gerektiğine inanılır (K10, K18, K19, K67).

1.2.1.1.4. Aşerme

Hamilelik sırasında yemek için kadının canının vakitli vakitsiz bir şey istemesi hâline aşerme denir. Halk arasında, aşerme hamileliğin önemli bir belirtisi sayılır.

Aşerme ile ilgili adlandırma, niteleme, benzetme ve yakıştırmalar genellikle "aşyerme, yerik, yerük" sözcüklerinin çevresinde çeşitlenmekte; aşerme sözcüğünün değişik yörelerdeki ağız özelliklerini, ses kaymaları sonucu aldıkları biçimleri yansıtmaktadır. Bunların yanı sıra kadının içinde bulunduğu fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durumu anıştıran deyim ve sözcüklere de rastlanılmaktadır. Aşerme aşamasında kadını en çok etkileyen halk inanması, kadının yediği içtiğiyle ilgili olanlardır. Özellikle doğacak çocuğun cinsliğini belirleyeceğine inanılan yiyecekler ekşi ve tatlı olmak üzere başlıca iki öbeğe ayrılmaktadır. Ekşi, acılı, biberli türden yiyeceklerin kız olmasına ön belirti sayılmasının ya da bu doğrultuda yorumlanmasının temelinde, toplumumuzun erkek ve kız ayrımındaki tutumunun simgesel gerçeği yatmaktadır. Öte yandan, bu inanışa ters düşen, yaygın bir inanış da ekşi tatlı ayrımı gözetilmeksizin, kadının canının çektiğini yemesidir. Bu durum, bu dönemde canının çektiğini yemeyen ya da yiyemeyen kadının bunun zararını çocuğuna çektireceği inanışında yaygınlık kazanmaktadır (Örnek, 1979: 5–6).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan ve çevresinde bazı yiyecekleri canı isteyip de yiyemeyen kadının çocuğunun sakat doğacağına; canı muşmula isteyen ve yiyen kadının çocuğunun kıllı, zeytin yiyenin çocuğunun gözlerinin siyah; canı tatlı isteyen kadının çocuğunun toplu ve güzel, ekşi isteyenin zayıf ve çirkin olacağına inanılır. Hamile kadın hırsızlama bir şey yerse çocuğunun hırsız olacağı kabul edilir (Küçük, 1987: 249).

Erzurum'da yerikleyen (aşeren) gebeye arzu ettiği şey verilmezse ve tattırılmazsa, doğacak çocuğun gözü şaşı olur, çocuk sakat doğar ve düşük olma ihtimalleri vardır. Yerikleyen gebe ayva yerse çocuğu bilgili, elma yerse yanakları kırmızı, nar yerse dişleri inci gibi, çiğ lahana yerse çocuk beyaz doğar (Taş, 1996: 191).

Giresun'da gebe kadın tavuk eti yerse çocuğun göğsünün çıkıntılı olacağına, Balıkesir, Elazığ, Muğla'da gebe kadın bütün karabiber yutarsa çocuğun benli

olacağına, Bolu'da gebe kadın zeytin yerse çocuğun vücudunun herhangi bir yerinde zeytin büyüklüğünde bir leke olacağına, Antalya'da gebe kadın nar yerse çocuğun dişlerinin nar tanelerine benzeyeceğine inanılır (Örnek, 1979: 88-89).

Erzurum'da yerikleyen kadına, soyulmuş bir elma, üzüm pestili veya ekmek köpek yalağına sürülür ve ıslatılarak yedirilirse yeriklemesi durur. İlk defa doğum yapan kadın yerikleme zamanı cuma günü Sala (temcit) verilmeden evvel, Allah rızası için iki rekât namaz kılar, kıbleye yönelerek bir fincan zemzem suyu içer ve içerken " zemzem içtim, yereğim geçti " cümlesini üç defa tekrarlarsa yeriklemesi kesilir ve bir sonraki doğumda da bir daha yeriklemez (Taş, 1996: 191).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde aşerme ile ilgili halk inançları:

- Aşeren kadına istediğini vermek çok sevaptır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K16, K20, K30, K34, K38, K61, K62, K77, K84).
- Hamile kadın canının istediği şeyi yiyemezse çocuğun bir yerinin eksik olacağına inanılır (K28, K32, K34, K58, K59, K62, K84).
- Hamile kadın canının istediğini bulup yiyemezse çocuğun gözünün eksik olacağına inanılır (K20).
- Hamile kadın canının istediği şeyi yiyemezse çocuğun şaşı olacağına inanılır (K13, K17, K61, K62, K78).
- Aşeren kadın canının çektiğini bulup yiyemezse çocuğun yüzünde veya vücudunda lekeler olacağına inanılır (K6).
- Gebe kadın ciğer çalar, ciğer eller ya da canı ciğer çekip yiyemezse çocuğun vücudunda ciğere benzer leke oluşacağına inanılır (K6, K9, K21, K61).
- Hamile kadın ciğer yerse çocuğun cesur olacağına inanılır (K84).
- Hamile kadın kelle yerse çocuğun sümüklü olacağına inanılır (K28).
- Hamile kadın kelle yerse çocuğun çenesiz olacağına inanılır (K28, K34).
- Hamile kadın kelle yerse çocuğun kafasının büyük olacağına inanılır (K84).
- Hamile kadın kelle yerse o aileden bir ölüm olacağına inanılır (K61, K62).
- Hamile kadın dil yerse çocuğun dilli olacağına inanılır (K30, K34, K44, K58, K59, K84).

- Hamile kadının canı et isterse çocuğunun oturaklı, büyük adam olacağına inanılır (K84).
- Hamile kadın tavşan eti yerse çocuğunun ağzının tavşan ağzı gibi, kulaklarının tavşan kulağı gibi olacağına inanılır (K30, K44, K59, K61, K62).
- Hamile kadın tavşan eti yerse çocuğun gezeğen (çok gezen) olacağına inanılır (K84).
- Hamile kadın hindi eti yerse çocuğun derisinin hindi derisi gibi olacağına inanılır (K12, K27, K28).
- Hamile kadın balık yerse çocuğun ağzının balık ağzı gibi olacağına inanılır (K1, K3, K4, K11, K12, K28, K33, K34, K34, K59, K61, K62, K84).
- Hamile kadın balık yerse çocuğun üst dudağının olmayacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın balık yerse çocuğun balık etli olacağına inanılır (K28).
- Hamile kadın balık yerse çocuğun kaypak bir insan olacağına inanılır (K83, K84).
- Hamile kadın balık yerse çocuğunun güzel olacağına inanılır (K7).
- Hamile kadın yumurta yerse çocuğun kel olacağına inanılır (K3, K11, K12, K13, K20, K30, K34, K35, K36, K42, K61, K62, K84).
- Hamile kadın yumurta yerse çocuğun kafasının sivri olacağına inanılır (K58, K59).
- Hamile kadın yumurta yerse çocuğun akıllı olacağına inanılır (K7).
- Hamile kadın yumurtanın sarısını yerse çocuğun kekeç olacağına inanılır (K61, K62).
- Hamile kadın elma yerse çocuğun güzel olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K20, K30, K33, K44, K46, K58, K59, K61, K62, K84).
- Hamile kadın elma yerse çocuğun yanaklarının kırmızı olacağına inanılır (K34, K37).
- Hamile kadın ayva yerse çocuğun gamzeli olacağına inanılır (K1, K2, K3, K11, K13, K20, K30, K31, K32, K34, K38, K45, K58, K61, K62, K84).
- Hamile kadın şeftali yerse çocuğun tüylü olacağına inanılır (K20).
- Hamile kadın patlıcan yerse çocuğun gözlerinin söbe (oval şekilde) olacağına inanılır (K21, K26, K30).

- Hamile kadın zeytin yerse çocuğun gözlerinin kara olacağına inanılır (K30, K34, K43, K46, K58, K59, K61, K62, K68).
- Hamile kadın ekmeği çok yerse çocuğun aptal olacağına inanılır (K7).
- Hamile kadın ekmeği çok yerse doğumun zor olacağına inanılır (K59).
- Hamile kadın çok su içerse çocuğun altına işeyeceğine inanılır (K7).
- Hamile kadın çok su içerse çocuğun cildinin güzel olacağına inanılır (K84).
- Hamile kadın başkasına ait bir şeyi habersiz yerse çocuğun hırsız olacağına inanılır (K3, K11, K12, K31, K32, K51, K80, K84).

1.2.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Gebelik sırasında bebeğin kız mı erkek mi olacağı üzerine gebe kadının fiziki değişiklikleri gözlenir ve bazı pratikler uygulanarak tahmine çalışılır (Artun, 2008: 249).

Toplumumuzda ailelerin erkek çocuk beklentileri daha ağır basmaktadır. Erkek çocuk soyun devamını, aile ocağının tütmesini sağladığı için aileler tarafından daha çok istenmektedir. Dolayısıyla erkek çocuk doğuran kadın, soyun devamını sağladığı için kız çocuğu doğuran kadına göre daha fazla itibar kazanmaktadır. Yeni gelin oğlan evine geldiğinde erkek çocuk doğurması dileğiyle, kucağına erkek çocuk oturtulur.

Doğacak çocuğun cinsliğini belirlemek amacıyla başvurulan yöntemler, uygulamalar, bunların çevresinde toplanan inanmalar ilk bakışta salt bir merak ve tahmin gibi görünüyorsa da, temelde belli bir isteğin yattığı da açıkça sezilmektedir. Oğlan doğurmak için başvurulan yöntem ve uygulamaların önemli bir bölüğünü dinsel ve büyüsel nitelikte olanlar oluşturmaktadırlar. "Hocanın okuduğu buğday tanesini yutmak", "hep oğlan doğurmuş bir kadınla ekmek mayası değiştirmek", "kırk gün oğlan adı söylemek" gibi pratikler bu tutuma örnek olarak gösterilebilir. "Cinsel birleşmeden sonra sağ yana yatmak ya da sağ yandan kalkmak" çok yaygın bir inanma olarak görülmektedir (Örnek, 1979: 3–4).

Gebe kadının oğlan ya da kız doğuracağına yorulan belirtilerle işlemlerin büyük bir bölümü büyüsel düşüncenin benzetme ilkesinden kaynaklanmakta ve daha çok da kadının gebelik döneminde uğradığı geçici somatik değişimlerle bedeninin, özellikle karın bölgesinin aldığı biçimlerin kalıp benzetmelerini içermektedirler. Doğacak çocuğun oğlan ya da kız olacağını öngören işlemlerde, pratiklerde ve tahminlerde erkek ve kadın cinsliğini simgeleyen biçimsel benzetmeler yaygınlık kazanmaktadır. Bu

türden işlemler Türkiye genelinde birbirlerini çeşitleyen, tamamlayan, ama temelde aynı görüşü ve yorumu içeren çok sayıda örneklerden oluşmaktadırlar (Örnek, 1979: 5).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da gebelik sırasında bebeğin kız mı erkek mi olacağı üzerine gebe kadının fiziki değişiklikleri gözlenir ve bazı pratikler uygulanarak tahmine çalışılır. Tekirdağ'da bunlardan birkaçı şu şekildedir: Ateşe tavuk ödü atılır. Öd patlarsa oğlan, patlamazsa kız olacağına inanılır. Gebe kadının haberi olmadan bir sandalyenin altına makas, diğerine bıçak konur. Gebe kadın bıçağın üstüne otururşa bebeğin erkek, makasın üstüne otururşa kız olacağına inanılır (Artun, 2008: 249).

Erzurum'da gebelik döneminde kadın güzelleşirse çocuğu oğlan, çirkinleşirse doğacak çocuğu kız olacaktır. Anne adayının yüzünde çiller belirirse doğacak çocuk kız, belirmezse çocuk oğlan olur (Taş, 1996: 194).

Ağrı'da kız çocuk istenmediği zaman ağaca taş atılır ve şöyle denir: "Kızı taşladım, oğlana başladım." Bu inanç, ağacın eskiden beri kızı temsil etmesinden kaynaklanıyor (Kalafat, 2006: 132).

Erzincan ve çevresinde hamile kadın rüyasında silah görürse çocuk erkek; altın veya boncuk görürse çocuk kız olacaktır. Çocuk ana karnında 3.5 aylıkken oynarsa oğlan, geç oynarsa kız; karnın sağ tarafında oynarsa erkek, sol tarafında oynarsa kız; kadının karnı sivri ise doğacak çocuk erkek, yuvarlaksa kızdır (Küçük, 1987: 249).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme ile ilgili halk inançları:

- Hamile kadın kız ya da erkek hangisini istiyorsa hocaya gidip muska yazdırır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K34, K58, K62).
- Hamile kadın ebesini değiştirirse doğacak çocuğun cinsiyetinin değişeceğine inanılır. Doğan son çocuk kızsa yeni doğumda oğlunun, doğan son çocuk oğlansa yeni doğumda kızının olacağına inanılır (K30).

1.2.1.1.5.1. Hamile Kadının Fiziksel Görünümüne Bakarak Cinsiyet Belirleme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Balıkesir'de, gebe kadının göbeğinden aşağısı siyah olursa; Muğla'da, gebe kadının üst dudağı şişip büyürse; Çanakkale'de, gebe kadının burnu incelirse oğlunun olacağına inanılır (Örnek, 1979: 57-59).

Artvin'de, gebe kadının ayakları şişerse; İçel'de, gebe kadının göbeği aşağı bakarsa; Antalya'da, gebe kadının yan böğürleri boş olursa kızının olacağına inanılır (Örnek, 1979: 62).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hamile kadının fiziksel görünümüne bakarak cinsiyet belirleme ile ilgili halk inançları:

- Kadının karnı sivri olursa oğlunun, karnı yatık olursa ya da kalçası geniş olursa kızının olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K20, K30, K34, K58, K59, K61, K62, K84).
- Hamile kadın güzelleşirse oğlunun, çirkinleşirse kızının olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K20, K30, K34, K58, K61, K62, K84).
- Hamile kadının göğsünün ucu siyah olursa oğlunun olacağına inanılır (K3, K30, K62, K68).
- Oğlan çocuğunun hamilelik esnasında annesini zayıflattığına inanılır (K2, K61, K62).

1.2.1.1.5.2. Hamile Kadının Yediklerine Bakarak Cinsiyet Belirleme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Anadolu'da kadının yediklerine bakarak cinsiyet belirleme ile ilgili en yaygın inanış, gebe kadının tatlı ya da ekşi yiyecekler yemesi ile ilgili olandır. Hemen her yörede, gebe kadının tatlıya düşkünlüğü oğlunun olacağına, ekşiye düşkünlüğü kızının olacağına yorulur.

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hamile kadının yediklerine bakarak cinsiyet belirleme ile ilgili halk inançları:

- Hamile kadın tatlıyı fazla yerse oğlunun, ekşiyi fazla yerse kızının olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K20, K30, K34, K58, K59, K61, K62, K84).
- Hamile kadının canı et isterse oğlunun olacağına inanılır (K3, K58, K59).
- Hamile kadının canı et isterse kızının olacağına inanılır (K61, K62).
- Hamile kadının canı pilav isterse kızının olacağına inanılır (K7).

1.2.1.1.5.3. Hamile Kadının Gördüğü Rüyadan Hareketle Cinsiyet Belirleme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzurum'da anne adayı rüyasında elma görürse oğlan, armut görürse kızı olacaktır. Anne adayı rüyasında silah (tabanca, tüfek, bıçak) görürse oğlan, altın, boncuk görürse kız doğuracaktır (Taş, 1996: 195).

Erzincan'da hamile kadın rüyasında silah görürse oğlu; altın veya boncuk görürse kızı olacağına inanılır (Küçük, 1987: 249).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hamile kadının gördüğü rüyadan hareketle cinsiyet belirleme ile ilgili halk inançları:

- Hamile kadının rüyasında oğlu olursa kızının, kızı olursa oğlunun olacağına inanılır (K42, K58, K59).
- Hamile kadının rüyasının çıktığına, kız görürse kızının, oğlan görürse oğlunun olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın rüyasında koyun görürse kızının olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadına rüyasında biri altın verirse kızının, demirden bir eşya verirse oğlunun olacağına inanılır (K84).

1.2.1.1.5.4. Hamile Kadının Davranışlarından Yola Çıkarak Cinsiyet Belirleme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kars'ta, gebe kadın ağır yürürse oğlunun olacağına; Muş'ta ise gebe kadının sık sık uykusu gelirse yerinden kalkmak istemezse kızının olacağına inanılır (Örnek, 1979: 59-63).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hamile kadının davranışlarından yola çıkarak cinsiyet belirleme ile ilgili halk inançları:

- Hamile kadının yükü ağır olursa yani oturup kalkmakta zorlanırsa kızının olacağına inanılır. 'Kız yükü tuz yükü' denilir. Hamile kadın çabuk çabuk iş yaparsa oğlunun olacağına inanılır (K1, K2, K9, K34, K59, K62, K68, K84).
- Oğlan çocuğu annesinin uykusunu getirir. Hamile kadın çok uyursa oğlunun olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın kendisine bir şey söylendiğinde ters cevaplar verirse kızının olacağına inanılır (K9, K28, K30, K34, K84).
- Hamile kadın sakız çiğnerse kızının olacağına inanılır (K7).

1.2.1.1.5.5. Fal Niteliğinde Cinsiyet Belirleme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da bir bardak suya biraz süt damlatılır, süt dibe çökerse oğlan, üstte kalırsa kız olacağına inanılır (Artun, 2008: 250).

Elazığ'da gebe kadın yere oturtulur, ayaklarını düz uzatır, iki ayağını birbirinin üstüne getirebilirse oğlunun, getiremezse kızının olacağına inanılır. Konya'da gebe kadının koynundan aşağıya kahve çekirdeği atılır, çekirdek yere düştüğünde tümsek yeri üste gelirse gebe kadının oğlunun, yarık yeri üste gelirse kızının olacağına inanılır (Örnek, 1979: 67-69).

Erzurum'da haşlanmış yumurta soyulur, anne adayından alınan bir saç teli ile ortadan ikiye ayrılır. Anne adayının tuttuğu taraf çukur olursa kız, çıkıntılı olursa doğacak çocuk erkek olur (Taş, 1996: 195).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde fal niteliğinde cinsiyet belirleme ile ilgili halk inançları:

- Kurban kellesi hamile birine niyetlenerek ayrılır, kelle etli çıkarsa kadının kızının olacağına, etsiz çıkarsa oğlunun olacağına inanılır (K1, K2, K4, K8, K9, K11, K12, K30, K34, K58, K59, K61, K62, K84).
- Memili (meyvesi kırmızı yenmeyen bir ot) denilen ot hamile birine niyetlenerek ocaklığa atılır. Atıldığında güm diye patlarsa hamile kadının oğlunun olacağına, fıs diye patlarsa kızının olacağına inanılır (K1, K2, K77).
- Açmamış güngülüz (gelincik) hamile birine niyetlenerek ortasından kırılır. Güngülüzün tohumları kırmızı çıkarsa o kişinin oğlunun olacağına, pembe çıkarsa kızının olacağına inanılır (K1, K80, K81).
- Elbise biçilir hamile bir kadın için niyetlenip omuza atılır. Bundan sonra eve bir erkek gelirse hamile kadının oğlunun olacağına, kadın gelirse kızının olacağına inanılır (K85).
- Şalvar bağından bir parça ip kesilip karınca körüğüne atılır. Karıncalar o ipi deliğin içine çekerse hamile kadının oğlunun olacağına, deliğin dışına atarsa kızının olacağına inanılır (K80, K81, K84).
- Hamile kadının haberi olmadan kafasına tuz atılır, kadın burnunu kaşırsa oğlunun, ağzını kaşırsa kızının olacağına inanılır (K3, K12, K61).
- Hamile kadın, iğne ya da boncuk bulursa kızının olacağına, bilye bulursa oğlunun olacağına inanılır (K28, K59, K61).
- Hamile kadın boncuk bulursa kızının, demirden bir eşya bulursa oğlunun olacağına inanılır (K34, K84).

1.2.1.1.5.6. Doğan Çocuğa Bakarak Bir Sonraki Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzurum'da çocuğun ilk kelimesi baba olursa ondan sonraki çocuk erkek, anne olursa kız olacaktır. Ayrıca, çocuğun bir bacağını diğerinin üstüne atması annesinin hamile kalacağına, erkek kardeşi olacağına delalettir (Taş, 1996: 195-210).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde doğan çocuğa bakarak bir sonraki çocuğun cinsiyetini belirleme ile ilgili halk inançları:

- Doğan kız çocuğu erkeğe benziyorsa bir sonraki doğacak çocuğun erkek olacağına, doğan erkek çocuğu kıza benziyorsa bir sonraki doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (K13, K84).
- Doğan çocuğun kaşları çatık olursa bir sonraki doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (K84).
- Doğan kız çocuğunun iki kaşının arasında yeşil damarlar varsa bir sonraki doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (K28, K30, K62, K68).
- Yeni doğan çocuğun göbeği yukarı bakarsa bir sonraki doğacak çocuğun erkek olacağına, aşağı bakarsa bir sonraki doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (K28, K30).
- Doğan çocuğun ensesinde bir çukurluk varsa ve saçı çizgi şeklinde aşağıya doğru inerse bir sonraki doğacak çocuğun erkek olacağına, saçı aşağıya doğru inmezse bir sonraki doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (K28).
- Çocuk emeklerken ayağını ayağının üstüne atarsa bir sonraki çocuğun erkek olacağına inanılır (K30, K84).
- Doğan çocuk ayaklarını birbirinin üstüne atarsa arkasından bir çocuk daha geleceğine ve doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (K61, K62, K84).

1.2.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları

Kadının gebeliği sırasında baktığı, yediği, içtiği ve yaptıklarıyla doğuracağı çocuk arasında kurulacağına inanılan gizemsel ilişkiler sonucu birtakım uygulamalar ya da kaçınmalar da yaygınlık kazanmıştır. Bu durum, kuşkusuz anne ile karnındaki çocuk arasında gizemsel bir ilişkinin, hatta bir yazgı bağının varsayılmasından kaynaklanmaktadır. Bu konudaki gizli endişe ve korku, yalnızca, doğacak çocuğun istenmeyen insana, hayvana ya da nesneye benzemesi gibi biçimseli değil, aynı zamanda huy gibi, yapı gibi öze ilişkin olanı da kapsamaktadır. Özellikle çocuğun anne karnında ilk kıpırdadığı zaman, dış etkinin en tehlikeli ve yoğun olduğu zaman diye kabul edilmektedir. Bu sırada anne kime bakarsa, doğuracağı çocuğun ona benzeyeceği inanışı oldukça yaygındır. Böylece, annenin gebelik döneminde çocuğunun güzel, çirkin gibi biçimsel olanla iyi huylu, inatçı vb. temel yapıyı ilgilendiren özellikleri kazanmasında adeta bir geçirgen rolü oynadığına inanılmaktadır. Aynı durum gebe kadının yedikleriyle de sıkı sıkıya ilişkili görünmekte, böylece kadın neredeyse yemesi gerekli olanlarla, yememesi gerekli olanları içeren listelerle karşı karşıya bırakılmaktadır (Örnek, 1979: 6).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da doğum yapacak kadının doğum anında en son neye bakarsa bebeğinin ona benzeyeceğine inanılır. Çirkin kişilere bakmaktan kaçınılır. Gebe kadın ölü evine gitmez, doğacak çocuğun hastalıklı olacağına inanılır. Tekirdağ'da doğacak çocuk güzel olsun diye yapılan uygulamalar şöyledir: Güzel kimselere bakılır. Gül koklanır. Doğacak çocuk güzel olsun diye yumurta üstüne oturtulur (Artun, 2008: 250).

Erzurum'da kadın gebeliğinde yılan görürse çocuğu yılancık hastalığına yakalanır. Yılan görünce gömleğinin yakasını biraz yırtmazsa, doğacak çocuğun dili dışarıda ve ince olur. Gebe kadının haberi olmadan, koşunun pingelinden (folluk) alınan iki yumurta haşlanarak gebe kadına yedirilirse çocuğun yanakları gamzeli olur (Taş, 1996: 193).

Adıyaman'da gebe kadın tavşana bakarsa çocuğunun dudağı kesik, yarık, yırtık olur. Elazığ'da gebe kadın yılana bakarsa çocuğu çok soğukkanlı olur. Bartın'da gebe kadın yeni doğmuş aya bakarsa çocuğu güzel olur. Bursa'da gebe kadın yangına ve büyük ateşe bakarsa ya da yangın olayını yaşarsa çocuğun vücudunda küçük çıbanlar

çıkar. Ordu'da gebe kadın değirmen çevirir, yayık yayarsa çocuğunun başı dönük olur. Nevşehir'de gebe kadın kara dut yer, sonra da eliyle vücudunun belli bir yerine dokunursa çocuğun orasında leke olur. Konya'da korkak biri gebe kadını doğuma götürür ise ya da doğum için ebe çağırırsa doğan çocuk korkak olur. Amasya'da gebe kadın dişini çektirirse çocuğu geri zekâlı ya da deli olabilir. Artvin'de gebe kadın eşek anırırken kulaklarını tıkamazsa çocuğunun kulakları uzun olur. Gebe kadın, bilmeksizin altında kurbağa bulunan bir taşın üstüne otururbut çocuğu patlak gözlü olur (Örnek, 1979: 84-92).

Narman'da ise kadınların ziyaret ettiği Arap Dede'yi çocuksuzlar da ziyaret eder. Ancak hamile kadınların ziyaret sırasında ellerini yüzlerine sürmemeleri gerekir. Aksi halde, doğacak çocukların yüzlerinin benekli olacağı sanılır. Ziyaretçiler, dileklerinin olacağını, oradaki kaya üstüne sürdükleri taşın tutmasından anlarlarmış (Kalafat, 2006: 126).

Darende ve çevresinde hamile bir kadın, un konulan bir kabın veya oklavanın üzerinden atlamaz. Atlarsa doğum yapamayacağına inanılır (Uslu, 2004: 92).

Samsun'da Kaleboğazı köyünde iğne hamile kadına elden verilmez, yere konularak verilir. Eğer elden verilirse doğacak çocuk çok zayıf doğar (Şişman, 2002: 446).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde gebe kadının kaçınmaları ve uygulamaları ile ilgili halk inançları:

- Ceninin döle dönüştüğü ilk hafta çocuğun, hamile kadının ilk baktığı insan ya da hayvana benzeyeceğine inanılır. Bu nedenle hamile kadın güzel kişilere ya da güzel şeylere bakmaya çalışır (K6, K44, K58, K62).
- Hamile kadın etrafındakilerden kime daha çok bakarsa çocuğun ona benzeyeceğine inanılır (K27, K28, K32, K33, K34, K45, K59, K62).
- Hamile kadın 40 gün güzel birine bakarsa çocuğun güzel olacağına inanılır (K42, K78).
- Hamile kadın aynaya çok bakarsa çocuğun kendisine benzeyeceğine inanılır (K15, K28, K30, K34).

- Hamile kadın maymun, yılan, fare ve tavşana bakmamaya çalışır. Bakarsa çocuğun çirkin olacağına inanılır (K1, K11, K12, K30, K34, K48, K61, K62, K67, K68, K84).
- Hamile kadın köpeğe bakarsa çocuğun köpeğe benzeyeceğine inanılır (K34).
- Hamile kadın denize bakarsa çocuğun gözlerinin mavi olacağına inanılır (K30, K34, K46).
- Hamile kadın gökyüzüne bakarsa çocuğun gözlerinin mavi olacağına inanılır (K30, K44, K59, K62).
- Hamile kadın güneşe ve aya bakarsa çocuğun ağzının gözünün eğri olacağına inanılır (K34, K35, K37).
- Hamile kadın aya bakarsa çocuğun güzel olacağına inanılır (K84).
- Hamile kadın ciğer doğrayıp elinin kanıyla vücudunun neresini ellerse çocuğun o organında leke oluşacağına inanılır (K11, K12, K30, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K41, K42, K58, K59).
- Hamile kadın oklava üstünden atlarsa doğumun zor olacağına inanılır (K30, K62, K84).
- Hamile kadın erkek çamaşırının üstünden atlamaz, atlarsa doğumun zor olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın ağaçtan atlarsa doğumun zor olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın kimsenin ayağı üstünden atlamaz, atlarsa doğumun zor olacağına inanılır (K30, K34, K61, K62, K77, K81, K83, K84).
- Hamile kadın merdiven altından geçerse doğumun zor olacağına inanılır (K30).
- Süpürgenin üstünden atlayan hamile kadının doğumunun zor olacağına inanılır (K68).
- Hamile kadın çalı süpürgesine otururşa doğumun zor olacağına inanılır (K30, K31, K62, K84).
- Hamile kadın taş üstüne otururşa doğumun zor olacağına inanılır (K13, K17, K26, K34, K35).
- Hamile kadın iki kişi arasına otururşa doğumun zor olacağına inanılır (K13, K23, K30, K34).

- Hamile kadın bir erkeğin önünden geçerse doğumun zor olacağına inanılır (K34).
- Hamile kadının ayağının üstünden atlanmaz. Atlanırsa çocuğun kordonlarının dolaşacağına inanılır (K30, K34, K84).
- Hamile kadın iç çamaşırını erkeklerin görebileceği yere asmaz. Asarsa çocuğun sakat olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın turşu vurursa çocuğuna kötü bir şey olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın sakız çiğnerse çocuğun çenesiz olacağına inanılır (K9, K11, K20, K34, K45, K58, K61, K62, K84).
- Hamile kadın sakız çiğnerse çocuğun çok ağlayacağına inanılır (K84).
- Hamile kadın sakız çiğnerse çocuğun ahlakının güzel olmayacağına inanılır (K42).
- Hamile kadın sakız çiğnerse çocuğunun ağzının büyük olacağına inanılır (K16).
- Hamile kadın sakız çiğnerse çocuğun büyük tuvalete çok gideceğine inanılır (K28).
- Hamile kadın kötü huylu birini kınarsa çocuğun kınanan kişiye çekeceğine inanılır (K28, K30, K34, K43, K68).
- Hamile kadın sinirli, gergin olursa çocuğun da sinirli olacağına inanılır (K27, K28, K30, K34, K44).
- Hamile kadın eşeğe binerse çocuğun dişinin büyük olacağına inanılır (K30, K34).
- Hamile kadının cenazeye gitmemesi gerektiğine inanılır (K13, K15, K16, K30, K43, K48, K61, K62, K77, K84).

1.2.1.2. Doğum Sırası ile İlgili Halk İnançları

Kadının kolay doğum yapması ve sağlıklı bir bebek dünyaya getirmesi için birtakım hazırlıklar yapılır, önlemler alınır.

1.2.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı

Doğumu kolaylaştırma amacına yönelik uygulamalar ve inanmalar başlıca iki öbekte toplanmaktadır: Akılcı olanlarla, akıldışı olanlar. Doktora, ebeye başvurma,

doğum öncesi sık sık yürüyüş yapma, temizlik kurallarına uyma gibi yaygın, akılcı uygulamaların yanı sıra, örneğin doğum sırasında "kilitli kapıları, dolapları açma", "örgülü saçları çözme", "dilenciye sabun verme", "silah atma, sıkıları boşaltma" gibi büyünün "analoji" ilkesi alanına giren çok sayıda uygulama geliştirilmiştir. Öte yandan, doğum sırasında çocuğun rahimden sökülüp gelmesi için kadını sallamak, baş aşağı çevirmek, kollarından tutup sallamak gibi sağlığı tehlikeye atıcı nitelikteki uygulamalara ve işlemlere de rastlanılmaktadır (Örnek, 1979: 6–7).

Yakutlarda ilk doğuma büyük ehemmiyet verilmektedir. Doğum günü yaklaşınca erkek ormana gidip bir kayın ağacı keser. Bu ağaçtan bir buçuk arşın uzunluğunda üç kazık hazırlar. Bunlar tek bir kayın ağacından alınmalıdır. Kiler, ev, sandıkları açık bırakırlar. Ateşe yağ atıp "Ey doğum tanrısı Ayısıt hatun ye! Yolun açık olsun!" derler. Çocuk doğduğu zaman yağlı bir ekmek yerler, bir hayvan kurban keserler. Hayvanın kafasını kırmadan pişirirler. Kemiklerini bir kaba doldurup ormana götürüp bir ağaca asarlar. Doğumun üçüncü günü Ayısıt hatunu çıkarma ayini yapılır (İnan, 2006: 168).

Altaylı boylarda ve Kırgızlarda doğum saati yaklaşınca oba yahut oymak kadınları loğusanın evine toplanırlar. Tecrübeli bir kadın ebe (ineci) vazifesini görür. Çadırın tam orta yerine bir direk yerleştirerek ona bir urgan bağlarlar. Bu urganın bir ucu duvara bağlanıp loğusanın koltukları altından geçirilir. Kadın çok ıstırap çekmeye başlarsa albastı yahut alkarısı denilen kötü ruhun loğusaya musallat olduğuna hükmederler. Bu kötü ruhu korkutmak, kovmak için erkekler de toplanır, "hay, huy!" diye haykırmaya başlarlar, tüfek ile havaya ateş ederler (İnan, 2006: 168-169).

Doğum sırasında, doğumun kolay olması ve çocuğun kötü ruhların şerrinden korunması için, evdeki yüklüğün üstüne bir bez serilir ve ateş üstüne bir parça yağ atılır. Bu inanç Kazak Türkleri arasında görülmektedir. Ateş iyesinin izlerini taşıyan bu inançlar ve yatır ziyareti şekline dönüşen Ata ruhlarını memnun etme inancı günümüzde varlıklarını sürdürmektedir (Küçük, 1987: 241-257).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Doğumun kolay geçmesi için Anadolu'nun hemen her bölgesinde Meryem Ana eli ve Fadime Ana eli denen bitki kurutularak suyu içilmektedir. Bu bitkinin suyunun döl yatağını açacağına ve doğumun kolay geçmesini sağlayacağına inanılmaktadır. Rumeli Kavala göçmenleri arasında, İstanbul'da, Balıkesir'de, Zile'de, Çorum'da,

Maraş'ta, Erzurum'da, Sivas'ta, Sinop'ta Fadime Ana Eli Otu uygulaması yapmaktadır. Ebe kadın doğum yaptırırken –El benim el değil, Fadime Ana'nın eli- der. Böylece Fadime Ana'nın doğum yaptırdığına inanılır (Uçar, 1976: 149–152).

Tekirdağ'da gebe kadının doğum sırasındaki güçlüklerini gidermek için doğum zamanı doğuma yardımcıların dışında kimseye haber verilmez. Aksi halde annenin çok acı duyacağına inanılır. Yine, doğum sırasında çocuk çabuk doğsun diye teneke çalınır (Artun, 2008: 250).

Erzurum'da doğum geç ve güç olursa, dışardan birisi koşa koşa içeriye gelir gebe kadının karşısına geçer, bağırarak "Atlılar yeğin geldiler sen geç kaldın çabuk gel artık" diye seslenir (Taş, 1996: 197).

İçel'de gebe kadının sancısı tuttuysa eline oklava verilerek dolaştırılır, doğum sırasında ise içeriye kısır kadın alınmaz, üzerinden 3 kere kocasını atlatırlar. Muş'ta doğum sancısı başlayan kadının kafasında iki tuğla parçası kırılır. Aydın'da gebe kadının elbisesinin altından, eteğinden tavuklara, kuşlara yem yedirilir (Örnek, 1979: 104).

Samsun Atalan köyünde erkek çocuğu doğuracak kadının doğum sancısının sırtından başlayacağına, kız çocuğu doğuracak kadının sancısının ise kasıklarından başlayacağına inanılır (Şişman, 2002: 447).

Darende ve çevresinde, doğum sancısı çeken bir kadının yanında bulunan bir diğer kadın, evine tekrar geri dönerken, doğum hastasının çekmiş olduğu sancı benimle birlikte gelip bana geçmesin diye tülbent, mendil veya çorabını hastanın yanında bırakır (Uslu, 2004: 92).

Kars yöresinde çocuk kız doğarsa, "bereket", oğlan doğarsa, "devlet" olduğu inancı ile karşılanır. Bu çevrede doğan çocuk, eğer ilk erkek çocuk ise; duyanlar, o evin bacasına çıkıp bacayı bozmak isterler. Bunu önlemek için ev sahibi anlara bahşiş/peşkeş verir ve gönüllerini ederek oradan indirir, bacayı bozdurmaz. Buna "baca sökmek" denir. Böyle yapılmazsa baca sökülürse ocağın söneceğine, doğan çocuğun öleceğine, ocağın dağılacağına, soyun sürmeyeceğine inanılır. Burada koruyucu ruhun, ocak iyesinin memnun edilmesi için saçı verilmesi inancı açıktır (Kalafat, 2006: 136).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde doğum hazırlığı ve doğum olayı ile ilgili halk inançları:

- Hamile kadın için dua okunursa ve kadına zemzem suyu içirilirse doğumun kolay olacağına inanılır (K2, K11, K12, K30, K61, K58, K59, K62, K84).
- Hamile kadına okunmuş su içirilirse doğumun kolay olacağına inanılır (K34, K61, K62, K84).
- Bir kabın içine su konur, ağzı kapatılır. Üzerine Mushaf konur, yarım saat bekletilir. Bu sudan içen kadının kolay doğum yapacağına inanılır (K30).
- Hocanın elini yıkadığı su hamile kadına içirilirse doğumun kolay olacağına inanılır (K9, K12, K26).
- Hamile kadının kocası elini yıkar, kadına kocasının elini yıkadığı su içirilirse doğumun kolay olacağına inanılır (K11, K59, K61, K62, K84).
- Doğum sancısı başlayan kadına, kolay doğum yapan bir kadının elinden su içirilirse doğumun kolay olacağına inanılır (K30, K31, K32, K34, K36, K58).
- Hacdan tas getirtilip hamile kadına bu tastan su içirilirse doğumun kolay olacağına inanılır (K30).
- Doğum sırasında kolay doğum yapmış bir kadına dua okutulursa doğumun kolay geçeceğine inanılır (K84).
- Hocaya dua okutulursa doğumun kolay olacağına inanılır (K2, K9, K23, K25, K31, K61).
- Doğum sırasında kilitli kapılar açılır, bağlı hayvanlar serbest bırakılır, düğümlü ipler ve örülü saçlar çözülürse doğumun kolay geçeceğine inanılır (K30, K62, K81, K83, K84).
- Akarsu üstünden geçirilen hamile kadının kolay doğum yapacağına inanılır (K30, K84).
- Kara kazan ısıtılıp ters çevrilirse üzerine oturan hamile kadının kolay doğum yapacağına inanılır (K30, K33, K61, K62, K78).
- Hamile kadın sıcak davar zibiline otururbut doğumun kolay olacağına inanılır (K17, K30, K34, K62).
- Hamile kadın süt buğusuna otururbut doğumun kolay olacağına inanılır (K59).
- Hamile kadın iskemleye oturtulup beli sıvazlanırsa doğumun kolay olacağına inanılır (K30, K58, K62, K68, K83, K84).

- Hamile kadının karnı sabunla ovulursa doğumun kolay olacağına inanılır (K61, K62, K81, K84).
- Doğum öncesinde kadının karnı sıcak su ve sabunla ovulur. Rahmine yağ sürülür. Beline çöktürülür. Böylelikle doğumun daha kolay olacağına inanılır (K9).
- Hamile kadın çula konup sallanırsa doğumun kolay olacağına inanılır (K58, K62, K84).
- Hamile kadın baş aşağı sallanırsa doğumun kolay olacağına inanılır (K30).
- Kadın ekin biçerken doğum yaptıysa, doğan çocuğun şanslı olacağına, bereketiyle geleceğine inanılır (K30, K62).
- Ekin biçerken doğum yapan kadının oğlu olursa biçer olacağına, kızı olursa şabık olacağına inanılır (K84).

1.2.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama

Çocuğun dünyaya gelişiyle birlikte yapılan ilk işlem göbek kesmektir.

Doğumdan sonra çocuğun göbek bağı ve eşi gelişigüzel bir yere atılmaz, çoğu zaman belirli bir yere saklanır ya da gömülür. Örneğin, çocuk "evcil" olsun, "dışarıcı" olmasın diye göbek bağı dolabın, sandığın içine konur; aynı biçimde "malcı" olsun diye ahıra; "akıllı", "okumuş", "âlim", "öğretmen", "istikbali parlak" olsun diye okulun bahçesine, duvarına; "dindar", "hafız", "hoca", "namazcı", "sofu", "imanlı", "müftü", "müezzin", "eli yazılı, dili Kur'anlı" olsun diye cami avlusuna ya da duvarına gömülür, saklanır. Bu inanışın doğurduğu saklama ve gömme işlemlerinde kız çocukların göbek bağları genellikle "evine bağlı", "ev kadını", "evcimen", "ev kızı" olsun ya da "gözü dışarıda olmasın", "gezenti" olmasın diye ev çevresine gömülür ve saklanırken, oğlan çocuklarınınki okul, cami, ahır gibi yerlere konmaktadır (Örnek, 1979: 7).

Çocuk teri kokmasın diye tuzlanır ve yıkanır.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Çocuğun göbek bağı Kars ilinde çakı ile kesilir. Bu çakı, yıkanmadan, doğum yapan ananın yastığına konur. Çocuğun göbeği kuruyunca o çakı açılır ve yıkanır. Bu inancın altında da koruyucu ruhu memnun etme söz konusudur. Demir çakı, hem çocuk hem de doğum yapan ana için Alkarısı basmasına karşı alınan bir tedbirdir. Onları kötü

ruhun fenalık yapmasından koruyacağı inancı ile çakı, yastık altına konur (Kalafat, 2006: 137).

Gaziantep'te çocuğun göbeğinde kalan parça düşünce avlunun bir yanına gömülür. Bu işle, çocuğun büyüyünce evine bağlı kalması güvence altına alınmış olur. Sokakta çok görülen çocuklar için söylenilen "Göbeği sokakta kesilmiş" sözü bu inanç ve uygulama ile ilgilidir (Güzelbey, 1982: 24).

Samsun Gölalan köyünde çocuk doğduktan bir müddet sonra düşen göbeği beşiğe bağlanır. Daha sonra o göbek çocuğun yıkanacağı suya konulur ve bu su çocukta sivilce çıkmasını önler (Şişman, 2002: 448).

Erzurum'da doğum sonrası çocuk tuzlanır. Sonrada bir leğen içerisinde içine tuz ve yumurta katılmış ılık su ile yıkanır, kurulanır ve kundaklanır. Çocuğun yıkandığı su bir ağaç dibine dökülür, böyle yapılırsa çocuğun uzun ömürlü olacağı ve kök salacağına inanılır. Bu işlerin bitiminden sonra sağ kulağına ezan okunup, sol kulağına da kamet getirilip annesinin yanına yatırılır (Taş, 1996: 199).

Tekirdağ'da ebenin bebeği yıkadığı suya para atılır. Ebe, bebeğin damağını üç kez kaldırır. Çocuk yıkanırken nazar değmesin diye bütün komşular sırayla su dökerler (Artun, 2008: 251).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde göbek kesme, tuzlama ve yıkama ile ilgili halk inançları:

Göbek Kesme

- 7 göbek kesip karşılığında bir hediye almayan kişinin cennetlik olduğuna inanılır (K84).
- Çocuğun kırk damarından bir damarının göbeğini kesene çekeceğine inanılır (K1, K3, K11, K12, K30, K34, K42, K61, K62, K84).
- En az 3 tane göbek kesen kişinin büyük sevap kazandığına inanılır (K11).
- Çocuğun göbeği dışarı atılırsa çocuk gezginci olur, eve konursa evine bağlı olur. Çocuğun göbeği kitap arasına konursa çocuğun okuyup adam olacağına, duvar kovuğuna konursa usta olacağına, hayvan sürüsünün içine atılırsa sürü sahibi olacağına, okula atılırsa öğretmen olacağına, camiye atılırsa hoca olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K13, K15, K16, K20, K30, K34, K41, K42, K49, K54, K61, K62, K84).

- Kız çocuğunun göbeği evin yakınına atılırsa evine bağlı olacağına inanılır (K9).

Tuzlama

- Yeni doğan çocuk, pişmesin, teri kokmasın diye tuzlanır (K2, K3, K4, K9, K13, K20, K24, K30, K34, K54, K61, K62, K84).
- Tuzun içine biraz şeker katılır, çocuk pişmesin diye bununla tuzlanır (K11, K12, K23).
- Çocuk doğduğunda vücuduna şeker sürülürse şeker hastası olacağına inanılır (K84).

Yıkama

- Çocuk yıkanırken baş aşağı çevrilip sallanırsa boyunun uzun olacağına inanılır (K2, K9, K11, K12, K13, K84).
- Kırklı çocuğu pazartesi ve perşembe günü yıkamak gerekir (K26, K27, K30, K62).
- Yıkanan bebeğin suyu eşik başına ya da yola dökülmez. Yıkama suyunun bir ağaç dibine dökülmesi gerektiğine inanılır (K2, K9, K11, K30, K34, K84).

1.2.1.2.3. Çocuğun Eşi

Çocuktan sonra gelen plasenta, eş ya da son adlandırılmaktadır. Çocuğun eşine, kendisinden bir parça olduğu düşünülerek büyük önem verilmektedir. Eş ortalık yere atılmaz, gömülür veya saklanır.

Temizlik kurallarının dışında "eş"in çocukla olan yazgı birliği üzerindeki inanış da yaygındır. Bu da birtakım işlemleri ya da kaçınmaları beraberinde getirmektedir. "Eş"e de "çocuk gözüyle bakılması", "onun da çocuktan sayılması", "ona bir şey olursa çocuğa da olur" endişesi "eş" ile ilgili işlemlerin temelinde yatan tasarımları ve inanışları dile getirmektedir (Örnek, 1979: 7–8).

Nitekim "eş"in temiz bir beze sarılarak ayakaltından uzak bir yere gömülmesi, saklanması, suya atılması gibi işlemlerde kaynak kişiler "kedi, köpek yemesin", "kokuşmasın" ya da "biz büyüklerimizden böyle gördük" gibi açıklamaların dışında

"dirilmesin", "kırklı üstüne basmasın", "kedi, köpek yiyip de çocuk itcanlı olmasın", "gözü dışarda kalmasın", "uğursuzluk getirmesin", "rızkını başka yerde arasın", "nasibi su gibi bol olsun" türünden açıklama ve yorumlamalarla ona adeta çocuğun özdeşi gözüyle baktıklarını belli etmektedirler (Örnek, 1979: 8).

Etnografların verdikleri malumata göre Yakut kadınları "son"a saygı gösterirler. Kırgız-Kazak kadınlarının da bu nesneye önem verdiklerini, toplu bir halde giderek yere gömdüklerini ve çevresini tütsülediklerini kendimiz müşahede ettik (İnan, 2006: 36).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Doğumdan 5 ile 30 dakika sonra eş düşer. Erzurum'da eşin çabuk düşmesi için kadın koltuk altlarından yukarı çıkarılarak sallanır, silkelenir. Üç defa "Eşin geldi sen de gel" denir. Eş düştükten sonra bir torbaya konulur, kimsenin görmediği yerde derince bir çukur açılır ve oraya konarak üstü toprakla örtülür (Taş, 1996: 198).

Gaziantep'te doğumdan sonra "eş" suya atılır. Böylece annenin sütünün bol olması sağlanmış olur (Güzelbey, 1982: 23).

Bolu'da eş, ikinci doğumdaki çocuğun kız olması isteniyorsa dişi köpeğe, erkek olması isteniyorsa erkek köpeğe atılır. Çorum'da eş gübrenin içine gömülür, Elazığ'da ahırın tavanındaki bir oyuğa konur (Örnek, 1979: 111-112).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde çocuğun eşi ile ilgili halk inançları:

- Çocuğun eşinin gömülmesi gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K11, K12, K13, K30, K34, K45, K62, K84).
- Kız çocuğunun eşi eve yakın bir yere gömülürse uzağa gelin gitmeyeceğine inanılır (K2, K23, K30).
- Eş gömülmeyip herhangi bir yere atılırsa çocuğun sancılanacağına inanılır (K62, K84).
- Eş ortalığa atılırsa eşin canlanıp çocuğu rahatsız edeceğine inanılır (K30).
- Yaşamayan çocuğun eşi köpeğe yedirilirse bir sonraki doğacak çocuğun felç olacağına inanılır (K11, K30, K34).
- Eşi düşmeyen kadın ısıtılmış kazana oturtulursa eşin çabuk düşeceğine inanılır (K68, K84).

- Eş ters çevrilirse bir sonraki doğacak çocuğun cinsiyetinin değişeceğine inanılır (K30, K61, K62, K80, K84).

1.2.1.3. Doğum Sonrası ile İlgili Halk İnançları

Toplumumuzda doğum sonrası geçecek devreye büyük önem verilmektedir. Yeni doğum yapmış kadını ve çocuğunu çevreden gelebilecek her türlü zararlı etkilerden korumak için birtakım tedbirler alınır.

1.2.1.3.1. Lohusa Bakımı/Lohusa Ziyareti

Loğusalık, kadının doğumundan 40. gününe kadar geçen zamanki durumuna verilen addır. "Anadolu'da yeni doğum yapmış kadına: "loğusa, loğsa, doğaz kesen, emzikli, nevse" gibi adlar verilir. Halk arasında yeni doğum yapmış kadına yaygın bir ifadeyle "loğusa" denmektedir." (Örnek, 2000: 143).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da loğusa kadına bir hastalık gelmemesi için herhangi bir yerine kırmızı kurdele takılır. Loğusa kadın 40 gün dışarıya çıkarılmaz. Lohusa ziyaretine gelenlere kırmızı renkli loğusa şerbeti ikram edilir (Artun, 2008: 25).

Gaziantep'te loğusaya ekşi bir yiyecek verilmez. Buna uyulmaması durumunda çocuğun "Büzmecik" denilen ve ölümüne yol açan bir hastalığa tutulacağı kanısı vardır (Güzelbey, 1982: 23).

Erzurum'da yedileme ve beşik töreninden sonra loğusa görmesi başlar. Loğusa görmesinde çocuğa elbise, nazarlık, tam altın, çocuk kız ise küpe, kolye, kart (çeyrek altın) gibi hediyeler götürülür. Ailenin yakınları getirdikleri hediyeler dışında bir de "Göbek parası" adı ile bir bahşiş bırakırlar. Loğusa görmeye gelenlere "Loğusa Şerbeti" ikram edilir. Bunun dışında kete, çörek, çay ikram edilir (Taş, 1996: 204-205).

Erzincan ve çevresinde, çocuğu yaşamayan kadınlar doğum yapmakta olanın yanına alınmaz, alınırsa doğacak çocuk yaşamaz. Adetsiz ve gusül yapması gereken bir kadın, yeni doğmuş bir çocuğu görmeye gidemez, şayet giderse çocuk hastalanır, yüzünde yara çıkar (Küçük, 1987: 249).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde lohusa bakımı ve lohusa ziyareti ile ilgili halk inançları:

- Doğum yapan kadının canından can ayrıldığı için kırk gün mezarının açık olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K11, K12, K20, K30, K34, K62, K84).
- Kırklı kadının düğüne, cenazeye, bayramlaşmaya gitmemesi gerektiğine inanılır (K3, K4, K11, K12, K45, K58, K59, K61, K62, K77, K80).
- Kırklı kadın ve çocuk 40 gün dışarıya çıkarılmaz (K3, K4, K9, K11, K12, K54, K62).
- Kırklı kadın ve çocuk albasmasın diye 40 gün yalnız bırakılmaz (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K15, K16, K30, K34, K54, K61, K62).
- Kırklı kadın ve çocuğun eşiklikten uzak tutulması gerektiğine inanılır (K2).
- Kırklı çocuğa adetli bir kadın bakarsa çocuğun yüzünde yaralar çıkacağına inanılır (K2, K3, K4, K11, K12, K15, K16, K20, K30, K54, K61, K62).

1.2.1.3.2. Lohusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme

Anne sütü bebeğin beslenmesi ve sağlıklı yaşaması için oldukça önemlidir. Annenin sütünün bol olması, bebeği doyurması istenir. Bunun için doğumdan itibaren anneye süt yapıcı yiyecekler yedirilir. Annenin sütünün azalmaması ya da kaçmaması için birtakım önlemler alınır.

Bebeğin ilk kez giydirilmesi de birtakım inanmaların oluşmasına yol açmıştır.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzurum'da çocuk doğduktan sonra üç ezan vakti geçmeden, çocuğa süt verilmez. Daha önce verilirse gaz sancısı çekeceğine inanılır. Annenin sütü bol olduğu zaman bir kaba sağılarak ayak basmayan bir yere dökülür. Bir de sütü olmayan veya sütü çocuğa yetmeyen anneler vardır. Bunlar için de çareler aranır. Anneye bol sıvı verilir. Tuzlu yemek yedirilerek çok sıvı alması sağlanır. Kavurga, bulgur pilavı, keşkek, tatlı, bilhassa bal gibi yiyeceklerden bol miktarda yemesi sağlanır. Dut hoşafı içirilir, hedik yedirilir, siyah bir horoz kesilerek hepsi anneye yedirilir (Taş, 1996: 199).

Samsun Kaleboğazı köyünde çocuk doğduktan sonra camide okunacak ilk vakit ezanına kadar çocuğa meme verilmez (Şişman, 2002: 448).

Gaziantep'te çocuk doğduktan sonra yıkanıp kundaklanır ebece annesinin kucağına verilir. Bu sırada ebe lohusaya "Kundağın mı ağır sen mi ağırsın?" diye sorar. Anne, bu soruya "Kundağım ağır" demelidir. Bu konuşuğun hayır getireceğine inanılır (Güzelbey, 1982: 23). Kastamonu'da çocuk doğunca sabırlı olması için 24 saat kadar meme verilmez (Abdulkadiroğlu, 1987a: 162).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde lohusa sütü, ilk meme ve ilk giydirme ile ilgili halk inançları:

Lohusa *Sütü*

- Lohusa soğuk su içerse sütünün kaçacağına inanılır. Lohusaya 3 gün su verilmez (K30, K62).
- İneğe soğan kabuğu yedirilirse lohusanın sütünün artacağına inanılır (K30).
- Sütü olmayan kadının boynuna süt taşı bağlanırsa sütünün olacağına inanılır (K54, K62, K84).
- Lohusa kadının sütü kesildiğinde ciğer kaynatılıp göğsü buğuna tutulursa kadının sütünün olacağına inanılır (K30, K61, K62).
- Çocuk emerken diğer göğüsten süt dökülürse göğüs ovulur, dökülmesi engellenmeye çalışılır. Dökülürse çocuğun kısmetinin dökülen sütle gideceğine inanılır (K30).
- Çocuk emmeyip lohusanın sütü birikirse süt sağılır, sağılan süt incir ağacının dibine dökülürse lohusanın sütünün çok olacağına inanılır (K2, K11, K12, K84).

***İlk* Meme**

- Çocuğa ilk sütünün 3 gün sonra verilmesi gerektiğine inanılır. İlk 3 gün çocuğa şeker şerbeti içirilir (K30).

***İlk* Giydirme**

- Bebeğin ilk kundağı yaşlı bir kadına veya okuyan bir kıza yaptırılır. İlk kundağı okuyan bir kız yaparsa bebeğin okuyacağına inanılır (K30, K34, K35, K78).

1.2.1.3.3. Albasması

Kırgız-Kazak Türklerinin hurafelerine göre "albastı" iki türlü olup biri "kara albastı" ve diğeri de "sarı albastı"dır. "Sarı albastı"lar hoca veya baksıların okumasıyla giderler. "Kara albastı" ise kendisini görmek iktidarına malik olan ocaklı adamdan başka kimseden korkmaz. "Sarı albastı" sarışın bir kadın suretindedir. Bazen keçi veya tilki suretlerine de girer. Bu ruh loğusalara musallat olup ciğerlerini alır, götürüp suya atar. Baksılar yahut ocaklı adamlar "albastı"yı ciğeri yerine koymaya mecbur ederler. "Albastı"yı yakalayan baksı eline kopuz alarak şu afsunu söyler:

"Ey, albastı zalim
Koy ciğerini yerine
Zavallının canını iade et,
Sözümü tutmazsan,
Bana hürmet etmezsen,
Gözlerini çıkarırım…"

Bu suretle merasim yapılırsa albastı ciğeri yerine koyar ve ölen loğusa da iade-i hayat edermiş (İnan, 2006: 169).

Loğusalara musallat olan bu kötü ruh, Çin Seddi'nden Akdeniz Kıyılarına, Buz Denizi'nden Hind'e kadar yayılmış Türk folklor ve hurafelerinde al karası, albastı, albis, almis adlarıyla yer almıştır (İnan, 2006: 169).

"Al" kelimesi, uğursuz, olumsuz, istenilmeyen, basarak zarar veren anlamına gelir. Aladağ Yörüklerinde "al basması" inancı vardır. Aynı zamanda "bırobıro" diye bilinen ve korku veren bir canlının varlığına da inanılır. Bırobıro seslendiği insanı kandırabilirse onu ikiye böleceği inancı vardır. Bir kuş gibidir (Kalafat, 1994: 153-175).

Alkarısı tandır ve soba bacalarından, kapı ve pencere aralıklarından, akla hayale gelmeyen küçük deliklerden evlere girebilir. Alkarısı ata binmeyi çok sever, özellikle kısraklara düşkündür. Gece ahırlara girerek atlara biner, onların yelelerini ve kuyruklarını ince ince örer. Erkek atlardan korkar onlardan uzak durur (Taş, 1996: 207).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzurum'da loğusa kadının ve çocuğun al basmasına uğramaması için birçok tedbir alınır. Loğusa fazla kan kaybeder ve yalnız kalırsa al basar. Al basan loğusalar dalgın olur, al basan loğusa sıkıntılı sesler çıkarır ve alkarısı loğusanın göğsüne oturup nefesini keser (Taş, 1996: 207).

Erzurum'da doğum yaptıran ebe loğusanın yiyeceği yemeğin ilk lokmasını, loğusanın ağzına üç defa götürüp geri çeker ve o lokmayı ebe yer. Alkarısı kıl haline girip bu lokmayla loğusa kadının ciğerlerini sökeceğinden, böylece alkarısına mani olunur (Taş, 1996: 208).

Gaziantep yöresinde al, gür kızıl saçlı, iri yarı bir kadın olarak nitelenir. Bu korkunç yaratık doğumdan sonra kırk gün içinde lohusayı tek başına bulunca hemen üzerine çöker, ciğerini alarak götürür (Güzelbey, 1982: 22).

Erzincan ve çevresinde loğusanın yorganına iğne sokulur; yanına kılıç, ucuna soğan takılmış eğiç, hiç kullanılmamış süpürge konulur. Yine loğusanın başucuna kocasının elbisesi asılır, çocuğun üzerine kırmızı bir şey örtülür. Loğusa ve çocuğu 7 gün yalnız bırakılmaz, lambalar yanık bırakılır. Loğusanın başucuna Kuran asılır veya yastıkları altına "en'am" konulur. Al basmasına uğramış olanlar hocaya veya ocaklıya okutulur; yanlarında ansızın silah patlatılır, demir aletlerle gürültü yapılır (Küçük, 1987: 250).

Erzurum'da albasan lohusanın yatağının üzerine arpa serpilir ve erkek bir at odaya sokulur. At arpayı yer ve kişnerse hasta kurtulacaktır. Eğer at arpayı yemez, huysuzluk ederse hastayı albasmıştır (Taş, 1996: 208).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde albasması ile ilgili halk inançları:

- Kırklı kadın ve çocuk albasmasın diye 40 gün yalnız bırakılmaz (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K15, K16, K30, K34, K54, K61, K62).
- Albasmasın diye kırklı kadının ve bebeğin başucuna Hameyli konur (K2, K3, K9, K11, K12, K13, K54, K61, K62).
- Bebeğin beşiğine ayet konursa albasmayacağına inanılır (K4, K12, K26, K27, K28, K77, K78).

- Kırklı kadın başına kırmızı tülbent takarsa albasmayacağına inanılır (K2, K4, K54, K61, K62, K80).
- Beşiğin üzerine kırmızı tülbent örtülürse albasmayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K13).
- Beşiğin bir tarafına ya da bebeğin yastığının altına bıçak, makas veya ayna konursa çocuğa albasmayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K13, K30, K61, K62).
- Kırklı kadının yastığının altına bıçak, makas gibi metal bir eşya konursa albasmayacağına inanılır (K15, K61, K62).
- Bebeğin yatağının kenarına ya da bulunduğu odanın kapısına soğan asılırsa albasmayacağına inanılır (K30).
- Kırklı kadının yattığı odada su bulundurulursa albasacağına inanılır (K3, K4, K11, K13, K31).
- Kırklı evde su dolu kapların boşaltılması gerektiğine inanılır (K3, K13, K26, K30, K58, K62, K84).
- Albasan çocuğa ayyaş aşı pişirilip dua okunarak dağıtılırsa çocuğun iyileşeceğine inanılır (K30).

1.2.1.3.4. Kırk Basması

Kırk basmasına ve nazara uğramayla ilgili inanç halkımız arasında çok yaygındır. Bu nedenle daha çocuk doğar doğmaz, çocuğu kırk baskınından ve nazardan korumak için, bir sürü dinsel ve büyüsel içerikli önlemler alınmakta; zararlı dış etkilere yetişkinlerden daha açık olduğuna inanılan bebeler, çarpıcı ve öldürücü sayılan kırk baskınından ve nazardan uzak tutulmaya çalışılmaktadır (Örnek, 1979: 15).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Hakkari'de, iki komşunun çocuğu, aynı gün içinde doğarsa, erkek çocuk doğurana çuvaldız, kız çocuk doğurana dikiş iğnesi hediye edilmezse birbirlerini görmeleri mümkün değilmiş. Çünkü kırkların karışması çocuklar için felaket getirirmiş (Şafak, 1978: 127-170).

Giresun'da kırklı çocuk olan eve et ve yeni basma geldiğinde çocuğu basmasın diye çocuğun beşiğini bunlara bastırırlar. Ankara'da çocuk kırklı iken evde ölüm olursa,

yolculuğa çıkılırsa, kedi veya köpek doğurursa çocuğu kırk basar. Kastamonu'da kırk basmış çocuk, mezar taşıyla, delikli taşla, çamurla, çırayla ayrı ayrı tartılır. Dışardan gelen biri tuzla birlikte kırklının evine gelirse yine kırk basar. Aydın'da bir çocuğu kırk basmışsa, kullanılmamış süpürgelerin üzerine köpek eniği konur, üzerine elek kapatılır. İçine 41 tane taş konduktan sonra ısıtılmış bir kaptan su alınarak çocuk bu eleğin üzerine yıkanır. Köpek eniği ölürse çocuk kırk baskınından kurtulmuş olur (Örnek, 1979: 234-235).

Tekirdağ'da kırk basmasından korunmak için lohusanın yastığının altına soğan, bıçak, makas; bebeğin yanına ayna, süpürge konur (Artun, 2008: 252).

Kastamonu'da lohusalar ve çocuklar birbirleriyle görüştürülmez. Çocuklar tesadüfen bir araya gelmişlerse biri kucakta diğeri yerde bırakılmaz. Hasta olmaması için yerdekini hemen kucağa alırlar. Böyle çocukların biri ölür veya sakat kalırmış. Bu hale "kırk bastı" denir (Abdulkadiroğlu, 1987a: 161).

Samsun'da iki kırklı kadın birbiriyle karşılaşamaz. Eğer karşılaşırlarsa çocukları basık olur yani geç yürür. Fakat farkında olmadan karşılaşırlarsa oğlu olan kadın, ekmeğe tuz koyar ve onu kızı olan diğer kırklı kadına verir. Kızı olan kadın onu yer ve oğlu olan kadın artık yanında oturabilir (Şişman, 2002: 447).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kırk basması ile ilgili halk inançları:

- İki kırklı kadın karşılaşırsa kırk basmasın diye iğne veya çatal iğne değiştirirler (K3, K4, K9, K11, K12, K20, K23, K30, K54, K61, K62, K84).
- İki lohusa bir araya getirilmez, karşılaşırlarsa kırk basmasın diye toka değiştirirler (K2).
- İki kırklı kadın karşılaşırsa kırk basmasın diye düğme değiştirirler (K9).
- İki kırklı kadın karşılaşırsa kırk basmasın diye boncuk değiştirirler (K34).
- İki kırklı kadın karşılaşırsa kırk basmasın diye bebekleri değiştirirler (K2).
- İki kırklı kadın bir araya gelirse kırk basmasın diye tahta beşik dışarıya çıkarılır, çocuk beşiğin içine konur (K11).
- Kırklı kadının evinin önünden gelin gidiyorsa ikisi de kırklı olduğu için kırk basmasın diye kırklı kadın bebekle beraber gelinin önünden geçirilir (K1,

K2, K3, K4, K11, K12, K20, K30, K34, K52, K54, K61, K62, K67, K68, K84).

- Kırklı kadın cenazeye gidemez, giderse ya da evin önünden cenaze geçerse, kırklar karışmasın diye kadının çocukla beraber tabutun önünden geçmesi gerektiğine inanılır (K20, K30, K49, K52, K61, K62, K84).
- Değirmenden gelen un, bulgur, dövmenin kırklı olduğuna inanılır. Değirmenden un, bulgur, dövme getirildiğinde evde kırklı çocuk varsa kırkları birbirine karışmasın diye çocuk unun, bulgurun önünden geçirilir (K38, K67, K84).
- Değirmenden un, bulgur, dövme getirildiğinde evde kırklı çocuk varsa kırk basmasın diye kırklı çocuk dışarı çıkarılır (K3, K11, K12, K15, K20, K34, K62).
- Kırklı kadın ekmek yapılan yere giderse kırk basacağına inanılır (K11, K30, K61, K62, K84).
- Kırklı kadın ekmeğin üzerinden atlamaz, atlarsa kırk basacağına inanılır (K30).
- Kırklı çocuğun bulunduğu eve tahta bir beşik getirilirse kırk basmasın diye çocuk dışarı çıkarılıp beşiğin içine konur, beşikle beraber getirilir (K11, K34, K37, K62).
- Kırklı çocukla kırklı hayvan yavrusu yan yana getirilmez. Damda yılan bile yavrulasa çocuğa kırk basacağına inanılır (K26, K30, K84).
- Çocuğun kırkı çıkana kadar bezlerinin yıldız görmemesi gerektiğine inanılır. Çocuğun bezleri ikindiden sonra dışarıda bırakılırsa çocuğa kırk basacağına inanılır (K30, K62).
- Kırklı evden başka bir eve ateş verilirse kırk basacağına inanılır (K23, K30, K62, K84).
- Kırklı kişilerden eşya alınırsa kırk basacağına inanılır (K30).
- Eskiden 8 kırkı çıkarılırdı. Kırk basmasın diye 8 gün evdeki su kapları açık bırakılmazdı (K30).
- Çocuğa kırk bastıysa ve kırk basan kişi biliniyorsa, o kişiyle iğne değiştirilmesi gerektiğine inanılır (K30).

- Çocuğa kırk bastıysa, beşiğin üzerinden at nalı atılır. 3 kere İhlâs Sûresi okunur. "Bunla gelen kötülük bunla gitsin" denir. Bunlar yapılınca çocuğun kırk basmasından kurtulacağına inanılır (K30).

1.2.1.3.5. Kırklama

Çocuğun kırk gün dolduktan sonra yıkanmasına kırklama adı verilir. Bu uygulama bölgelere göre değişiklikler gösterir. Buna kırk hamamı da denmektedir. Kırklama, loğusa ile çocuğu, gebeliğin ve loğusalığın kirlerinden arıtma özelliği olan bir pratiktir (Acıpayamlı, 1974: 77).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan ve çevresinde loğusalıkta yirmi günü dolanın yarı, kırk günü dolanın tam kırkı dökülür. Kırk suyu ayak altına gelecek bir yere serpilmez; bahçe veya temiz bir yere dökülür (Küçük, 1987: 249).

Erzurum'da doğumdan yirmi gün sonra yarı kırk dökülür. Bu iş için yirmi adet fındık, fasulye, arpa, çakıl taşı vs. alınır. Bunların her birine İhlâsı Şerif okunarak anne için ayrı bir suya, çocuk içinde ayrı bir suya atılır. Bu su ile anne ve çocuk yıkanır, böylece yarı kırk çıkmış olur (Taş, 1996: 206).

Gaziantep'te hamamda yıkanmanın son bölümü kırklamadır. Bunun için çocuk ebenin birlikte getirdiği bir "kurt başı" kurnanın içine konulur. Musluk açılır su akmaya başlayınca bir elin parmakları içine batırılır. Çıkarılırken birden kırka kadar sayılır. Bundan sonra bebek annesinin, kurt başı da bebeğin üzerinde tutularak kurnadaki su ile ikisi de çimdirilir. İşte bunun adına kırklama denilir (Güzelbey, 1982: 26).

Tekirdağ'da bebeğin yedinci günüyle kırkıncı günü arasında mevlit okutulur. Kırkıncı gün bebek elden ele dolaştırılır. Dereden toplanan kırk küçük taş, yıkama suyuna atılır. Bebek yıkanınca taşlar suyla birlikte dışarı atılır (Artun, 2008: 252).

Kastamonu'da kırkı çıkan çocuğa yedi çeşmeden alınan su, gümüş bir kapla azar azar dökülür. Böylece kırklatılmış olur (Abdulkadiroğlu, 1987a:162).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kırklama ile ilgili halk inançları:

- Çocuğun kırkını çıkarmak için yıkama suyuna 40 tane taş koyarlar, "kırk, kırk, kırk" diyerek çocuğa 40 sefer su dökerler (K9, K11, K12, K54, K55, K62).
- Çocuğun kırkını çıkarmak için 40 tane taş ya da 40 çeşit çiçek, ağaç yaprağı kırklama suyunun içine konur. Çocuk bunlarla banyo yaptırılır (K1, K2, K4).
- Çocuğun kırkını çıkarmak için başında tülbent açılır. "Kırk, kırk, kırk" diyerek tülbente 40 damla su dökülür (K38).
- Kırk suyu çocuğun beşiğine, yastığına, yorganına, annenin yatağına serpilir (K11).
- Çocuğun kırkı çıktıktan sonra don kazanına kırk tane taş konur. Annenin ve çocuğun çamaşırları kazanda kaynatılarak yıkanır (K3, K11, K12, K30, K34, K38).
- Çocuğun kırkı çıkınca beşikteki bütün eşyaların yıkanması gerektiğine inanılır (K38).
- Kırk suyunun artmaması gerektiğine inanılır (K61).
- Kırk suyu artarsa çocuğun ömrünün uzayacağına inanılır (K62).

1.2.1.3.6. Ad Koyma

Ad, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simge olduğu için, halkımızca ad çevresinde birçok inanış, uygulama, tasarım, töre ve tören geliştirilmiştir (Örnek, 1979: 8).

Türk hayatının hemen bütün safhalarında/tarihimiz boyunca, ad alma, ad kazanma, ad verme işlemleri mühim bir mevki işgal eder. Kaynağında, yaşayış tarzından ortaya çıkan anlayışların, inançların, davranış biçimlerinin yarattığı bu işlemlerin büyük bir kısmı, yakın zamanlara kadar hayatımızı yönlendirmiştir (Kalafat, 2006: 149).

Türk kültüründe isim verme geleneğinin dönemlere göre de farklılıklar arz ettiğini bilmekteyiz. Bu durumu kültür ve din değişiklikleri ile izah etmek doğru olacaktır. Bugün İslâmiyet etkisi ile çocuklara Muhammed/Mehmet, Ali, Ömer, Osman gibi isimler verilirken, Köktürk döneminde İstemi, Bige, Börü, Bumin, İlteriş adları, Manihaizm döneminde "Ay Tengride Ülüg Bulmuş" ya da "Ay Tengride Kut Bulmuş"

sıfatları, Budist dönemde de Toyın, Burkan, Tutung adlarının verilmesi kültür değişikliklerinin etkisidir (Abdurrahman, 2004: 126-127).

Eski Türklerde oğlan çocuğa, ya uzun zaman hiç ad verilmez yahut da ilk verilen ad ömrünün sonuna kadar kalmazdı; geçici bir ad idi. Önemli bir iş başardığı zaman, yani delikanlılık çağına geldiğinde, ya yaptığı önemli işi hatırlatan, ya da ilerisi için bir dilek anlamını taşıyan bir ad verilirdi ki buna er-at (erkek adı) derlerdi. Türkler İslam dinine girdikten sonra bu gelenek gitgide gücünü yitirmiştir (Boratav, 1973: 107).

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra Türklerin, "İsmin gerçek ve kutsallığına inanmak" anlayışı ile Arapların, "İsim akideciliği" (inancı) birleştirilerek daha kuvvetli bir gelenek haline dönüştürüldü. Mesela: bebek doğunca üç güne kadar, bazı hallerde yedi güne kadar ad koyuyorlardı. Doğup üç gün içinde ölen fakat henüz ad koyulmayan bebeklere de mutlaka bir ad koyarak defnediyorlardı. Bebeğe gerçek adını koymadan önce yani üç veya yedi gün içinde erkek ise, doğduğu zaman Abdullah (Allah'ın kulu), kız ise Abide (Allah'a ibadet eden kadın) diye geçici ad koyuyorlardı. Üç erkek çocuğu olan, mutlaka birine "Muhammet" diye veyahut Muhammet'i sıfat yaparak (Muhammet Ali, Muhammet Dursun, Muhammet Akif gibi) ad koyuyorlardı. Bu gibi adetler artık Müslüman olan Türk Toplumunda zamanla bir gelenek haline dönüştü ve halen devam etmektedir (Abdurrahman, 2004: 129–130).

Birtakım adlar vardır ki, onların gerek sözcük anlamları, gerekse daha önce o adı taşıyanların kişiliklerinden giderek kutsal sayılmaları nedeniyle "yaşatıcı" oldukları inancı yaygınlık kazanmıştır. Özellikle "çocuğu durmayan" ya da çabucak ölen kimselerin umar olarak sarıldıkları bu adların yaygın olanları bilindiği gibi Yaşar, Duran, Dursun, Kaya, Satı ve Satılmış'dır. Yatırları, ocakları ziyaret sonucu dünyaya getirilen çocuklara konan adları bu kategoriye sokabiliriz (Örnek, 1979: 9).

Oldukça sık görülen uygulamalardan biri de çocuğun adını başka bir adla değiştirmektir. Çocuk sık sık hastalanırsa ya da ailenin başına beklenmedik şeyler gelirse, bunun nedeni çoğu kez çocuğa konulan adda aranmakta ve çocuğun adı değiştirilmektedir. "Adı yaramadı", "adı ağır geldi", "adını taşıyamıyor", "adı uğursuzluk getirdi" gibi gerekçelerle ad değiştirmelerde kurban kesildiği, mevlit okutturulduğu, pilav pişirilip dağıtıldığı, dul bir kadına bir öğün yemek verildiği de olmaktadır (Örnek, 1979: 9).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da üç ezan vakti geçtikten sonra tercihen babası veya evin büyüğü yahut mahallenin hocası tarafından çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunur. Kararlaştırılan isim söylenir. Sonra meme verilir. Genellikle İslâmi adlar konur. Aile büyüklerinden birinin adı da olabilir. Çocuğun bir türbeye adanması söz konusu ise Satılmış, Satıye; erken ve düşük doğuran bir annenin çocuğuna Yaşar, Yaşare; çocuk sayısı fazla ise Yeter, Arabî aylar, kandil ve bayram günleri dikkate alınarak Safer, Recep, Ramazan, Şaban, Kadir, Bayram gibi isimlerin konulduğu da sıkça görülür. Çocuklara konan diğer ada " Göbek adı " denir ki bunu ebesi koyar. Genelde bu ad nüfusa işlenmez (Abdulkadiroğlu, 1987a: 162-163).

Bitlis ve Erzurum çevresinde, çocuklara bazı isimlerin verilmesinden çekinilir. O isimlerin çocuklara ağır geleceğine, o isimleri taşırlarsa başlarına olmadık işler açılacağına inanılır. Bu isimler değiştirilmezse, çocuklar ölüme, delirmeye varan felaketlerle karşılaşabilirler. Böyle bir durumla karşı karşıya gelen çocuğun adının başına yeni ad ilavesi veya tamamen yeni ad konması ile kurtulacağına inanılır. Burada da yine ata adının uygun görülmeyen veya uygun olmayan bir çocuğa verilmesiyle onları incitme söz konusudur. Onların öfkesini ve gazabını önlemek için çocuğun adı değiştirilir. Bu inanç, yörede İslami renkler de taşır. Mesela Muhammed adı verilen bir çocuk, böyle bir olay ile karşılaşırsa, adını Mehmet'e veya Ahmet Ali'ye çevirirler (Kalafat, 2006: 154).

Ağrı'da, eskiden yaşaması ümitsiz olan çocuklara büyüyünceye kadar İslami isimleri vermezlerdi. İslami olmayan isimler takalardı ve bunların kısaltılmış şekillerini lakap gibi kullanırlardı. Çocukların bu şekilde korunacağına inanılırdı (Kalafat, 2006: 155).

Doğu Anadolu Bölgesinde, çocuklara gök ve gökyüzü ile ilgili isimler verilir. Nazardan korunmak için verilen bu isimler arasında Ayhan, Yıldızhan, Güneş, Yıldız, Seher, Gündüz, Gün, Güneş, Güner, Aykız, Aybala, Ayça, Gökçen gibileri sayılabilir. Sarıkamış, Muş, Ahlat ve Bitlis çevresinde, çocuklara içinde demir ve çelik geçen isimler verilirse (Demir, Özdemir, Kandemir, Kurtdemir, Özçelik, Çelik, Gökdemir, Demirdağ, Demiral, Demirci gibi) uzun ömürlü ve sağlam olacaklarına inanılır (Kalafat, 2006: 155).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ad koyma ile ilgili halk inançları:

- Çocuğun ismini büyükler koyar (K3, K9, K11, K12).
- Çocuğun ismi kulağına ezan okunduktan sonra konur (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12).
- Babanın çocuğunun üzerindeki haklarından birinin iyi bir isim koymak olduğuna inanılır (K4, K24, K35).
- Çocuğa Kuran'da geçen isimler konulmaya çalışılır (K4, K12).
- Çocuğa ölmüşlerin isimleri konulmaya çalışılır (K9, K11, K13, K43, K51).
- Çocuğun adı sahibine çektiğine inanılır (K4, K12, K30, K34, K39, K49, K54, K58, K59, K60, K61, K62).
- Çocuğun kırk damardan bir damarı adı sahibine çekermiş. Onun için güzel isimler konulmaya çalışılır (K2, K12).
- Çocuğun adı sahibine hiç çekmese de bir batman etinin çektiğine inanılır (K13).
- Bir kadının üst üste kız çocuğu oluyorsa Yeter, Songül, Döne, Döndü, Dönüş isimleri konursa kızdan oğlana dönüleceğine inanılır (K2, K4, K9, K11, K12, K44, K54, K62, K77, K78, K80)
- Bir kadının doğan çocukları sürekli ölüyorsa, Durdu, Durdane, Dursun, Yaşar isimleri konursa çocuğun ölmeyeceğine inanılır (K4, K9, K11, K12, K43, K45, K54, K61, K62, K77, K80, K83).
- Bazı isimler bazı ailelere iyi gelmez. O isimlerdeki çocukların başına çeşitli felaketler geldiğine, o çocukların iflah olmadığına inanılır ve o isimleri koymaktan kaçınılır (K25, K54, K70).

1.2.1.3.7. İlk Gezme

Çocuk kırkı çıktıktan sonra gezmeye götürülür. Çocuğun ilk kez toplum içine çıktığı bu gezmede birtakım âdet ve inanmalar uygulanır.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da yeni doğan bebek 40 gün dışarı çıkarılmaz. Kırk günden önce dışarıya çıkarılan çocukları perilerin değiştirdiğine inanılır. Kırkıncı gün "kırk uçurmaya" gidilir. Bu ziyaret zengin bir eve yapılırsa çocuğun zengin olacağına inanılır. Kırk uçurmak için gidilen komşular, bebeğe yumurta ve şeker verirler. Bebek, kırk uçurmak için uzak bir yere götürülürse sesinin güzel olacağına inanılır (Artun, 2008: 252). Bartın'da kırkı çıkan çocuk ailesinin yaşlısına götürülür. Çocuğun koynuna yumurta konur. Bu yapılmazsa çocuk uyumazmış. Bu ziyarette, ufacık bir altın ipe bağlanıp çocuğun alnına mumla tutturulur. Bu hal o çocuğu nazardan korurmuş (Abdulkadiroğlu, 1987b: 191).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ilk gezme ile ilgili halk inançları:

- Çocuk kırkı çıkmadan dışarı çıkarılmak zorunda kalınırsa bir taş değirmenin üstüne 3 kere bırakılıp kaldırılır (K13, K62).
- Çocuğun ilk gezmesi kırk uçurmadır. Çocuk kırkı çıkınca bir yakınına ya da bir komşuya götürülür. Ziyaretine gittiği kişi, çocuğa kıyafet, para gibi hediye ya da bir tabak bulgur ve bir soğan verir. Bulgur ve soğan pişirilip yenilir, çocuğa da tattırılır (K4, K9, K11, K12, K62).

1.2.1.3.8. Aydaş Çocuk

Gelişmeyen, zayıf, hastalıklı çocuklara "aydaş çocuk" denir. Aydaş çocuğun iyileşmesi için birtakım inanmalar mevcuttur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Çanakkale'de çocuk aydaşsa üç yol çatına (ağzına) bir kara kazan kurarak çocuğu kazanın içine oturturlar. Bu kazan üç taş üzerinde durur. Elinde odunla gelen kişi kazanın başındakilere "Ne kaynatıyorsunuz" diye sorar, onlar da "Aydaş" der. Kazandan çıkan çocuk, ebeye götürülür, okutulur. Çocuk önce sağ, sonra sol yanına yatırılır. Sonra annesi çocuğu satın alır. Annesi "Allah'a emanet satın aldım" der. Bunun üzerine çocuk silkinip, düzelir (Örnek, 1979: 277).

Kastamonu'da çocukların aydaş oldukları kanaati hâsıl olursa soğuk suya kırk anahtar atarak, çocukları o su ile yıkarlar (Abdulkadiroğlu, 1987a: 161).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde aydaş çocuk ile ilgili halk inançları:

- Üstünden atlanan çocuğun aydaş olacağına inanılır (K54).
- Aydaş çocuk, aydaş hastalığından iyileşmiş bir adamın gömleğinin içinden 7 kez geçirilirse iyileşeceğine inanılır (K1, K4, K12, K20, K34, K49, K58, K62, K67, K68, K70, K77, K78, K79, K80, K81).
- Aydaş çocuk damdan atılır, aşağıdan tutulur. Bu 3 defa tekrarlanır. Sonra çocuk bir kara kazana konur. Bir kadın 3 defa kazanın etrafını dolandıktan sonra çocuğu alır. Bunlar yapıldıktan sonra çocuk iyileşmezse 3 defa mezarlığa götürülür ve çocuğun iyileşeceğine inanılır (K30).
- Aydaş çocuk için kazan kurulur. Kazanın altı çalı ile doldurulur. Çocuk kazana konur, etrafında 3 kere dolanılır. Böylece çocuğun iyileşeceğine inanılır (K15, K23, K38, K61, K62).
- Aydaş çocuk için dört yol ağzına kazan kurulur. Çocuk kazanın içine konur. Gelen, kazanın altına odun yerleştirir. Aydaş aşı pişirilip komşulara dağıtılır. Bunlar yapılırsa çocuğun iyileşeceğine inanılır (K1, K34, K49, K61, K62).
- Aydaş çocuk zibille tartılır. Çocuk kaç kiloysa su bulunan bir yere o kadar zibil gömülür. Zibilin üstünde ot biterse çocuğun yaşayacağına, ot bitmezse çocuğun öleceğine inanılır (K15, K23, K34, K37, K61, K62).
- Aydaş çocuk kurt derisinin ağzından geçirilirse iyileşeceğine inanılır (K4, K10, K49, K58, K62).
- Kurt ağzını sembolize eden bir ip bağlanır. Aydaş çocuk o ipten geçirilirse iyileşeceğine inanılır (K34).
- Derme deşirme (ardıç, murt, çam dalı, gelincik, har, kekik, alıç) kaynatılır. Aydaş çocuğa derme deşirmenin suyu içirilirse ve çocuk bu suyla yıkanırsa, iyileşeceğine inanılır (K49).
- Aydaş çocuğun başından ciğer suyu dökülürse çocuğun iyileşeceğine inanılır (K34).

- Aydaş çocuk için komşulardan bez toplanıp, elbise dikilip giydirilirse çocuğun iyileşeceğine inanılır (K38).
- Aydaş çocuk ziyarete götürülürse iyileşeceğine inanılır (K3, K11, K13, K62).
- Aydaş çocuk 7 defa çınar kovuğundan geçirilirse iyileşeceğine inanılır (K61, K62, K84).
- Aydaş çocuk mezarlığa götürülür, bir mezara konur. Çocuk gülerse yaşayacağına, ağlarsa öleceğine inanılır (K38).

1.2.1.3.9. Yürüyemeyen Çocuk/Köstek Kesme

Büyümeye başlayan çocuktaki her gelişme dikkatle izlenir. Kimilerinin yürüme ve konuşma çağları gelip geçtiği halde bu gelişmeler gecikince bunun için de birtakım önlemlere başvurulur. Yürüyemeyen çocuklar ilkin "teti teti" diye elinden tutularak veya ayağa kaldırıldıktan sonra kendi haline bırakılarak yürümeye isteklendirilir (Güzelbey, 1982: 31).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan ve çevresinde yürümesi geciken çocuk, bir an önce yürümesi için caminin avlusu etrafında dolandırılır; taze pişmiş ekmek üzerinden atlatılır (Küçük, 1987: 251).

Kızıltepe-Esenli köyünde "köstek kesme" uygulaması yapılan çocuk renkli elbiseleri ile hazırlanır diğer çocuklar da davet edilir. Çeşitli çerezlerin arasında kulpaklı/halkalı şeker de vardır. Merasim uğur sesi ile başlar. Ezan Sesi'nin uğur getireceği inancı vardır. Hep birlikte İstiklal Marşı dinlenilir. Köyün en iyi koşan iki çocuğu koşup kösteki keserler. Zilget/lilili çekilir, havaya ateş edilir. Bu arada;

Hey köstekli köstekli
Bir ayağa kalk bebekli
Ya Allah maşallah
Çocuk yürü inşallah
Kösteyin hayırlı olsun
Maşallah
İnşallah

Ya Allah… denilir. Getirilen çerezler çocuklara dağıtılır. Tören'den sonra köy halkından toplanılmış olan bulgur, yağ vs. ile köy halkına yemek verilir. Çocuğa yürümesi için dua edilir. Törenler için perşembe ve cuma günleri tercih edilir (Güler, 1998: 55–56).

Çorum'da yürüyemeyen çocuk, üç cuma sala vakti sallanır. Sallanırken de:

"Saladan sestir
Allahdan destur
Allah ayak ver
Demir dayak ver"

denilir. Bu arada iki ayağına bağlanan ip, ayağına çabuk birine kestirilir (Örnek, 1979: 257).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yürüyemeyen çocuk ve köstek kesme ile ilgili halk inançları:

- Çok düşen çocuğun ayağının köstekli olduğu düşünülür. Kösteğini kırmak için çocuk camiye götürülür. Ayağına ip bağlanır, camiden ilk çıkan kişi ipi keser, böylece çocuğun yürüyebileceğine inanılır (K3, K12, K30).
- Yürüyemeyen çocuğun ayak başparmakları bir iple bağlanıp ip dua ile kesilirse çocuğun yürüyeceğine inanılır (K61, K62).
- Köstekli çocuğun iki ayağına hayvanların bukağısı vurulur, dua okunur ve bukağı açılır, çocuğa "koş" denilir. Çocuğun ayağının açılacağına inanılır (K30).
- Yeni yürümeye başlayıp çok yıkılan çocuğun kösteğini kırmak için taze yağ dürümü yapılıp çocuğun eline verilir. Birisi o dürümü alıp kaçar. Çocuk dürümünü almak için koşarsa kösteğinin çözüleceğine inanılır (K11, K34).
- Ayağı köstekli çocuğa muska yazdırılırsa çocuğun yürüyeceğine inanılır (K42).
- Yürüyemeyen çocuk ziyarete götürülürse yürüyeceğine inanılır (K84).
- Yürüyemeyen çocuk kıbleye dönülerek sallanırsa yürüyeceğine inanılır (K34).
- Yürüyemeyen çocuk öküz ahırına konursa yürüyeceğine inanılır (K34).
- Yürüyemeyen çocuk aniden korkutulursa yürüyeceğine inanılır (K1).

1.2.1.3.10. Konuşamayan Çocuk

Konuşamayan ya da kekeme çocuğun bu durumunun giderilmesi etrafında, bir dizi inanma meydana gelmiştir.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Elazığ'da konuşmayan çocukların, dili çözülsün, "ağzı açılsın" diye, kilit açtırılır. Kilit, minarede sela verilirken, temsili şekilde açılır. Bu yapılırsa, inanca göre, dil çözülür (Kalafat, 2006: 130).

Erzincan ve çevresinde erken konuşamayan çocuk ahıra götürülür ve hayvanların bağlandığı bağ ile bağlanır (Küçük, 1987: 251).

Gaziantep'te konuşma yaşına geldiği halde bir türlü konuşamayan çocuğa sürekli sorular yöneltilerek konuşmaya alıştırılır. Buna rağmen konuşmayan çocuklar üç hafta üst üste Şeyh Fethullah Camiine götürülür. Minarenin kapısı önünde bekletilir. Bu gidiş cuma günleri olur. Müezzin öğle ezanını okumak için minare kapısı önüne gelince çocuğu getirenler "Dil açmaya geldik" derler. Müezzin minarenin kilidini çocuğun ağzına sokar. Her seferinde besmele okuyarak üç kez çevirir. Üçüncü haftanın sonunda müezzine uygun bir bahşiş verilir (Güzelbey, 1982: 31-32).

Afyon, Bilecik, Balıkesir ve Çorum'da konuşamayan çocuğa Kurban Bayramında adları Mehmet olan yedi kişinin kestikleri hayvanların dillerinden birer parça yedirilir. Kırklareli'nde kırlangıcın ağzında ıslanan parmak konuşamayan çocuğun ağzına sokulur. Erzurum'da konuşamayan çocuğu, ayın ilk çarşambasında gaba çekerler (hayvanların ahırdaki bağlıkları) ve "Malısan gaba gel, insanısan dile gel" derler (Örnek, 1979: 260-263).

Tekirdağ'da konuşamayan çocuklar için gün batınca türbenin damına fındık konur. ertesi gün sabah ezanında damdan alınarak çocuğa yedirilir (Artun, 2008: 254).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde konuşamayan çocuk ile ilgili halk inançları:

- Konuşamayan çocuğa sabah namazı caminin kilidi açtırılırsa çocuğun konuşacağına inanılır (K3, K9, K12).

- Cuma namazından sonra kekeme çocuğun başında hocaya kilit açtırılırsa çocuğun konuşacağına inanılır (K2).
- Konuşamayan çocuk 3 perşembe Ulu Cami'ye götürülür, mihraba yatırılırsa konuşacağına inanılır (K30).
- Konuşamayan çocuk hocaya okutulursa konuşacağına inanılır (K12).
- Konuşamayan çocuk Fakabırlık'a götürülür. Eline tavuk verilir. Sonra o tavuk orada kesilir, ziyaret sulusu yapılır, çocuğa yedirilir. Böylece çocuğun dilinin çözüleceğine inanılır (K11, K30, K34).
- Dili tutulan çocuk Ökkeşiye'ye götürülürse dilinin açılacağına inanılır (K9).
- Konuşamayan çocuk mezarlığa götürülür. "Senin ise Allah'ım sen al, benim ise bana ver" denilir (K9).
- Konuşamayan çocuk öküz ahırına bağlanırsa konuşacağına inanılır (K58, K60, K70).
- Konuşamayan çocuğa davar çanıyla su içirilirse çocuğun konuşacağına inanılır (K30, K34).
- Konuşamayan çocuk, köydeki ulu, büyük bir kişiyle yüzleştirilirse dilinin açılacağına inanılır (K55).
- Konuşamayan çocuğa yaşlı bir kadının cinsel organı gösterilirse çocuğun konuşacağına inanılır (K30).
- Konuşamayan çocuğa 7 kurban dili yedirilirse çocuğun konuşacağına inanılır (K77, K78).
- Konuşamayan çocuğun eline bazlama dürümü verilir ve elinden geri alınır. Çocuğun dürümünü vermemek için konuşacağına inanılır (K70).
- Konuşamayan çocuğun dilaltı kesilirse konuşacağına inanılır (K30, K41, K49, K61, K62).
- Konuşamayan çocuğun ağzına 3 çarşamba pabuçla vurulursa çocuğun konuşacağına inanılır (K34).

1.2.1.3.11. Uyuyamayan Çocuk

Bir şeylerden korktuğu için ya da çeşitli sebeplerle uyuyamayan çocuk için, birtakım çarelere başvurulur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da uyumayan çocuklar için, çocuk cuma günü okutulur, ev üstünden ayakkabı atılır. O ayakkabıya üç defa tükürülüp toprağa gömülürse çocuğun uykusuzluğunun düzeleceğine inanılır (Artun, 2008: 254).

Çorum'da uyuyamayan çocuk için üç cuma Kızılırmak'tan su getirilir, Kuran'la tartılır. Çocuk bu su ile yıkandıktan sonra su ırmağa dökülür. Bu iş yapılırken hiç konuşulmaz (Örnek, 1979: 268).

Ardahan ve Kars'ta uyuyamayan çocuk için;

"Gel uykusu gel!..
Dağda mısın, taşta mısın?
Kurtta mısın, kuşta mısın?
Gel!.. Haydi gel!.."

denilerek bacadan yahut pencereden yüz örtüsü atılır (Örnek, 1979: 268).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde uyuyamayan çocuk ile ilgili halk inançları:

- Uyuyamayan çocuğun yastığının kenarına ya da omzuna uyku boncuğu (uyku böceği) konursa çocuğun uyuyacağına inanılır (K1, K4, K30, K34, K40, K58, K59, K61, K62, K67, K68, K70, K77, K78, K83, K84).
- Uyuyamayan çocuğun yastığının altına ayna konursa çocuğun uyuyacağına inanılır (K30).
- Çocuğun saçının arkası düğümlenince kesilmez. Bunun uyku düğümü olduğuna ve onun sayesinde çocuğun rahatça uyuyacağına inanılır (K58, K59).
- Uyuyamayan çocuk hocaya götürülür, mutlak yazdırılır. Mutlak çocuğun üzerine ya da beşiğin bir kenarına asılırsa çocuğun uyuyacağına inanılır (K30, K55, K62, K67, K80).
- Uyuyamayan çocuğa dua okunursa çocuğun uyuyacağına inanılır (K30, K49, K51, K78).
- Uyuyamayan çocuğa bohça çiçeğinden yapılan çay içirilir (K67, K68).

1.2.1.3.12. Altını Islatan Çocuk

Belli bir yaşa geldiği halde tuvalet alışkanlığı kazanamayan çocuk için ailesi endişelenir. Aile, çocuğun altını ıslatmasını önlemek için birtakım çarelere başvurur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da altını ıslatan çocuklara kirpi eti, salyangoz kızartılıp yedirilir (Artun, 2008: 254).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde altını ıslatan çocuk ile ilgili halk inançları:

- Altını ıslatan çocuğa oklu kirpi eti yedirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K20, K34, K49, K62, K70).
- Altını ıslatan çocuğa solucan kavrulup yedirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K42).
- Altını ıslatan çocuğa tavşan pisliği 3 kere suyla içirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K11, K34).
- Yengeç, içinde su olan bir kabın içinde 3 gün kalır. 3 günden sonra su bir bardağa süzülüp altını ıslatan çocuğa içirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K30).
- Altını ıslatan çocuğa tavuk taşlığının zarı yedirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K58, K59).
- Altını ıslatan çocuğa tekenin cinsel organı yedirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K49, K58, K59).
- Altını ıslatan çocuğa davarın boğaz eti yedirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K67, K68).
- Altını ıslatan çocuğa tavuk yumurtası içirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K30).
- Altını ıslatan çocuğa hacdan getirilen buğday içirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K80).
- Altını ıslatan çocuğa kavak yaprağı kaynatılıp suyu içirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K38).

- Altını ıslatan çocuğa paryavşan otu içirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K77, K78).
- Altını ıslatan çocuğa süpürge tutuşturup poposu yakılıyormuş gibi yapılırsa çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K67).
- Altını ıslatan kız çocuğunun cinsel organına ısıtılmış bir metal değdirilirse çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K41).
- Altını ıslatan çocuk sıcak toprağa oturtulursa çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (K80, K81, K84).
- Altını ıslatan çocuğun belinin çekilmesi gerektiğine inanılır (K58, K62).

1.2.1.3.13. Huy Kesme

Çok ağlayan, huysuz çocukları bu özelliklerinden vazgeçirme etrafında bazı inanmalar meydana gelmiştir.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Antalya'da babasının eski pabucu üç cuma, kanı karışmamış bir kadın tarafından günün dolusunda, kümesin ağzında çocuğun ağzına üç defa vurulur. Çorum'da çamaşır kazanının altına konan çocuğa babasının ayakkabısıyla vurularak "sesini kes, ağıdın başına rasgelsin" denilir. Elazığ'da gözyaşları çocuğun yüzüne sürülerek "yaşın başını yesin, belan kimseye sürülmesin" denir (Örnek, 1979: 171).

Gaziantep'te uluması kendi başına gelsin, kendi ölsün diye gömleği lova geçirilir (Güzelbey, 1982: 35).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde huy kesme ile ilgili halk inançları:

- Çok ağlayan çocuğun ağzına kanının karışmadığı biri 3 çarşamba terlikle vururs a ağlamasının kesileceğine inanılır (K1, K2, K3, K9, K11, K12, K30, K61, K62, K67, K68, K70, K77, K78, K84).
- Çocuğun çok ağlaması uluma kabul edilir ve eve bir felaket geleceğine, evden birisinin öleceğine inanılır (K30, K34, K62).

- Çok ağlayan çocuk Bilalbaba'ya, Ökkeşiye'ye ziyarete götürülür (K61, K62).
- Durmayan, huysuz çocuk hocaya götürülür, muska yazdırılır (K9).

1.2.1.3.14. İlk Diş/Tırnak Kesme/Saç Kesme

"Çocuğun dişleri kolay ve çabuk çıksın"; "çocuğun dişleri daha sağlam olsun"; "dişleri hedik gibi bitsin" diye ve "ilk dişin çıkışını kutlamak", "çocuğun rızkını arttırmak", "çabuk büyümesini, gelişmesini sağlamak" için yerine getirilen diş buğdayı âdeti, Batı Anadolu'nun dışında yurdumuzun öteki bölgelerinde oldukça yaygındır. Bu âdetin bilinmediği ya da yerine getirilmediği yerlerde, genellikle çocuğun dişinin çıktığını ilk görenin çocuğa bir gömlek dikmesi ya da hediye alması âdeti vardır. Diş buğdayı âdetinin bilindiği yerlerdeyse, buğday kaynatmanın yanı sıra çocuğa gömlek dikme, armağan alma gibi eklemeler de yapılmaktadır (Örnek, 1979: 12).

Çocuğun altı aydan sonra dişlerinin çıkması beklenir. Eğer çocuğun dişi geç çıkarsa birçok önlem alınır. Çocuğun ilk kez tırnağını ve saçını kesme etrafında da bazı inanmalar oluşmuştur.

Çocuğun ilk kez tırnağının ve saçının kesilmesinde de birtakım âdet ve inanmalar uygulanır.

İlk tırnağı kesilecek çocuğun parmakları un çuvalına sokulur ve böylece hırsız olması önlenirmiş (Kalafat, 2006: 140).

Bugün artık yaygınlığını yitirmiş olan ve daha çok eski biçimiyle anımsanan saç kesme âdetinin belirgin ögeleri çocuğun adaklı olması, kesilen saçın para karşılığı tartılması, bu paranın yoksul birine verilmesidir. Adak dışında, yani saçı bir tür kurban motifi olarak kullanmanın dışında, çocuk ilk kez berbere götürüldüğünde, saçı kesme karşılığı berbere dolgun bir ücret verilmekte, kesilen saçtan bir parçası alınarak anı olarak saklanmaktadır (Örnek, 1979: 12).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzurum'da çocuğun eline soğan veya elma verilerek çocuğun bunları kemirmesi sağlanır. Çocuğun başına zeytin yağı sürülerek ovalanır ve damaklara elle masaj yapılır. Çocuğun dişinin çıktığını ilk defa kim görürse o, çocuğun üstündeki zıbını yakasından aşağıya doğru yırtar. Çocuğun dişinin çıkması ailede sevinç yaratır. Diş çıktıktan bir hafta veya 10 gün sonra "Diş Hediği" töreni yapılır (Taş, 1996: 211).

Gaziantep'te bir yaşından önce çocukların saçı ve tırnakları kesilmez. Aksi yapılırsa çocukların ömrünün kısa olacağı zannedilir (Kalafat, 2006: 134).

Erzurum'da da çocuk bir yaşına gelene kadar tırnakları kesilmez. Tırnakların melekler tarafından kesildiğine inanılır. Kesilen ilk tırnak bir beze sarılarak saklanır (Taş, 1996: 212).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ilk diş, tırnak kesme ve saç kesme ile ilgili halk inançları:

İlk Diş

- Çocuğun ilk dişini gören kişinin çocuğa bir hediye alması gerektiğine inanılır (K2, K3, K12, K62).
- Çocuğun ilk dişini kim görürse diş çabuk çıksın, çocuk yumuşak başlı olsun diye diş hediği yapıp dağıtır (K2, K3, K9, K11, K12, K62).
- Diş hediği ipe dizilip çocuğun boynuna asılırsa çocuğun dişinin düzgün çıkacağına inanılır (K30).
- Çocuğa meke (darı) hediği vurulursa dişin büyük çıkacağına inanılır. Diş küçük çıksın diye buğday hediği vurulur (K9).
- Çocuğun önce alt dişinin çıkması istenir. Önce alt dişi çıkan çocuğun rızkının bol, ömrünün uzun olacağına inanılır. Eğer üst diş alt dişinden önce çıkarsa çocuk 3 kere damdan atılır, aşağıdan biri tutar (K34).

Tırnak Kesme

- Çocuğun tırnağı hemen kesilmez, biraz uzaması beklenir. Tırnak ilk kez kesileceği zaman, hırsız olmasın diye eli babasının cebine sokulur, babasının cebinden ne kadar para çıkarırsa o para çocuğun olur ve onunla çocuğa bir şeyler alınır (K2, K3, K4, K11, K12, K13, K34, K61, K62).
- Çocuğun tırnağı ilk kez kesilecekse eli babasının cebine sokulur. Babasının cebinden ne kadar çok para alırsa babasının o kadar zengin olacağına inanılır (K34).
- Çocuğun tırnağı ilk kez kesilecekse hırsız olmasın diye eli un çuvalına sokulur (K34, K62).

- Çocuğun tırnağını ilk olarak babasının kesmesi gerektiğine inanılır (K34).
- Çocuğun kırkı çıkana kadar tırnağının kesilmeyeceğine inanılır (K38).
- Çocuk altı aylık olana kadar tırnağının kesilmeyeceğine inanılır (K34).
- Çocuğun tırnakları bir yaşından önce kesilirse çocuğun ömrünün kısa olacağına inanılır (K30).

Saç Kesme

- Çocuğun kesilen ilk saçı tartılır, kaç gram gelirse babasından çocuğa bahşiş alınır (K2, K3, K12, K62).
- Çocuğun ilk saçı tartılır, karşılığında sadaka ya da fitre verilir (K34, K36, K58).
- Çocuğun ilk saçını kesen berbere bahşiş verilir (K11).

1.2.1.3.15. Çocuğu Nazardan Koruma

Çocuğun; kem gözlerden çevresindekilerin bakışlarından hatta anne ve babasının sevgiyle bakmasından bile olumsuz etkileneceğine inanılır. Çocuğu nazardan korumak için bazı tedbirler alınır.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kars'ta nazara uğrayan çocuk okunur. Çocuğu okuyan kişi, elini, bir nazara uğrayan çocuğa: bir de yere, toprağa sürerek ve bunu üç kez tekrar ederek, her keresinde "nazarı yere" der ise, o çocuğun nazardan kurtulacağına inanılır (Kalafat, 2006: 131).

Malatya'da dini bütün bir kadın, eline bir miktar tuz alır, dualar okur, tuzu çocuğun başında, vücudunda gezdirir. Bu işlem birkaç defa tekrarlanır. Kadın elindeki tuzun birazını parmağını ıslatarak çocuğun alnına sürer. Arta kalanını da bir bardak suda karıştırdıktan sonra kapının sağına ve soluna serper (Örnek, 1979: 244-245).

Bartın'da nazar değmemesi için şüphe edilen kişilerin ayakkabısını delerler veya bir parça koparırlar. Koparılan parça yakılarak çocuğa tüttürülür. Bazıları kendi nazarının değdiğini bildiği için elbisesinden bir parça verirmiş (Abdulkadiroğlu, 1987b: 196).

Van Erciş'te nazar değen çocuğu nazardan kurtarmak için mavi renkli bir kâğıt parçasına iğne ile kırk delik açılır. Sonra yedi tane üzerlik tohumu, tuz, şeker, sarımsak

kabuğu ile birlikte köz ateşe atılır. Çocuk çıkan tütsü üzerine tutulursa, nazarın bozulacağına inanılır (Albayrak, 2006: 56).

Konya'da katran ve zeytinyağına mavi bez batırılır, üzerlik ve soğan kabuğu ile tüttürülür. Tüttürürken de şunlar söylenir:

"Yüzerlik, yüzbinerlik
Gitsin nazarlık, gelsin sağlık.

Yüzerliksin havasın
Her dertlere devasın
Kara kaştan ela gözden alasın.

Enneşelin, menneşelin
Yeryüzünde kaynaşanın
Bağdat'taki bitli ayşe'nin
Gözleri patlasın." (Örnek, 1979: 248).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde çocuğu nazardan koruma ile ilgili halk inançları:

- Nazar değen çocuğun, dilinin tutulacağına, topal ya da şaşı kalacağına, felçlik geçireceğine inanılır (K4, K6, K10, K34, K62).
- Bir çocuğu severken nazar değmesin diye maymun, çirkin, pis gibi sözlerle sevmek gerekir. Bu sözler söylenerek sevilirse çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K1, K4, K28, K15, K30, K38).
- Çocuğa güzel kıyafetler giydirilmemeye çalışılır. Güzel olup, dikkat çeken çocuğa nazar değeceğine inanılır (K30).
- Bebeğin beşiğinin üzerine mavi boncuklar dizilirse nazar değmeyeceğine inanılır (K1, K2, K9, K11, K12, K30, K34, K61, K62, K66, K68).
- Bebeğin üzerine iğde çöpü veya karaçalı takılırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K1, K2, K3, K9, K11, K12, K30, K34, K42).
- Kadınlar hurma çekirdeği, çörek otu, pirinç ve karaçalıdan el örgüsü yapıp çocuğun omzuna asarlar. Bunun nazardan koruduğuna inanılır (K54, K71, K72, K73, K75).

- Devenin dişleri delinip ipe takılır, çocuğun beşiğine asılır. Bunun çocuğu nazardan koruyacağına inanılır (K30).
- Çocuğun alnına kara sürülürse nazar değmeyeceğine inanılır (K3, K11, K12, K31, K45,).
- Çocuk bir yere götürülürken kulağının arkasına kazan karası çalınırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K2, K54, K58, K61).
- Çocuğa atleti ters giydirilirse nazar değmeyeceğine inanılır (K11, K28, K30, K34).
- Çocuk delikli taştan geçirilirse nazar değmeyeceğine inanılır (K34).
- Nazar değdiği düşünülen çocuğa, nazarından şüphelenilen kişinin eteğinden ya da bluzundan kendisi görmeden bir parça alınır. Alınan parça tüttürülür. Böylelikle o kişinin nazarının geçeceğine inanılır (K1, K2).
- Nazar değen çocuk için kurşun döktürülür (K2, K3, K4, K9, K27, K44).

1.2.1.3.16. Çocukla İlgili Diğer Halk İnançları

Çocuğu korumaya yönelik pek çok adet ve inanma bulunmaktadır. Bunun yanı sıra çocuğun doğduğu gün, bazı vücut özellikleri ve çocuğun bazı davranışları vb. etrafında şekillenen çocukla ilgili pek çok inanma oluşmuştur.

Yürümede, konuşmada, uyumada güçlük çeken, zamanı geldiği halde bu yeteneklerini kullanamayan çocuklarla çok ağlayan, çok yaramaz olan çocukların özürlerinin giderilmesi için başvurulan yolların, alınan önlemlerin büyük bir bölümü dinsel-büyüsel alanla halk sağaltmacılığı kapsamına girmektedirler. Hocalardan, yatırlardan, ocaklardan, muskalardan, dinsel ve büyüsel nitelikli uygulamalardan yarar umulurken, akla yatkın ve çağdaş tıbbın da kabul ettiği kimi önlemlere ve yollara da başvurulmaktadır (Örnek, 1979: 15-16).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Darende'de çocuğun salya olarak tabir edilen ağız suyu akıyorsa, nişanlı olan bir kıza çocuğun salyası makasla kestirilir, eğer salyayı kesen nişanlı kız arkasına dönüp bakmadan evine geri dönerse çocuğun salyasının akmayacağına inanılır (Uslu, 2004: 93).

Samsun'da bebeğin ağzı öpülürse ağzının akacağına inanılır. Ağzı akan çocuğun ayağına dayısının ayakkabısıyla vurulursa akıntı durur. Yine ağzı akan çocuğun ağzına dayısının ayakkabısı ile vurulursa ağız akması önlenmiş olur (Şişman, 2002: 448).

Türkmenlerde ağzından salya akan çocuğu bir Arap karısına veya erkeğine öptürmek mümkün olursa çocuğun salyası kesilir diye bir inanç vardır (Yalman, 1977a: 71).

Samsun'da yeni doğmuş bebek çok kusarsa bir parça koyun yünü alınır ve bebeğin elbisesine dikilir. Böylece bebeğin kusması kesilir (Şişman, 2002: 448).

Erzincan ve çevresinde, küçük çocuklara büyüyünce hiçbir şeyden korkmasın diye yanık ekmek yedirilir (Küçük, 1987: 251).

Ağrı'nın köylerinde, "Çocuk Boncuğu" denen bir taş vardır. Bu taş, kayısı büyüklüğünde, şeffaf, rengârenktir. Bu taşın, çocukların öldürülmesinde kullanıldığına inanılır. Taş sahibinin, o taşı bir çocuğun üstünde sıkması halinde, o çocuk ölürmüş. Eğer çocuğun evinde de o taştan varsa, bir tesiri olmazmış. Taşın bu olağanüstü gücü, çocuğa kırkı çıkıncaya kadar tesir edermiş. Kırkı çıkınca tesiri kalmazmış. Bu yüzden, Ağrı'da kimse kırkı çıkmamış çocuğu konu/komşuya göstermezmiş (Kalafat, 2006: 57).

Samsun'da yeni doğmuş çocuğun bezleri gece dışarıda bırakılırsa elbisesini ay gördü, ay uşağı oldu denilir. Bunun neticesinde de çocuk ishal olur, dışkısı çok kötü kokar, benzi sararır. Bu rahatsızlığı gidermek için evde bulunan güve (küçük kurtçuk) çocuğun yüzüne sürülür (Şişman, 2002: 449).

Türkmenlerde doğacak kız çocuklarının bibisine (halasına), oğlanların ise dayısına çekeceği inancı vardır. Buna dair bir de atasözü söylenmiştir:

Kadın gerek bey doğura!

Beğin dayısı yiğit ola!

Yiğit çocuklar yetiştirmek isteyen genç, evlenirken alacağı kızın kardeşine bakmalıdır. Eğer kızın kardeşi yiğit ise, gencin soyunun yiğit olacağı inancı vardır (Yalman, 1977a: 65).

Türkmenlerde doğan çocuk bir zar içinde sarılı doğarsa buna "gömlekli uşak" derler ki, bu, çocuğun öksüz kalacağına hükmolunur. Doğan çocuğun ağzında diş bulunursa, o çocuk, babasının başını yiyecek diye bilinir (Yalman, 1977a: 66).

Gaziantep'te çocuğa ilişkin bazı inançlar şunlardır: Çocuk ensesinden öpülürse ömrü kısa olur. Çocuk, ateşle oynarsa altına işer. İçinde çocuk bulunmadığı sırada beşik sallanırsa çocuğun başı ağrır. Çocuk, kuyuya bakarsa ömrü kısa olur (Güzelbey, 1982: 35).

Aladağ'da yeni doğan çocuğun sağ dalında (sırtının sağında) bir beni bulunursa bu çocuk ulu sayılır ve çocuğun yıkandığı artık su zayıf çocuklara şifa yerine içirilir (Yalman, 1977b: 120).

Tekirdağ'da çocuğa ilgili bazı inançlar şunlardır: Dişleri seyrek olan çocukların kısmetli olduğuna inanılır. Çocuğun saçları dikse inatçı olacağına inanılır. Çocuğun gözü yumuk olursa tembel olacağına inanılır (Artun, 2008: 255).

Erzincan'da çocuk elleri yumuk uyursa büyüyünce cimri, eli açık uyursa eli açık cömert; ellerini karnının üzerine bağlayarak veya kulaklarına götürerek uyursa âlim ve hayırlı bir evlat olacağına inanılır (Küçük, 1987: 251).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde çocukla ilgili diğer halk inançları:

- Ağzında dişle doğan çocuğun yaşamayacağına inanılır (K30).
- Zar içinde sarılı doğan çocuğun yaşamayacağına inanılır (K30).
- Perşembe günü doğan çocuğun şanslı olacağına inanılır (K30).
- Cuma günü ana rahmine düşen kişinin akıllı olacağına inanılır (K30).
- Cuma günü doğan çocuğun rızkının bol olduğuna inanılır (K3, K16, K49).
- Kadir Gecesi doğan çocuğun rızkının bol olduğuna inanılır (K2, K20, K24, K27, K28, K30, K51).
- Ramazanda doğan çocuğun rızkının bol olacağına inanılır (K30, K62, K68).
- Ay dolunaydayken doğan çocuğun akraz olacağına inanılır (K30).
- Yeni doğan çocuğun gözüne limon sıkılırsa çocuğun gözünün pişmeyeceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K28).
- Yeni doğan çocuğun gözüne limon sıkılırsa çocuğun gözünün parlak olacağına inanılır (K11, K12, K13, K20, K34, K61, K62).
- Doğduğu zaman çocuğun ağzına bir parmak bal çalınırsa çocuğun tatlı dilli olacağına inanılır (K30, K33, K44, K45).
- Yakınlarından kim çocuğun ağzına tükürürse çocuğun ona çekeceğine inanılır (K9, K11, K54, K58, K59, K61, K62, K77, K80).
- Çocuğu yattığı yerden ilk kim kaldırırsa çocuğun ona çekeceğine inanılır (K58, K59).

- Kız çocuğun halasına, erkek çocuğun dayısına çektiğine inanılır. Bunun için "Er dayıya kız halaya çeker" denir (K3).
- Beşiğin üzerine sarı tülbent örtülürse bebeğin sarılık olmayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K13, K15, K16, K30, K41, K54, K62).
- Çocuk yatarken avucunu açarsa ve avucundaki çizgilerin arası açık olursa çocuğun kısmetinin bol olacağına inanılır (K30, K66, K67).
- Küçük bir çocuğun önüne iğne, kalem, makas konur. Çocuk iğneyi alırsa terzi, makası alırsa doktor, kalemi alırsa öğretmen olacağına inanılır (K30, K61).
- Gece uyuyamayan çocuğun annesini, gündüz uyuyamayan çocuğun babasını sevdiğine inanılır (K30).
- Baba diyerek dillenen çocuğun babasını sevdiğine ve babasının günahını döktüğüne, anne diyerek dillenen çocuğun annesini sevdiğine ve annesinin günahını döktüğüne inanılır (K30).
- Boynunu doğrultamayan çocuğun annesi kanının karışmadığı bir yerden bir odun alırsa çocuğun boynunun düzeleceğine inanılır (K15, K23).
- Boynunu tutamayan çocukların annesi ile babasının kanının birbirini tuttuğuna yani annesi ile babasının aynı kan grubunda olduğuna inanılır (K30).
- Selliği akan çocuğun 3 çarşamba makasla sembolik olarak selliği kesilirse çocuğun selliğinin kesileceğine inanılır (K30, K34, K61, K62, K67, K68, K70, K77, K80, K84).
- Kardeş ekmeği yemeyen kız, selliği akan çocuğun 3 çarşamba makasla selliğini sembolik olarak keserse çocuğun selliğinin kesileceğine inanılır (K58, K59).
- Çocuk esneyince el, 3 defa çenesi ile ağzı arasında götürülür. "Hayır gayır, hayır gayır, bir daha hayır gayır" denilir (K84).
- Çocuk esnediği zaman yanında bulunan kişi, şehadet parmağını 3 defa çocuğun çenesine dokundurup alnına götürürse, çocuğun çenesinin düşmeyeceğine inanılır (K30).
- Uykusunda korkan çocuğun yastığının altına bıçak ve ayna konulması gerektiğine inanılır (K54).

- Küçük çocuğun aynaya baktırılmaması gerektiğine inanılır (K26, K30, K62).
- Beşik bir yere taşınacaksa besmele ile alınıp bırakılır. Besmelesiz bırakılırsa zararlı varlıkların beşiğin etrafına toplanacağına inanılır (K2, K16, K84).
- Beşik yolak ağzına konulmaz, konulursa çocuğun çarpılacağına inanılır (K26, K80, K83, K84).
- Boş beşik sallanırsa çocuğun uykusunun sıçrayacağına, başının ağrıyacağına inanılır (K31, K34, K43, K84).
- Boş beşik sallanırsa çocuğun hastalanacağına inanılır (K30, K54, K58, K61, K67).
- Yatan bir çocuğun üstünden atlanırsa çocuğun boyunun uzamayacağına inanılır (K1, K2, K3, K11, K12, K15, K17, K24, K25, K27, K28, K30, K34, K67, K68, K77, K84).
- Yatan bir çocuğun üstünden atlanmaz, atlanırsa çocuğa kara kura çökeceğine inanılır (K25, K30).
- Cenaze geçerken uyuyan çocuğun uyandırılması gerekir. Yoksa çocuğa kırk basacağına inanılır (K15, K28, K30, K62).
- Uyuyan çocuk el üstünde, cenaze taşır gibi kapıdan geçirilmez. Çocuk taşınırken elin birinin altta, diğerinin üstte olması gerekir (K9, K12, K15, K16, K30, K38, K77, K78, K80).
- Sağ tarafa yatan çocuğun rızkının bol olduğuna inanılır (K30, K34, K61, K86).
- Uyurken dişlerini yiyen çocuğun kıtlık getireceğine inanılır (K30, K68).
- Ay ışığında sütten kesilen çocuğun rızkının dar olduğuna inanılır (K30).
- Saçları dik olan çocuğun inat olacağına inanılır (K34, K62, K67, K78, K84).
- Ensesinden öpülen çocuğun inat olacağına inanılır (K30).
- Ensesinden öpülen bebeğin çabuk küseceğine inanılır (K16, K34, K35, K44, K61).
- Yanaklarından öpülen bebeğin çok sellikleneceğine inanılır (K2, K25, K28, K30, K38, K67, K68).
- Pipisinden öpülen bebeğin annesinin sözünü dinlemeyeceğine inanılır (K30, K35).

- Ayağının altından öpülen çocuğun ağaca çıkamayacağına inanılır (K1, K11, K16, K28, K30, K34, K77, K80, K81, K83, K84).
- Okuyup meslek sahibi olmuş birinin gömleği ya da bir kıyafeti, okuması istenilen bir çocuğa giydirilirse o çocuğun okuyacağına inanılır (K30, K34, K35, K36, K37).
- Komşuya giden kadının çocuğunu hıçkırık tutarsa çocuğa yumurta vermek gerekir. Yoksa çocuğun hırsız olacağına inanılır (K41).
- Çocukların başını sıvazlamanın çok sevap olduğuna inanılır (K11).

1.2.1.4. Değerlendirme

Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Düziçi'nde de doğum mutluluk veren bir olay olarak kabul edilmiştir. Hamileliğin başlangıcı ile birlikte, doğum olayı etrafında birçok dinsel ve büyüsel inanış oluşmuştur. Bütün bu inanışların temelinde, çocuğun sağlıklı doğmasını sağlamak, doğum yapan kadını ve çocuğu gelebilecek tehlikelerden ve zararlı etkilerden koruma isteği yatmaktadır.

Yöre halkı günümüzde gebelik ve doğumla ilgili karşılaştığı bir sorunda modern tıbbın imkânlarından yararlanma yoluna gitmeyi tercih etmekle beraber birtakım dinsel, büyüsel işlemlere de başvurmaktadır.

Yörede, çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, ziyarete gidip dua eder, adak adar muska yazdırıp üzerinde taşır. Çocuk sahibi olamayan kadınlar, Düldül Dağı'na gidip oradaki beşiğe benzer bir taşa, " Al sana göbek, ver bana bebek " diyerek 7 kere göbeklerini kayaya sürüp dua ederler, tavuk kesip yerler. Burada eski Türk inanç sistemindeki "taş ve kaya kültü"nün izlerini görmekteyiz. Yine eski Türk inanç sisteminde gördüğümüz kutsal sayılan 7 rakamı ile karşılaşıyoruz. Allah'a çocuk sahibi olmak için dua edilmesi ise İslamiyet'in etkisini göstermektedir. Tavuk kesme ise hem eski Türk inançlarında hem İslamiyet'te karşımıza çıkan kanlı kurbandır.

Yörede, çocuğun sağlık doğması ve yaşaması için birtakım önlemler alınır. Çocuğun saçı 7 yaşına kadar uzatılıp 7 yaşında kesilir. Burada yine 7 rakamının kutsallığını görüyoruz. Aynı zamanda çocuğun saçı uzatılarak kız intibası uyandırılır. Bu bakımdan bu inanış da eski Türk inançlarına dayanmaktadır.

Aşeren kadının canının istediği şeyleri yemesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Günümüzde çocuğun cinsiyeti hastanelerde öğrenilmektedir. Ancak Düziçi halkı cinsiyet belirlemede gelenekten öğrendikleri kendi yöntemlerinden hala

yararlanmaktadır. Çocuğun cinsiyetini belirlemede de kadının yedikleri bir yol gösterici olarak görülmektedir. Yörede canı tatlı isteyen kadının oğlunun, canı ekşi isteyen kadının ise kızının olacağı inanışı yaygındır.

Hamile kadının fiziksel görünümü de cinsiyet belirlemede başvurulan yöntemlerdendir. Kadının karnı sivri olursa oğlunun, karnı yatık olursa ya da kalçası geniş olursa kızının olacağına inanılır.

Fal niteliğinde cinsiyet belirleme ile ilgili inançlarda genellikle kız ve erkek çocuğuna ait olan özelliklere benzerlik ve kız veya erkek çocuğuyla ilişkilendirilebilecek durumlar esas alınmıştır. Örneğin memili denilen ot hamile bir kadına niyetlenerek ocağa atıldığında "güm" diye patlarsa kadının oğlunun olacağına inanılır. Bu oğlan çocuğunun doğduğunda büyük sevinç yaratmasıyla alakalandırılabilir. Memili otu ocakta "fıss" diye patlarsa hamile kadının kızının olacağına inanılır. Kız çocuğu pek istenmez, doğumu üzüntüyle karşılanır. "Kız doğur it gibi yat, oğlan doğur at gibi yat" sözü yörede, oğlan ve kız çocuğunun doğumu ile ilgili düşünceyi ortaya koymaktadır.

Yörede, hamile kadının çirkin şeylere veya yılan, fare, köpek gibi hayvanlara bakması istenmez. Hamile kadına, güzel kişilere ya da güzel varlıklara bakması öğütlenir.

Yörede doğum, yakın zamana kadar "aralık ebeleri" olarak adlandırılan ebe kadınlara yaptırılmıştır. Ancak günümüzde doğum yapmak için hastaneler tercih edilmektedir.

Çocuğun göbeği ve eşinin, çocuğunun bir parçası olduğu düşünüldüğü için, gömülmesine özen gösterilmektedir. Göbek hayvan sürüsüne atılırsa çocuğun sürü sahibi olacağına, okula atılırsa öğretmen olacağına inanılır. Çocuğun göbeğinin atıldığı ya da gömüldüğü yer, çocuğun geleceğini şekillendirecek kadar önemlidir.

Yörede lohusa kadının bakımına büyük önem verilmektedir. Lohusa kadın, albasmasın diye 40 gün yalnız bırakılmaz, dışarı çıkartılmaz, lohusa kadının beslenmesine dikkat edilir. Lohusanın 40 gün mezarının açık olduğuna inanılır.

Yörede, albasmasını önlemek için lohusa kadının ya da bebeğin yastığının altına bıçak, makas gibi metal bir eşya konur. Lohusa kadının ve bebeğin başucuna ise Kuran-ı Kerim ve ayetler konur. Eski Türk inanç sisteminde lohusayı rahatsız ettiğine inanılan kötü bir ruhun bulunduğunu görürüz. Albasması inancının eski Türk inanç sisteminin izleri olduğunu ve bu kötü ruhtan korunmak için yastığın altına konulan bıçak, makas gibi metal eşyaların eski Türk inançlarındaki "demir kültü"nün yansıması olduğunu

söyleyebiliriz. Lohusanın ya da bebeğin baş ucuna Kuran-ı Kerim koyma ise İslamiyet etkisini göstermektedir.

Yörede kırk basması ile ilgili inanışların günümüzde de geçerliliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Doğum yapan kadının, evlenen kadının, cenazenin, 40 gün dolmamışsa kırklı olduğu düşünülür. Bunun yanı sıra değirmenden gelen un, bulgur ve dövmenin de kırklı olduğuna inanılır.

Tahtanın kırklı olduğuna inanılır. Doğum yapan hayvan da 40 gününü doldurmamışsa kırklı sayılır. Kırklı olarak düşünülen bu kişilerin ve varlıkların bir araya getirilmemesi gerekir. Eğer yanlışlıkla bir araya gelirlerse birtakım çarelere başvurulur. Eğer yeni doğum yapan kırklı kadınlar karşılaşırlarsa iğne ya da çatal iğne değiştirirler. İğnenin metal olduğunu düşündüğümüzde, "demir kültü" ile kırk basmasının önlenmeye çalışıldığını görmekteyiz.

Yörede çocuğun kırkını çıkarmak önemlidir. Kırk çıkarmak için 40 taş ya da 40 çeşit bitki kırklama suyuna atılır. Bu inanışta, eski Türk inanç sisteminde kutsal sayılan 40 rakamı, "taş kültü" ve "ağaç kültü"nün izleri bulunmaktadır. Taş iyesi ve ağaç iyesinin koruyucu gücünün, anne ve çocuk üzerinde hissedilmesi amaçlanmaktadır.

Yörede, çocuğa genellikle büyükler ad koymaktadır. Çocuğa ad konurken ataya gösterilen saygı dolayısıyla büyüklerin ve ölmüş kişilerin adları konulmaya özen gösterilir. Bunda eski Türk inançlarındaki "ata kültü"nün izlerini görmekteyiz.

Yörede; hastalıklı, gelişmeyen çocuğa "aydaş çocuk" denilmektedir. Aydaş çocuk, aydaş hastalığından iyileşmiş birinin gömleğinin içinden 7 kez geçirilirse hastalıktan kurtulacağı düşünülür. Benzer benzeri meydana getirir ilkesinin yani "taklit büyüsü"nün gücüne inanıldığı görülmektedir.

Yürümeyen çocuk için ipin kesilmesi, yürümesine engel olan durumun büyüsel olarak yok edilmesidir. Konuşamayan çocuk için caminin kilidinin açılmasında ise kilit ile çocuğun dili arasında bir benzerlik kurulmuş ve büyüsel birtakım işlemlerle kilidin açılması ile çocuğun dilinin açılmasının sağlanacağı düşünülmüştür.

Çocuğun dişleri kolay ve çabuk çıksın diye diş hediği yapıp dağıtılır. Diş hediği, çocuğun o süreci kolay atlatmasını sağlamak dileğiyle yapılan bir saçı niteliği göstermektedir.

Çocuğu, kötü bakışlardan ve dolayısıyla bundan gelecek zarardan korumak için çirkin gösterme yoluna gidilir. Alnına ya da kulak arkasına kazan karası sürülür. Bebeğin üzerine iğde çöpü, karaçalı, nazar boncuğu asmak nazardan korumak için başvurulan diğer yollardır. Nazarından şüphelenilen kişinin kıyafetinden gizlice bir

parça alıp yakmak da nazarı geçirecek bir yöntemdir. Böylelikle kişinin bakışlarındaki kötü gücün etkisi, kıyafetinin tüttürülmesiyle giderilmeye çalışılır.

1.2.2. Evlenme ile İlgili Halk İnançları

Evlenme, kadınla erkeğin aile kurmak için yasaca birleşmeleridir. Kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasıdır. Aileler arasında dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirler, düzenler. Evlenme törenleri bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilir. Evlenme, tören, töre, âdet, gelenek, görenek ve inanma bakımından zengin bir tablo çizer (Örnek, 2000: 185).

Millet olarak maddi manevi her türlü problemin çözümlenebilmesinde; milli felsefenin müspet yönde gelişmesinde; sosyal bir varlık olan insanı, dolayısıyla toplumu ayakta tutan değer yargılarının gelecek nesillere aktarılmasında, manevi anlamda birlik ve bütünlüğü sağlayan düğünler, tartışılmaz bir öneme sahiptir. Dini, milli, hukuki ve kültürel değerlerle, mahremiyete dayalı sorumluluk duygusuna, sosyal hayatın özelliklerine göre biçim ve içerik kazanarak gelişen aile yapısı, evlenme ile teşkil edilir. İnsanın yaradılışında var olan karşı cinsle fizyolojik ve psikolojik bütünlük sağlama, çocuk sahibi olma isteği, sosyal, kültürel ve ekonomik bir birliktelik olan evlilik kurumunun doğmasına sebep olmuştur. İnsanları bir araya getiren, bireyler arasındaki sosyal bağları güçlendiren, ortaklığı pekiştiren; kişilerin birbirlerine ve topluma karşı nasıl hareket etmeleri gerektiğini gösteren; insanları sahip oldukları mirasın bilincine vardırarak, gelenek göreneklerini, inançlarını değer yargılarını, törelerini canlandıran; eğlendiren; mutluluk veren fonksiyonları ile 'düğün', Türk kültürünün en önemli ve temel unsurlarından biridir (Eker, 2000: 92).

Türk kültürü içerisinde evlilik, geçiş dönemi törenleri arasında ikinci sırada önemi haiz bir yapıdır. Bu itibarla, hayatın her safhasında görülen ve yaşantılara, hareketlere yön veren inançların, iyelerin varlıkları ve etkileri görülmeye devam etmektedir. "İyi ve kötü karakterli iyeler, ev iyeleri, ata ruhlarının, eş bulmada, iyi bir yuva kurmada, çocuk sahibi olmada, doğan çocukların hayatta kalmasında etkili olduğu inancı, günümüzde de varlığını korumaktadır." (Kalafat, 1999: 104).

1.2.2.1. Evlilik Öncesi ile İlgili Halk İnançları

Ülkemizde geleneksel kültürde evlilikler görücü usulü ile yapılır. Bu tür evliliklerde uygulanması gereken bir dizi eylem vardır (Artun, 2005: 151).

1.2.2.1.1. Kısmet Açma

Evlenme yaşı geldiği halde evlenemeyen genç kızların kısmetlerinin kapalı olduğuna ya da kısmetlerinin bağlandığına inanılır. Kısmet açmak için bazı yöntemlere başvurulur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Doğu Anadolu'da evlenmek isteyen ve fakat buna bir türlü eremeyen genç kız ve erkekler, kısmetlerinin kapalı veya bağlı olduğuna inanır ve bunu çözmek, kısmetlerini açmak için birtakım yollara başvururlar: kilit açma, Hıdırellez'de niyet ve dilek ile kısmetini açmak bunlar arasında sayılabilir. Bu gençler, bu yollardan biri ile kısmetlerinin açılacağına, sevdiklerine kavuşabileceklerine inanırlar. Ayrıca yeni evlenen gelinin ayağının altına isim yazmak, gelinin arkasına süpürge bağlamak, saçından bir parça kesip almak, kına gecesi duvağı gelinden kapıp başa takmak gibi birçok benzeri yol ile de bahtlarının açılacağına, evleneceklerine inanırlar (Tan, 1976: 216-228).

Muş'ta evlenme çağı geçen kız, kısmetinin bağlı olduğuna inanır. Eğer bu kız, arka arkaya üç çarşamba, bir oklava alıp, oklavayı ata biner gibi iki bacağı arasına alarak minareye çıkar ve orada şerefeden üç kere "Kırnavınız ve adetiniz batsın, it babaliler" diye devir yaparsa o kızın kısmeti hemen açılır ve istemeye gelirler, diye inanılır. Bu pratikte genç kızların oklavaya at gibi binmeleri kamların ayin sırasında kullandıkları sembolik tahta ata benzemektedir. Her iki harekette de göğe doğru bir çıkış olması da dikkat çekicidir (Kalafat, 2006: 158).

Malatya'da, kısmeti kapalı kızların bahtlarının açılması, hiç kullanılmamış bir kilidin, cuma namazından ilk çıkan kişiye açtırılması ile gerçekleştirilir. Böylece kısmetinin açıldığına inanılır (Kalafat, 2006: 158).

Hakkâri'de, kısmeti kapalı bir genç kızın kısmetini açmak için, kendisine başka bir gelinlik kızın yorganı çarşaflattırılır. Yorganın dört köşesine şeker konur. Kız, her

köşeye gelince şekerleri yer. Bunu yapan kızın kısmeti açılır ve evlenirmiş (Kalafat, 2006: 159–160).

Kars'ta, yedi ayrı çeşmeden su toplayıp, sabah ezanından sonra, bu su ile banyo yapan genç kızın kısmetinin açılacağına inanılır (Kalafat, 2006: 73).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kısmet açma ile ilgili halk inançları:

- Evlenemeyen kızların bahtının bağlandığına inanılır (K3, K4, K9, K11, K12, K34).
- Bahtı kapalı kız ya da bahtı kapalı kızın yazması, hocaya götürülüp okutulursa bahtın açılacağına inanılır (K3, K9, K11, K12).
- Bahtı kapalı kızlar hocaya gidip muska yazdırırlar. O muskayı suya atıp arkalarına bakmadan giderlerse bahtlarının açılacağına inanırlar (K4, K9, K11, K12, K34).
- Bir kızın bahtını açtırmak için muska yazdırılır. 7 dereden su getirtilip bir kazanda kaynatılır. Yazdırılan muska suyun içine atılır. Kız o suyla yıkanırsa bahtının açılacağına inanılır (K6).
- Bahtı kapalı kızlar için kil okutulur, okunmuş kil suya konur, o sudan kıza içirilir (K12).
- Evlenemeyen bir kız, 3 cuma sabah namazından önce caminin kilidini açarsa bahtının açılacağına inanılır (K2, K3, K9, K11, K12).
- Kısmeti kapalı kızlar At İzi'ne gider, çalılara çaput bağlar, dilek dilerler (K3, K11, K12, K27, K45).
- Evde kalmış kız, 40 evin bahçesinden çubuk toplayıp bunları kaynatıp suyunu içerse bahtının açılacağına inanılır (K1).
- Bir kıza ya da bir erkeğe tatlı yenildiğinde oradaki bekârlara, "Darısı bulaşsın" denilirse onların da evleneceğine inanılır (K7, K30, K41, K42).
- Tatlı yenilirken tepsinin ortasından birer dilim tatlı kesilip bekâr kızlara yedirilirse darısının bulaşacağına inanılır (K11, K34, K42, K64).
- Bekâr kızlar nişan kurdelesinden kesip saklarlarsa darısının bulaşacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K20, K34).

- Bekâr kızlar nişanlı kızın yüzüğünü takarlarsa darısının bulaşacağına inanılır (K27, K28, K43, K64).
- Evlenmek isteyen kız, nişan evinden bardak, kaşık, çatal gibi bir şey çalarsa bahtının açılacağına inanılır (K3, K4, K9, K11, K12, K20, K30, K34).
- Evlenmek isteyen kız, kına yoğrulan kabı ya da kına tepsisini evine götürürse darısının bulaşacağına inanılır (K12, K27, K34, K35, K58, K61, K78).
- Bekâr kızlar kına tepsisinde yanan mumları alıp saklarlarsa darısının bulaşacağına inanılır (K9, K11).
- Gelinin ayakkabısının altına bekârların ismi yazılır, kimin ismi önce silinirse onun daha çabuk evleneceğine inanılır (K3, K9, K11, K12, K20, K28, K34).
- Gelin, evden giderken evlenemeyen biri için ayağını sürürse o kişinin kısmetinin açılacağına inanılır (K9, K26, K27, K28, K42).
- Gelin evden çıkarken gelinin kalktığı yere oturan kıza, darısının bulaşacağına inanılır (K13, K30, K34, K35).
- Düğünden sonra çalgıcılar para bölüşürken büyük biri çalgıcılardan bir miktar para ister, parayı evlenemeyen bir kıza verir, kız bu parayı saklarsa darısının bulaşacağına inanılır (K3, K11).

1.2.2.1.2. Görücülük/Kız İsteme

Kız isteme teşebbüsü, görücü usulü ile yapılır. Tavsiye edilen kız evine oğul anası ve yakınları giderek kızı gözden geçirirler. Oğlan anası haberi kocasına verir. Karı koca baş başa karar verirler ve ana meseleyi oğluna açar. Sonra oğlan anası birkaç kadın akraba ve komşu ile birlikte kız evine gider kızı isterler (Erdentuğ, 1977: 68).

Bugün Anadolu'nun hemen hemen her tarafında kız istemeye gidilince kız belirli veyahut belirsiz çeşitli sınavlardan geçirilir. Kız istemeye ya da kız bakmaya gidenler bazen istemeye gidecekleri eve erken giderek kızın erken kalkıp kalkmadığını, erken kalkmış ise sabah temizliğini yapıp yapmadığını öğrenmeye çalışırlar (Gönen, 2006: 64).

Bazen gittikleri evi şöyle bir temizlik yönünden gözden geçirirler. Yetişkin bir kızı olan evin temiz tutulması gerektiğine inanılır. Dolayısıyla bu temizliği yapacak olan evin kızıdır (Gönen, 2006: 64).

Kimi zaman da kız bakmaya gidenler kız evinde otururken gelinlik kızdan bir bardak su veya başka bir şey isterler. Bu sınavın amacı ise gelin olacak kızın hürmetini açığa çıkarmaktır (Gönen, 2006: 64).

Bu ve bunun gibi yöreden yöreye de değişebilen milletimizin özünde yer etmiş sınama yolları vardır. Bu sınama çeşitleri bazen gelin olacak kız tarafından bilinir ya da sezilir; bazen de genç kız bunların hiçbirinin farkına varamaz (Gönen, 2006: 64).

Bu sınama yolları, oğullarına alacakları kızın hem terbiyeli, kültürlü ve saygılı olup olmadığını ortaya çıkarır, hem de kız ile oğlanın birbirlerine denk olup olmadıklarını ölçmede önemli bir görev üstlenir (Gönen, 2006: 64).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da eğer bir kıza karar verilirse kız evine görücü gönderilir. Görücüler oğlanın annesi, teyzesi, halası, yengesi ve komşu kadınlardır. Kız evi bu ziyaretin nedenini sezer. Gelin adayı kız gelenleri güler yüzle karşılar. Teker teker ellerini öper. El öpme sırasında ve ziyaret boyunca kız belli edilmeden incelenir. Vücutça bir kusuru olup olmadığına dikkat edilir. Yürüyüşü, oturması, kalkması, davranışları gözlenir. Evin temizlik ve düzenine bakılır. Kız beğenilmişse, görücülerden yaşlı bir hanım kızı beğendiklerini, uygun görürlerse kararlaştırılacak bir günde erkeklerin kızı istemeye gelip gelemeyecekleri sorar. Kızın annesi ya da yakınlarından biri bu tekliften memnun kalmışsa "Madem ki siz münasip gördünüz, kısmetse olur. Ama bir kere de erkeklere danışalım" der. Görücü misafirler uğurlanır (Artun, 2008: 256).

Trabzon'da yörenin yapısı gereği kız isteme gizli yapılır. Damat adayının anne, babası ve mümkün oldukça az kişi ile dünür olunur (Güçlü, 2004: 134).

Samsun Atalay köyünde bir ailenin kızını isteyenler, gizlice kızın evinden tuz çalarsa kızı kolay alırlar. Kız istemeye giden erkek tarafının mensupları iç çamaşırlarını ters giyerlerse kızı kolay alırlar. Demircisu köyünde erkek tarafı kız istemeye giderken damat adayının babası beline bir yular bağlar. Böylece kız tarafı bağlanmış olur ve kızın sözü kolayca alınır (Şişman, 2002: 455).

Erzincan'da ilk defa bir kıza dünür gidilirken, kız evi fazla nazlanmadan, itiraz etmeden kızı versin diye, bir iğne götürülüp kız evinde bir yere sokulur (Küçük, 1987: 252).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde görücülük ve kız isteme ile ilgili halk inançları:

Görücülük

- Kız ateşe çok odun atarsa görücüye gelenlerin hemen kalkıp gideceğine inanılır (K4).
- Evlenmeye gönlü olmayan kız, görücüye gelenlerin ayakkabılarının içine tuz koyarsa görücülerin çabuk kalkıp gideceğine inanılır (K3, K9, K12, K20, K30).
- Evlenmeye gönlü olmayan kız, görücülerin ayakkabılarını çitlemez (K9).
- Evlenmeye gönlü olmayan kız, görücülerin ayakkabılarını ters çevirir (K3, K9).
- Evlenmeye gönlü olmayan kız, görücü gelenlerin hayvanını yemlemez (K11).
- Evlenmeye gönlü olmayan kız, görücü gelenlerin ayakkabısını atar (K11).
- Evlenmeye gönlü olmayan kız, görücü gelenlerin ayakkabısına su koyar (K11).

Kız İsteme

- Bir kızı istemeye gitmeden önce bir kazak ya da bir çorap sökülür. Kazak ya da çorap, ip kırılmadan sökülürse o kız istenir, ip kırılırsa bu kız bize yaramaz denilerek kız istenmez (K30).
- Kız evi taş gibi cevaplar vereceği için, kız istemeye giderken cebe 3 tane taş koymak gerektiğine inanılır (K34).
- Kız istemeye gidilecekse eve 1 kilo tuz alınır. Tuz bitene kadar evde bir huzursuzluk olmazsa o kız istenir. Evde bir huzursuzluk çıkarsa kızın uğursuz olduğuna inanılır ve o kız istenmez (K30, K34).
- Kız istemeye gidildiğinde kızdan su istenir. Kız, suyu sol elini göğsüne koyup sağ eliyle vermezse o kız istenmez (K30).
- Kız istemeye gidildiğinde kıza döşek üstünde bulaşık yıkatılır. Kız bulaşığı hiç su dökmeden yıkarsa o kız istenir. Su dökülürse o kızın elinden iş gelmediğine inanılır ve o kız istenmez (K30).

1.2.2.1.3. Söz Kesme/Tatlı Yeme

Genellikle kız istenmeden önce kız bakmaya gidilir. Anadolu'da bu görevi evlenecek oğlanın annesi ve yakınları üstlenir. Kızı beğenen öncü kadınlar durumu aile içine anlatırlar. Bundan sonra ailenin büyükleri sözü geçen biriyle beraber dünürcü giderler (Gönen, 2006: 65).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Yörük törelerine göre kız istemeğe yörük beyleri giderler. Evlenme görücü usulüyle olur. Aile reisinin verip vermemesiyle sonuca bağlanır. Anadolu'da ve kırsal kesimde evlilik önemli olaydır. Yörüklerde kız on yedisinde, erkek yirmi ikisinde evlendirilmelidir. Kız isteme, oğlanın askerden gelmesiyle yerine getirilmesi gereken bir borç olarak nitelenir. Oğlanın yakınları beğendikleri kıza bir akranını göndererek gönlü olup olmadığını araştırırlar. Olumlu bir haber alırlarsa büyükler devreye girerler. Oğlan evinden seçilen uygun kişiler kızın evine giderler. Kız isteme olayına "Allah'ın emrini anma" da denir. Bu ziyaret sırasında kızın davranışları dikkatle izlenir. Kızın davranışları olumluysa oğlan tarafı düşüncelerini açarlar. Kız tarafı düşünmek için zaman ister. Teklif kabul edilmezse uygun bir dille oğlan tarafına bildirirler. Olumlu cevap verilirse birkaç gün sonra oğlan evi kız tarafını yeniden ziyaret eder. Kız verildikten sonra aile arasında tatlı yenilerek ağızlar tatlanır. Kız verilmeden önce oğlan tarafı araya soğukluk girer diye kız evinde su içmez. Tatlı sonrası su ve ikram edilen şerbetler içilir. Kız, büyüklerin ellerini öper. Oğlan evi ve kız evi nişan ve düğün şekli ve tarihlerini, neler yapacaklarını belirler (Artun, 2008: 51).

Tekirdağ'da söz kesiminde erkek tarafı kıza grep, çorap, elbiselik kumaş, terlik vb. olan bohça verir. Kız tarafı da söz bohçasına mendil, gömlek, kravat, çorap vb. söz kesti alameti olarak koyar. Bohçalar karşılıklı verilince söz kesilmiş olur. Odada bulunanlar kız ve oğlan babasına "Hayırlı uğurlu olsun" vb. şeklinde iyi dilek ve temennilerde bulunurlar. Kız tarafından birisi lokum ve şeker ikram eder. Müstakbel gelin odada bulunan herkesin elini öper, kızın eline bir miktar para verilir. Nişan günü tespit edilerek dağılırlar (Artun, 2008: 256).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde söz kesme ve tatlı yeme ile ilgili halk inançları:

- Söz ya da nişan kurdelesinin, analı babalı, mutlu evliliği olan birine kestirilmesi gerektiğine inanılır (K3, K4, K12, K27, K34, K44, K58, K62).
- Tatlı yerken, kız oğlana, oğlan kıza tatlı yedirirse aralarının iyi olacağına inanılır (K34, K35).
- Tatlı yenirken araya soğukluk girmesin diye baklava tepsinin ortasından yenir (K20).
- Bir kıza tatlı yendikten sonra oğlan evinde kötü bir olay olursa istenilen kızın uğursuz olduğuna inanılır. Tatlı yendikten sonra oğlan evinin işleri rast giderse istenilen kızın uğurlu olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K9, K11, K12).

1.2.2.1.4. Çeyiz

Toplumumuzda çeyiz hazırlama önemli bir yer tutar. Kız çocuğu evlenme çağına gelmeden çeyiz hazırlanmaya başlanır. Çeyizin çok ve güzel olmasına önem verilir. Hemen herkes dillere destan bir çeyiz hazırlamak ister. Düğünden birkaç gün önce, hazırlanan çeyiz serilir, konu komşu çeyiz görmeye gider.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da kız evinin düğün tarihinden önce çeyiz adı verilen birtakım eşyaları hazırlayıp alması adettir. Düğünden bir müddet önce damat ve gelin kendi yakınlarından birkaç kişiyle giyecek ve ev eşyası almak için alışverişe çıkarlar. Buna " çeyiz düzme " denir. Çeyiz damat evine davul zurna eşliğinde bayrakla götürülür. Çeyiz taşınırken sandığın üzerine oturma adeti vardır. Bahşiş alınmadan kalkılmaz (Artun, 2008: 258).

b)Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde çeyiz ile ilgili halk inançları:

- Gelin alışverişine dul bir kadının götürülmeyeceğine inanılır (K11, K13, K27, K30, K38).
- Gelinin çeyizi yapılırken dul bir kadına elletilmeyeceğine inanılır (K11, K13, K17, K30).

- Gelinin yorganını yüzleyen kişinin analı babalı, zengin, mutlu evliliği olan birinin olması istenir (K30, K34, K35, K62).
- Gelinin yorganı yüzlenirken ipliğin ucu düğümlenmez, düğümlenirse gelinin bahtının düğümleneceğine inanılır (K30, K34, K77, K80, K81, K84).
- Gelin yatağı dul bir kadına ya da öksüz birine yaptırılmaz. Gelin yatağını, mutlu evliliği olan birinin hazırlaması gerektiğine inanılır (K30, K34, K80, K84).

1.2.2.2. Düğün ile İlgili Halk İnançları

Düğün olmadan önce davetiyeler dağıtılarak, düğün hazırlığı başlar. Genellikle müzik eşliğinde düğün yapılır. Ayrıca düğün esnasında çeşitli yemekler de verilir (Gönen, 2006: 68).

Davul ve zurnanın düğünlerimizde büyük ölçüde yer etmesinde düğünü çevreye duyurmak başta gelen amaçtır (Gönen, 2006: 69).

Düğün, mutluluk verici, eğitici, gelenekleri canlandırıcı, eğlendirici fonksiyonlarının yanında insanları bir araya getirme özelliği ile de oldukça meşakkatli bir hazırlıklar bütünüdür. Kişiye, toplumun bir üyesi olmanın hazzını ve toplumda düzen içinde yaşamanın gerekliliğini hissettiren düğün, aynı zamanda insanları bir araya getirerek bireyler arasındaki toplumsal bağları kuvvetlendirmekte, ortaklığı pekiştirmektedir (Eker, 1998: 28).

Hızla modernleşen ve teknolojik gelişmelerle insan sesinin yerini mekanik seslerin almaya başladığı çağımızda, bu çeşit sosyal dayanışmalar, insanlara aynı toplumun üyesi olarak yaşama, paylaşma mutluluğunu hissettirerek onları, manevi hazza ulaştırır (Eker, 1998: 28).

Tekirdağ'da düğünler bazen salı günü başlayıp pazar günü sona erer. Bu düğünler "perşembe düğünü" ve "pazar düğünü" olarak adlandırılır. Köylerde daha çok "pazar düğünü" yapılmaktadır. Düğüne cuma gecesi kız evinde, cumartesi günü oğlan evinde başlanır. Düğüne komşular akrabalar ve köylüler katılır. Oğlan evine yakın bir yerde komşu evinde veya bir kahve ocağına giderek erkekler düğünü kutlarlar, çay, kahve içilir. Kadınlar hediyeleriyle birlikte düğün evine giderler, kız evinde ve erkek evinde cümbüş vardır. Kızlar rengarenk elbiseleri, pırıl pırıl parlayan oyalı grepleriyle maniler, türküler söyleyip oynarlar. Köyde delikanlılar, oynayan kızları 30-40 metre

uzaktan seyrederler. Kızlara yaklaşıp laf atmak hoş karşılanmaz. Eğlenceler kızlarla delikanlıların karşılıklı bakışmaları, kızların delikanlıların imalı maniler söylemeleriyle sürer (Artun, 2008: 257).

1.2.2.2.1. Dini Nikâh

Dini nikâh toplumumuzda genellikle düğünden birkaç gün ya da bir hafta önce yapılır. Dini nikâhı, nişandan sonra yapmayı tercih edenler bulunmakla beraber nişanın bozulma ihtimali düşünülerek pek tercih edilmemektedir.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Samsun'da nikâh kıyılmadan önce nikâh kıyacak kişi, evlenecek çiftin mutlu olmaları ve kötü iyelerden korunmaları için duvara bir bıçak saplar. Bıçak nikâh sonuna kadar orada durur (Şişman, 2002: 456).

Samsun'da gelin ve güveyin geçecekleri kapının bir yanına kilit, bir yanına anahtar konulur. Onlar kapıdan geçtikten sonra kilit anahtarla kilitlenir, denize atılırsa eşler bağlanmış olur ve bu büyü kilit denizde çürüyene kadar devam eder. Bir başka bağlama şekli ise şöyledir: Bir parça kurşun alınır, ikiye bölünür. Bölünen parçalar kapının iki yanına konulur. Evli çift kapıdan geçtikten sonra bu kurşunlar alınır, ateşte eritilerek parçalar birbiriyle iyice karıştırılıp dondurulur. Bu çeşit büyünün çözülmesi zordur. Mezardan bir mezar başlığı alınarak çiftin yatacağı yatağın altına konulursa büyü bozulur. Diğer bir uygulama ise şöyledir: Boş un çuvalı hiç silkelenmeden oklavayla birlikte yatağın altına konulur. Eşler o yatakta yattıklarında büyü etkisini kaybetmiş olur (Şişman, 2002: 458-459).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde dini nikâh ile ilgili halk inançları:

- İmam nikâhı kıyılırken evde bağlı bir şey olmaması gerekir. Bağlı bir hayvan varsa ya da bağlı bir ip varsa çözülür. Eller bağlanmaz, el bilek üstüne konmaz. Bunlar yapılmazsa nikâhın geçersiz olacağına inanılır (K2, K9, K15, K16, K30, K34, K62, K84).

- Nikâh sırasında bir ağaca çivi çakılırsa damadın bağlanacağına inanılır (K30).
- Nikâh sırasında ağzı açık bir bıçak kapatılırsa damadın bağlanacağına inanılır (K30).
- Nikâh şahitlerinin mutlu kişilerden seçilmesi gerektiğine inanılır (K2, K3, K11, K28, K30, K31, K34).
- Evlenen iki genci sevmeyen biri düğün gecesi iki meyve ağacının dallarını birbirine bağlarsa onların beraber olamayacağına inanılır (K4).
- Kızın saçından muska yapılarak damadın bağlanabileceğine inanılır (K30).
- Damat bağlandıysa hocaya muska yazdırılır (K30).

1.2.2.2.2. Kına

Kına Türk inanç sisteminde adanmış olmanın işaretidir. Bunun içindir ki, asker adayına, kurban edilecek hayvana, evliliğe aday olan gençlere kına yakılır (Kalafat, 2006: 168).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Malatya'da gelinin eve uğur getirmesi için eline kına yakılır ve kına yakma sırasında oğlan tarafı da gelinin avucuna madeni para koyar. Bu para sonradan fakirlere verilir. Bir nevi saçı gibi görünen bu paranın gelini ve güveyi ömür boyu kötülüklerden koruyacağına inanılır (Kalafat, 2006: 170).

Tekirdağ'da kına yakılırken gelinin ve güveyin avucuna konan para kısmet içindir. Geline kına yakılırken başına al örtülmesi, al basmasından korunmak içindir. Kötülük ve nazardan korunmak için gelinin yüzü örtülür. Bazı köylerde kına öncesi gelin ve güveyin iki rekât namaz kılması eski Türk inançlarıyla İslâmiyet'in nasıl iç içe yaşandığının göstergesidir (Artun, 2008: 259).

Samsun'da kına gecesi veya düğün günü ağlamayan gelin makbul sayılmaz. Ağlayan gelin ise ileride zengin olur (Şişman, 2002: 455).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kına ile ilgili halk inançları:

- Kınayı analı babalı birinin yoğurması ve yakması gerektiğine inanılır. Kınayı öksüz biri yoğurursa veya yakarsa gelinin çocuklarının öksüz kalacağına inanılır (K2, K3, K9, K11, K13, K15, K16, K30).
- Kına tepsisinin oğlan evinde kalması gerektiğine inanılır (K30).

1.2.2.2.3. Gelin Alma

Türkiye'nin her tarafında, köylerde gelin almaya gidiş ve dönüşte, davul, zurna ve köçek birlikte bulunur, çalınır ve oynar. Yolda gelin alayı giderken ve gelirken at oynatmak ve cirit oynamak bir gelenektir: bugün bu gelenek çoğu yerde unutulmuştur (Erdentuğ, 1977: 83).

Bazı yerlerde gelin oğlan evine götürülürken "mendil kaçırma" oyunu oynanır. Gelin gezdirilerek oğlan evine götürülürken köy gençleri araba yanında atlarla giderler. Atına güvenen bir genç arabaya yaklaşarak gelinin hazırladığı işlemeli mendili alır ve arkadaşlarından kaçar. Mendili götürene kim yetişir de mendili elinden alır ve herkesten evvel güveye getirirse, güvey ona bir koç verir. Erkek evine gelindiğinde güvey gelinin elinden tutarak içeri götürür. Gelin oynatmak da bir görenektir (Erdentuğ, 1977: 83)

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Suşehri'nde gelin alayları kızı getirirken köy mezarlığı dolaşılır ve burada dua edilir. Oğlan evine gelindiğinde kaynanadan "gelin üzengiliği" istenir. Atı çeken kadına bu şey, camız veya inektir (Erdentuğ, 1977: 83).

Darende'de gelin, gittiği evde taş gibi ağır olsun, hafif, basit insan olmasın ve hanesinde saygılı olsun diye, gelin baba evinden çıktıktan sonra anası, bir büyük taş alır ve bir kenara bırakır. Yine gelin, gelin arabasına bindikten sonra ağlayıp gözlerini sildiği mendili gelin gideceği eve götürmeyerek yere atar. Şayet unutur da mendilini yanında götürürse gelin geldiği evde gözyaşının dinmeyeceğine ve geçimsizlik olacağına inanılır. Bu nedenle gözyaşı ile ıslanmış mendil baba evinden çıktıktan sonra yola atılır ve erkek evine götürülmez (Uslu, 2004: 92).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde gelin alma ile ilgili halk inançları:

- Gelinin başına takılan tozağın uğur getireceğine inanılır (K34, K36).
- Gelinin aklı evinde kalmasın diye oğlan tarafından biri kız evinden bir bardak, bir tabak ve bir kaşığı habersiz alır (K30, K58, K59).
- Gelin, babasının evinden giderken çatal, kaşık, tabağını götürürse kendi rızkını götürdüğüne inanılır (K34).
- Gelin alayı köprü geçerse durup orada oynar. Kaç köprü geçilirse hepsinde durup oynamak gerekir (K3, K4, K9, K11, K12, K27, K28, K31, K45, K62, K77, K80, K84).
- Gelinin annesi, babası ya da kayınvalidesi, kayınbabasından ölen birileri varsa onlar da görsün diye gelin mezarlığa götürülür (K3, K9, K11, K12).
- Geline sonun bura olacak, bunu da unutma diye mezarlık gezdirilir (K4, K34).

1.2.2.2.4. Gelin İndirme

Gelinin yeni evine getirilmesi onun için yeni bir başlangıçtır. Gelinin yeni hayatının mutlu, güzel, bolluk içinde geçmesi ve yeni evindeki aile fertleriyle güzel geçinmesi dileğini ifade eden birtakım inanmalar oluşmuştur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Samsun'da gelin, güvey evine geldikten sonra kapıdan içeri girerken önüne ağaç kaşık konulur. Gelin bu kaşığa ayağıyla vurur. Eğer kaşık kırılmazsa gelin ileride kaynanasını kıracak demektir. Bu yüzden ne yapıp yapılır, geline kaşık kırdırılır (Şişman, 2002: 455).

Erzincan'da gelin damat evine getirilince bacadan gelinin başına para ve meyve serpilir, arkasından damat gelinin başına elma atar. Güveyi elmayı gelinin kafasına vurursa gelin kocasından korkar, ona itaatkâr olur ve onun sözünden çıkmaz. Bu elma hastalara iyi gelir (Küçük, 1987: 252).

Aladağ'da gelin attan iner inmez, bir delikanlı ata sıçrar ve atı güveyinin evine doğru sürer. Eğer at, kapıdan içeri girerse o gelini çok namuslu ve uğurlu bir gelin olarak tanırlar. Aksi taktirde; bu gelinden herkes şüphe etmeye başlar. Bu âdet, düğünlerde dikkatle incelenir ve ona göre geline not verilir (Yalman, 1977b: 116).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde gelin indirme ile ilgili halk inançları:

- Gelin yeni evine girmeden kaynana ve kayınbabasından üzengilik (ayakbastı hediyesi) alır. Kaynana ve kayınbabasına "bey parası" verir. Kayınbaba gelinin verdiği bey parasını harcamazsa bunun bereket getireceğine inanılır (K3, K9, K12).
- Gelin yeni evine girmeden gelinin çok çocuğu olsun, gelin yeni evine bereket getirsin diye kayınvalidesi arpa, buğday, şeker, bozuk parayı gelinin başından aşağıya döker (K2, K3, K4, K9, K11, K12).
- Hem oğlu hem kızı olsun diye gelinin başına atılan saçıda, arpa ve buğday bulunur. Arpa oğlan, buğday kız anlamına gelir (K9, K11, K12, K34).
- Kaynanası gelinin yoluna şeker dökerse gelinle aralarının iyi olacağına inanılır (K26, K34, K58, K59, K61).
- Gelin yeni evine girerken başına su serpilirse rızkının bol olacağına inanılır (K30, K33, K51).
- Gelin yeni evine girerken kapıya su konursa rızkının bol olacağına inanılır (K34).
- Gelin uğurlu olsun diye içeri girerken şişe kırdırılır (K9, K54).
- Gelin kapıdan girerken şişe kırdırılır. Şişeyi kıramayan gelinin bakire olmadığına inanılır (K2, K3, K11, K12, K13, K23, K28).
- Geline kapıdan girerken tahta kaşık kırdırılır. Tahta kaşığı kıramayan gelinin bakire olmadığına inanılır (K30, K31).
- Gelin yeni evine gelince evin bir köşesine çivi çaktırılır, böylece yeni gelinin evini benimseyip sahipleneceğine inanılır (K54, K73, K74).
- Gelinin yeni evine girerken yağ sürülen yaprağı kapıya yapıştırırsa eşiyle arasının iyi olacağına inanılır (K3, K34).
- Gelin bir çömçe yemeği damın üstüne serperse rızkının bol olacağına inanılır (K34).
- Gelin posta basarak eve girerse, abdestli namazlı olacağına inanılır (K34).
- Gelin eve girerken süpürge bir yana, oklava bir yana, ayakkabı bir yana atılır. Gelin, süpürgeyi alıp düzgünce koyarsa, oklavayı alıp oklavaların

yerine yerleştirirse, ayakkabıları düzlerse gelinin akıllı olduğuna inanılır. Bunları tepeleyip giderse o gelinden hayır çıkmayacağına inanılır (K34).

- Gelin eve geldiğinde yere yastık konur. Gelin yastığı kaldırıp yüklüğe koyarsa gelinin elinden iş geldiğine, tepeleyip giderse elinden iş gelmediğine inanılır (K30).
- Kayınvalidesi gelini kolunun altından geçirirse gelinin yumuşak huylu olacağına inanılır (K2, K3, K4, K9, K11, K12, K34, K35, K39).
- Kaynanası gelinin ağzına bal verirse gelinin tatlı dilli olacağına inanılır (K9, K11, K30, K31, K32).
- Kaynanası gelinin ağzına bal verirse gelinin yumuşak huylu olacağına inanılır (K16, K28, K45).
- Gelin eve geldiğinde şerbet içirilirse ağzının tatlı olacağına inanılır (K30).
- Gelinle damada şeker şerbeti içirilirse iyi anlaşacaklarına inanılır (K34).
- Gelinin çocuğu olsun diye yeni evine gelince kucağına çocuk oturtulur, gelin kucağına oturan çocuğa mendil hediye eder (K3, K13, K19, K33).
- Gelinin kızı olsun diye kucağına kız çocuğu, oğlu olsun diye oğlan çocuğu oturtulur. İkisi de olsun diye hem kız hem oğlan çocuğu oturtulur (K9, K11, K12, K64, K77, K78, K80, K81).
- Damadın cebine buğday, pirinç vb. konursa rızkının bol olacağına inanılır (K34).
- Gelinle damada yumurta kavrulup yedirilirse çocuklarının olacağına inanılır (K30).
- Gelinin ayağı düztabansa eve huzursuzluk getirmesin diye ayağının altına köz değdirilir (K30).
- Gelinin yatağının altına şeker konulursa kocasıyla iyi anlaşacağına inanılır (K30).
- Gelin, gelinliğini damadın kıyafetinin üstüne atarsa damadın kendisinin sözünden çıkmayacağına inanılır (K80, K81).

1.2.2.2.4.1. Gelin Başı Salavatlama

Gelin akıllı olsun, söz dinlesin, terbiyeli olsun diye yeni evine geldiğinde başı aşağıdaki şiirlerle salavatlanır.

Ayağı düz koy gelinim
Sütünü süz koy gelinim
Kaynananın karşısında
Sözünü uz koy gelinim

Ovalar yazı gelinim
Dağlarda mazı gelinim
Görümceye dikkat eyle
Kaynanan cazı gelinim

Giydiğin atlas gelinim
İğneler batmaz gelinim
Buna eloğlu derler de
Yalınız yatmaz gelinim

Kapıda soku gelinim
İçinde koku gelinim
El sözüne sakın kanma
Nişanlın fakı gelinim (K4).

Duyduğunu deme kızım
Gördüğünü yeme kızım
Bana ne ki deme kızım
Hoş geldin kızım safa geldin kızım

Kınan kutlu olsun kızım
Dilin datlı olsun kızım
Kucağın evlatlı olsun kızım
Hoş geldin kızım safa geldin kızım (K9).

Elleri hamur gelinim
Gözleri kömür gelinim
Anan seni nasıl verdi
Geldin geldin gelinim sen safa geldin

Kızım seni uçurdular evinden
Anan baban del'olur derdinden
Baktı galdı kardaşların ardından
Geldin geldin gelinim sen safa geldin (K9).

1.2.2.3. Düğün Sonrası ile İlgili Halk İnançları

Türkiye'de geleneğe dayalı toplumlarda bekâret yüksek derecede değerlidir. Bazı yerlerde bekâretin şahidi olacak çarşafın ucuna para bağlanır: dışarıda bekleyen kadına verilir; çarşaf diğer bekleşen kadınlara gösterilir, para da pay edilir. Bu paranın harcanan keseye bereket getireceğine inanılır. Çarşaf açıldıktan sonra bir el silah atmak göreneği vardır. Çarşafın geç verilmesi nikâh sırasında erkeğin bağlandığına işaret sayılır ve kimin yaptığı araştırılır. Erkek çarşafı vermekte gecikirse mezarlık etrafında gezdirilir, dua edilir ve sırtına ve yüzüne tokat vurulur (Erdentuğ, 1977: 85).

Bazı yerlerde zifaf gecesi sabahı gelin süslenir ve oğlan evi davetlileri ve kız evi davetlileri toplanır ve eğlenirler. Buna "gelinertesi" denir (Erdentuğ, 1977: 85).

1.2.2.3.1. Duvak

Düğünün ertesi günü duvak mevlidi yapılır. bütün yakınlar, dost ve akrabalar toplanır, mevlit okutulur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bursa Şehitler köyünde, düğünden sonraki güne duvak ya da paça günü denilmektedir. Diğer günlere göre daha sakin geçen bu eğlenceden önce gelinin yatağını yapan evli, annesi ve babası sağ olan iki bayan sabah yatağı kaldırır. Duvak günü gelin ortaya alınır ve başına kırmızı tülbent örtülür. İki kadın ellerine iki tane asma çubuk alırlar. Bunlardan biri kız, diğeri erkek çocuğu temsil etmektedir. Sonra çubuklarla gelinin tülbendini başının önüne ve arkasına doğru üç kere aşırırlar. Bunu yaparken " Allah iki oğlan, bir kız versin" derler. Gelinin kucağına oğlan ve kız çocuğu verirler. Bu davranış gelinin kız ve oğlan çocuklarının olmasını istemesi anlamına gelir. Sonra gelinin eline buğday verilir. Bereketi simgeleyen buğdayı gelin, gelenlerin üzerine serper (Taş, 2008: 62-63).

Samsun'da düğünden bir gün sonra yapılan duvak merasiminde gelinin duvağı üç kez oklava ile çevrilerek kaldırılır ve bırakılır. Bu gelinin evine ve mutfağına bağlı olması için yapılır (Şişman, 2002: 460).

Aladağ'da düğünde kesilen davarların kelleleri zifaf gecesinin ertesi günü pişer. Çok yerlerde "paça günü" denilen bugüne buralarda "şarşaf" günü ismi verilir. Bugün obanın bütün kadınları gelin çadırına toplanır ve yatak çarşafını muayene ederlerken çarşafın üstüne para atarlar, ondan sonra pişen paça yemeğini yiyip giderler. Şarşaf günü oba hemen hemen düğün kadar büyük bir kalabalık sağlar. Eğer aksi olursa kurulan evin kısmeti güdük olurmuş (Yalman, 1977b: 117).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde duvak ile ilgili halk inançları:

- Duvak mevlidinde gelinin başı örtülür. Bir kız bir oğlan çocuğunun eline oklava verilir. Gelinin başındaki örtüyü oklavayla kız çocuğu düşürürse gelinin kızının olacağına, oğlan çocuğu düşürürse gelinin oğlunun olacağına inanılır (K30, K31, K51, K58, K59, K68, K77, K80).
- Gelinin oğlunun olması isteniyorsa duvağı 3 kez oğlan çocuğuna, kızının olması isteniyorsa 3 kez kız çocuğuna açtırılır (K34, K37).
- Duvak mevlidinde gelinin dili sembolik olarak kesilirse gelinin itaatkâr olacağına inanılır (K9, K27, K61).
- Gelin kocasının başını yemesin, çenesiz olmasın diye duvak mevlidinde yapılan kelle paçadan geline yedirilmez (K3, K11, K12, K32, K34, K62).

1.2.2.4. Değerlendirme

Evlenme yaşına geldiklerinde gençlerin, bütün eş dost çağırılarak evlilik törenlerinin yapılmasına yöre halkı büyük önem göstermektedir. Hayat şartlarının zorlaşmasından dolayı eskisi kadar tercih edilmemekle birlikte yörede düğünler 3 gün 3 gece davul zurna çalınarak yapılmaktadır.

Evlilik yaşı geldiği halde evlenemeyen kızların kısmetlerinin bağlı olduğuna inanılır. Kısmet açmak için birtakım büyüsel-dinsel işlemlere başvurulur. Evlenemeyen kıza, 3 cuma cami kilidi açtırılır. Kilidin açılmasıyla, kısmetin açılması arasında bir bağ kurulur ve bu işlemle kısmetin açılacağına inanılır. Bekâr kız, nişan kurdelesinden kesip

saklarsa evlenmek isteyen kız, nişan evinden bardak, kaşık, çatal vs. çalarsa kısmetinin açılacağına inanılır. Bunlarda temas büyüsünün izlerinin olduğu görülmektedir.

Kız istemeye gitmeden önce, bir kazağın ipinin kırılarak veya kırılmadan sökülmesinin kızın uğurlu ya da uğursuz olduğu şeklinde değerlendirilmesi fal niteliğinde bir inanıştır. Kız istemeye gitmeden önce eve alınan tuzun bitme sürecindeki olaylara bakarak kızın uğurlu ya da uğursuz olduğuna karar vermek fal niteliğindeki bir başka inanış örneğidir.

Çeyiz hazırlığı evlilik sürecinde önemli bir yer tutar. Çeyiz hazırlanırken ya da gelin için alışveriş yapılırken dikkat edilmesi gereken bazı şeyler vardır. Gelinin çeyizi hazırlanırken, dul bir kadına elletilmez, dul bir kadın gelin alışverişine götürülmez. Gelinin çeyizini yapan kişinin analı babalı, zengin, mutlu evliliği olan biri olması tercih edilir. Benzer şekilde gelinin kınasını yoğuran ve kınayı yakan kişinin de bu özelliklere sahip olması istenir. Bu inanışlarda taklit büyüsünün etkili olduğunu görmekteyiz.

Dini nikâh sırasında da bazı şeylere dikkat etmek gerekir. Evde bağlı herhangi bir şeyin olması nikâhın kıyılmasına engel teşkil edebilir. Bağlı bir hayvan varsa çözülür, bağlı ya da düğümlü ipler çözülür, örülü saçlar açılır. Eller de bağlı tutulmaz. Eğer bunlardan bağlı unutulan varsa nikâhın geçersiz olacağına inanılır. Nikâh sırasında ağzı açık bir bıçak kapatılırsa ya da bir ağaca çivi çakılırsa damadın bağlanacağına inanılır. Bu, damadın kara büyüye (kötülük büyüsüne) uğramasıdır.

Yörede, gelin yeni evine götürülmeden önce, mezarlığa götürülür. Bunda "ata kültü"nün izlerinin olduğunu söyleyebiliriz.

Gelinin yeni evine ayak bastığı anla ilgili pek çok inanış bulunmaktadır. Gelin yeni evine bereket getirsin diye arpa, buğday, şeker vs.den oluşan saçı, gelinin başından atılır. Buradaki saçının eski Türk inançlarında iyeleri memnun etme amacıyla sunulan kansız kurbanlar olduğunu söyleyebiliriz. Gelinin yeni evine girerken başına su serpilmesi ise "su kültü"nün izleridir.

Geline yeni evine gelince evin bir köşesine çivi çaktırılması ise büyüsel bir işlem olup geldiği yeni evinde çivi gibi çakılı kalmasını sembolize eder.

Gelinin kucağına oğlu olsun diye oğlan çocuğunun, kızı olsun diye kız çocuğunun oturtulması büyüsel özlü bir davranıştır ve taklit büyüsünün izlerini taşımaktadır.

Duvak mevlidinde oklavayla kız veya erkek çocuğuna duvağın açtırılması inanışında benzer büyüsel bir işlemi görmekteyiz.

1.2.3. Ölüm ile İlgili Halk İnançları

Canlılarda yaşamsal fonksiyonların tamamen durması anlamına gelen ölüm, hayatın en önemli gerçeklerinden biri olup en eski dönemlerden bu yana insanoğlunu derinden etkilemiş ve onu bu konuda çeşitli düşüncelere sevk etmiştir. Ölüm olayı karşısında hissedilenler ve ölüm sonrasındaki bilinmezlik, bütün toplumlarda çeşitli inanma, âdet, töre ve törenleri beraberinde getirmiştir (Çıblak, 2002: 474).

Türkler arasında da ölüm olayı, doğum ve onu takip eden evlilik gibi en önemli geçiş aşamalarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu geçiş dönemlerinden sonuncusu olan ölüm, bir son gibi görünse de gerek eski Türk dinlerinde gerekse Türklerin mensubu bulundukları İslâm dininde bir yok oluş olarak algılanmamış; ölümle her şeyin bitmediğine sadece bu dünyadan öbür dünyaya geçildiğine inanılmıştır (Çıblak, 2002: 474).

İlkel dönem insanları, ölümün tam olarak bir yok oluş anlamına gelmediğine; ölen kişinin yaşamını herhangi bir şekilde sürdürdüğüne, geride bıraktıklarıyla ilişkiler kurduğuna, hatta onların günlük yaşantılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebildiğine inanmışlardır. Ölenin hem geri dönerek insanlara zarar verebileceği korkusu hem anılmaya, yiyeceğe, giyeceğe vb. şeylere ihtiyaç duyabileceği inancı, "ölü kültü" nün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ölen kişiye karşı duyulan bu iki yanlı duygu yani korku ve sevgi, ölüleri gömme şekillerini de etkilemiş, bazı yerlerde ceset, vakit geçirilmeden gömüldüğü ya da ıssız yerlere bırakıldığı gibi bazı yerlerde evin içine, avluya veya köy meydanına gömülmüş, mezarına yiyecek, içecek, giyecek vb. bırakılmıştır (Örnek, 1988: 93)

İnsanın ölürken canının bir kuş gibi uçup gittiği varsayılır: Orhun Kitabelerinde ölmek; "uçmak", "uçup gitmek" olarak anlatılmıştır. Herhangi birinin ölümünden söz ederken ölmek kelimesi yerine "kuşu uçtu" ifadesi kullanılırmış (Şener, 2003: 61).

Saygı duyulan şahsiyetlerin ölümünü "vefat etmek" anlamında saygılı bir biçimde anlatmak için "kergek bolmak", "uçabarmak" ile "adrılmak" kelimeleri kullanılırken, düşman ya da avamdan olanların ölümünü ifade etmek için de "ölti", bazen de "adrılmak" kelimeleri kullanılmıştır (Ersoy, 2002: 87).

Ölen insanın çevresinde olup bitenden haberdar olduğuna inanılır ve bir gün evine döneceğinden kaygı duyulur. Yakutlar ve Soyutlar ölüden korktukları için birisi öldüğü zaman cenazeyi çadırda, evde, vs. bırakıp kaçarlarmış. Ölen kişinin ruhunun,

Şaman tarafından özel bir merasim ile öte dünyaya, yani yer altı dünyasına götürülünceye dek evde dolaştığına inanılır (Şener, 2003: 61).

Eski Türkler can ve ruh mefhumunu, genel olarak, tın (yani nefes) kelimesi ile ifade etmişlerdir. Doğu Türklerinde bu kelime hala nefes ve can manasında kullanılmaktadır (İnan, 2006: 176).

1.2.3.1. Ölüm Öncesi ile İlgili Halk İnançları

Hayatın son durağı olan ölüm, insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erişilemeyen bir geçiş dönemidir. Ölüm insanı o kadar çaresiz kılar ve korkutur ki insanlar çevresindeki olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu ölümün ön belirtisi saymıştır. İnsan bunun için kendine ölümü sezdiren olaylardan ve nesnelerden uzak durmuştur (Örnek, 2000: 208).

1.2.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan halk düşüncesi, geleceği bilmek isteğinin de etkisiyle, alışılagelmişin dışındaki birtakım davranışları; araç-gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanılışlarını; meteorolojik olayları; hayvanların hareket ve seslerini; düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir önbelirtisi saymaktadır (Örnek, 1971: 15).

a- Hayvanlar ile ilgili olanlar; Halk inanmalarında, ölümü önceden haber veren belirtiler arasında, hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kapsamaktadır. Hayvanların insanlarda bulunmayan kimi yetenekleri, sezi güçleri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları bu tür inanmaların oluşmasında ve evrensel bir çizgiye erişmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Evcil ve yabanıl hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri, alışılmışın dışındaki davranışları yaklaşan bir ölümün önbelirtisi ve işareti olarak yorumlanmaktadır. Öyle ki, bu tür belirtileri gören ya da duyan kimse gizli bir korkuya kapılarak tedirgin olmakta, geleceğine inandığı felaketi uzaklaştırmak ya da önlemek için birtakım yollara başvurmaktadır (Örnek, 1971: 15).

b- Astronomik, kozmik ve meteorolojik olaylarla ilgili olanlar; Ay ve güneş tutulması, yıldız kaymaları, şimşek çakması ve gök gürlemesi gibi olaylar da halk inanmalarında çoğu zaman ölüme önbelirti sayılmaktadırlar. Ay ve güneşin tutulması

korku verici bir olay olarak yorumlayan halk düşüncesi, yeryüzüyle gökyüzü arasındaki sıkı dinsel ilişkinin analojik sonucu, yeryüzünde de gökyüzündekine benzer korku verici olaylar beklenmektedir (Örnek, 1971: 24).

c- Yıldız kaymaları; Nasıl ay ve güneş tutulması yeryüzündeki birtakım uğursuz olaylara önbelirti sayılıyorsa, halk deyimi ile "yıldız kayması" da aynı biçimde yorumlanmaktadır. Gökyüzü ile yeryüzü arasında kurulan dinsel-büyüsel ilişkilerden biri de "insanların gökyüzünde birer yıldızı" olduğu tasarımında yatmaktadır. Böylece insanlarla yıldızlar arasında "kayma", "göçme" ve "sönme" yönünden koşutluklar kurulmaktadır (Örnek, 1971: 24).

Bilinçaltında biçimlenen çeşitli görüntülerin simgesel birtakım çağrışımlarla da desteklenerek, gerek düşü gören, gerekse yakınları için, bir ölüm belirtisi olarak yorumlanışı oldukça yaygındır. Halk düşüncesi çoğu zaman düşle gerçek arasında keskin bir çizgi çekememektedir. Öyle ki, düşünde, örneğin manda ya da kazan gören biri, mandanın ve kazanın düş yorumlarında ölüm motifi sayılışlarını hatırlayarak etkilenmekte ve tedirgin olmaktadır (Örnek, 1971: 25).

d- Rüyada Görünenlerle İlgili Belirtiler; Ülkemizde belki de en yaygın ölüm belirtileri, rüyalarda görülen olay ve nesnelerin muhtemel ölüm ile irtibatlandırılması biçimindedir. Bu türden rüyalar beş kategoride ele alınabilir:

Şahıslarla İlgili Rüyalar; Bu türdeki rüyalarda, rüya gören kişi, rüyasında ölmüş bir kimse tarafından çağrılırsa, rüya gören kimsenin yakın bir sürede öleceği şeklinde yorumlanır. Böyle gelecek olan muhtemel ölümü uzaklaştırmak veya bundan sakınmak için ülkemizde yaygın olarak, ailecek veya topluca en yakın evliya kabrine gidilir ve orada Kuran'dan ayetler ve dualar okunur, para, yiyecek-içecek veya giyecek türünden sadaka dağıtılır. Bunlar yapılırsa, rüyadan dolayı muhtemelen gelecek olan ölüm uzaklaştırılmış olur.

Hayvanlarla İlgili Rüyalar; Bu türden rüyalarda kişi at, kurt, köpek, çakal, tavuk, karga, kartal, yılan gibi hayvanları görürse kendisi ya da aileden birisinin öleceğine inanılır. Örneğin, kişinin rüyasında at sırtında bir yerden başka bir yere gitmesi. At sırtında kim var ise, onun muhtemelen öleceğine inanılır. Bu durumda, yukarıdaki paragrafta anlatılan korunma şekli burada da geçerlidir.

Eşyalarla İlgili Rüyalar; Kişi rüyasında ölü bir kimsenin eşya ya da eşyalarını görür ise, rüya gören kimsenin yakında öleceğine inanılır. Korunma biçimi yukarıdaki gibidir.

Bitkilerle İlgili Rüyalar; Kişi rüyasında bir ağacın kırılmasını veya yetiştiği mevsim haricinde meyve-sebze görürse, kendisinin ya da aileden birisinin öleceğine inanır. Bundan korunma biçimi de aynen yukarıda anlatıldığı gibidir.

Diş ile İlgili Rüyalar; Rüyada ağrıyan dişin çektirilmesi, azı dişin kırılması yakın bir akrabanın öleceğine işaret olarak inanılır. Azı dişin kırılması, yakınlardan yaşlı birinin öleceği inancını canlandırır (Ersoy, 2002: 86-102).

e- Fizyolojik Belirtiler; Hastada görülen birtakım psikolojik ve fizyolojik değişiklikler, hastanın yakınları tarafından dikkatle izlenerek değerlendirilmektedir. Hastanın "gidici" olduğuna, artık sonunun yaklaştığına birer işaret sayılan bu değişikliklere ve isteklere önem verilmekte, ona göre hazırlığa girişilmektedir. Her ne kadar "çıkmamış candan ümit kesilmez" ise de, bu atasözü, çoğu zaman kuru bir avuntudan öteye gidememekte, ölümün gerektirdiği birtakım hazırlıkların yapılmasını önleyememektedir (Örnek, 1971: 30).

f- Tabut, Kazma, Kürek, Kazan ve Cesetle İlgili Olanlar; Ölüme işaret sayılan belirtiler arasında tabut, kazma, kürek, kazanla ilgili inanmaların yanı sıra cesetle ilgili olanlar da vardır. Cesetle ilgili belirtilerden hem başkalarının ölüp ölmeyeceği, hem de ölenin yazgısı hakkında bilgi edinilmeye çalışılmaktadır. Cesetle ilgili inanmalar nekromantinin bozulmuş bir biçimi olarak görülmektedir (Örnek, 1971: 34).

g- Nekromantik Belirtiler: Cenaze töreni boyunca kullanılan eşyaların kullanılması veya ölüm olayının gerçekleşmesi anında görülen bazı olaylarla ilgili olan inançlara nekromantik inançlar denir. Bu tür inançlar ve sakınma biçimlerine bazı örnekler şöyledir: Tabut taşınırken sallanırsa, geri geri gelirse, sağa-sola dönerse, gıcırdarsa; definden sonra tabut yerde sürünürse, üzerine oturulursa, orada bulunanlar arasında yeni bir ölümün vuku bulacağına inanılır. Bundan korunmak için ise, örneklerde anlatılan durumların olmaması için tedbir alınır. Mezar eşilen kazma-kürek, eve sokulursa, üst-üste bırakılırsa, mezar eşerken bu malzemeler elleşerek kullanılırsa yeni bir ölümün vuku bulacağına inanılır (Ersoy, 2002: 86-102).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ inanmalarında birtakım davranışlar olaylar, sesler, rüyalar, alışılmamış durumlar ölüm işareti, ölümün ön belirtisi olarak yorumlanır. Başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz. Bir evin üstünde baykuş öterse, o evden ölü çıkacağına inanılır.

Gökyüzünde bir yıldız kaydığında bir insanın öldüğüne inanılır. Bir kimse rüyasında canlı bir yılanı, ayaklarının altında görürse o kimsenin en çok kırk gün yaşayacağına inanılır. Rüyada kara toprak görülürse aileden veya tanıdıklardan birinin öleceğine inanılır (Artun, 2008: 266).

Bir çocuk ağlarsa, Gaziantep'te bu uluma sayılır ve ulumaya ölüm haberi diye inanılır. Ulumanın sonunda, bu haber gelmesin diye çocuğun/uluyanın gömleği loğ taşına gerilir. Böylece ölüm uluyana isabet edip ölümü çağırmanın cezasını çekermiş (Güzelbey, 1982: 19-36).

Samsun Demircisu köyünde cenaze yıkanırken ceset titremeden öylece durursa yakında başka bir cenaze olmayacak demektir. Eğer titrerse peşinden bir cenaze daha olacaktır demektir. Samsun Çatalçam Beldesi'nde cenazenin omuzlarda giderken sallanması, peşinden yeni bir cenaze olacağına işaret olarak kabul edilir (Şişman, 2002: 463-464).

Sivas'ta leylek ağzında kara çaput getirirse ve yarasa gece uçarken öterse bunun ölüm getireceğine inanılır. Ankara'da baykuş çatıya konarsa, Afyon'da bacaya konarsa bunun ölüm getireceğine inanılır. Konya'da kapı ve tahta kendiliğinden gıcırdarsa ölüm getireceğine inanılır. Kastamonu'da evin tavanı gıcırdarsa bunun ölüm getireceğine inanılır. Çorum'da ayna durup dururken çatlarsa ölüm habercisi sayılır. Sivas'ta ise boş testiyle bir eve girilirse o evden ölü çıkar, Rize'de iskemle ters dönerse bir ölüm olacağına inanılır. Merzifon'da kuyruklu yıldızın görünmesi ölümün çok olacağı biçiminde yorumlanır. Kayseri'de tabut taşınırken sallanırsa ya da geri geri gelirse, Ankara'da definden sonra tabut bir olay sonucu istenmeyerek yerde sürünürse, Kastamonu'da mezar kazılırken hazır bulunan insanlar tek olursa, Niğde'de ölü yıkamak için ısıtılan kazan devrilirse ölüm habercisi olduğuna inanılır. Kayseri'de rüyada fidan sökülürse, Çankırı'da rüyada köpek ısırdığında can acırsa, Anakara'da rüyada ateş görülürse, Sivas'ta rüyada ağlayan çocuk görülürse ölümün habercisi olduğuna inanılır (Örnek, 1971: 18-36).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölümü düşündüren ön belirtiler hakkındaki halk inançları:

- Baykuşun ötmesinin uğursuzluk getireceğine, öttüğü zaman o evden bir ölü çıkacağına inanılır (K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8, K10, K14, K15, K16,

K17, K22, K24, K29, K30, K34, K38, K41, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K67, K68, K70, K71, K72, K74, K78, K85, K90, K94).

- Köpek uluyunca evden bir cenaze çıkacağına inanılır (K2, K3, K11, K12, K13, K15, K17, K30, K54, K78, K80, K92, K93).
- Cenaze kalktıktan sonra köpek ulursa bir ölümün daha olacağına inanılır (K30, K34, K35, K65, K77, K80, K81, K82, K89).
- Ezan okunurken köpek ulursa evden bir cenaze çıkacağına inanılır (K16, K77).
- Tavuk gığırdarsa (horoz gibi öterse) bir cenaze olacağına inanılır (K50, K51, K61, K62, K69).
- Evde ölüm döşeğinde birisi varsa o evin atının Azrail'in geldiğini görüp kişnediğine inanılır (K6, K10, K15, K16, K17, K24, K61).
- Karga dala konunca "Gak de mübarek, bir daha gak de. Eğer ben ölmeyeceksem bir daha gak de, sonra uç git mübarek" denilir. Eğer karga uçmayıp dalda kalırsa kişi yakın bir zamanda öleceğini düşünür, eğer karga uçup giderse kişi kurtulduğunu, ölmeyeceğini düşünür. Karganın siyah donlu mübarek yani Azrail olduğuna inanılır (K6, K11, K15, K16, K24, K25, K58, K59, K62).
- Dirinin üzerinde dikim dikilmez. Üzerinde dikim dikilen kişiye kefen dikileceğine inanılır (K15, K17, K57, K68, K84).
- Sürekli toprağa bakan kişinin ölümünün yakın olduğuna inanılır (K3, K4, K10, K12).
- Atleti ya da bir elbiseyi ters giyen kişinin öleceğine inanılır (K9, K27, K28, K48).
- Bir kıyafet ağzı aşağı düşerse (yakası aşağıya gelecek şekilde konursa) bir ölüm olacağına inanılır (K16).
- Terlik ya da ayakkabısı ters dönen kişinin öleceğine inanılır (K1, K4, K7, K9, K10, K12, K14, K15, K16, K17, K20, K30, K34, K77, K78, K79, K80, K90, K92).
- Ucu açık kalan makas kefen biçermiş. Makasın ucu açık bırakılmaz, bırakılırsa bir cenaze olacağına inanılır (K52, K65, K66, K84).

- Komşuya delikli iğne verilecekse iplik takılarak verilir. Ancak iplik düğümlenmez. Düğümlenip verilirse veren kişinin ölümünün çabuk olacağına inanılır (K30, K84).
- Sacayağı kurulu kalırsa "Benim üstüme bir kazan çatsalar da cenaze suyu kızsa" dermiş. Onun için sacayağı kurulu bırakılmaz (K30, K34, K55, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K80, K81, K88, K89).
- Ölünün eti cıvık olduğu zaman arkasından bir ölümün daha olacağına inanılır (K1, K4, K9, K11, K12, K34, K73, K74, K75, K89, K90, K93).
- Cenaze giderken tabut sallanırsa arkasından bir ölümün daha olacağına inanılır (K2, K20, K30, K77).
- Pişen ilk ekmek ya da sıkmayı yiyen kişinin eşinin öleceğine inanılır (K30, K31, K34, K62).
- Ölüm döşeğindeki kişinin öleceğinin rüyada görüldüğüne inanılır (K3, K7, K9, K11, K12, K30, K77, K80, K89).
- Rüyada azı diş çıkarsa uzaktan birinin, önden diş çıkarsa yakın akrabadan birinin öleceğine inanılır (K3, K24).
- Rüyada diş ağrıyarak çıkarsa yakın akrabadan birinin, ağrımadan çıkarsa komşudan birinin öleceğine inanılır (K1, K2, K15, K25, K63, K79, K80, K81, K82, K85).
- Rüyada kız çocuğu görülürse bir ölüm olacağına inanılır (K34).
- Rüyada gelinlik giyilirse kefen giyileceğine inanılır (K1, K4, K25, K34, K63, K77, K78).
- Rüyada kır at görülürse bir ölüm olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın rüyasında at görürse bir cenaze olacağına inanılır (K30, K62).
- Rüyada eşeğe binmenin bir cenazeye işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyasında ölmüş anne ve babasını gören kişiyi, anne ve babasının yanına çağırdığına inanılır (K8).
- Rüyada ölmüş biri bir şey alıp giderse bir ölüm olacağına inanılır (K1, K16, K77, K78, K80).
- Rüyada tren görülürse birinin öleceğine inanılır (K16, K30).
- Rüyada evin bir tarafının çöktüğü görülürse birinin öleceğine inanılır (K1, K15, K16, K25, K30, K63, K77, K78, K80).

- Rüyasında ayakkabısının tekini kaybeden kişinin eşinin öleceğine inanılır (K25, K30, K77, K78, K80, K81).
- Rüyada saç kesilirse birinin öleceğine inanılır (K30).
- Rüyada çift sürmenin bir cenazeye işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada büyük bir ağacın devrilmesinin bir cenazeye işaret olduğuna inanılır (K1, K25, K30, K77, K78, K80).
- Mezarlıkta açık mezar bekletilirse yakın zamanda bir ölüm olacağına inanılır (K58, K60, K62, K65, K69, K75).

1.2.3.1.2. Ölümle İlgili Kaçınmalar

Çağrışım yoluyla ölümü hatırlatan, başka bir söyleyişle ölüm için önbelirti sayılan belli olayların, eşyanın, düşlerin, psikolojik ve fizyolojik değişikliklerin yanında yerine getirilmediği zaman ölüm getireceğine inanılan birtakım işlemler ve davranışlar da görülmektedir (Örnek, 1971: 37).

Bu işlemler, ölenle ilintili kimi araç-gerecin, davranışın ve durumun ölüm getireceği korkusunda temellenmektedir. Bu korkudan kurtulmak, daha doğrusu ölümü uzaklaştırmak, saptırmak ve etkisiz kılmak için birtakım uygulamalara, kaçınmalara dikkat etmek gerekmektedir (Örnek, 1971: 37).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da bir mahallede ölen olursa o mahalledeki su dolu kaplar boşaltılır. Niğde, Aksaray, Kırşehir'de ölü yıkanırken uyuyan kimseler uyandırılır. Sivas, Trabzon ve Urfa'da ölünün yatağı toplanır, yatağının yerine taş konur ya da su serpilir. Ankara'da ölü evinden dönenler doğru kendi evlerine gider, tuvalete girerler. Yakınlarının yüzlerine bakmazlar. Başkasının evine gidilirse o eve ölüm getireceği düşünülür. Rize'de sabun başkasına el üstünde verilir; çünkü ölü yıkayanlar sabunu birbirlerine avuç içinde verirler. Bu olaya benzerlikten her an ölümün peşlerini izleyeceğinden korkulur (Örnek, 1971: 38-40).

Tekirdağ'da ölü evindeki yemekler, su dolu kaplar boşaltılır, ölü suyu ısıtan ateş, su dökülerek söndürülmez, ölü suyu ısıtılan kazan ters çevrilir, mezarlık dönüşü geriye bakılmaz, bir evden arka arkaya iki ölü çıkarsa üçüncü ölüm olmasın veya ölüm cumartesi olmuşsa bir yıla kadar bir ölüm olmasın diye kurban kesilir (Artun, 2008: 269).

Samsun'da cenaze defnedilirken boş bekleyen tabut ters çevrilir. Bu iş yakın zamanda birisinin daha ölmemesi için yapılır (Şişman, 2002: 464).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölümle ilgili kaçınmalar hakkında halk inançları:

- Cenaze ortada yatarken cenaze donsun, arkasından başkasını götürmesin diye üzerinde oklava kırılır (K2, K3, K4, K9, K11, K12, K85).
- Ölü yıkandıktan sonra bir daha ölüm olayı olmasın diye yıkama kazanı ters çevrilir, tas üzerine konur (K3, K9, K11, K12, K55, K80, K81, K89).
- Cenaze götürüldükten sonra teneşir ya da sedir gibi kullanılan malzeme bir daha ölüm olayı olmasın diye yok edilir (K24, K29, K55, K69, K70, K90, K91).
- Bir daha ölüm olmasın diye cenazenin kalktığı yere taş konulur (K34, K35, K48, K50, K89, K92).
- Bir daha ölüm olmasın diye cenazenin kalktığı yere sacayağı konulur (K7, K34, K65, K67, K68, K77, K80).

1.2.3.2. Ölüm Sırası ile İlgili Halk İnançları

Bir kişinin öleceği anlaşıldığı zaman sağ tarafa çevrilir. Kuran okunur. Hastaya tövbe getirtilir, tekbir alınır, ezan verilir. Ağzına sık sık pamukla zemzem suyu verilir. Ölüm anında ayak ucunda ezan okunur (Artun, 2008: 268).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da ölüm anında hastanın susuz kalmamasına dikkat edilir. Aksi halde şeytanın suya karşılık hastanın imanını alacağına inanılır. Ölüm anında kişinin ağzından yeşil bir duman çıktığına inanılır. Ölüm anında kişinin gözleri açık kalırsa bir hasretine kavuşamadığına inanılır (Artun, 2008: 270).

Samsun Demircisu köyünde uzun müddet can çekişen bir kişinin üzerine incir yaprağı konulur, beklediği tahmin edilen kişinin geldiği söylenir. Böylece can çekişen kişinin canını kolayca teslim etmesi sağlanır (Şişman, 2002: 462). Samsun'da çok can

çekişen bir insanın üzerine çember (baş örtüsü) atılır. Eğer bir gün sonra yine ölmemişse onun çok günahkâr olduğuna inanılır (Şişman, 2002: 462).

Erzincan'da ölen kişi ruhunu gülümseyerek ve azap çekmeden teslim ederse Cennete gideceğine inanılır; azap çekerek ve bağırarak teslim ederse amelinin iyi olmadığına inanılır (Küçük, 1987: 250).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölüm sırası ile ilgili halk inançları:

- Ölüm döşeğindeki kişinin uzakta bir yakını varsa ve ölemiyorsa, "yakınını çekniyor" denilir. Daha fazla acı çekmesin diye uzaktaki yakınının bir çamaşırı, gömleği vb. getirilip üzerine konur (K2, K3, K4, K5, K7, K9, K11, K12, K20, K85).
- Ölüm döşeğindeki kişi sürekli gözü açık bakıyorsa, uzaktaki birini ya da dargın olduğu bir kişiyi beklediği düşünülür. Beklediği kişiyi görürse canı yanmadan öleceğine inanılır (K4, K12).
- Ölüm döşeğindeki kişi çevresine kötülük yapmış biriyse ve ölemiyorsa ettiğini çektiğine inanılır (K3, K4, K9, K11, K12, K64).
- Ölümü yaklaşan yaşlı hastaların ayaklarına kına yakmak gerekir (K15, K17, K28, K30).
- Kuran okutulursa ölüm döşeğindeki kişinin daha rahat öleceğine inanılır (K2, K3, K7, K9, K11, K12, K20).
- Ölümü beklenen kişinin yönü kıbleye çevrilir (K30).
- Ölmeden önce kişi makamını görürmüş. Ölüm döşeğindeki kişi cennetlikse cennetlik olduğunu, cehennemlikse cehennemlik olduğunu bilerek ölürmüş (K5, K7).
- Zekaretteki kişinin Azrail'i ya da gelen melekleri gördüğüne inanılır (K7, K9, K10, K11, K24, K89).
- Ameli iyi de olsa ölüm anı insana çok zor gelirmiş (K5, K85, K88, K90).
- Ölüm döşeğinde olup ölemeyen kişinin günahının çok olduğuna, onun için ölemediğine inanılır (K34, K35, K42, K48, K88, K93, K94).
- Ölüm döşeğindeki kişi çok susuzluk çekermiş. O anda şeytan gelip ölecek kişiye su gösterirmiş. İmanını ver sana bu suyu vereyim dermiş. Ölümü

yaklaşan kişi o anda acaba suyu alıp imanımı versem mi diye mücadele edermiş. Şeytana fırsat vermemek, kişinin imanını çaldırmamak için yakınlarının ölüm döşeğindeki kişiye su vermesi gerektiğine inanılır (K2, K3, K5, K6, K9, K11, K12, K17, K20, K58, K89, K92, K93).

- Gülümseyerek ölen kişinin öbür dünyada yerinin güzel olacağına inanılır. Bağırarak, acı çekerek ölen kişinin cehenneme gideceğine inanılır (K34, K36, K89).
- Ölüm döşeğindeki kişi özlem çektiği bir yakınını göremeden ölürse gözü açık gittiğine inanılır (K5, K7, K9, K11, K12, K49, K85, K89, K90).
- Bir kişi, genç kızını veya bekâr oğlunu evlendiremeden ya da bir muradını gerçekleştiremeden ölürse gözünün açık gittiğine inanılır (K7, K9, K12, K20, K49, K50, K51, K62, K77).

1.2.3.3. Ölüm Sonrası ile İlgili Halk İnançları

Ölümden hemen sonra yapılan işlemlerin bir bölümü doğrudan doğruya cesetle ilgiliyken, bir bölümü de ceset çevresinde toplanmaktadır. Ölünün öte dünyaya gönderilişine ön hazırlık niteliğindeki bu işlemlerin kimilerinin temelinde ölene "canlı" gözüyle bakmanın ve ondan korkmanın tipik belirtileri yatarken, kimilerinde de hijyenik düşünceler ve dinsel gelenekler rol oynamaktadır (Örnek, 1971: 44).

Ölünün gözlerinin kapatılması: Bu eylemin yapılma gerekçeleri bölgelere göre farklılıklar arz etmektedir. Bunlardan birkaç gerekçe sayacak olursak; bu dünyada gözü kalmasın diye, mezara gözü açık girmesin diye, ardından birini götürmesin diye vb. yorumlar vardır (Ersoy, 2002: 86-102).

Ölünün çenesinin bağlanması: Ruhu yarılmasın diye, içine şeytan girmesin diye, ağzı toprak dolmasın diye (Ersoy, 2002: 86-102).

Ölünün bulunduğu odanın penceresi açılır: Ruhu çıksın diye, Azrail çıksın diye, melekler içeri girsin diye (Örnek, 1971: 47).

Bütün bunların yanında, doğal olarak en yakında bulunan hoca veya imam gelerek ölü üzerine Kuran'dan sûreler (özellikle Yasin Sûresini) okur. Cenaze yakınları ise, ölüm olayını camilerde sela okutarak ya da gazetelere ilanlar vererek ya da diğer iletişim araçlarını kullanarak duyururlar ve defin için gerekli hazırlıkları yaparlar (Ersoy, 2002: 86-102).

1.2.3.3.1. Ölünün Bekletilmesi

Ölen biri elden geldiğince çabuk gömülmeye hazırlanır. Kişi sabahleyin ölmüşse öğle namazına, öğleyin ölmüşse ikindi namazına yetiştirilir. İkindiden sonra ölenler, o gece bekletilerek, sabahleyin gömülürler. Uzaktaki yakınlarının cenaze törenine katılmalarını sağlamak amacıyla ölünün özel olarak bekletildiği durumlar da vardır (Örnek, 1971: 48).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan ve çevresinde cenazenin fazla bekletilmesi iyi sayılmaz. Cenaze ne kadar çok bekletilirse o kadar çok azap çeker (Küçük, 1987: 250).

Samsun Tuzaklı ve Gölalan köylerinde ölüye hemen abdest aldırılır. Yıkanıp kefenleneceği ana kadar bu abdestle bekletilir. Bu hadiseye "abdest verme" denilir. Demircisu köyünde cenaze evde yalnız bırakılmaz. En az iki kişi bekler. Eğer beklenmezse ölü defin işleminden sonra mezarda hortlar (Şişman, 2002: 464).

Kayseri'de ölü bir an önce toprağına kavuşsun diye, Ankara'da ölünün çilesi daha fazla sürmesin diye, Sivas'ta ölünün beyni soğumasın diye ölü bir an önce gömülmeye hazırlanır (Örnek, 1971: 48).

Kars ve çevresinde, ölenin karnının üstüne bıçak, makas gibi demir cinsinden aletler konur. Böylece ölünün şişmeyeceğine inanılır. Urfa'da ise, ölünün üzerinden kedi atlamasını uğursuzluk sayarlar. Eğer ölünün üstünden kedi atlarsa, onun hortlayacağına inanılır. Ayrıca bu ilimizde yeni gelinler ziynet eşyaları ile beraber defnedilir. Sivas'ın bazı köylerinde de ölüyü sevdikleri eşyalarla gömdükleri, zaman kış ise, buna yatak yorgan ilave edildiği tespit edilmiştir (Eröz, 1985: 345-355).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölünün bekletilmesi ile ilgili halk inançları:

- Mevtanın yalnız bırakılmaması gerektiğine inanılır (K3, K5, K9, K11, K12, K20, K89, K90, K91, K92).
- Ölü bekletileceği zaman, sıcak havalarda ceset şişmesin diye üzerine bıçak, makas gibi bir metal koymak gerekir (K3, K4, K5, K9, K11, K12, K20, K55, K85, K90, K92, K93).

- Ölen kişinin ameli iyiyse bir an önce kefenlenip, gömülmek istermiş. Ameli kötüyse "Ne kadar acele ediyorlar, gömülürüm zahar" dermiş (K3, K12, K17, K88, K93).
- Cenaze ortada yatarken cenaze donsun, arkasından başkasını götürmesin diye üzerinde oklava kırılır (K2, K3, K4, K9, K11, K12, K85).
- Yürek ağrısı veya ciğer ağrısıyla ölenlerin cenazesinin siyahlaştığına inanılır (K6).
- Cenazesi mosmor olanın amelinin kötü olduğuna inanılır (K9, K34, K45, K90).
- Cenazenin rengi sarı olursa ölen kişinin günahsız bir insan olduğuna inanılır (K34).
- Öldüğü gün yağmur yağan kişinin iyi bir insan olduğuna inanılır (K54, K71, K72, K73, K73, K75, K76, K88, K90).

1.2.3.3.2. Yıkama

Ölü yıkanırken, yıkayana yardım eden bir iki kişiyle ölünün yakınlarından ve komşulardan kimileri de bulunur. Genellikle yıkama sırasında az kimse bulunmaktadır. Kadınları kadın, erkekleri erkek yıkayıcılar yıkarlar. Kadının yıkandığı yere erkek, erkeğin yıkandığı yere kadın giremez (Örnek, 1971: 49).

Büyük kentlerde yıkama işi mezarlıkların gasılhanelerinde yapılmaktadır. Daha önceden belediye cenaze işleri müdürlüğüne ödenen belli bir para karşılığında yıkama işiyle görevli kimseler ölüyü yıkarlar. Çoğu küçük kentlerde, ilçelerde ve köylerde bu iş ücret karşılığında yapıldığı gibi "sevabına" da yapılır. Ancak ölü sahipleri yıkayıcılara para ya da ölenin giysilerini vererek onları memnun etmeye çalışırlar. Ölü ılık su ile yıkanır ve ölüye gusl abdesti aldırılır. Cesedin burnuna, kulaklarına vb. pamuk tıkandığı da olur (Örnek, 1971: 49).

Anadolu'nun çoğu kent ve köylerinde, belediye gasılhane yapmamışsa, evlerin avluları ölü yıkamak için en çok kullanılan yerler olarak görülmektedir. Eski evlerin hemen hemen hepsinin birer avlusu bulunması bu durumu kolaylaştırmakta ve yaygın bir duruma getirmektedir. Avlu bulunmayan evlerdeyse "siperlik bir yer", evin bahçesi, bu iş için kurulan çadır, yıkama yerleri olarak kullanılmaktadır. Ayrıca eskiden olduğu gibi şimdi de –özellikle küçük yerlerde- seyrek de olsa cami avlularından da yararlanılmaktadır. Hasta, hastanede ölmüşse oranın gasılhanesinde yıkanmaktadır.

Belediyenin gömme ile ilgili işleri üzerine aldığı yerlerde, yıkanma için mezarlıklarda gasılhaneler bulunmaktadır (Örnek, 1971: 49).

Ölü yıkamak için kullanılan gerekli araç-gereçler şunlardır: Sabun, gülsuyu, kazan, saplı, maşraba, kulplu tas, kova, sabun köpürtme leğeni, kepçe, ibrik, teneşir tahtası, ölü lifi (kendirden ya da yapağı yünden), kese, peşkir (havlu), eldiven (lastikten ya da patiskadan), peştamal (önlük), kuruluk, terlik, takunya, tülbent, yazma, sıtır (Örnek, 1971: 52).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da ölü yıkama sırasında değişik âdetler vardır. Birkaçını sıralayalım. Ölü yıkanırken ayak ucuna bir fincan tuz, bir tas un konur. Eğer ölü yaralanarak öldüyse yıkandıktan sonra yanına 40 adet çörekotu konur. Gözlerine ve parmak aralarına pamuk, buhur konur. Kefen bıçakla biçilir. Ölünün yıkandığı yere ışık ve ibrik konur. Bazı köylerde ölen kişi erkekse şapkası, kadınsa eşarbı ocakta yakılır, bunun külü yıkama suyuna atılır. Tütsü yakılır. Ölünün yıkandığı yerde 7 gece mum yakılır. Ölünün yıkanmasına yardım edenlerden haklarını helal etmeleri istenir. Ölünün yıkandığı yerde hayvan otlatılmaz. Ölünün yıkanma suyunun üzerinden kedi atlatılmaz. Eğer kedi atlarsa ölünün cadı olacağına inanılır (Artun, 2008: 268).

Amasya'da cenazenin yıkama işlemi bittikten sonra yakınları cenazenin üzerine bir tas su dökerler. Bu yörede ayrıca "su selası" da verilir. Su selası uygulaması Afyon, Saraykent, Çekerek ve Aydın'da da vardır. Kocaeli'nde cenazenin yıkanma suyundan içen alkoliğin tedavi olacağına inanılır (Kalafat, 1998: 251).

Denizli'de cenaze yıkanması için yakılan ateşten arta kalan odunların yakılması uğursuzluk olarak kabul edilir. Birçok yerde mezarlıkta kullanılmış malzemenin artanı getirilmez orada bırakılır. O malzeme artık sahiplidir (Kalafat, 1998: 251).

Ölünün yıkanmasından artan suyla Afyon'da ev halkı elini yüzünü yıkar, Niğde'de bu suyla şifa niyetine hastalar, kırklı çocuklar yıkanır. Çankırı, Uşak, Aksaray'da ölenin çamaşırları yıkanır (Örnek, 1971: 51).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölünün yıkanması ile ilgili halk inançları:

- Ölü yıkamanın çok sevap olduğuna inanılır (K2, K12, K20, K49, K58, K59, K65, K89, K90).
- En az 3 tane cenaze yıkayan kişinin büyük sevap kazanacağına inanılır (K11, K34).
- 7 tane ölü yıkayanın cennete gideceğine inanılır (K12).
- Ölü yıkamak sevaptır ama aynı zamanda haktır. Ölüyü ister bir yakını ister imam yıkasın cenaze sahiplerinin ölüyü yıkayan kişiden helallik alması gerektiğine inanılır (K2, K3, K5, K9, K12, K35, K67, K68, K80).
- Ölüyü en yakınının yıkaması gerekir ancak bizde imamın yıkaması gerektiğine inanılır (K5).
- Ölü yıkanmadan başında Kuran okunmayacağına inanılır (K3, K5, K9, K11, K12, K20, K46).
- Sabah gömülecek bir ölünün akşamdan yıkanmayacağına, kefenlenmeyeceğine yoksa ölünün abdestinin bozulacağına inanılır (K5, K9, K11, K12, K20, K65, K67, K68, K89, K90, K91).
- Ölünün yıkama suyunu kendi evindeki sudan kullanmak gerekir. Başkası gönülsüz verirse, o suyun haram olacağına inanılır (K34, K35, K89).
- Ölüyü yıkamak için yakılan ateş, evdeki odunlardan yakılmaz. Ateşin etraftan çalı çırpı toplanarak yakılması gerektiğine inanılır (K34).
- Cenazenin teneşir tahtasında "Beni incitmeyin tenim Azrail elinden çıktı" dediğine inanılır. O nedenle ölü yıkama suyunun sıcaklığı çok önemsenir, ılık olmasına özen gösterilir (K54).
- Ölü, yıkanırken 3 sefer gözünü açıp bakarmış. Kimin ağlayıp kimin güldüğünü, kimin hizmet ettiğini bilirmiş (K9).
- Günahı az olan, cennete gidecek insanlar yıkayan kişinin dokunmasıyla hemen dönermiş. Günahkâr, cehennemlik kişilerin yıkanırken cenazelerinin zorla çevrildiğine inanılır (K7, K34).
- Ölü yıkanırken rengi sarıya dönerse ölünün ruhunun kuş olup uçtuğuna inanılır (K6, K8, K10, K92, K94).
- Ölünün yıkama suyundan artan suyla ölünün üstünden çıkan çamaşırları yıkamak gerekir (K3, K4, K5, K11, K15, K20).
- Ölünün yıkama suyuyla yüzünü yıkayan kişinin başının ağrımayacağına inanılır (K11, K34, K48, K77, K78, K80).

- Ölünün yıkandığı suya basan kişide yara çıkacağına inanılır (K9, K27, K28, K35).
- Ölünün yıkandığı suyun tepelenmemesi gerektiğine inanılır (K38, K58, K60, K89).
- Cenaze suyunun artmaması gerektiğine inanılır (K62).
- Ölü yıkanmak üzere yattığı yerden kaldırılınca yattığı yere bir tabak bulgur, soğan ve tuz konur. Soğan acısı gitsin diye konur. Sonra bunlar fakir birine verilir (K3, K9, K11, K12, K20, K28, K34, K35, K36, K38, K89, K92, K93).
- Ölünün yıkandığı yere bir satır su konur, içine de bir tas konur. Ölünün gelip oradan su içtiğine inanılır (K9, K27).
- Ölü yıkandıktan sonra bir daha ölüm olayı olmasın diye yıkama kazanı ters çevrilir, tas üzerine konur (K3, K9, K11, K12, K55, K80, K81, K89).
- Ölünün yıkama suyu için yakılan ateş suyla söndürülmez. Ateşin kendi kendine sönmesi gerektiğine inanılır (K7, K30, K34, K36).
- Ölünün yıkama suyunun kaynatıldığı kazanın 3 gün yerinde bırakılması gerekir. Başka bir amaçla kullanılan kazanın ise hemen kaldırılması gerekir. Ağzı açık bırakılan kazanın ölü suyu kaynatmak isteyeceğine inanılır. Sacayağı üzerinde bırakılan kazanlara, "Ölü kazanı mı bu kazan, niye bunun ağzı açık" denilir (K1, K2, K4, K30, K34, K35, K89, K92, K93).
- Cenazenin yıkandığı yerde 3 gün ışık yanmazsa melekler tarafından ışık yakıldığına inanılır (K5).
- Eskiden evin kuytu bir yerine çul çekilip cenaze yıkanırdı. Cenazenin yıkandığı yerde 3 gün sabaha kadar ışık açık bırakılırdı (K3, K5, K30, K34, K42, K43, K48).
- Ölü yıkandıktan sonra kullanılan sabunu dilenciye vermek gerekir (K30).

1.2.3.3.3. Kefenleme

Ölünün kefenleme işlemi İslami geleneklere göre yapılır. Kefenlik bezin rengi beyazdır. Beyaz renk imanın belirtisi olarak kabul edilir. Erkek kefeni üç parça olarak omzundan ayağa kadar örtülen bez (gömlek), baştan ayağa kadar örtülen bez (izâr) ve yine baştan ayağa kadar örtülen bez (himâr) göğse konulan bez, göğüsten göbeğe ya da diz kapağına kadar örtülen geniş bez (hırka) izâr ve lifâfeden oluşur. Halk arasında

öldüğü zaman başkasına yük olmasın, kefen telaşı olmasın ya da kendi helal parasından olsun düşüncesiyle kişinin sağlığında kefenini alıp bir köşeye saklaması ya da bunun için para ayırması âdetine rastlanır. Hac ziyareti yapanlardan çoğunun zemzem suyu ile ıslatılmış ve kurutulmuş kefenliklerini beraberlerinde getirdikleri ya da gidemeyenlerin hacca gidenlere kefen ısmarladıkları görülür (Örnek, 1971: 52 – 54).

Gasil ve kefenleme sürecinde bölgelere göre birtakım mahalli uygulamalar görülür. Bunlar bazı kokulu bitkilerin cennet kokusu inancıyla gasil suyuna konulması, kefene ayet ya da dua yazma biçiminde gözlemlenir (Ersoy, 2002: 97).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Aydın'da ölü kefenlenirken kefenin içine ölünün "kabir azabı" çekmemesi için dua ve ayet yazılı kâğıtlar konur. Bu uygulama Balıkesir gibi bazı yörelerde de vardır. Edirne'de bu kâğıda "imam kağıdı" veya "ölü kağıdı" denir. Denizli'de cenaze ile birlikte kabre "ahitname" de götürülür. Muğla'da kadın ve erkek mevtayı defnedenlere takke ve terlik giydirilir. Sivas'ta da kefenlemeden evvel mevtaya beyaz çorap giydirilir (Kalafat, 1998: 249).

Tunceli'de ölen kimse evlenmemiş ise kefeni değişik renklerde yapılır. Mevta bekâr erkek ise, sağ eline bir elma verilir. Mevta genç kız ise, sağ elinin küçük parmağına kına yakılır (Kalafat, 1998: 254).

Kırşehir'de kefene koku sürülürse kokuya şeytan gelmeyeceğine, Afyon'da kefene koku sürülürse gökten kokuya meleklerin indiğine inanılır. Konya'da ise ölü kokusu yok olsun diye kefene koku sürülür (Örnek, 1971: 52).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölünün kefenlenmesi ile ilgili halk inançları:

- Ölünün çıplak gitmesin diye kefenlendiğine inanılır (K7).
- Kefen bezinin makasla kesilebileceğine inanılır (K38).
- Kefen bezi makasla kesilirse uğursuzluk getireceğine inanılır. Kefen bezi makasla kesilmez, yırtılması gerekir (K5, K7, K20, K34, K49, K54, K55, K85, K89).
- Kefen bezi makinede dikilmez. İğne iplikle dikilmesi gerektiğine inanılır (K5, K12, K38, K85).

- Kefen bezi dikilmez, bağlanır. Ölen kişi gömülünce kefeni yırtar. Dikilen kefenin yırtılması zor olur, rahat açılsın diye kefenin bağlanması gerekir (K11, K34, K54, K55).
- Kefenlendikten sonra ölünün üzerine kına ve gül suyu serpmek sevaptır (K11, K12, K20, K34, K77, K80, K81, K89).
- Zekarette eline ayağına kına yakılan ölüye kefenlendikten sonra kına serpilmeyebilir (K12).
- Ölü kefenlendikten sonra üzerine gül suyu veya esans dökülür. Münker Nekir meleklerini güzel kokuyla karşılasın diye ölüye güzel kokular dökülür (K5).
- Ölen kişi kadınsa kefenlendikten sonra başına yazma bağlanır (K11, K12).
- Ölüye ancak kefenlendikten sonra bakılacağına inanılır. Genelde kefenlenmeden önce bakılmaz. Bakıldıysa da yakın akrabaları kefenlendikten sonra tekrar bakarlar (K5, K11, K12).
- Ölünün abdesti bozulmasın diye ölüye sarılmamak, ölüyü öpmemek gerekir (K5, K9, K11, K12, K20, K30, K34, K35, K36, K38, K88, K89, K90).
- Ölen bir kadınsa ona kefenlendikten sonra kocasının bakamayacağına inanılır. Kadın ölünce nikâhı sona erer, kocasının bakması haram olur. Ancak ölen kişi erkekse ona karısı bakabilir. Çünkü boşanmışsa 3 ay, normalde 4 ay kadının nikâhı düşmemiş olur (K5).
- Kadın öldüyse kefenlendikten sonra kocasının, erkek öldüyse kefenlendikten sonra karısının bakmasının haram olduğuna inanılır (K11, K12, K89, K90, K92, K93).

1.2.3.3.4. Cenazenin Taşınması

Ölünün kefenlendikten sonra içine konularak taşındığı sandığa tabut denir. Tabut en çok çam ve kavaktan yapılır. Seyrek olarak meşe, gürgen, çınar, ceviz ve ardıçtan da yapıldığı olur. Kimi özel durumlarda ağaç yerine maden kullanıldığı ya da tekneyle kaplandığı da görülmektedir. Tabutun ortalama ölçüleri şöyledir: Uzunluk 2–2,25, en 50–75 cm., derinlik 40-50 cm. dir. Genellikle ağacın kendi rengi kullanılırsa da, yeşile boyandığı da olur. Kimi köylerle, yerleşimin çok seyrek olduğu yerlerde ölü tabut yerine sedyeye benzer bir gereçle mezarlığa taşınır (Örnek, 1971: 55).

Tabutun üzerine örtülen örtü, varsa ölü evinden, komşulardan, yoksa camiden alınır. Bu amaçla Hac'dan getirilmiş örtüler de vardır. Genellikle yeşil renkli olan ve üzerinde Arapça yazılı dualarla kutsal kişilerin adları bulunan bu örtülere "Tabut Örtüsü", "Kâbe Örtüsü", "Cenaze Örtüsü", "Sal Örtüsü" denmektedir. Bu örtülerin yerine tabutun üzerine halı, kilim, battaniye, kumaş, vb. örtüldüğü de olmaktadır; ölen, sağlığında vasiyet etmişse, bunlar sonradan camilere hediye edilir (Örnek, 1971: 56).

Halk tabutun üzerine, ölenin cinsini, yaşını, toplumsal yerini belirtmek amacıyla giyim eşyası koymaktadır (Örnek, 1971: 56).

Cenaze alayına çocukların dışında herkes katılabilir. Küçük yerlerde kadınların cenaze alayına katılmaları hoş karşılanmaz. Buna karşılık büyük kentlerde artık bu geleneğin dışına çıkıldığı, kadınların cenaze alayına katıldıkları ve mezarlığa kadar gittikleri görülmektedir (Örnek, 1971: 58).

Cenazenin kapıdan değil de pencereden dışarıya çıkarılarak götürülmesi, ölünün ruhunun geriye dönüp ev halkını rahatsız etmesini önleme inancı ile ilgilidir. Birçok yerde cenaze mezarlığa götürülürken veya cemaat mezarlıktan evlere dönerken doğrudan doğruya mezarlığa veya evlere gelmez, sokaklarda dolambaçlı yollardan gidilir gelinir. Amaç ölünün ruhuna evin yolunu öğretmemektir (Kalafat, 1998: 248).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kahramanmaraş'ta cenaze evden teneşir ile çıkarılmazsa bir kişinin daha öleceğine inanılır (Kalafat, 1998: 249).

Kırşehir'de cenazenin ruhu için kesilen kurban, cenazenin çıkacağı kapının eşiğinin önünde kesilir. Cenaze kanın üzerinden geçirilir. Böylece günahlarının azalacağına inanılır (Kalafat, 1998: 252).

Tekirdağ'da cenaze geçerken tırnaklar saklanır. Tabut geçtikten sonra yüz yıkanır (Artun, 2008: 269).

Erzincan'da cenaze erkekler tarafından mezarlığa götürülürken kadın ve çocukların evde kalması iyi sayılmaz (Küçük, 1987: 250).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde cenazenin taşınması ile ilgili halk inançları:

- Cenazenin arkasından su dökülmemesi gerektiğine inanılır (K7, K34, K49, K71, K73, K74).
- Ölü mezarlığa gidene kadar Kuran okunmayacağına inanılır (K34).
- Ölü mezarlığa Kuran'la insin diye cenaze kaldırılır kaldırılmaz Kuran okunmaya başlanır (K9, K11, K27).
- Tabutu taşımak sevaptır. Sevabından herkes faydalansın diye taşıma yapılırken kişiler sürekli değişir. Tabut taşımanın bir nizamı var. Sağdan girilir, sağ taraftan devam edilir, sonra sola geçilir. Tabut böyle yer değiştirilerek taşınır (K3, K5, K11, K20, K34, K54, K55, K85, K90, K91).
- Cenazeyi taşımak çok sevaptır. Her 7 adımda tabut taşıyanların günahlarının döküldüğüne inanılır (K12, K27, K35, K89).
- Cenaze götürülürken tabutun önünden küçük, günahsız bir çocuk geçirilir. Böylelikle cenazenin bütün günahlarının bağışlanacağına inanılır (K55).
- Ölen kişi günahsızsa tabutunun iki yanına meleklerin geldiğine inanılır (K11).
- Günahı az olanın tabutunun hafif olduğuna, günahı çok olanın tabutunun ağır olduğuna inanılır (K3, K5, K11, K12, K20, K34, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K85, K93, K94).
- Tabut taşınırken ölünün ruhunun cesetle birlikte olmadığına inanılır. Ruh yüksek bir yerden olayları, cenazenin götürülüşünü seyredermiş. Bazı cenaze sahipleri yüksek bir yere varıldığında, cenaze alayını durdurur, ölüye son defa memleketini, yakınlarını seyrettirir (K5).

1.2.3.3.5. Cenaze Namazı

İslam dinine göre, ölenin namazının kılınması için, birtakım koşullar gerekmektedir (Örnek, 1971: 54).

Cenaze namazı dört tekbirden meydana gelir. Musalla taşı üstüne konulan cenazenin önünde imam durur, cemaat da imamın arkasına sıralanır. Gerekli dualaların okunduğu cenaze namazı şöyle kılınır: "İmam, Allahu Ekber" diyerek birinci tekbiri alırken ellerini kulakları hizasına götürür, tekbirden sonra da ellerini göbeğinin altında bağlar. Cemaat de imamla birlikte ellerini kaldırarak içlerinden tekbir alıp ellerini göbekleri altında bağlarlar. Bundan sonra imam ellerini kaldırmaksızın açık sesle ikinci tekbiri alırken cemaat de içlerinde imama iştirak ederler. İmam ve cemaat üçüncü

tekbiri alır. İmam ve cemaat yine aynı şekilde dördüncü tekbiri alır almaz hiçbir şey okumadan ellerini iki tarafa salıverirler. Sonra da evvela sağ tarafa, sonra sol tarafa birlikte selam verirler. Selam verirken de ölü, cemaat ve melekler niyet edilir (Başoğlu, 1959: 11–13).

Cenazenin kadın, erkek çocuğu ve kız çocuğu oluşuna göre namazda okunması gereken dualar değişir (Başoğlu, 1959: 13).

Namazı kılınan ölü hakkında bir çeşit aklama yapılır. İmam odakilere: "Ey cemaat, bu ölüyü nasıl bilirsiniz?" diye sorar. Onlar da "iyi biliriz, Allah rahmet etsin" diye cevap verirler (Başoğlu, 1959: 14).

Düziçi yöresinde cenaze namazının kılınması ile ilgili halk inançları:

- İmam efendi merhum kişi için "Hakkınızı helal ediyor musunuz" diye sorar. Oradaki kişiler hakkımı helal ettim diyorsa helalleşilir (K5, K11, K12, K54, K55).
- İmam efendi cemaate merhumu nasıl bilirsiniz diye sorar. Ölen kişi kötü, kimsenin sevmediği biri de olsa oradaki herkes Allah rahmet eylesin, çok iyi bir insandı derse o kişinin cennetlik olduğuna inanılır. Ölen kişinin arkasından Allah rahmet eylesin denildikten sonra o kişinin iyiler safhına geçtiğine inanılır (K5, K12, K65).
- İmam efendi cenaze namazını kıldırmadan önce ölen kişinin borcunu üstlenecek biri olup olmadığını sorar. Borcunu üstlenen olmayınca ölünün cenaze namazı kılınmaz (K5, K11, K12).

1.2.3.3.6. Defin İşlemleri

Ölü mezara kıble doğrultusunda konulur, sağ tarafı üzerine kıbleye döndürülür. Ölüyü mezara koyanlar "Allah Taalanın ismile ve Resulullahın milleti üzerine seni defnediyoruz" derler (Bilmen, 1962: 337).

Duadan sonra imam mezarın baş tarafına oturarak, ölenin sorgucu meleklere vereceği cevapları kolaylaştırmak amacıyla ona birtakım sözler söyler; buna telkin ya da halk deyimiyle "tövbe talkın" denilir. Arapça okunan telkinin Türkçesi şöyledir (Örnek, 1971: 58–59):

Ey Abdullah! Ey Zeyneb oğlu! Hayatında müdavim ve mutekid olduğun veçhile "Eşhedü en la ilahe illallah ve enne Muhammeden resulüllah" kelimei şahadetini zikret,

şüphesiz cennet haktır, bunda şüphe yoktur. Allah Taala kabirlerde bulunanları muhakkak diriltip mahşer yerinde toplayacaktır. Vesen-yad et ki Allah Taalanın rubibiyetine, İslamın din oluşuna, Muhammed aleyhisselatü vesselamın nübüvvetine, Kur'anın imam, Kabe'nin kıble ve mümünlerin kardeşler oluşuna razı bulunmuş idin (Örnek, 1971: 59).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

İzmir Menemen'de yeni ölen bir kimsenin defni esnasında mezardan kemik çıkar ise, mezarın ayak ucuna gömülür ve üzerine para atılır. Kırşehir'de ise kabre atılan paralarla kabrin satın alındığı, mevtanın rahat edeceği inancı vardır (Kalafat, 1998: 244).

Çankırı'da öldüğü yere defnedilmeyen cenazenin defnedileceği yere, öldüğü yerden toprak götürülür. Konya'da cenazenin kalktığı yere Karadeniz'de olduğu gibi ufak bir taş konur (Kalafat, 1998: 245).

Çekerek-Sakarya'da yeni defnedilen cenazenin kefeninden bir parça koparılarak başucuna bağlanması halinde yağmurun (Rahmet) kabre ineceğine inanılır (Kalafat, 1998: 251).

Sivas'ın İmranlı ilçesine bağlı Kevenli köyünde ölenin sağlığında kullandığı saat kösteği, sigara tabakası, mevsim kış ise yatağı yorganı ile (üşümesin diye) gömüldüğü olur. Urfa'da kadın ölünün yüzüğü, küpesi ve gelinliğiyle gömüldüğüne rastlanmaktadır. Çankırı'nın Subaşı köyünde ölünün gömüldüğü mezara daha önce biri gömülmüşse, ikisi arasındaki ihtilafı ve haksızlığı önlemek için mezara bir miktar para atılır (Örnek, 1971: 72).

Kayseri'de ölü rahat etsin diye ve günah ve sevap tartılırken tabutun ağırlığı da sevaba yazılsın diye tabutla gömülür. Çorum'da, mezar çökerse ölü rahatsız olmasın diye, Erzurum'da ceset çabuk çürümesin diye Kahramanmaraş'ta ölü incinmesin diye ölü tabutla gömülür. Çanakkale'de ve Balıkesir'de "Topraktan olduk, toprağa yatmamız gerekli" diye ölü tabutla gömülmez (Örnek, 1971: 58).

Samsun'da mezar doldurulurken bir kişi en az üç kürek toprak atar. Daha sonra küreği yere bırakır. Ondan sonra toprak atacak kişi küreği yerden alır. Yani kürek elden ele verilmez (Şişman, 2002: 464).

Samsun Gölalan köyünde cenaze günü, cenaze defnedilinceye kadar birisi yıkanırsa saçlarını kepek basar. Yıkanmak için defin işlemi beklenmelidir (Şişman, 2002: 462).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölünün defni ile ilgili halk inançları:

- Cenaze akşam defnedilmez, güneş battıktan sonra yerin mühürlendiğine inanılır (K3, K4, K5, K11, K54, K67, K68, K71, K74, K75, K88, K90, K91).
- Ölü toprağını istiyor diye akşam namazından sonra, yatsıya kadar gömülebilir (K9, K12, K27).
- Mezar kazılırken ilk kazmayı kim vurduysa ilk toprağı o kişinin atması gerektiğine inanılır (K54, K74, K75, K85).
- Ölünün üzerine toprak atarken öncelikle yakın akrabaların atması gerektiğine inanılır (K5).
- Ölünün üzerine toprak atarken kürek elden ele dolaşmaz. Birkaç kürek toprak atıldıktan sonra kürek yere konur. Toprak atacak kişi küreği yerden alır. Kürek elden alınırsa önceki toprak atan kişinin hakkının geçeceğine inanılır (K1, K4, K5, K49, K52, K53, K54, K55, K85).
- Cenaze toprağa konurken ölen kişinin gözü hala açıksa gözüne bir avuç toprak konur (K4).
- Cenaze toprağa konduktan sonra kuşakları çözülürse ölünün rahat edeceğine inanılır (K5).
- Mezar kazanların emeklerini helal etmesi beklenir. Ölünün borçlu gitmemesi için mezar kazan yoksul kişilere emeklerinin karşılığı olarak para verilir (K12).
- Ölen kişi herkesi, her şeyi görürmüş ama kendisinin öldüğünü bilmezmiş. Ölünün yüzüne toprak değmesin diye baş kısmına sapırtma ağacı konur. Ölü, herkes etrafından gittikten sonra, kendisi de gitmek için kalkarmış, başı sapırtma ağacına değince "Eyvah, ölen benmişim" dermiş (K1, K3, K5, K9, K11, K12, K20, K54, K55, K72, K73, K74, K75, K88, K90, K91).

- Ölü gömüldükten sonra herkes gider, hoca efendi talkın için kalır. Hoca efendi ölünün karşısına geçer annesinin ismiyle hitap eder, sana sorgu sual melekleri gelecek, Rabbin kim denecek, Nebin kim denecek, kitabın nedir denecek, kıblen nedir denecek, sana sorular sorulacak, sen bunlara şöyle cevap ver, gelecek Münker ve Nekir meleklerinden sakın korkma diye hatırlatmada bulunur. Talkını veren kişiyle cenaze arasında diyalog kurulduğuna inanılır. Ölen kişinin cennete mi cehenneme mi gideceğini imam efendinin talkın sırasında gördüğüne inanılır (K1, K3, K4, K5, K11, K12, K30, K34, K38, K49, K54, K55, K85, K88).
- Ölen kişi kendisine sorulan bütün sorulara doğru cevap verirse kefeni yırtıp cennete gitmesinin kolaylaşacağına inanılır (K55).

1.2.3.4. Defin Sonrası ile İlgili Halk İnançları

1.2.3.4.1. Cenaze Evi

Cenaze evi yas evidir. Bütün yakınları, dost ve akrabaları cenaze evine gidip onların acılarını paylaşmaya çalışırlar. Cenaze sahipleri bu yaslı günlerinde yalnız bırakılmamaya çalışılır.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Giresun'da ölüm sonrası bütün ev temizlenir. Bazı yörelerde kaplardaki sular dökülürken, burada yemeklerde dökülür. Azrail'in öldürme esnasında kan sıçrattığına inanılır (Kalafat, 1998: 263).

Samsun Toybelen köyünde ve civarındaki yerli köylerinde bir cenaze olduğu vakit komşular cenaze evine yemek getirirler. Çünkü cenaze evinde görülmeyen kanlar etrafa bulaştığı için kaplar kullanılmaz ve dolayısıyla yemek pişirilmez. Bir gün sonra tüm ev ve eşyalar yıkanır, temizlenir, ondan sonra olağan hayata dönülür. (Şişman, 2002: 463).

Elazığ'da evden cenaze çıkınca evin içinde su kaynatılır ve buhar dumanının bütün evi kaplaması sağlanır. Su, cenazenin ardından dökülerek ters hareket yapılır. Bu hareketle ölenin ruhunun dönüp sevdiklerini beraberinde götürmesine engel olunmak istenir. Bu inanç ata ruhuna bağlı inançlardan kalmadır. Ancak inancın asıl anlamı kaybolmuş ve böylece bir iz olarak kalmıştır (Kalafat, 2006: 204-205).

Aydın'da taziye evine gelenlerin ayakkabıları düzeltilmez. Düzeltilirse yeni kimselerin öleceğine inanılır (Kalafat, 1998: 244).

Sinop'ta "cenazenin kefeni yırtılmasın" inancı ile cenaze evinde yufka açılmaz (Kalafat, 1998: 254).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde cenaze evi ile ilgili halk inançları:

- Cenaze evinde 3 gün yemek pişmez, ocak tütmez. Komşulardan yemek gelir (K3, K5, K11, K12, K30, K34, K38, K49).
- Cenaze evinde televizyon, radyo açılmaz (K5, K9, K11, K12, K20, K54).
- Cenaze evinde 3 gün ışık kapatılmaz (K3, K5, K9, K12, K20, K34).
- Ruh gelip evini gezsin diye cenaze evinde ışık açık bırakılır (K11, K27).
- Cenaze evden çıktıktan sonra evin süpürülmesi gerektiğine inanılır (K7, K34, K35).
- Cenaze çıktıktan sonra 3 gün ev süpürülmez. Süpürülürse evin rızkının gideceğine inanılır (K30).
- Komşudan cenaze çıktıysa 3 gün evin süpürülmeyeceğine, iş yapılmayacağına, televizyon açılmayacağına inanılır (K30).
- Azrail ölünün ciğerini çıkarıp kanını etrafa saçarmış. Onun için evde ya da komşuda bir ölüm olduğu zaman evdeki su dolu kapların boşaltılması gerekir (K7, K30, K34, K35, K36, K89).

1.2.3.4.2. Belirli Günler/Ölü Yemeği

Ölü yemeği, ölenin ruhu ya da canı için verilmektedir. Ölümle ilgili adet ve inanmaların önemli bir bölümünü oluşturan bu yemek, bir yanıyla ölenin öte dünyada da hayatını sürdürdüğü, başka şeylerin yanı sıra yemeye ve içmeye de ihtiyacı olduğu tasarımını vurgularken, bir yanıyla da ölüm olayına eşlik eden geçiş törenlerinin halk arasındaki geçerliliğini açığa vurmaktadır. Çünkü ölünün öte dünyaya uğurlanışının tam ve geçerli olabilmesi için dinsel kural ve işlemlerin yanı sıra geleneksel olanların da yerine getirilmesi gerekmektedir. Aksi halde ölenin ruhunun geride bıraktıklarını tedirgin edeceğine inanılmaktadır. Öte yandan toplumun geleneklere bağlı kesimi,

alışılageleni yerine getirmeyen ölü sahiplerini kınamakta ve geleneksel olanı yapmak için onları baskı altında tutmaktadır (Örnek, 1971: 88).

Ölüyü anma ile ilgili inanç ve uygulamalar Anadolu Türklüğünde İslam kültürü çerçevesinde daha belirgin bir hal almıştır. Ülkemizde ölüyü anma günleri değişik adlar almakta olup, İslami geleneğe göre gerçekleştirilmektedir. Şimdi ölümün arkasından yapılan Anadolu'da yaygın olan anma günlerine bir göz atalım:

***İlk Gecesi**:* Ölünün defnedildiği günün ilk gecesi de anma günlerinden kabul edilebilir. Bu gecede tanıdıklar gelir, genellikle akşam namazı ile yatsı arasındaki süre içinde Kuran okunur, dualar edilir, mevlit okutulur. Bu gecede ölü sahipleri genellikle yemek hazırlamazlar, bu işi komşuları üstlenirler. Bu gece aynı zamanda başsağlığı dileme anıdır da.

İlk cuma: Defini takip eden ilk perşembe akşamına bu ad verilir. Bu gecede ilk gecede olduğu gibi tören icra edilir. Misafirlere ikram edilen yiyecek ve içecekler nadiren yaslı aileler tarafından hazırlanır. Bazı aileler, bu günden sonra yastan çıkarlar.

Haftası: Definden yedi gün sonra, yukarıdaki gibi icra edilen anma gününe denir.

Kırkı: Definden kırk gün sonra icra edilen anma günüdür. Bu gün diğerlerinden farklı olarak tamamen cenaze sahibi tarafından organize edilir ve diğerlerinden geniş tutulur. Birçok kimse, bu günden sonra yastan çıkar.

Elli ikisi: Ülkemizin her yerinde olmasa da büyük bir bölümünde bu gün de yukarıdakiler gibi İslami geleneğe göre icra edilir.

Kara Bayram: Definden sonra rast gelen ilk dini bayram (Ramazan veya Kurban), Kara Bayram olarak adlandırılır. Bu bayramda ölü sahibi, dışarı çıkıp başkaları ile bayramlaşmaz. Başkaları kendilerine gelir, ama bu buluşmada bayram havası görülmez, sanki ilk günkü gibi acılar içinde ağlaşılır. Ev sahibi, bayramlarda görülen şeker veya tatlı ikramı yerine, çay veya acı kahve ikram eder.

Yıldönümü: Ölünün yıldönümü gününde, kırkıncı gününde olduğu gibi çok şümullü bir anma gerçekleştirilir. Bu günde aile, diğer anma günlerine nazaran daha serbest hareket eder. Birçok kimse, bu günden sonra yastan çıkar (Ersoy, 2002: 86-102).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Afyon'da ölüm gecesi "ölü yemeği" verilir. Ayrıca ölünün 40. günü ve sene-i devriyesinde, dini merasim yapılır. Bulanık'ta taziyeye gelenlere şeker ve şerbet ikram

edilir. Mezarı kazanlara yemek verilir; 40 gün Yasin okunur, 52'si yapılır (Kalafat, 1998: 259).

Denizli'de cenazenin ardından üç gün verilen helvaya "Ruh Helvası" denir. Ölünün hayrı olarak helva dağıtmak Anadolu'nun diğer yörelerinde de yaygındır (Kalafat, 1998: 259).

Uşak'ta, 52. günü cesedin el ve burun kemiklerinin düştüğüne inanılır. Burun kemiği düşerken ceset çok acı çekermiş. O gün halka verilen yemekleri, melekler altın tabaklar içinde ölünün önüne koyarlarmış. Ölü, bunun sevinci ile burun kemiği düşerken verdiği acıyı duymazmış. Bundan dolayı 52. gün mevlit okutularak yemek verilir (Örnek, 1971: 79).

Nurhak Dağı'nda ölü aşı yapmak esaslı bir alışkanlık halindedir. "Ölü aşı yapmayanın ölü başını yer" denir (Yalman, 1977b: 402).

Samsun'da bir kişi öldükten sonra ölümünün yedinci, kırkıncı ve elli ikinci günleri kelime-i tevhit veya mevlit gibi dini törenler düzenlenir. Orada zikredilen dualar ölünün ruhuna bağışlanır (Şişman, 2002: 464).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde belirli günler ve ölü yemeği ile ilgili halk inançları:

- Ölü gömüldükten sonra ölen kişinin sürüsünden bir hayvan kesilip kazma takırdatma yemeği verilir. Bunun ölen kişiye hayır olacağına inanılır (K4).
- Ölünün 3'ünde acısı gitsin diye irmik helvası yapılıp dağıtılır (K2, K3, K9, K11, K15).
- Ölünün 3'ü, 7'si, 40'ı ve 52'sinde Kuran okutulmaya çalışılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K89).
- 52'sinde et kemikten ayrılırmış, ölü acısını hissetmesin diye Kuran okutulur (K3, K71, K74, K89).
- Evden yağ kokusu çıksın, ölünün ruhuna gitsin diye 52'sinde lokma dökülür (K11, K12, K77, K80).
- Ölü evindeki artan yemekler dökülmez. Tavuklara, kuşlara, köpeklere verilmesi gerektiğine inanılır (K34).

1.2.3.4.3. Ölünün Eşyaları

Ölenin geride bıraktığı eşyasıyla ilgili işlemlerin oluşmasında başlıca iki temel neden vardır: Ölenin geri geleceği korkusu, ölünün anısını yaşatma isteği. Ölenden geride kalan çok kişisel eşya içerisinde özellikle giysilerinin ve ayakkabılarının başkalarına verilecek en kısa zamanda evden uzaklaştırılması ya da birincilerinin yıkanarak "ölümün bulaştırdığı öldürücü etki" den arıtılması, hatta –çok seyrek de olsa- yakılarak bu etkinin hepten yok edilmesi dikkati çekmektedir. Her ne kadar ölenin giyim eşyasını başkalarına vermenin yüzeydeki nedeni "hayır yapma" amacını taşıyor gibi görünüyorsa da, temeldeki neden yukarıda belirttiğimiz korkuda yatmaktadır. Çünkü ölenin, ölümden sonra da geride bıraktıklarıyla -ister insan, isterse eşya olsun- olumlu ya da olumsuz yönden ilişkisini sürdürdüğüne inanılmaktadır (Örnek, 1971: 75).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Ankara'da ölen, döner gelir diye ölenin giysilerini 3 gün içinde yıkamak ya da üzerine su serpmek gerekir. Ruhu üstünde dönmesin diye, ölenin çamaşırı yıkandıktan sonra başka birine verilir. Urfa Siverek'te ölünün yatağı ve sırtından çıkarılan çamaşırı 3 gün olduğu gibi bırakılır. Bundan sonra önce soğuk, ardından da sıcak su ile yıkanarak yoksullara verilir. Yalnız gömleği sokakta yakılır. Sivas ve Kahramanmaraş'ta ölenin ayakkabıları o gün birine verilir. Hopa-Rize'de ölenin ayakkabıları dışarı konur (Örnek, 1971: 75-76).

Samsun Demircisu köyünde ölü defnedildikten sonra ayakkabıları akşam olmadan dışarı atılır veya birisine verilir. Çünkü ölünün gece kalkıp gezindiğine, eğer ayakkabı evde olursa bu eylemi gerçekleştiremeyeceğine inanılır (Şişman, 2002: 463).

Aydın'da mevtanın giysileri akrabaları tarafından kullanılmaz. Bu uygulama Anadolu'nun diğer yerlerinde de vardır. Giysiler, mevtanın hayrına fakirlere verilir (Kalafat, 1998: 253).

Ölenin giysilerinin, şapkasının ya da kuşağının seyrek de olsa asıldığı, özel olarak saklandığı da görülmektedir. Kars'ta ölünün bazı giysileri evde bir yerde daima askıda durur. Haymana-Ankara'da ölenin şapkası evde yüksekçe bir yere asılır (Örnek, 1971: 76-77).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ölünün eşyaları ile ilgili halk inançları:

- Ölünün yıkanan çamaşırlarının 1 gün ipte kalması gerektiğine inanılır (K9, K28).
- Ölü çıplak gezmesin diye kıyafetleri bir an önce fakir fukaraya verilir (K12).
- Ölünün elbiselerinin en kısa zamanda ihtiyacı olanlara verilmesi gerektiğine inanılır (K1, K3, K4, K5, K11, K65, K72, K73, K74, K77, K78, K79).
- Ölen kişinin ayakkabısının hemen verilmesi gerekir (K9).

1.2.3.4.4. Devr-i İskat

Ölen bir Müslümanın sağlığında çeşitli nedenlerle tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları ve yerine getiremediği yeminleri için bir fakire fidye verilmesi gerekmektedir. Bu işleme fıkıh dilinde devir ya da ıskat denilmektedir (Örnek, 1971: 59).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Samsun'un Tuzaklı, Gölalan, Ataköy ve Toybelen gibi yerli köylerinde ölünün kılamadığı namaz ve tutamadığı oruç karşılığında belli bir para ölü sahipleri tarafından fakirlere dağıtılır. Bu işi bir imam düzenler. Paranın küçük bir bölümü dağıtılan insanlarda kalır, büyük bir bölümü ise tekrar cenaze sahiplerine iade edilir. Bu işe halk arasında " devir işlemi " denilir (Şişman, 2002: 464).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde devr-i iskat ile ilgili halk inançları:

- Ölen kişinin tutmadığı oruçların karşılığı olan parayı fakir birine vermek gerektiğine inanılır (K12).

- Ölen kişi için namazın farz olduğu yaştan itibaren kılmadığı namazların karşılığı para olarak hesaplanır, fakir fukaraya verilir. Iskat-ı devir yapılır (K5).

1.2.3.4.5. Yas Tutma

Yakınını kaybeden kişiler, doğal olarak, yaşadıkları acılarını değişik şekillerde gösterirler. Aşağıda temas edeceğimiz yas süresi boyunca, sevdiğini kaybeden kimselerde gözlemlenen yas tutma tezahürleri açık renkli elbise giymeme, fazla yememe, eğlenmeme, radyo-tv. gibi araçları kullanmama, sakal tıraşı olmama (günümüzde devlet memuru olan kimseler bunu mecburen yerine getirmezler), düğünlere katılmama şeklindedir. Yas süresi, ölüm anı ile başlar. Bu süre, kişilerin toplumsal statüsüne göre değişiklik arz eder. Kırsal kesimlerde yas süresi bir yıl veya daha fazla tutulurken, şehirlerde yaşayan ve devlet memuru statüsündeki ya da özellikli işlerde çalışanlar, bu süreyi daha kısa tutmaktadırlar. Yas süresince, yakın veya bildik kimseler yaslı kişileri ziyaret ederek teselli edici ve avutucu birtakım sözler söyleyerek yaslı insanların acılarını paylaşırlar, onların günlük hayata en kısa zamanda bağlanmalarını arzu ederler. Yas süresi Anadolu'da çoğunlukla bir yıldır, ancak aşağıda temas edilecek olan anma günlerinden birinde de kişi, yastan çıkabilmektedir, ama en fazla yastan çıkılan gün "Ölünün Kırkıncı Günü"dür (Ersoy, 2002: 86-102).

Genel olarak kadınlar erkeklere bakarak daha uzun süre yas tutarlar. Kadının duygusallığı, işi gereği çoğu zaman evde oluşu, anılarına bağlılığı, başsağlığına gelenleri karşılaması; öte yandan kocası aracılığıyla toplumsal kişilik kazanması ve ekonomik destek bulması; bu desteğin kaybıyla da büyük bir kişilik bunalımına düşmesi, acısına yoğunluk ve süreklilik kazandırmaktadır. Buna karşılık erkeğin, karısının ölümüyle toplumsal yerini, mesleğini ve kişiliğini kaybetmemesi; gerçekliği, dışa dönüklüğü, ekonomik sorumluluğu yas süresini kadın gibi uzatmasını engellemektedir (Örnek, 1971: 82).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da ölü evinde belirli gün (ekseriya 3 gün) yas tutulur. Yas günlerinde ölü evinde yemek pişmez. Komşular tarafından yemek gönderilir. (Başsağlığına gelenler de bu yemeklerle ağırlanır). Ölü evinde belli bir müddet radyo, teyp vb. şeyler çalınmaz, traş olunmaz, komşularda da çamaşır yıkanmaz, radyo, teyp vb. şeyler

çalınmaz. Ölünün üstünde bir bayram geçinceye kadar ölü evinden izin alınmadıkça düğün ve benzeri eğlenceler yapılmaz (Küçük, 1987: 250).

Ağrı, Bitlis ve Hakkâri çevresinde yas, cuma gününe kadar sürer. Buna, "Cumaya teslim etmek" denir. Bundan sonra, yas tutanların yas tutmaması, yastan çıkması gerekir. Aksi halde, günaha gireceğine inanılır (Kalafat, 2006: 219).

Bitlis'te, yas eviyle ilgilenen komşu sıralamasında, yedinci günde sıra kime gelmişse, o kişi yaslı aile erkeklerini alıp tıraşa götürür. Böylece, o ailenin acısının paylaşılmış olduğuna inanılır. Bu bir nevi "yas kaldırma"dır. Yedinci günde bu hareket ile yastan çıkılmış olur. Sakalın kesilmesi de yeni bir günün başladığına, yeniden doğulmuş olduğuna işaret eder. Yeniden dirilmek, sembolik biçimde de olsa bir inanç olarak bu şekilde kendini göstermektedir (Kalafat, 2006: 221).

Tekirdağ'da ölünün arkasından çok ağlanırsa akan gözyaşlarının ölünün mezarında göl olup ölüyü rahat ettirmeyeceğine inanılır (Artun, 2008: 269).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yas ile ilgili halk inançları:

- Kırk gün yas tutmak gerektiğine inanılır (K2, K3, K4, K9, K11, K12, K30, K34, K49, K80, K89).
- Cenaze yakınları yasta olduğu için tıraş olmaz, siyah giyer (K4, K12).
- Bir kadın genç yaşta dul kaldıysa yaslı olduğunu göstermek için siyah yazma bağlar, siyah entari giyer (K4, K6, K11, K12, K13, K16, K21, K24).

1.2.3.4.6. Mezar Ziyaretleri ve Mezarlarla İlgili İnanmalar

Mezarlar, bu dünyadan göç eden insanların geride bıraktığı en önemli işaretlerden biri olup iki dünya arasındaki kapı olarak düşünülmüştür. Ölen yakınlarımızı hatırlamak, atalarımızı anmak ve onların ruhlarını memnun etmek amacıyla mezarlıklarda çeşitli âdet ve inanmaların yaşatıldığı tespit edilmiştir (Çıblak, 2002: 2–3).

Anadolu'da bugün mezarlıklara bağlı söz konusu uygulamaların ölünün gömülmesi sırasında ve daha sonra mezarının ziyaret edilmesi esnasında gerçekleştirildiği görülmektedir (Çıblak, 2002: 3).

Mezara hediye, yiyecek-içecek, araç-gereç, para vb. bırakmak âdeti eskiden olduğu gibi bugün de gerek ilkel, gerek geleneksel, gerekse uygar toplumlarda görülmektedir. Ayrıca, mezar üzerine su dökmek, içi dolu ya da boş su kabı bırakmak âdeti çok yaygındır (Örnek, 1971: 73).

Mezara su ya da yemek bırakma da birer kansız kurban olup ölen kişilerin ruhlarına sunulmaktadır. Bu yolla ölünün gittiği yerde de rahat etmesini sağlayarak onun geri dönmesi engellenmek istenmektedir (Çıblak, 2002: 6).

Mezara hediye bırakmanın yanı sıra mezar üzerinde ateş yakma âdetine de rastlanılmaktadır. Üç, yedi ve kırk gün gibi dinsel ve büyüsel süreler arasında değişen ateş yakma âdetini halk, "ölüye vahşi hayvanlarla kötü ruhların yaklaşmaması" nedeni olarak açıklamaktadır (Örnek, 1971: 74).

Ölünün mezarlıkta ilk kez ziyaret edildiği gün ve zaman konusunda belli bir ölçüye rastlanılmamakta, bu gün ve zamanlar ölü sahiplerinin bu konudaki düşünce, yorum ve tutumlarına göre değişmektedir. "İlk ziyaret" günü ve zamanıyla ilgili olarak aldığımız cevaplar şunlardır (Örnek, 1971: 80).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Akyurt-Ankara'da cenazeden sonra 40 gün ağaca her gün bir kertik veya bir ipe her gün bir düğüm atarlar. Bu ağaç veya ip 40. gün mezara gömülür. Ayrıca ölümle birlikte kabrin başına bir iğde ağacı dikilir, ağaç tutarsa mevtanın cennete gideceğine inanılır (Kalafat, 1998: 250).

Kabir ziyaretine mersin ağacı götürülmesi, kavak dalından bayrak yapılması, kabre iğde ağacı dikilmesi, keza Gök-Tanrı/Ulu Tanrı inanç sistemindeki "Ağaç Kültü" ile ilgilidir. O'nun günümüze gelen yadigârlarıdır (Kalafat, 1998: 256).

Balıkesir'in Nusret köyünde mezarın başucuna dikilen tahtaya ölen erkekse tek kertik, kadınsa çift kertik yapılır. Genç kızın ve delikanlının baş tahtasına da allı morlu mendil bağlanır (Örnek, 1971: 70).

Samsun'da mezara su konulur. Ölünün ruhu gece kalkar bu sudan içer. Ya da o sudan civardaki kuşlar içer, ölüye rahmet olur (Şişman, 2002: 462).

Kastamonu'da mezarlıktaki ağaçlara dokunulmaz. Meyveli ağaçlar varsa, meyveleri yenmez. Cumartesi günleri ayakucunda kendisine okuyanı toprağın altında yatanın mânen gördüğüne inanılır (Abdulkadiroğlu, 1987: 172).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde mezar ziyaretleri ve mezarlar ile ilgili halk inançları:

- Mezarlık da bir evdir, oradan korkmamak gerekir (K4).
- Mezarlığa abdest alıp gitmek gerektiğine inanılır (K3, K9, K11, K12, K20).
- Mezarlığa gece gidilmez. Gece, mezar kapısının kilitlendiğine inanılır (K3, K11, K12).
- Gece mezarlıktan geçerken dua okunmaz. Gökyüzü mühürlenir, toprak mühürlenir diye duanın tesirinin olmayacağına inanılır (K5).
- Mezar ziyaretlerini perşembe günleri yapmanın daha sevap olduğuna inanılır (K9).
- Bayramlarda, kandillerde, üç aylarda mezar ziyareti yapmak gerekir. Kuran okuyup, çocuklara şeker dağıtılırsa ölüye hayrının olacağına inanılır (K9, K11, K12, K20).
- Mezarlığın yanından geçerken dua okunur. Mezardakiler dua beklermiş, dua okumadan geçilirse "Yarın siz de bizim gibi olasınız" derlermiş (K12).
- Mezar parmakla gösterilmez, gösteren kişinin parmağını ısırması gerektiğine inanılır (K11, K12, K30, K34).
- Mezar parmakla gösterilirse cin çarpacağına inanılır (K25, K37, K40, K41, K64, K88).
- Mezarın üzerine basılmaz, basılırsa ölünün basan kişiyi çekeceğine inanılır (K41, K90).
- Mezar üzerinde gezilmemesi gerektiğine inanılır (K1, K2, K4, K11, K12, K25).
- Mezarlıkta yatmak zorunda kalındığında iki mezar arasına yatılmaz. Yatan kişiyi, ölülerin kendi yanlarına çekeceğine inanılır (K1, K2, K88).
- Süslü mezar taşları yaptırmanın günah olduğuna inanılır (K3, K6, K12, K21, K49).
- Ölünün, üzerine mezar taşı konulmasını istemediğine, bana dua etsen daha iyiydi diye feryat ettiğine inanılır (K5, K17, K37, K40, K43).
- Mezar taşı okunduğu zaman unutkanlığa ve zekâ geriliğine sebep olacağına inanılır (K3, K4, K5, K9, K11, K12, K20, K25, K80, K88, K91, K92).

- Mezarlara dut ağacı dikilmeye çalışılır. Kurt, kuş bundan faydalanırsa ölenin hayrının devam edeceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K12, K20, K25, K39, K40, K47, K64, K88).
- Mezarlığa zeytin ağacı dikmenin çok sevap olduğuna inanılır (K9, K11, K35, K37, K43, K44).
- Mezardaki kişi azap çekermiş. Mezarlığa bir ağaç dikilirse o ağaç soluncaya kadar mezardaki kişinin kabir azabı kalkarmış. Onun için mezarlığa yaprağı dökülmeyen ya da meyveli ağaç dikmek gerekir. Meyveli ağaçtan kurtlar, kuşlar faydalanır, ondan da ölüye bir pay ayrılırmış, ölü sevap kazanırmış (K2, K3, K5, K9, K12).
- Mezarlıktaki ağaçların dalları sallandıkça ölen kişinin günahlarının döküldüğüne inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K12, K37, K40, K47, K64, K65, K80, K88, K89, K94).
- Nohut okunur ve her duada nohutların bir tanesi bir köşeye konur. Sonra o nohutlar götürülüp mezarın üstüne ekilir. Mezarın üstünde biten nohutlar sallandıkça ölünün günahlarının döküldüğüne inanılır (K3, K11, K15, K16, K20, K25, K30).
- Ölen kişinin mezarına çiçek dikilir. Dikilen çiçek tutarsa o kişinin iyi bir insan olduğuna inanılır (K30).
- Mezarlıktan çiçek tohumu ya da köklü bir ağaç almanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K2, K3, K4, K9, K12, K20, K40, K58, K59, K66, K67, K68, K88).
- Mezarlıktaki ağaçların meyvesi alınıp yenmez, yenilmesinin günah olduğuna inanılır (K2, K5, K9, K12, K40, K54, K58, K59, K71, K72, K73, K74, K75, K79, K80).
- Mezarlıktaki ağaçlar kesilmez, dalı koparılmaz hatta mezardaki otlar bile koparılmaz (K3, K5).
- Çocukların alması için bayramlarda mezarların üzerine şeker konulur. Bunun hayır olduğuna, hayrının ölen kişinin ruhuna gittiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K12, K15, K16, K20, K58, K64, K65).

1.2.3.4.7. Ruhlarla İlgili İnanmalar

Anadolu halkının tasarımlarına göre ruh, kişiyi gerek sağlığında gerekse ölümünden sonra yaşatan bir cevherdir. Ruh kavramıyla can kavramının çoğu zaman aynı şey olarak tasarımlanması, kişinin yaşama gücünün bu uçucu cevhere bağlı olduğunu göstermektedir. İnsanın sağlığında bedenindeki organlarının birinde eğleşen ve insana hayat gücü sağlayan ruh, ölümden sonra da sahibinin bir çeşit sembolü olarak yaşamasını sürdürmektedir. Halk genellikle tek bir ruhun varlığına inanmakta, bu konuda bir dualizmi kabul etmemektedir. Halkın, ruhun nasıllığı ve ne gibiliği ile tasarımları, soyutla somut benzetimler arasında değişmektedir. Ancak ruhun insanın ölümüyle bedenden çıkıp gitmesi, yani uçuculuğu bazı benzetimlerin oluşmasında önemli bir etken olarak görülmektedir (Örnek, 1971: 61).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Eskişehir, Kırşehir, Çanakkale, Erzurum ve Tunceli'de ruh, nefese benzetilir, nefes gibidir. Kayseri ve İçel'de ruh için kuş gibidir, denilmektedir. Kastamonu'da ruh, açık renkte, uçucu bir şeye benzetilir (Örnek, 1971: 62).

Halka göre ruh, bedeni iki durumda terk etmektedir. İnsan ölünce ve uyuyunca. Bedeni terk eden ruh, zaman zaman evini ve geride bıraktıklarını ziyaret etmek için evin çevresinde dolaşır, evine gelir. Niğde'de evin çevresinde dolaşan ruh, evinde ışık sağlık görürse memnun olur, sevinerek gider; yoksa üzülür, yakınlarının düşüne girer. Ölen öte dünyada rahatsa, düşü görenlere iyi görünür, rahat değilse yani istekleri yerine getirilmemişse üzgün görünür. Çorum'da, ceset mezara konuncaya kadar, ruhun evin çevresinde dolaştığına inanılır. Kastamonu'da, ruh, ölümden sonra kırk gün süreyle evin çevresinde dolaşır (Örnek, 1971: 63).

Erzincan'da ölen kişinin ruhunun evini kontrole geldiğine inanılır ve ölü evinde 7 gün lamba yakılır (Küçük, 1987: 250).

Ruhun, evini ve geride bıraktıklarını; Kayseri'de dua istediği için, Merzifon'da geride bıraktıklarının kendisi için neler yapabildiklerini görmek için, Konya'da geride kalanları özlediği için, Kahramanmaraş'ta ocağının tütüp tütmediğini anlamak için ziyaret ettiğine inanılır (Örnek, 1971: 63).

Ölünün ruhunu memnun etmek için; dua edilir, Kuran okunur, mevlit okunur, helva yapılıp dağıtılır, şeker dağıtılır, hayır yapılır, sadaka verilir, kurban kesilir.

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ruhlarla ilgili halk inançları:

- Ölünün arkasından iyi konuşmak gerekir. Ölmüş birini " Toprağı bol olsun", "Rahmetli sağ iken beni severdi, şimdi sevmesin" gibi sözlerle anmak gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K7, K8, K10, K18, K19, K30, K34, K40, K1, K42, K64, K70).
- Ölen kişilerin ruhunun zaman zaman sevdiği kişileri ziyaret ettiğine inanılır (K2, K3, K10, K55, K77, K78, K79, K80, K85, K86).
- Mübarek gün ve gecelerde, pazartesi ve perşembe günleri ruhların evlerine geldiğine ve bana Fatiha okuyun, bana dua edin, bana hayır işleyin diye feryat ettiğine inanılır (K2, K3, K5, K35, K37, K40).
- Cuma akşamları (perşembeyi cumaya bağlayan akşam) ruhların gelip Fatiha beklediğine inanılır (K3, K9, K11, K12, K15, K16).
- Cuma akşamları ruhlar evlerine gelirmiş. Ruhlar evde dua okunduğunu görürse sevinerek gidermiş, dua okunmadığını görürse ağlayarak gidermiş (K34, K37, K38).
- Cuma akşamları çocuklar sevindirilir, öksüz çocukların başı sıvazlanırsa ruhların sevindiğine inanılır (K3, K11, K17, K21).
- Cuma akşamları ateşe bir parça tereyağı atılırsa kokusunun ruhlara gideceğine inanılır (K9, K11, K12, K61, K80, K81, K85, K90, K91).
- Ölünün ruhunun rahat etmesi için ağlamamak gerektiğine inanılır (K2, K7, K24, K29).
- Kuran-ı Kerim okunduğu zaman ölünün ruhunun rahat edeceğine inanılır (K4, K5, K9, K11, K12, K77, K78, K80, K85).
- Bir fakire hayrına un, para vb. vermenin ölünün ruhu için çok sevap olduğuna inanılır (K2, K3, K9, K11, K16, K17, K37, K40).
- Eskiden ölünün ruhu için 7. günde tuz dağıtılırdı (K30).
- Ölen kişinin ruhunun nur olduğuna, kuş olduğuna inanılır (K6).
- Ölümü bir anda olan kişilerin kuş gibi uçtuğuna inanılır (K15).
- Bir çocuğun ölürken bütün ailenin günahını çekerek öldüğüne inanılır (K16, K17).

- Öldükten sonra dirilmeye inanılır (K24, K49).
- Ölen kişinin vücudunu kesip kesilen yerlerine sarımsak konursa o kişinin dirileceğine inanılır (K34).

1.2.3.5. Değerlendirme

Geçiş törenlerinin sonuncusu olan ölüm etrafında Düziçi'nde pek çok inanışın oluştuğunu görmekteyiz. Düziçi halkı, baykuşun ötmesini, köpeğin ulumasını, tavuğun gığırdamasını (horoz gibi ötmesini), karganın dala konup oradan kıpırdamamasını ölüm habercisi olarak görmüştür. Makasın ucunun açık kalması, sacayağının kurulu kalması, cenaze giderken tabutun sallanması gibi eşyalarla ilgili bazı durumların ölüm getireceği düşünülür ve ucu açık makas kapatılır, kurulu sacayağı kaldırılır.

Görülen bazı rüyalar da ölüm belirtisi olarak düşünülmüştür. Rüyada dişin çıkması, ölmüş birinin bir şey alıp gitmesi, evin bir tarafının çökmesi, büyük bir ağacın devrilmesi, ölüm belirtisi olarak yorumlanmaktadır.

Yörede ölen kişinin beraberinde bir başka kişiyi götürmesini önlemek için bazı kaçınmalara başvurulur. Bu kaçınmalar; cenazenin üstünde oklava kırmak, yıkama kazanını ters çevirmek, cenazenin kalktığı yere taş veya sacayağı koymak gibi kaçınmalardır. Yörede, ölen kişinin bir başkasını yanında götürmesinden çekinilmesini Eski Türklerin ölümü, daha önce ölmüş bir atanın ruhunun gerçekleştirdiğine inanmalarının izleri olduğunu söyleyebiliriz.

Ölüm sırasındaki inanışlarda İslamiyet etkisi belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ölüm döşeğindeki kişinin başında Kuran okutulursa kişinin daha rahat öleceğine inanılır. Ölüm döşeğindeki kişi, imanını şeytana satmasın diye ağzına sürekli su damlatılır.

Yörede, mevta defnedilene kadar yalnız bırakılmaz ve cenaze, mümkün olduğunca çabuk defnedilmeye çalışılır.

Ölüm olayı gerçekleştikten sonra ölü yıkanana kadar cenaze evinde Kuran okunmaz. Ölü yıkama suyunun ve suyu kaynatmada kullanılacak odunların, başkasından alınmaması gerekir. Veren kişinin gönülsüz vermesi durumunda alınan şeyler haram olabilir.

Ölünün yıkanması, kefenlenmesi, taşınması ya da mezarının kazılması sırasında emeği geçenlerin haklarını helal etmesi sağlanmaya çalışılır. Maddi durumu iyi olmayanlara emeklerinin karşılığı bir hediye verilerek helallik alınır.

Ölüm olayının her aşamasında cenaze sahiplerine yardım etmenin çok sevap olduğuna inanılır. Cenaze evinde ateş yanmaz, ocak tütmez. Bu nedenle 3 gün komşular cenaze evine yemek getirir. Yörede, diğer törenlerde olduğu gibi ölüm törenlerinde de törenin merkezindeki kişilerin yanlarında bulunup destek olunur. Yaslı ailenin acısı paylaşılır. Yöre halkı, sosyal ilişkileri kuvvetli olan, sosyal dayanışma ve yardımlaşmaya önem veren bir yapıda olduğu için özellikle ölüm törenlerinde bu özellikleri daha belirgin şekilde görülmektedir. Ölünün 3'ü, 7'si, 40'ı ve 52'si geleneğe uygun şekilde yapılmaktadır. Ölünün 3'ünde acısı gitsin diye helva yapılır. 3'ü, 7'si, 40'ı ve 52'sinde Kuran okutulur.

Yörede mezar ziyaretlerine önem verilmektedir. Mübarek günlerde, kutsal aylarda, arife günü ve bayram günlerinde mezar ziyaretleri ihmal edilmeden gerçekleştirilmektedir. Bayramlarda ölünün ruhu için mezarların üzerine şeker konur. Cuma akşamları (perşembeyi cumaya bağlayan akşam) kokusu ölülere gitsin diye ateşe bir parça tereyağı atılır. Ölü için yapılan bütün hayırdan ölünün ruhunun sevineceğine inanılır.

Yörede ruhun kuş olup uçtuğuna inanılır. Bu inançta, eski Türk inanç sistemindeki ruhun kuş olması inancının izleri bulunmaktadır.

1.3. Günlük Davranışlarla İlgili Halk İnançları

Gün içerisinde yaşanan bazı olaylar ya da karşılaşılan durumlarla ilgili çeşitli inanmalar bulunmaktadır. Bu inanmalar genellikle uğurlu ve uğursuz olarak şekillenmiştir. İnanışlar doğrultusunda günlük yaşam şekillenmektedir. Uğursuzluk getireceği düşünülen davranışlardan kaçınılmaktadır.

1.3.1. Dikiş Dikmek

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin-Afyon'da sökük bir elbise dikileceği zaman, elbise vücuttan çıkarılarak dikilmelidir. Eğer elbise üzerindeyken dikilirse, dikenin ve elbisesi dikilenin ağzına çöp vb şey alması gerekir. Şayet, biri ağzına, bir şeyler almazsa, elbisesi dikilen kişinin, iftiraya uğrayacağına inanılmaktadır. Ayrıca, üzerinde elbise dikilen kişinin ömrünün kısa olacağı, bahtının bağlanacağı seklinde de bir inanç vardır (Güldemir, 2008: 41).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde dikiş dikmek ile ilgili halk inançları:

- Üzerinde dikiş dikmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K5, K7, K12, K22, K89, K90).
- Üzerinde dikiş dikmenin günah olduğuna inanılır (K15, K16).
- Bir kişinin üzerinde dikiş dikmek imandan çıkmak anlamına geldiği için üzerinde dikiş dikmenin günah olduğuna inanılır (K6).
- Hz. Ali'nin oğluna üzerinde dikiş dikmemesi konusunda nasihat ettiğine, onun için üzerinde dikiş dikilmemesi gerektiğine inanılır (K61).
- Dirinin üzerinde dikim dikilmez. Üzerinde dikim dikilen kişiye kefen dikileceğine inanılır (K15, K17, K57, K68, K84).
- Bir kişinin üzerinde dikiş dikilecekse aklı dikilmesin diye iki dişinin arasına bir çöp sıkıştırması gerekir (K4, K11, K13, K21, K23, K24, K62).
- Bir kişinin üzerinde dikiş dikilecekse aklı dikilmesin diye ağzına bir çaput parçası alması gerekir (K8).
- Bir kişinin üzerinde dikiş dikilecekse kişinin rızkı eksik olmasın diye ağzına bir çöp alması gerekir (K9, K29, K34, K35, K36, K37).
- Üzerinde dikiş dikilen kişinin dikiş bitene kadar konuşmaması gerekir, konuşursa günah işleyeceğine inanılır (K14).

1.3.2. Bulaşık Suyu

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde bulaşık suyu, kaynar su oraya buraya birden, özellikle geceleyin serpilmez. Serpilirse, orada cin peri olabilir ve yanabilir. Yanarsa insanı çarpar. Mümkün olduğunca tenha bir köseye, insanların basıp geçmeyeceği bir yere dökülmelidir (Güldemir, 2008: 39).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde bulaşık suyu ile ilgili halk inançları:

- Bulaşık suyunun besmele ile dökülmesi gerektiğine inanılır (K7, K15, K16, K17, K34, K48, K64).
- Bulaşık suyunun içinde nimet olduğu için insan geçecek yere dökülmesinin günah olduğuna inanılır (K4, K6, K10, K12, K15, K16, K17, K22, K24, K29, K50, K52, K56, K57, K85, K86).
- Bulaşık suyu tepelenecek bir yere dökülmez, dökülürse cin çarpacağına inanılır (K7, K9, K26, K49, K51, K62, K92).
- Bulaşık suyunun döküldüğü yerin üstünden atlanmaması gerektiğine, besmele çekilip uzağından dolanılması gerektiğine inanılır (K6, K16).
- Bulaşık suyunu lağıma dökmek günah olduğu için bir ağaç dibine dökmek gerekir (K1, K2, K10, K16, K21, K35, K89).
- Bulaşık suyu eşiğe dökülmez, dökülürse cin çarpacağına inanılır (K5).
- Bulaşık suyu kül dökülen yere dökülmez, dökülürse cin çarpar (K3, K8, K23, K77, K90).
- Lavabo suyunun borusu kanalizasyon suyuna bağlanmaz, bağlanırsa rızkın eksik olacağına inanılır (K14, K16).
- Bulaşık suyunun üstüne işeyen çocukların cinleneceğine inanılır (K8, K15, K26, K62, K86, K93).

1.3.3. Bir İşe Başlamak

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Sandıklı'da tarla ekimi sırasında ilk gün tarlaya besmele ile girilir. Tarlaya giderken yanında karpuz nar gibi bol taneli ya da çekirdekli meyve götürülerek yenir. Pir aşkına denilerek işe başlanırsa ürün o meyvenin çekirdekleri kadar bol, karpuzun kökleri gibi yaygın olur. Ekin biçilirken de kurdun kuşun nasibi olması için bir kısmı tarlada bırakılır (Balaban, 2006: 110).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde bir işe başlamak ile ilgili halk inançları:

- Besmelesiz yapılan işlerin haram olduğuna inanılır. Onun için bir işe başlarken besmele çekmek gerekir (K49).
- Sabah kalkarken besmele çekilirse işlerin rast gideceğine inanılır (K15, K16, K20, K21, K23, K24, K25, K29, K49, K51, K61, K64, K77, K89).
- Bir işe başlarken besmele çekilmesi gerektiğine inanılır. Besmele ile başlanan işlerin uğurlu olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K12, K17, K23, K24, K29, K30, K57, K58, K59, K60).
- Bir işe nasıl başlanırsa öyle bitermiş, onun için iyi başlamak gerektiğine inanılır (K2, K3, K4, K7, K9, K10, K12, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K23, K91).
- Bir işe başlarken adak adanırsa işin yolunda gideceğine inanılır (K1, K4, K56, K87, K88).
- Sabahın şerri akşamın hayrından iyidir, bir iş yapılacaksa sabah yapılmasının daha hayırlı olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K8, K10, K12, K13, K14, K17, K49, K52, K88, K89, K90, K91, K92).
- Ekin kesilmeye başlanacağı zaman davar kesmenin ekinin bereketini arttıracağına inanılır (K2, K3, K6, K9, K12, K14, K15, K16, K22, K66, K69, K92).
- Ekin biçileceği zaman pekmez bulundurmanın hâsılatı arttıracağına ve yiyenlere şifa olacağına inanılır (K6).
- Hasatın elenmeye başlandığı yere taş konur. O taş mahsul kaldırılana kadar tarlada tutulur. O taşın bereket getireceğine inanılır (K4, K6, K7, K8, K10, K16).
- Örgü, oya ya da bir iş yaparken işin üstüne tembel biri gelirse o işin yavaş ilerleyeceğine inanılır. Canı yeğni bir kişi gelirse işin hemen biteceğine inanılır. Onun için canı ağır kişinin yanında bir işe başlanmaz (K1, K2, K3, K4, K6, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K17, K59, K70, K77, K78, K80, K81, K84, K89, K94).
- Ekmek yapmaya başlarken ateş büyük odunla yakılırsa ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K7, K20, K26, K34).

1.3.4. Sakız Çiğnemek

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde geceleyin sakız çiğnemek, çok büyük ayıp sayılır. Gece vakti sakız çiğneyenin, ölü eti çiğnediğine inanılır (Güldemir, 2008: 42).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde sakız çiğnemek ile ilgili halk inançları:

- Sakız çiğnemenin günah olduğuna inanılır (K7).
- Gece sakız çiğneyenin ölü eti çiğnediğine inanılır (K3, K4, K6, K12, K16, K24, K57, K59, K84, K85, K86, K90, K91).
- Gece sakız çiğneyenin ölü g… çiğnediğine inanılır (K27, K28, K40, K58).
- Gece sakız çiğneyenin ölü pisliği çiğnediğine inanılır (K8, K9, K10, K17, K54).
- Gece sakız çiğneyenin tavuk pisliği çiğnediğine inanılır (K57).

1.3.5. Ayakta Yemek Yemek/Ayakta Su İçmek

Düziçi yöresinde ayakta yemek yemek ve ayakta su içmek ile ilgili halk inançları:

- Ayakta yemek yenirse yenilen şeyi karıncaların çektiğine inanılır (K9, K26, K27, K28).
- Ayakta yemek yemenin ve ayakta su içmenin haram olduğuna inanılır (K2, K3, K6, K8, K10, K12, K13, K15, K16, K17, K20, K22, K29, K56, K57, K58, K59, K60, K77, K78, K80).
- Ayakta yemek yiyen kişinin şeytanla beraber yiyeceğine, onun için ayakta yemek yiyenin karnının doymayacağına inanılır (K8, K15, K16, K24, K25).
- Ayakta su içen kişinin şeytanın sırrını tuttuğuna inanılır (K8).
- Suyu bir seferde hayvanların içtiğine inanılır. Suyu helal etmek için yudum yudum 3 seferde içmek gerektiğine inanılır (K11, K16, K21).

1.3.6. Merdiven Altından Geçmek

Düziçi yöresinde merdiven altından geçmek ile ilgili halk inançları:

- Süllüm (merdiven) altından geçmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K16, K17, K20, K24, K29, K62).
- Merdiven altından geçenin boyunun kısa olacağına inanılır (K8).
- Merdiven altında cinler, şeytanlar bulunduğu için gece merdiven altından geçilmemesi gerektiğine inanılır (K9, K12, K13, K23).
- Merdiveni çift çıkmak günah olduğu için tek tek çıkmak gerektiğine inanılır (K7).
- Merdiven 2'şer basamak atlayarak çıkılırsa bir uğursuzluk olacağına inanılır (K7).

1.3.7. Yolculuğa Çıkmak

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Anadolu'nun diğer yerlerinde görülen yolculuğa çıkan kişinin arkasından su dökülmesi olayına Erciş'te de rastlamaktayız. Ama bu uygulamanın yanında yolculuğa çıkan kişinin ardından ev hemen süpürülmez. Ancak ya ulaşacağı yere vardığı zaman veya bir su üzerinden geçtikten sonra ev süpürülür (Albayrak, 2006: 83-84).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yolculuğa çıkmak ile ilgili halk inançları:

- Yolculuğa besmele ile çıkmak gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K16, K17, K24, K29, K50, K51, K57, K59, K60, K69, K78).
- Yolculuğa çıkarken dua okunması gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K7, K8, K10, K14).
- Gece yolculuğa besmele ile çıkmak gerektiğine inanılır (K12).
- Gece yolculuğa çıkılmaması gerektiğine inanılır (K4).

- Gece yolculuğa çıkan kişinin karşısına cin çıkacağına inanılır. Onun için yolculuğa sabah çıkmak gerektiğine inanılır (K6, K16, K21, K24, K29, K36, K89, K90).
- Yolculuğa çıkan kişinin önünden hayvan geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K8, K22).
- Gece yolculuğa çıkan kişinin karşısına tavşan çıkmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K66, K67).
- Yola çıkan kişinin önüne boz yılan çıkarsa başına bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K9).
- Yola çıkan kişinin önünden kara kedinin geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K55).
- Yola çıkan kişinin önünden bir kadının geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K8, K9, K22, K49, K60, K69).
- Yüz yıkanmadan çıkılan yolculuktan hayır çıkmayacağına inanılır (K9).
- Uzak yola giden kişinin herkesle helalleşmesi gerektiğine inanılır (K56).
- Yolculuğa çıkan kişinin arkasından su dökülürse o kişinin yolunun açık olacağına inanılır (K6, K30, K38, K66, K69, K70, K83, K85, K86, K88, K90, K91).
- Yolculuğa çıkan kişinin arkasından su dökülürse o kişinin hemen gidip geleceğine inanılır (K2, K15, K17, K24, K49, K52, K53, K54, K58, K59, K60).
- Yolculuğa çıkan kişi arkasına bakarsa gözünün arkada kalacağına inanılır (K30, K31, K58, K59, K61, K62, K77, K89).
- Yola çıkan kişi dönüp arkasına bakarsa o kişinin geri dönmeyeceğine inanılır (K4).
- Yolculuğa çıkan kişinin arkasından ev süpürülmez, süpürülürse o kişinin dönmeyeceğine inanılır (K20, K26, K30).

1.3.8. Yemin-Antlaşma

Yakutlara göre en korkunç ant kartal adı ile içilen anttır. Kartal adı ile yalan yere ant içenlerin "ocağı söner", yani nesli, tohumu kesilir (İnan, 2006: 118).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Van Erciş'te kötü yemin edenin yeminini bozmak için başının üzerinde, içinde iki baş soğan, biraz tuz, sadaka verilmek üzere bir miktar para bulunan kalbur tutulur. Kalburun üzerinde bütün bir somun ekmek el ile bölünür. Kalburdakiler fakire verilir. Böylece yemin bozulmuş olur (Albayrak, 2006: 86).

Türkmenlerde değnek atlama yemininin ismi çöven atlamadır. Çepniler arasında dolaşan babaların elinde birer bambudan yapılmış baston vardır. Çepniler bu bastonu pek kutsal bir ağaç olarak tanırlar ve en büyük yeminlerini bunun üstünden atlayarak yaparlar. Aşiret arasında çıkan davaları idare eden babaların veya ihtiyarların ismine "Pirbudak" deniyor. Çövenden atlama yeminini çok defa bu adamlar yaptırırlar. Fakat Cumhuriyet'ten sonra bu işi yaptıran kalmamıştır (Yalman, 1977b: 119).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yemin ve antlaşma ile ilgili halk inançları:

- İki kişi kendi arasında anlaşma yaparken, "Kuran çarpsın" diye yemin eder. Yeminini yerine getirmeyen kişinin başına bir bela geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K6, K7, K8, K10, K22, K24, K29, K49, K52, K56, K60, K85, K86, K88, K90).
- "Sacayağı kızgın kızgın boynuma geçsin ki" diye sacayağı üzerine yemin edileceğine inanılır (K27, K29, K30, K61, K62, K84, K89).
- Taşa tükürüp "Allah beni taş etsin ki" diye taş üzerine yemin edileceğine inanılır (K15, K24, K30, K86).
- Ekmek kutsal olduğu için "Ekmek çarpsın ki" diye ekmek üzerine yemin edileceğine inanılır (K5, K17, K24, K49, K54, K65, K69, K85, K90, K91).
- Mushaf, ekmek, çocuk, nikâh, gençlik üzerine yemin edileceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K14, K15, K16, K17, K22, K49, K50, K52, K60, K77, K78).
- Kartalın adına yalan yere yemin edilirse gece adam kılığında gelip çarpacağına inanılır (K30).

- "Dinime imanıma" diyerek yemin edilmesi gerektiğine inanılır. Eskiden tarla takımı belirlenirken yemin verilirdi. "Dinime imanıma böyleydi" denilince o takım öyle belirlenirdi (K6, K9, K10, K92, K93, K94).
- Olmayan bir şey üzerine yemin edenin çok büyük günaha girdiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K16, K17, K22, K49, K52, K57, K58, K59, K60, K66, K69, K70, K85, K90).
- Bir kişi abdest alıp, yalan yere yemin ederse karnının şişip öleceğine inanılır. Yalan yere edilen yemini geri almak için 27 kişiyi bir ay boyunca doyurmak gerektiğine inanılır (K6).
- Edilen yeminde hile varsa insanın evinin yanacağına inanılır (K16, K20).
- Anlaşmalarda hile yapanların Allah katında cezalandırılacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K52, K58, K60, K69, K70, K87, K88, K93, K94).

1.3.9. Alaya Alma ve Taklit Etme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Alaya alma ve taklit etme Bolvadin halkı tarafından oldukça kötü görülür. Bu durumu, ifade eden bir deyim mevcuttur: "Gülme keşe, gelir başa." (Güldemir, 2008: 45).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde alaya alma ve taklit etme ile ilgili halk inançları:

- Alaya almak, lakap takmak doğru değildir. "Etme bulun, inleme ölün" denilerek alaya alan ya da lakap takan kişilerin cezalandırılacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K49, K52, K77).
- Birisinin taklidini yapmanın çok günah olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K29, K34, K49, K56, K58, K59, K70, K93, K94).
- Sakat, özürlü kişilerle dalga geçmenin çok günah olduğuna inanılır (K49, K80, K81, K82, K85).

- İnsanlarla dalga geçen kişinin ağzının burnunun kayacağına inanılır (K24, K57).
- Başkasını küçümseyen insanları Allah'ın küçümseyeceğine inanılır (K3, K4, K6, K8, K10, K12).

1.3.10. İşemek

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde dut, asma, ceviz ve armut ağaçlarının altına işenirse cinlerin çarpacağına, işeyen kişinin ağzının yüzünün felç olmuş gibi yamulacağına olan inanç oldukça yaygındır. Aynı şekilde hayvan dışkısına işenilmesi sonucunda da, cinlerin çarpacağı düşünülür (Güldemir, 2008: 40).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde işemek ile ilgili halk inançları:

- Ulu ağaçlara, meyve veren ağaçlara işeyen kişiyi cin çarpacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K12, K16, K17, K24, K29, K54, K57, K60, K70, K79, K80, K86, K90, K92).
- Ateşe işeyen kişinin cinleneceğine inanılır (K1, K2, K4, K7, K8, K12, K16, K17, K24, K29, K54, K57, K58, K59, K60, K69, K70, K77, K78, K85, K89).
- Kül dökülen yere ya da külün üstüne işenmez, işeyen kişinin cinleneceğine inanılır (K2, K8, K9, K16, K17, K29, K54, K57, K70, K83, K84, K85, K86).
- Ekin ekili tarlaya veya harman yerine işenirse bereketin kaçacağına inanılır (K8, K15, K16, K30, K34, K35, K38, K48, K84).
- Cami duvarına işeyen kişiye "Ölümün mü yaklaştı da cami duvarına işiyorsun" denilir. Cami duvarına işeyen kişinin çarpılacağına ya da ölümünün yaklaştığına inanılır (K21, K30, K34, K35, K64).
- İdrar yapılan yerin üstünden atlanmaz, atlayan kişinin rızkının kesileceğine inanılır (K16).

- Erkekler dineldiği yere işerse şeytanın önlerine çalı tuttuğuna, böylece idrarın üste sıçradığına bunun da çok günah olduğuna inanılır (K10, K18).

1.3.11. Günlük Davranışlarla İlgili Diğer Halk İnançları

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Van Erciş'te bir sohbette ya da toplantıda bir mevzu konuşulurken konuşanlardan veya dinleyenlerden biri hapşırırsa "Sabır geldi" denir. Hapşırma, konuşanların doğruluğunu veya ileride gerçekleşeceğini gösterir. Çünkü hapşırmanın Allah'tan, esnemenin şeytandan geldiğine inanılır (Albayrak, 2006: 86).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde günlük davranışlarla ilgili halk inançları:

- Uyuyan kişinin üstüne namazlık örtülürse ömrünün kısalacağına inanılır (K30).
- Uyuyan kişi birden uyandırılmaz. Aniden uyandırılan kişinin cinleneceğine, beynine kan damlayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K7, K24, K27, K30, K77, K79, K80).
- Yatan birinin üstünden atlanırsa o kişinin hastalanacağına inanılır (K30).
- Yatan kişinin üstünden atlanırsa o kişinin ömrünün kısalacağına inanılır (K1, K4, K25, K27, K28, K34, K35).
- Birinin ağrıyan bir yerine dokunulacaksa dokunurken "Benim elim değil Fadıma Anamın eli" denilir. Böylece dokunan kişinin ağrıdan gelecek zararı üzerinden uzaklaştırdığına ve ağrıya şifa olduğuna inanılır (K30, K78, K80).
- Farkında olmadan adaş iki kişinin arasında durulduğunda dilek dilenirse dilenen dileğin kabul olacağına inanılır (K1, K4, K27, K28, K30, K49, K57, K77, K78, K80, K83, K86).
- Toprağa su döktükten sonra "Mis gibi koktu" demenin günah olduğuna inanılır. Ölüler "Bir avuç toprağı bize çok görüyor" dermiş (K13, K26, K30).

- Sabah kahvaltısının altın, öğlen yemeğinin gümüş, akşam yemeğinin bakır olduğuna inanılır (K41).
- Misafirlikte içtiği şeyi yarım bırakıp giden kişinin aklının orada kalacağına inanılır (K48, K61, K62, K78).
- Bir içecek ikram edildiğinde tepsinin ortasındaki bardağı alan kişinin zengin olacağına inanılır (K1, K77, K79, K80, K81, K82).
- Alkoliklere cenaze suyu içirilirse bir daha içki içmeyeceklerine inanılır (K21, K30, K34, K61).
- Yannık olmayınca süt çalınan kazanın altına hayvan pisliği konulursa yannığın olacağına inanılır (K9).
- Yüzlenen yorgan çabuk sökülürse yorganı yüzleyen kişinin çok geveze, lafçı biri olduğuna inanılır (K28, K30).
- Yorgan yüzlenirken iç tarafı dışa gelirse işin ters gideceğine inanılır (K34, K37).
- Dolaşmış ipi açan kişinin kayınvalidesi ile iyi geçineceğine inanılır (K30, K35, K51, K64, K77, K78, K80, K81).
- Sofra kalktıktan sonra yerinin süpürge görmesi gerektiğine inanılır (K30).
- Sütü sağarken yere dökmenin günah olduğuna inanılır (K4, K13, K30).
- Büyük küçüğün eline su dökerse küçüğün elinin titreyeceğine inanılır (K54).
- Bir sohbet sırasında herkeste birden sessizlik olursa bir kız çocuğunun doğduğuna inanılır (K1, K4, K9, K11, K21, K30, K34, K57, K58, K61, K67, K77, K80).
- Hıçkırık tutunca çok sevilen birinin adı anılıp "Beni filanca andı" denirse ve hıçkırık durursa, adı söylenen kişinin andığına inanılır (K1, K77, K84, K89).
- Sofrada elini yere koyarak yemek yiyen kişinin karnının doymayacağına inanılır (K24, K29, K30).
- Sol elle yemek yiyen kişinin karnının doymayacağına inanılır (K6, K8, K25, K30, K51).
- Birine su ya da başka bir şey verilirken sağ eli kullanmak gerektiğine inanılır. Sağ elle verilen şeyin helal, sol elle verilen şeyin haram olduğuna

inanılır (K1, K4, K6, K8, K9, K10, K11, K16, K29, K58, K60, K66, K69, K77, K80).

- Birinden herhangi bir şey alırken sağ elle almak gerektiğine inanılır (K15, K28, K77, K80).
- Bir iş yaparken sağ eli kullanmak gerektiğine inanılır (K6).
- El yıkanırken sağ elden başlanırsa daha sevap olduğuna inanılır (K30).
- Sol elle kaşık tutulursa yenilen yemeğin haram olacağına, bu nedenle kaşığı sağ elle tutmak gerektiğine inanılır. (K1, K2, K3, K4, K8, K12, K20, K34, K41, K49, K67, K89, K90, K91).
- Sol elle kaşık tutanın karnının doymayacağına inanılır (K14).
- Yemeği sol elle yememin haram olduğuna inanılır (K1, K2, K20, K21, K23).
- Soğukkanlı kişilerin elinin kına tutmayacağına inanılır (K61, K77, K78).
- Kaşık, bardak ya da başka bir eşya kullanırken sağ eli kullanmak gerektiğine inanılır (K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K16, K22).
- Eve sağ ayakla girip sol ayakla çıkmak gerektiğine inanılır (K6, K10, K17, K20, K30, K49, K52, K88, K91).
- Tuvalete sol ayakla girip sağ ayakla çıkmak gerektiğine inanılır (K6, K9, K10, K58, K59, K60).
- Sabahleyin evden sol ayakla çıkmak gerektiğine inanılır (K6, K14, K60).
- Camiye sağ ayakla girip sol ayakla çıkmak gerektiğine inanılır (K1, K6, K10, K17, K49, K65, K91).
- Oturan kişinin ayağının üstünden atlanmayacağına inanılır (K2, K3, K61, K67, K89).
- Ata sağdan binilip, soldan inilmesi gerektiğine inanılır (K1, K4, K6, K8, K10).
- Tahra, balta, saban kullanırken ve öküzü koşarken sağ eli kullanmak gerektiğine inanılır (K1, K2, K6, K9, K10, K14, K15, K16).
- Sağ tarafa yatılıp sağ taraftan kalkılması gerektiğine inanılır (K3, K4, K12).
- Yatakta sağ tarafa dönüp yatmanın sevap olduğuna inanılır. Melekler, Cenab-ı Allah'a sağ tarafa yatıldığını duyururmuş (K30, K34, K61).

- Birisinin çocuğunu ya da eşini eleştiren kişinin, dilini ısırması ve "Kiş kiş olsun" demesi gerekir. Yoksa eleştirdiği şeylerin kendi başına geleceğine inanılır (K3, K30, K57, K77, K80).
- Kötü bir olay hakkında konuşulduğunda " Elbiz kulağına kurşun" denilerek tahtaya vurulması gerektiğine inanılır (K1).
- Büyük konuşanları Allah'ın cezalandıracağına inanılır (K12).
- Kötü huylu bir kişi için "Allah mezar komşusuna yardım etsin" denilir. O kişinin mezarda çok eziyet çekeceğine ve komşusunu da etkileyeceğine inanılır (K54).
- Zalim, abdestsiz kişilerin uğursuz olduğuna, onların bastığı yerde ot bitmeyeceğine inanılır (K30, K61, K65).
- Abdestsiz kişinin oturduğu yerde namaz kılınmayacağına inanılır (K30).
- Ettehiyyâtü duası okunduğunda esnenirse şeytanın uzaklaştığına inanılır (K49).
- Besmelesiz yapılan işin 40 günlük rızkı götürdüğüne inanılır (K50, K51).
- Besmelesiz başlanan yemeği cinlerin yediğine inanılır (K8, K15, K18, K24, K52, K53, K57, K61, K67, K80).
- Yemeğe besmele ile başlanması gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K7, K8, K9, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K24, K27).
- Besmelesiz yenilen yiyecekleri şeytanların çektiğine inanılır (K9, K15, K16, K30, K64, K90).
- Bismillah demeden yemek yiyen kişinin doymayacağına inanılır (K6, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K21, K25, K30, K38, K48, K64).
- Besmelesiz bağlanan ata cinlerin bindiğine inanılır (K24, K29, K49, K52, K53, K66).
- Üzerinde ayna, kibrit, bıçak, esans taşımanın sünnet olduğuna inanılır (K52, K53, K60, K72, K74).
- Kapıdan içeri girerken ezan okunmaya başlarsa dışarıda beklenir, ezan bittikten sonra içeri girilir (K30).
- Ezan okunurken yatılmaz, ayak ayak üstüne atılmaz. Bunları yapmanın günah olduğuna inanılır (K1, K2, K27, K79, K80, K81, K82).
- Kuran-ı Kerim okunurken parmakların açık tutulması gerektiğine inanılır (K30).

- Namaz kılan kişinin önünden geçilmez. Namazı bozulmasın diye namaz kılan kişinin, önüne taş, keser, tahra gibi adam öldürecek bir nesneyi koyması gerekir (K58, K60).
- Kıbleye ayak uzatıp yatmanın günah olduğuna inanılır (K4, K24, K30, K34, K49, K52, K58, K59, K60).
- Gece Allah deyip gözyaşı dökenlerin Hızır Aleyhisselam'ı gördüğüne inanılır (K30).
- Birinin ekmeğini kazanmasına engel olan kişinin başına bir felaket geleceğine inanılır (K2, K38, K85).
- Birinin bir açığı veya yanlış bir davranışı varsa insanlara söyleyip o kişiyi rezil etmemek gerekir. Yoksa günah işleneceğine inanılır (K85).
- Başkasının elinden tutmayan, başkasına yardımcı olmayan kişilerin kendilerinin de elinden tutanın olmayacağına inanılır (K15, K20, K61, K66).
- Selam götürmeyi üzerine alan kişinin, selamı sahibine götürmezse günaha gireceğine inanılır (K4, K6, K30, K35, K56, K86).
- Yaşlılara bakmanın çok sevap olduğuna inanılır (K9, K22, K24).
- Herkesin alnında yazanı yaşadığına inanılır (K24, K27, K28, K29, K30, K42).
- Deprem olurken ezan okunması gerektiğine inanılır (K54).
- Depremin, zinanın ve kötülüklerin çoğalmasından dolayı meydana geldiğine inanılır (K54, K57).
- Sabah elini yüzünü yıkamadan yemek yiyenler için "Yüzüne şeytan işemiş" ifadesi kullanılır. El yüz yıkamadan sofraya oturmamak gerekir (K54).
- Temiz olmayan insanın ibadetinin kabul olmayacağına inanılır (K6).
- Tuvalete tükürülmeyeceğine inanılır (K41).
- Banyoda abdest alınmayacağına inanılır (K30).
- Banyoda ıslık çalınmaz, türkü söylenmez. Yoksa cinlenileceğine inanılır (K6).
- Duvar dibinde uyumanın iyi olmadığına inanılır (K30).
- 7 adım yolla bir içim suyun hakkı olduğuna inanılır (K1).
- Hıçkıran kişinin yumurta çaldığına inanılır (K42).

1.3.12. Değerlendirme

Yörede gün içerisinde yaşanan bazı olaylarla ilgili uğurlu-uğursuz gibi birtakım düşüncelere varılmıştır. Bunda, yapılması istenmeyen bazı davranışları, ciddi yaptırımlarla engelleme isteği bulunmaktadır. Örneğin, bulaşık suyunun içerisinde yiyecek madde olduğu için tepelenebilecek ya da göz önünde bir yere dökülmesi doğru bir davranış değildir. Bunu engellemek için bulaşık suyunu ortalık yere döken kişinin cinleneceği gibi inanışlar ortaya çıkmıştır.

Gece sakız çiğnemek özellikle kırsal kesimin yaşam şartlarını düşündüğümüzde yapılmaması daha uygun bir davranıştır. Çünkü çiğnenen sakızın gece soluk borusuna kaçması vs. gibi bazı sağlık problemleri ortaya çıkabilir. Gece, kırsal bölgelerde sağlık hizmetlerine o anda ulaşılamayacağı için sakız çiğnemek hoş karşılanmamıştır. Bir de televizyonun, bilgisayarın evlere hakim olmadığı yaşantıyı düşündüğümüzde, akşam insanlar aynı odada oturup sohbet ederek vakit geçirmekteydiler. Kalabalık bir ortamda, birisinin sakız çiğneyerek etrafındakileri rahatsız etmesi pek hoş olmayacaktır. İstenmeyen bu ya da bunun gibi davranışların yapılmasını engellemek için bazı yaptırımlar konulmuştur. Gece sakız çiğneyenin ölü eti çiğneyeceği, günaha gireceği gibi inanışlar oluşmuştur.

Ayakta yemek yemek ya da su içmek, yemek adabı açısından bakıldığında pek hoş bir davranış değildir. Bunu önlemek için yine yöre halkı yapılmasını önleyecek yaptırımlar ortaya çıkarmıştır. Yörede ayakta yemek yiyen kişinin şeytanla beraber yiyeceği ya da ayakta su içen kişinin şeytanın sırrını tutacağı gibi birtakım inanışlar ortaya çıkmıştır.

Benzer şekilde, gece yolculuğa çıkmak özellikle atla yolcuğun yapıldığı kırsal yaşantıyı düşündüğümüzde tehlikeli olacaktır. Bunu önlemek için yine gece yolculuğa çıkan kişiyi cin çarpacağı gibi çeşitli inançlar oluşmuştur.

Düziçi halkı için tarla takım sınırı ya da kendi aralarındaki alışverişlerinde edilen yeminler çok önemlidir. Yörede; ekmek, Kuran, çocuk, nikâh, gençlik üzerine yemin edilir. Yalan yere yemin etmemek gerekir. Yalan yere yemin etmek toplumda kişinin itibarını kaybetmesine sebep olur. Ayrıca, yalan yere yemin eden kişinin Allah tarafından ağır şekilde cezalandırılacağına inanılır.

Yörede kartalın adına yalan yere yemin edilirse kartalın, gece adam kılığında gelip çarpacağına inanılır. Kartalın eski Türkler için önem verilen bir hayvan olduğunu düşününce yöredeki bu inanışta eski Türk inançlarının etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Yörede yaygın olan yemin şekillerinden biri de sacayağı üzerine yapılandır. Sacayağı, yemek pişirmekte kullanılan demirden bir eşyadır, "demir kültü"nün etkisiyle kutsal bir yönü bulunmaktadır.

Yörede karşımıza çıkan bir diğer yemin şekli, taş üzerine olandır. Taşa tükürüp, "Allah beni taş etsin ki" şeklinde yemin edilmektedir. Bu inançta taşların kutsallığını, dolayısıyla "taş kültü"nü görmekteyiz.

Yörede insanlarla dalga geçmek ya da bazı kusurları bulunan kişilerin taklidini yapmak hiç hoş karşılanmamaktadır. Bunu önlemek için yine ağır sonuçları olan inanışlar meydana getirilmiştir. İnsanlarla dalga geçen ya da onların taklidini yapan kişilerin, çarpılıp ağzının burnunun kayacağı yani birtakım olumsuzluklarla karşılaşacağına inanılmıştır.

Yörede, işemek konusunda titiz davranılır ve bunun için bazı yasaklar getirilir. Örneğin, ulu ağaçlara, meyve veren ağaçlara, harman yerine işemek doğru bulunmaz. Buralara işeyen kişilerin cinleneceği ya da bereketi kaçıracakları gibi inançlar oluşmuştur. Bu inançlarda da "ağaç kültü"nün izlerinin olduğunu görmekteyiz.

Yörede, ateşe veya küle işeyen kişinin cinleneceği belirtilerek ateş veya küle işenmesi önlenmeye çalışılmıştır. Bu inanışta eski Türk inançlarındaki "ateş kültü"nün izleri bulunmaktadır.

Bir işe başlarken üzerine tembel biri gelirse, işin yavaş ilerleyeceğine, canı tez biri gelirse işin hemen biteceğine inanılır. Bunda taklit büyüsünün etkili olduğunu söyleyebiliriz.

1.4. İnsan Vücudu ile İlgili Halk İnançları

Her insanın gökte bir yıldızı bulunduğu düşüncesi gibi, çok eski çağlardan bu yana, astroloji bilgilerine dayanan inanışların yanında, vücudun çeşitli parçalarının, yönlerinin, iç ve dış uzuvlarının nitelikleri, onlarla beden ve ruh güçlerinin, yeteneklerinin ilişkileri üzerine birtakım düşünceler de eski hekimlik, anatomi, fizyoloji, physiognomonie, ruhbilim, bilgilerinden serpintilerdir; bunlar zamanla kalıplaşmış, inanç biçimini almışlardır. Örneğin: Ağız yaraları çabuk iyileşir. Eli büyük olan bahtlı olur. Eli soğuk olanın kalbi sıcak olur. Bilek damarları sıkınca kabaran cömerttir. Kulağı uzun olan uzun ömürlü olur (Boratav, 1973: 30).

Birtakımı ise büyülük işlemlere bağlanır. İnsan vücudunun bir parçası üzerinde yapılacak bir işlemin vücudun tümünü etkileyeceği kanısı vardır. Örneğin: Kesilen

tırnağı herhangi bir yere atmak iyi değildir; ona basanlardan kötülük gelir. Baştan dökülen ya da kesilen saçları sokağa atmamalı; atanın başı ağrır. Bu son inanışa göre, sokağa atılan saçlar kuşların ayağına dolaşırmış; kuşlar beddua eder atanın başı ağrırmış (Boratav, 1973: 30–31).

İnsan uzuvlarındaki kimi değişiklikler bir olmuşu, bir olanı ya da bir olacağı "haber verme belirtileri", bir çeşit fal sayılır. Örneğin: Kulağı çınlayan kişi uzak bir yerde kendisinden söz edildiğine inanır. Sağ kulağı kızaran kişi, birinin kendinden iyilikle, sol kulağı kızaran ise, kötülükle söz ettiğini anlar (Boratav, 1973: 31).

Gene insan vücudu ile ilgili inanışlara vücudun sağ yanının (sağ el, sağ ayak…) uğurlu, hayırlı, olumlu, sol yanının olumsuz, kimi hallerde uğursuz, sayılması gibi kuralları da ekleyelim (Boratav, 1973: 32).

Vücuttaki sakatlıklar boyda, saç ve göz renklerinde, sakal ve bıyıkta alışılmış ölçülere uymazlıklar, bu özellikleri taşıyan kişiler hakkında bazı yargılara yol açar. Körlerin, topalların uğursuz, çok kısa boyluların, köselerin fitneci olduğuna, gök gözlülerin bakışından zarar geleceğine inanılır (Boratav, 1973: 32).

1.4.1. Saç

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da saçlar tarandıktan sonra tarakla çıkan saçların ateşe atılması iyi değildir. Saçlarını ateşe atan kadın ciğer acısı görür. Saç ve tırnaklar saklanır (Küçük, 1987: 253).

Tire'de baştaki saçı 2 yerden toplanan kişinin 2 kez evleneceği söylenir. Kadınların saçlarını çok kısa kestirmeleri hoş görülmez. Kadın öldüğü vakit, kefenlenirken saçları göğüslerini kapatacak uzunlukta olmalıdır (Aydınoğlu, 2005: 97).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde saç ile ilgili halk inançları:

- Ayakaltına saç atmamak gerekir. Tepelenen saçın baş ağrısı yapacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K9, K17, K24, K65, K85).
- Ortalığa atılan saçın şeytanın ayağına dolandığına, onun da baş ağrısı yapacağına inanılır (K8, K12, K88, K93).

- Ortalığa atılan saçın üzerine basılırsa saçların dökületeceğine inanılır (K57, K89).
- Saç ortalığa atılırsa birilerinin o saçı alıp muska yazdıracağına inanılır (K1, K2, K6, K7, K8, K9, K10, K56, K57).
- Saçın ortalığa atılmayıp ateşte yakılması gerektiğine inanılır (K17, K90, K91).
- Saç ateşe atılırsa ölü çocuğun altına ateş atmış gibi olurmuş (K4, K10, K18, K19).
- Saçın ateşe atılmayacağına inanılır (K6, K87, K89, K93).
- Saçı uzun kadının rızkının bol olduğuna inanılır (K4, K10, K88, K90).
- Bir kişinin saçı ne kadar uzunsa öldüğünde günahlarını o kadar kapatacağına inanılır (K56).
- Saçı uzun olanın aklının kısa olduğuna inanılır (K59, K65).
- Başkasının evinde saçını tarayan kişinin, saçını taradığı evdeki kişiyle dost olacağına inanılır (K30, K35, K36, K89).
- Hamileyken saç kesilirse bebeğin ömrünün kısa olacağına inanılır (K2, K3, K7, K8, K9, K17, K30, K34, K56, K57, K61, K62, K77, K78, K80, K84, K89).
- Saç, gözün önüne düşerse misafir geleceğine inanılır (K2, K58, K59, K61, K62, K90, K94).
- Bir tel saç yüzün üzerine düşerse misafir geleceğine inanılır. Düşen tel koparılırsa misafirin çabuk geleceğine, arkaya itilirse geç geleceğine inanılır (K30, K59, K61, K77, K80).

1.4.2. Göz

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde gözü seğreyen kimse öncelikle "Hayırdır İnşallah" der. Sağ gözün seğremesi, o kimseye iyi ve hayırlı bir haber geleceğine, sol gözün seğremesi, hayırsız, korkulu bir haberin geleceğine işaret olarak yorumlanır. Sol gözü seğreyen, "Umduğuna nail olma, umduğuna nail olma" diye seslenir ve "Hayırdır İnşallah" diyerek seğremenin geçmesi için göz kapağına bir parça süpürge çöpü vb. bir şey koyar (Güldemir, 2008: 43).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde göz ile ilgili halk inançları:

- Göz dalarsa misafir geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K15, K16, K17, K24, K29, K34, K35, K49, K50, K51, K57, K67, K79, K80, K81, K82).
- Gözü dalan kişinin uzun yola gideceğine inanılır (K2, K4, K8).
- Göz seğirirse kötü bir olay olacağına inanılır (K8, K12, K15, K70, K85, K90).
- Göz seğirince birinin öleceğine inanılır (K3, K6, K8, K9, K10, K58, K75, K88).
- Göz seğirince yola gidileceğine inanılır (K15, K91, K92).
- Göz seğirirse misafir geleceğine inanılır (K5, K83).
- Gözü seğiren kişiyi birinin andığına inanılır (K6).
- Sağ göz seğirirse bir işin rast gideceğine, sol göz seğirirse bir işin rast gitmeyeceğine inanılır (K10, K15, K17, K34).
- Sağ gözün seğirmesinin sağlığa, sol gözün seğirmesinin beyliğe (varlığa) işaret olduğuna inanılır (K1, K2, K6, K7, K12, K14, K16, K20, K24, K29, K34, K65, K69, K83, K90, K91, K92).
- Sağ göz seğirirse iyi haber alınacağına, sol göz seğirirse kötü haber alınacağına inanılır (K4, K8, K54).
- Sağ göz seğirirse uzaktan bir gelenin olacağına inanılır. Sol göz seğirirse gözyaşının olacağına inanılır (K30, K49).
- Renkli gözlülerin nazarının daha çok değdiğine inanılır (K1, K3, K35, K67, K54).
- "Çakır gözün dert gözü" olduğuna, çakır gözlülerin nazarının daha çok değdiğine inanılır (K6, K12, K20, K25, K32).
- Göğ gözlülerin nazarının daha çok değdiğine inanılır (K10, K15, K16, K29, K30, K57, K58).
- Gözü benli olanların nazarının değeceğine inanılır (K1, K77, K78, K89, K93, K94).
- Gözü küçük olanın sinsi olduğuna inanılır (K58, K59, K65).

- Sürekli toprağa bakan kişi için "Cinler dana güttürüyor" denilir. Cinlerin kişiyi toprağa baktırıp kendilerinin hayvan çalmaya gittiğine inanılır (K6, K8).
- Sürekli toprağa bakan kişinin ölümünün yakın olduğuna inanılır (K3, K4, K10, K12).
- Konuşurken karşısındakinin yüzüne bakmayanların yere bakan yürek yakan olduklarına inanılır (K1, K4, K9, K12, K14).

1.4.3. Diş

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da " Diş ağrısı kabir azabının yarısı imiş." denir. Çekilen diş kiler veya samanlık duvarına konursa o çocuk ziraatçi, ahır duvarına konursa hayvancı, câmi veya mektep duvarına konursa hoca olurmuş. Halen bu âdet yaygınlığını yitirmiş olup nadiren köylerde rastlanabilir. Dişler atılmayıp ya bir yerde saklanır veya gömülür (Abdulkadiroğlu, 1987: 165-166).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde diş ile ilgili halk inançları:

- Çocuklar düşen dişlerini köpeklerin yal kazanına (yem pişirilen kazana) atarlar. "İtin dişi eğri bitsin, benim dişim doğru bitsin" derler. Böyle yaparlarsa dişlerinin güzel çıkacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K9, K16, K22, K24, K29, K49, K57, K58, K59, K66, K67, K68).
- Çocuklar dişlerini toprağa atarken "Al kuzu dişimi, ver it dişimi" derlerse çıkacak dişlerinin sağlam olacağına inanılır (K5).
- Çocukların düşen dişlerinin, "Babasına müjde" denildikten sonra bir çaputa sarılıp duvar kovuğuna saklanması gerektiğine inanılır (K6).
- Çocuklar düşen dişlerini yastıklarının altına koyarlarsa sabah para bulacaklarına inanırlar (K5, K57, K77, K78, K80).
- Düşen dişler bir duvar kovuğuna konursa, yerine çıkacak dişlerin sağlam olacağına inanılır (K16, K90, K91, K93).

- Düşen diş duvar kovuğuna konursa çocuğun duvar ustası olacağına inanılır (K54).
- Ağrıyan dişe metal değmemiş ise, diş muskası yazdırılır ve dişin iyileşeceğine inanılır (K3, K4, K10, K12, K48, K51).
- Kerpeten değmemiş bir diş ağrıdığında duvara bir mıh çakılırsa ağrısının geçeceğine inanılır. Diş daha sonra sızlarsa mıhın üzerine bir kere çekiçle vurulduğunda dişin ağrısının geçeceğine inanılır (K4).
- Ön dişleri seyrek olan kişilerin rızkının bol olduğuna inanılır (K1, K2, K4, K6, K11, K24, K29, K30, K54, K65, K79, K80, K81, K82, K88).
- Dişleri seyrek olan kişilerin dedikoducu olduğuna inanılır (K41).

1.4.4. Diğer Organlar

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da kulak cuma günü çınlarsa fakire sadaka vermelidir. Kulağı çınlayan birisi anılırken de " Hayırlı haber, kulağı çınlasın" denir. Kulağı kızaran birinin aleyhinde anıldığına hükmedilir. "Sağ kulak sağlık, sol kulak varlık." olarak da değerlendirilir (Abdulkadiroğlu, 1987: 165-166).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde diğer organlar ile ilgili halk inançları:

- Kaşı çatık olanın akrabasıyla evleneceğine inanılır (K50, K51).
- Kaşları ayrık olanın zengin olacağına inanılır (K50, K51).
- Burun kaşındığında bir gelenin olacağına ya da burnu kaşınan kişinin ağlayacağına inanılır (K30, K79, K80, K81, K82).
- Kulağı büyük olan kişinin akıllı olduğuna inanılır (K30).
- Kulağı çınlayan kişiyi birinin andığına inanılır (K1, K2, K3, K10, K12, K15, K22, K24, K29, K30, K34, K57, K65).
- İnce dudaklı kişilerin konuşkan olduğuna inanılır (K54).
- Yüzünde biraz anormallik olan kişinin rızkının bol olduğuna inanılır (K10).
- Yüzü kızaran kişinin dedikodusunun yapıldığına inanılır (K30).

- Alnı açık olanın kısmetinin bol olduğuna, alnı dar olanın kısmetinin dar olduğuna inanılır (K1, K24, K34, K41, K42, K49, K52, K53, K58, K59, K60, K65, K69, K79, K80, K81, K82).
- Alnı çifteli olandan korkulması gerektiğine inanılır (K54).
- Tepesinde iki açıklık olan kişinin iki evlilik yapacağına inanılır (K58, K59, K60, K88, K92).
- Saçın sefadan, tırnağın cefadan uzadığına inanılır (K77, K78).
- Göğsünde kıl olmayan kişinin merhametsiz olduğuna inanılır (K4, K10, K67, K88).
- Parmağı uzun olan kişinin uğursuz olduğuna inanılır (K7).
- Ayak başparmağından sonra gelen parmağı, başparmağından uzun olan kişinin rızkının bol olacağına inanılır (K10, K34, K89).
- Ayak başparmağından sonra gelen parmağı, başparmağından uzun olan kişinin karısından önce öleceğine inanılır (K16, K34).
- Ayak başparmağından sonra gelen parmağı, başparmağından uzun olan kişinin karısının sözünden çıkmayacağına inanılır (K54).
- Ayak başparmağı 2. parmağından uzun olan kişinin kaynanasının yanında, 2. parmağı başparmağından uzun olan kişinin eşinin yanında kıymetli olacağına inanılır (K58, K59, K60, K79, K80, K81).
- Eli büyük olanın kısmetli olduğuna inanılır (K59).
- Eli ayağı büyük olan kişilerin daha merhametli olduğuna inanılır (K17).
- Ayağı büyük olan çocuğun boyunun uzun olacağına inanılır (K56, K57).
- Ayağı küçük olanın her türlü kötülüğü yapacağına inanılır (K6, K9).
- Ayağı düztaban olanın rızkının eksik olduğuna inanılır (K1, K2, K14, K35, K37, K56, K63, K64).
- Ayağı düztaban olanın kötü niyetli olduğuna inanılır (K20).
- Ayağı düztaban olanın uğursuz olduğuna inanılır (K23, K24, K29, K49, K52, K59, K65, K69, K70).
- Ayağı düztaban olanın uğursuz olduğuna inanılır. Böyle kişilerin ayağının altının yakılması gerektiğine inanılır (K34).
- Sol el kaşınırsa para geleceğine, sağ el kaşınırsa para gideceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K12, K29, K30, K79, K80, K81, K82).

- Ayağı kaşınan kişinin uzun yola gideceğine inanılır (K1, K2, K8, K23, K34).
- Sağ ayak kaşınırsa misafir geleceğine, sol ayak kaşınırsa yola gidileceğine inanılır (K58, K59, K92, K93).
- Sağ ayak kaşınırsa yola gidileceğine, sol ayak kaşınırsa bir yerden zarar geleceğine inanılır (K60, K79, K80).
- Avucunun içindeki çizgiler birleşmeyen kişilerin cömert olduğuna inanılır (K1, K78, K90).
- Avucunun içindeki çizgiler birleşmeyen kişilerin kısmetinin açık olduğuna inanılır (K79).
- Boyu kısa olanın yarı boyu toprağın altından gidermiş. Onun için kısa boyluların fitne olduklarına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K9, K10, K14, K15, K24, K29, K30, K34, K38, K42, K49, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K65, K66, K67, K68, K70, K77, K78, K79, K80, K81, K82).
- Kalçası yere yakın olan insanlardan korkmak gerektiğine, onlardan her türlü kötülüğün gelebileceğine inanılır (K41, K88).
- Kısa boyluların yaşlanmayacağına inanılır (K61).
- Kısa boyluların uzun yaşadığına inanılır (K66, K67).
- Uzun boyluların aklının eksik olduğuna inanılır (K55, K58, K59, K60, K79, K80, K81, K82).
- Vücut seğirirse birinin öleceğine inanılır (K61).
- Bir kişinin organları ne kadar çok seğirirse o kişinin o kadar çok günahının döküldüğüne inanılır (K30).
- İnsana aniden bir titreme gelirse Azrail'in yokladığına inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K16, K17, K24, K25, K41, K42, K43, K64, K66, K67, K68, K77, K80, K87, K94).
- Allah'ın gücünün yetmediği kulunun bir tarafını eksik yaptığına inanılır (K4).
- Solakların inat olduğuna inanılır (K30).
- Solakların ömrünün kısa olduğuna inanılır (K30).

1.4.5. Tırnak Kesme

Halk inançlarında tırnak kesilmesi ile ilgili birçok husus vardır. Tırnak gece kesilmeyeceği gibi haftanın her günü de kesilmemesi gerektiğine inanılır. Salı günü tırnak kesenin cennete gidemeyeceğine, perşembe günü kesenin servetini, cuma günü kesenin ise imanının artacağı inancı vardır (Kalafat, 2006: 135).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de kesilen tırnaklar dışarıya atılmaz, yakılmaz, atmak icap ederse bir kâğıda sarılıp atılmalıdır, yoksa kötü niyetli insanların eline geçer (Aydınoğlu, 2005: 98).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde tırnak kesme ile ilgili halk inançları:

- Kesilen tırnaklar tepelenen yere atılmaz. Öbür dünyada kesilen tırnaklardan da sual olacağına inanılır. Bu nedenle kesilen tırnakları bir duvar dibine veya bir çalı dibine atmak gerekir (K8, K9, K10, K12, K15, K17, K49, K55, K56).
- Tırnak kesilir, küçük bir bez parçasına konur. Bu bez parçası belin yan tarafından kuşak arasına sıkıştırılır. Ahirette, sen tırnağını kesince ne yaptın diye sorulduğunda, işte burada denildiği zaman o tırnakların orada bulunacağına inanılır (K4).
- Müslümanların tırnaklarını keserken sırayla değil, atlayarak kesmesi gerektiğine inanılır (K4).
- Kesilen tırnağı yakmanın günah olduğuna inanılır (K2, K12, K15, K17, K57, K79, K80).
- Gece tırnak kesmenin günah olduğuna inanılır (K9, K15, K88, K90, K92, K93).
- Gece tırnak kesmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K16, K22, K41, K49, K52, K54, K65, K84).
- Ramazanda tırnak kesmenin günah olduğuna inanılır (K12).
- Cuma günü tırnak kesilmeyeceğine inanılır (K6, K71, K72, K75).

- Cuma namazından çıkana kadar tırnak kesilmez, kesilirse günah işleneceğine inanılır (K14).
- Cuma günü tırnak kesmenin çok sevap olduğuna inanılır (K9, K11, K17, K24, K91, K92).

1.4.6. Kolları Bağlamak

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Van Erciş'te eller birbirine bağlanmaz, bağlanırsa kısmetinin kesileceğine inanılır. (Albayrak, 2006: 111)**.**

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kolları bağlamak ile ilgili halk inançları:

- Kolları koyna sokarak bağlamanın öksüzlüğe, fakirliğe delalet olduğuna inanılır (K10, K12, K20, K54, K91).
- Kollarını bağlayarak oturan kişinin rızkının bağlandığına inanılır (K1, K2, K10, K11, K12, K15, K24, K29, K65, K85, K93).
- Kolları şeytanın bağlattığına, bu nedenle kolları bağlamamak gerektiğine inanılır (K9).

1.4.7. Parmakları Kenetlemek ve Çıtlatmak

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde iki elin parmaklarını kenetlemek ve kenetli parmakları dize geçirerek oturmak uygun karşılanmaz. Böyle yapanın ve bunu alışkanlık haline getiren kişinin bahtının bağlanacağı ve kısmetinin kesileceğine inanılır (Güldemir, 2008: 43).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde parmakları kenetlemek ve çıtlatmak ile ilgili halk inançları:

- Parmakları kenetlemenin günah olduğuna inanılır (K3, K4, K8, K9, K24).
- Parmaklarını kenetleyen kişinin rızkının bağlandığına inanılır (K3, K4, K13, K16, K20, K29, K49, K50, K52, K54, K57, K85, K94).
- Parmaklarını kenetleyen kişinin kısmetini bağladığına inanılır. Ancak parmaklarını kenetleyen kişi başparmağını çevirirse bundan etkilenmeyeceğine inanılır (K12).
- Parmakları kenetlemenin şeytanın gücünün işareti olduğuna, kenetleyen kişiyi şeytanın ele geçirdiğine inanılır (K6, K8, K9).
- Parmakları çıtlatmanın mekruh olduğuna bu nedenle abdestliyken parmakları çıtlatmamak gerektiğine inanılır (K6, K22).
- Parmakları şeytan çıtlattırırmış. Parmaklarını çıtlatan kişinin şeytanı sevindirdiğine, bu nedenle parmakların çıtlatılmaması gerektiğine inanılır (K8, K15, K20).
- Parmakları namazda çıtlatmamak gerekir. Şeytanın çıtlattığına inanılır (K15, K20).
- Camide parmak çıtlatmanın günah olduğuna inanılır (K10).
- Parmaklar çıtlatılırsa bunu insanların duymaması gerektiğine inanılır (K9).
- Parmaklarını çıtlatanların parmaklarının büyüyeceğine ve genişleyeceğine inanılır (K56, K57).

1.4.8. Değerlendirme

Düziçi yöresinde saç ya da tırnağın ortalığa atılması hoş karşılanmaz. Bunların etrafında birtakım büyüsel nitelikli inanışlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, ortalığa atılan saçın üzerine basılırsa saçların dökületeceğine inanılır ya da ortalığa atılan saçın şeytanın ayağına dolanacağına, onun da baş ağrısı yapacağına inanılır. Düşen dişlerinde ortalığa atılmaması gerekir. Çocuklar dişlerini toprağa atarken "Al kuzu dişimi, ver it dişimi" derlerse çıkacak dişlerin sağlam olacağına inanılır. Söylenen bu tekerleme ile büyüsel özlü bir işlem gerçekleştirilir ve sağlam bir dişin çıkması için bu tekerlemenin önemli olduğuna inanılır.

Benzer şekilde kesilen tırnaklar tepelenen yere atılmaz. Öbür dünyada kesilen tırnaklardan da sual olacağına inanılır.

Yörede, vücuttaki değişikliklere ya da vücuttaki organların şekline bakılarak bazı durumlarla ya da gelecekle ilgili tahminlerde bulunulur. Örneğin, sağ göz seğirirse

uzaktan bir gelenin olacağına, sol göz seğirirse gözyaşının olacağına inanılır. Göz dalarsa misafir geleceğine inanılır. Gözü dalan kişinin uzun yola gideceğine, yüzü kızaran kişinin dedikodusunun yapıldığına inanılır. Eli ayağı büyük olan kişilerin daha merhametli olduğuna inanılır.

Yörede, bazı vücut özellikleri ya da vücuttaki bazı eksiklikler, bu özelliklere sahip kişiler hakkında, kaşları ayrık olanın zengin olacağı, eli ayağı büyük olanın merhametli olduğu, ayağı düztaban olanın uğursuz olduğu ya da boyu kısa olanın fitne olduğu gibi çeşitli yargılara sebep olmuştur. Bunun yanı sıra mavi ya da renkli gözlü kişiler de tehlikeli bulunmuş, onların nazarından ya da bakışlarıyla verecekleri zarardan korkulmuştur.

Yörede, kolları bağlamak yapılmaması gereken bir davranış olarak görülmüştür. Kolları bağlamak, kısmetin bağlanmasına, fakirliğe işaret sayılmıştır. Bu inanışta şekilsel olarak, kolların kapalı durması ile Allah'tan gelecek kısmete kendini kapatmak arasında bir ilgi kurulmuştur.

1.5. Uğurlu ve Uğursuz Sayılan Durumlarla İlgili Halk İnançları

Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesneler, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir. Uğurlu olanları yeğlemek, uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerektir (Boratav, 1973: 115).

1.5.1. Uğurlu Sayılan Durumlar

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kars çevresinde kadınlar bir işe başlayacakları zaman üzerlerine dışarıdan gelenler olursa, o gün işlerinin gidişine göre gelen kimseleri uğurlu veya uğursuz şeklinde sınarlar. Kadınlar, el örgüsü örerken, oda kapısından içeri giren kadının ayağı uğurlu ise, işlemin veya örgünün çabuk biteceğine inanırlar. Erzurum'da ise, ayağı yeğin kimselerin işe başladıklarında eve uğramaları temenni edilir. Böyle birinin eve uğraması ile işin çabuk biteceği sanılır (Kalafat, 2006: 98).

Ağrı, Bayburt ve Kars çevresinde, kız evinden haber vermeden, gizlice bir eşya alıp götürmek uğurla ilgili bir inançtır. Oğlan tarafı bu eşyayı uğur getirir inancı ile kız evinden çalar. Bu kızın evindeki bereketin, oğlan tarafına gizlice taşınması ile ilgili bir inancın izleridir (Kalafat, 2006: 83).

Erzincan'da gelinin geldiği evde bolluk olur, hayvanlar ikiz doğurursa (çiftler yavrularsa) gelinin ayağının iyi geldiğine; aksi olursa ayağının uğursuz olduğuna inanılır (Küçük, 1987: 252).

Tire'de uğurun, şansın, iyi bir kaderin kimi insanları daha hayatın başlangıcında yakaladığı düşünülür ve bunun ömür boyu süreceği umulur. Zar içinde doğan çocuklar doğuştan uğurlu kabul edilir ve büyüdüklerinde zengin olacaklarına inanılır. Birinin başına kuş pislemesi kötü gibi görünse de uğurlu olarak değerlendirilir ve "Başına devlet kuşu konacak" denir. O kişinin o gün iyi bir haber alacağı, beklemediği bir işin olacağı inanılır (Aydınoğlu, 2005: 28-29).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde uğurlu sayılan durumlarla ilgili halk inançları:

- Eve ilk taşınırken ocaklığında kurban kesip dağıtmanın uğur getireceğine inanılır (K6, K8, K9, K20).
- Çakmak taşıyla yakılan ateşin uğurlu olduğuna inanılır (K30).
- Kırlangıç yuva yaptığı yere ertesi yıl gelip yine yuva yaparsa bunun uğur getireceğine inanılır (K6, K13, K21, K26, K48).
- Uğur böceği kime konarsa o kişiye uğur getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K29, K34, K57, K58, K59, K60, K67, K80, K83, K84).
- Kartal, doğan gibi alıcı kuşların uğur getirdiğine inanılır (K6, K16, K24, K26, K29, K30).
- Bir işe perşembe günü başlamak gerektiğine, perşembenin uğurlu gün olduğuna inanılır (K6, K7, K8, K9, K10, K12, K14, K17, K22, K30, K85).
- Tüfeğin rengi kömürle siyahlaştırılırsa avın uğurlu geçeceğine inanılır (K6).
- Cam, bardak ya da ayna kırılmasının uğur getireceğine inanılır (K8, K9, K10, K15, K24, K27, K29, K57, K59, K60, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K80).

- Çatlayıp kırılmayan cam ya da bardak uğur getirsin diye kırılır (K6, K7, K8, K10, K20, K27, K28).
- İlk gelen müşteri uğurluysa günün alışveriş bakımından iyi geçeceğine, uğursuzsa iyi geçmeyeceğine inanılır (K4, K6, K41, K48).
- Siftah parasının uğurlu olduğuna inanılır, çeneye sürülür (K41, K48).
- Bazı renklerin uğur getirdiğine inanılır (K57).
- 3, 5, 7, 12, 40 sayılarının uğurlu olduğuna inanılır (K4).

1.5.2. Uğursuz Sayılan Durumlar

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bartın'da yeni gelinin üzerinin yanmasının, yırtılmasının iyi olmayacağı, uğursuz sayılacağı inancı hâkimdir (Abdulkadiroğlu, 1987b: 196).

Erzincan'da nişanlıların düğününden önce veya düğün anında her iki taraftan bir kimsenin ölümü düğünün uğursuzluğuna bağlanır (Küçük, 1987: 252).

Erzincan'da konuşma sırasında yılandan söz etmek uğursuz sayılır. Yılandan söz eden kimseyi o anda bir düşmanın andığı, ona bir tuzak kurulmakta olduğu kabul edilir (Küçük, 1987: 245).

Baskil-Elazığ'da, evde siyah bir kedi beslemenin o eve uğursuzluk getireceği söylenir. Bir kişinin önünden bir yılan geçerse, o kişinin uğursuz bir olayla karşılaşacağı da söylenir (Kıyak, 2005: 52-53).

Tire'de birçok kuş cinsi uğursuz olarak anılır. İlk akla gelen ölüm habercisi sayılan baykuş ve kargadır. "Ev üstüne uğursuzluk getirecek diye kırlangıcın yuva yapmasına ve evde güvercin beslemeye de izin verilmez. Kümes hayvanlarından olan tavuk öttüğü vakit uğursuz sayılır ve hemen kesilir (Aydınoğlu, 2005: 28-29).

Siirt'te kurumamış bir dut ağacını kesen kişinin başına, kısa süre içinde bela geleceğine inanılır. Çünkü dut ağacının sebil olduğu inancı vardır. Bu ağacın bulunduğu yerden gelip geçenlerin, bundan çekinmeden istifade etmesi, kesilmesine engel olarak görülmüştür. Siirt'te uğur ve uğursuzluk ile ilgili inançlardan biri "iğreme" adı verilen, bir insanın başka birinin malına istemeden zarar vermesi ve sonra bu zararı ödemeye çalışması sonucu ortaya çıkar. Eğer zararı ödemesi kabul edilirse, mal sahibine bir zarar geleceğine inanılır. Bu yüzdende de mal sahibi, ödemesini kabul etmez (Taşpınar, 2006: 114).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde uğursuz sayılan durumlarla ilgili halk inançları:

- Üzerinden düğme düşen kişinin başına bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K7, K12, K21, K87).
- Üzerinde dikiş dikmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K5, K7, K12, K22, K89, K90).
- Süllüm (merdiven) altından geçmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K16, K17, K20, K24, K29, K62).
- Yolculuğa çıkan kişinin önünden hayvan geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K8, K22).
- Yola çıkan kişinin önünden bir kadının geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K8, K9, K22, K49, K60, K69).
- Bir yere girerken sol ayakla girilirse uğursuzluk geleceğine inanılır (K1, K11).
- Çok gülmenin uğursuzluk getireceğine inanılır. Çok gülünce kötü bir olayla karşılaşmamak için tövbe çekilmesi gerektiğine inanılır (K30, K34, K35, K38).
- Kahveci, yere düşen bardak kırılmasa da onu alıp kullanmaz, kullanırsa uğursuzluk getireceğine inanır (K54).
- Ayağı düztaban olanın uğursuz olduğuna inanılır (K23, K24, K29, K49, K52, K59, K65, K69, K70).
- Ay hali olan kadınların sürüye, süte bakmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K30, K34, K35).
- Gece tırnak kesmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K16, K22, K41, K49, K52, K54, K65, K84).
- Cuma günü öküzle çift sürülmemesi gerektiğine, sürülürse uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K6).
- Arife günü dikiş dikmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K35, K42, K48, K61).

- Akşam vakti komşudan ateş alma veya komşuya ateş vermenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K6, K7, K8, K10, K21, K23, K24, K29, K30, K61, K84).
- Akşam vakti komşuya sac verilmez, komşudan sac alınmaz. Sac siyah renkli olduğu için akşam vakti alınır ya da verilirse bir uğursuzluk getireceğine inanılır (K15, K20, K81, K83, K84).
- Akşam eve don kazanı getirilmez. Getirilirse bir uğursuzluk olacağına inanılır (K30, K34, K37).
- Kefen bezi makasla kesilirse uğursuzluk getireceğine inanılır. Kefen bezi makasla kesilmez, yırtılması gerekir (K5, K7, K20, K34, K49, K54, K55, K85, K89).
- Eşiğe oturulur veya yatılırsa bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K1, K2, K4, K5, K6, K7, K9, K24, K34, K49, K54, K55, K57, K71, K72, K76, K85, K86, K89).
- Ayna kırılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K11, K12, K13, K14, K17, K30).
- Cam ya da bardak kırılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K22, K40).
- Gece aynaya bakmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K2, K3, K16, K22, K30, K58, K60, K84).
- Süpürgenin üstüne oturulursa veya üstünden atlanırsa bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K4, K9, K14, K71, K74, K76, K77, K78, K85, K86, K87).
- Süpürgeyle bir hayvana vurmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K7, K8, K10, K15, K17, K20, K29, K30, K49, K67, K68, K73, K74, K76).
- Ekmek yaparken sac ile ekmek tahtasının arasından geçmenin uğursuzluk getireceğine inanılır. Eğer biri geçmişse tekrar aynı yerden geçirtilir (K4, K54, K58, K59, K61, K62).
- Oklavanın üstünden atlamanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K8, K10).
- Hayvanların ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K57, K88, K94).
- Arka ayağı çarpılı hayvanın uğursuz olduğuna inanılır (K15, K16, K20, K30, K34, K35, K62, K84).
- Siyah bir kedinin veya köpeğin eşiklikten içeriye dikkatle bakmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K13, K21, K77, K78, K80, K85).

- Kedinin yerde ağnamasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K6).
- Köpeğin ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K6, K8, K10, K22, K24, K27, K29, K30, K55, K56, K59, K62, K63).
- Bir kişinin önünden köpeğin geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K13, K20, K34, K36, K37).
- Bir kişinin önünden kara bir köpeğin geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K2, K17).
- Kurdun ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K34, K55, K67, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Atın yelesinin önüne dökülmesinin uğursuzluk olduğuna inanılır (K20, K24, K30, K34, K35, K38).
- Katırın uğursuz bir hayvan olduğuna inanılır (K6, K10, K17, K22, K34, K49).
- Evde tavşan beslemenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K15).
- Tavuğun horoz gibi ötmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır. O tavuğun kesilmesi gerekir (K4).
- Tavuk pisliğine basmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K8, K26, K29, K48).
- Erken öten horozun uğursuzluk getireceğine, o horozun kesilmesi gerektiğine inanılır (K6, K7, K8, K10, K14, K15, K16, K17, K24, K56, K79, K80).
- Evde güvercin beslemenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K24, K36, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K77, K85, K86, K88, K90).
- Karga Azrail'in geldiğini görürmüş. Karganın ötmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K17, K26, K51, K56).
- Baykuşun ötmesinin uğursuzluk getireceğine, öttüğü zaman o evden bir ölü çıkacağına inanılır (K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8, K10, K14, K15, K16, K17, K22, K24, K29, K30, K34, K38, K41, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K67, K68, K70, K71, K72, K74, K78, K85, K90, K94).
- Yarasanın uğursuz bir hayvan olduğuna inanılır (K52).

- Yarasanın evin içine girmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K26, K38, K61).
- Eşek anırmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K30, K48, K51, K57, K69).
- Zakkumun uğursuz bir bitki olduğuna inanılır (K6, K22, K56).
- Yıldız kaymasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K6).
- Gök gürlemesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K16, K57).
- Yumurta kabuğu tepelemenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K17).
- Ava giden kişinin önünden tilki, yılan, kara kedi, boz yılan geçerse uğursuzluk geleceğine inanılır (K4, K6, K9, K10, K18, K66).
- Cuma günü ava çıkılırsa bir uğursuzluk olacağına inanılır (K10, K18, K66).

1.5.3. Değerlendirme

Düziçi halkı, hayvanların, bitkilerin, kişilerin, zamanın ya da davranışların bir kısmını uğurlu ve uğursuz olarak sınıflandırmıştır. Yörede; uğur böceği kime konarsa o kişiye uğur getireceğine inanılır. İlk gelen müşteri uğurluysa günün alışveriş bakımından iyi geçeceğine, uğursuzsa iyi geçmeyeceğine inanılır. Baykuş ötmesinin ise uğursuzluk getireceğine inanılır. Yöre halkı uğursuz olanlardan kaçınma yoluna başvurmuştur. Örneğin, akşam vakti komşudan ateş, sac, don kazanı alınmaz ve bunlar komşuya verilmez, yoksa uğursuzluk getireceğine inanılır. Süpürgeye oturmak, üstünden atlamak, süpürgeyle bir hayvana vurmak uğursuzluk olarak düşünülmüştür. Uğursuz olarak düşünülenler yapılmayarak o uğursuzluğun giderileceğine inanılmıştır.

1.6. Zamanla İlgili Halk İnançları

Takvim, zamanı yıllara, aylara ve günlere göre ayırır. Halk, halk takvimi diye adlandırılan yaygınlık kazanlık bir takvim oluşturmuştur. Günlere iyi ya da kötü özellikler yükler. Günlerin adlandırılması genel takvimde olduğu gibidir. İnsanların yaşama biçimleriyle, coğrafi yapısıyla sınırlayıp şekillendirdiği bir yerel takvim vardır. Günlere yüklenen anlamlar yöreden yöreye, toplumun yaşayışı, inancı, sosyal yapısı, tarihi, ekonomisi ve doğal koşullarına göre yeni ögeler alarak değişir, gelişir (Artun, 2005: 193).

1.6.1. Gün, Ay, Yıl

Gece ve gündüz, tabii, güneşin batması ile doğması arasındaki zaman bölümleridir. Ancak, batı geleneğinden farklı olarak bizde gün, akşam güneşin batmasından başlar: örneğin perşembe günü güneş battıktan sonrası, ertesi gün güneş batmasına kadar cuma sayılır (Boratav, 1973: 161).

Türk inancında kutsal kabul edilen belirli günler vardır. Buna göre haftanın günleriyle ilgili iş yapma veya yapmama; ya da belirli işleri yapma-yapmama yasakları, en eski çağları çağrıştırmaktadır (Ercan, 2006: 77).

Türk inancında, mevsimlerin nasıl olacağı ve değişimleri, yıldızların hareketine göre tayin edilmektedir. Yıldızların hareketine bakılarak havanın sıcak mı, soğuk mu olacağı yönünde tahmin yürütülmektedir (Taner, 1984: 123).

Martın 22'sinden (eski martın dokuzundan) başlayarak bir haftanın günlerinden birini seçip, o gün havanın güzel olup olmadığına göre bütün yılın uğurlu, hayırlı ya da uğursuz, kötü olacağını yorumlama işlemi de baharın ilk günlerinin bir çeşit fal aracı olarak kullanılabileceği inancına dayanır (Boratav, 1973: 56).

Yılın belli mevsimleriyle ilgili kimi inanışlarda aylar canlı varlıklar gibi düşünülmüştür. Bir inanışa göre, nisan gelince sıcağa kavuşup da martla alay eden koca karıya mart kızmış, şubattan bir gün almış; soğuk, fırtına geri gelmiş, koca karı da küstahlığının cezasını bulmuş. Mart içinde havayı yeniden kışa çeviren bir güne "koca karı fırtınası" denmesinin sebebi bu imiş (Boratav, 1973: 56–57).

Anadolu'da yaygın, bir türlü şakaya dönüşmüş eski bir âdet de, eski martın birinde "mart içeri pire dışarı" (ya da "mart bize pire size") sözlerini söyleyerek, evin tozlu eşyasını başkalarının evine doğru silkelemek, ocaktan alınan külleri, önce davranarak, komşunun kapısına yığmaktır; bu işlemin, bütün yıl boyunca evi pireden, tozdan, pislikten koruyacağına inanılır (Boratav, 1973: 57).

Mevsimlerle ilgili çok yaygın bir inanış da sıcakların gelmesini "cemre"lerin düşmesine bağlamaktır. Arapçada kar, köz anlamına gelen bu kelime ile niteliği bilinmeyen, sıcaklığı sağladığına inanılan bir madde düşünülür. İnanışa göre, cemreler birer hafta aralıkla 7 şubatta (=20 şubatta) havaya, 14 (=27) şubatta suya, 21 şubatta (= 5–6 mart) da toprağa düşermiş (Boratav, 1973: 57).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erciş'te pazartesi başlanan işin iyi gideceğine, salı günü ise başlandığında o işin uzayacağına ve güç biteceğine veya salı günü yola çıkılmayacağına, çıkıldığı takdirde kaza olacağına inanılır. Çarşamba günü yorgan kaplayanın hasta olacağına veya çarşambayı perşembeye bağlayan gece banyo yapmanın iyi sayılmayacağına inanılır. Perşembe gecesi tırnak kesilirse malın artacağına inanılır. Cuma akşamı tırnak kesilmeyeceğine, kesenin gözden düşeceğine, kesilecekse cuma günü kesilmesi gerektiğine inanılır. Cuma günü tırnak kesenin malının artacağına inanılır. Cuma günü çamaşır yıkamanın uğursuzluk getireceğine inanılır. Cuma akşamı ev süpürüldükten sonra çıkan çöplerin dışarı dökülmemesi gerektiğine, dökülürse evin bereketinin dışarı atılacağına inanılır (Albayrak, 2006: 100).

Bartın'da cuma ve bayram günlerinde az da olsa yağmur yağarsa uğurlu ve bereketli kabul edilir (Abdulkadiroğlu, 1977b: 209).

Darende ve çevresinde ev yaptıran bir kişi pazar günü işe başlarsa uğurlu sayılır. Cuma günü çalışmak uğurlu sayılmaz. Perşembe akşamları ata ruhlarının aileyi ziyaret ettiğine inanılması nedeniyle perşembe akşamı ata ruhları için yemek daveti verilir (Uslu, 2004: 94).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde gün, ay ve yıl ile ilgili halk inançları:

- Salı gününün sallanacağına, bu nedenle salı günü iş yapılmaması gerektiğine inanılır (K1, K2, K70, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K85).
- Salı günü yola çıkmamak gerektiğine inanılır (K4, K14).
- Salı günü çamaşır yıkanmayacağına inanılır (K12).
- Salı günü tavuk gurka yatırılırsa civciv çıkmayacağına inanılır (K30).
- Çarşamba günü ateş yakılmayacağına, kazan kurulmayacağına inanılır (K14, K22, K84).
- Çarşamba günü çamaşıra gidilmez. Gidilirse çamaşırın yanacağına inanılır (K85).
- Cumartesi günü iş yapılmayacağına inanılır (K70).

- Cumartesi günü yapılan ekmeğin bereketleneceğine inanılır (K80, K83, K84).
- Bir işe perşembe günü başlamak gerektiğine, perşembenin uğurlu gün olduğuna inanılır (K6, K7, K8, K9, K10, K12, K14, K17, K22, K30, K85).
- Çamaşır yıkanacaksa perşembe günü yıkanması gerektiğine inanılır (K4, K10, K12, K17, K34).
- Perşembe günü çamaşır yıkanmayacağına inanılır (K54).
- Perşembe akşamları bulaşıklar yıkamaz. Perşembe akşamları ölülerin evlerine gelip karnını doyurduğuna ve meleklerin o kapları yaladığına inanılır (K62).
- Temizliğin pazartesi ve perşembe günü yapılması gerektiğine inanılır (K16, K20, K30, K34).
- Ekin ekmeye perşembe günü başlamak gerektiğine inanılır (K34, K36).
- Cuma gününün mübarek gün olduğuna inanılır (K15, K16, K22, K52, K57).
- Cuma günü her yerin tertemiz olması gerektiğine inanılır (K56, K57, K42, K51).
- Cuma günü iş yapılmayacağına inanılır (K4, K6, K8, K9, K10, K12, K17, K30, K84, K85).
- Cuma günü namaz vaktine kadar iş yapanların işinin bitmeyeceğine ve meleklerin isyan edeceğine inanılır (K58, K59).
- Cuma günü ev temizlerken ya da temizlik yaparken melekler insanın başını beklermiş. Ancak ezan okununca cuma namazına giderlermiş. Onun için cuma günü ev temizlenecekse öğle namazına kadar bitirilmesi gerektiğine inanılır (K3, K5, K10, K15, K16, K22, K23, K35).
- Cuma günü melekler eve gelirmiş, çamaşır suyu dökülürse melekler zayi olurmuş. Onun için cuma günü çamaşır yıkanmayacağına inanılır (K4, K21, K37, K40, K83, K84, K88).
- Cuma günü ev süpürülürse evin bereketinin gideceğine inanılır (K10, K17, K62, K70).
- Cuma günü ev süpürülmez. Allah evi süpürür, arıtırmış. Süpürmek zorunda kalınırsa süprüntünün atılmaması gerektiğine inanılır (K20, K30).
- Cuma günü işe başlamanın günah olduğuna, bu nedenle cuma günü işe başlanmayacağına inanılır (K10, K15, K16, K28, K30).

- Cuma günü buğday ekilmeyeceğine, fıstık çekmeye başlanmayacağına inanılır (K24, K26, K28, K29, K30, K60).
- Cuma günü öküzle çift sürülmemesi gerektiğine, sürülürse uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K6).
- Cuma günü çift sürülmez. Eğer öküz çifte giderse arkasındaki kişinin Müslüman mı gayrimüslim mi diye dönüp baktığına inanılır (K4).
- Cuma günü tavuk gurka yatırılırsa civcivlerin horoz çıkacağına inanılır (K20, K26, K30).
- Cuma günü ava çıkılırsa bir uğursuzluk olacağına inanılır (K10, K18, K66).
- Cuma günü av avlayan kişinin çocuğunun öleceğine inanılır (K22).
- Cuma günü tırnak kesilmeyeceğine inanılır (K6, K71, K72, K75).
- Cuma namazından çıkana kadar tırnak kesilmez, kesilirse günah işleneceğine inanılır (K14).
- Cuma günü tırnak kesmenin çok sevap olduğuna inanılır (K9, K11, K17, K24, K91, K92).
- Cuma günleri ölüler merdivenin başında hayır beklermiş. Cuma günleri hayır hasenat ölünün hayrına verilir (K69).
- Cuma akşamları ateşe bir parça tereyağı atılırsa kokusunun ruhlara gideceğine inanılır (K9, K11, K12, K61, K80, K81, K85, K90, K91).
- Cuma günü ve bayram günleri mezar ziyareti yapılmazsa ölülerin küstüğüne inanılır (K35, K65, K68).
- Cuma günü ana rahmine düşen kişinin akıllı olacağına inanılır (K30).
- Cuma günü doğan çocuğun rızkının bol olduğuna inanılır (K3, K16, K49).
- Mart ayı kötü (çok yağışlı) gelirse senenin iyi (bol ürün) geleceğine, mart ayı iyi (yağışsız) gelirse senenin kötü geleceğine inanılır (K34, K36, K54, K71, K72, K75).
- 1 Nisan günü birisinin elindeki bir eşya alınırsa o eşyanın alan kişinin olacağına inanılır (K27, K52, K53).
- Haziran ayında doğanların torununun çok olacağına inanılır (K59).
- Ağustos ayının ham ulduran ayı olduğuna inanılır (K54).
- Eylül ayında doğanların bağırsak sorunu yaşayacağına inanılır (K58).

1.6.2. Sabah Vakti, Akşam Vakti

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da sabah erken kalkanın rızkının bol olacağına inanılır. Sabah sağ tarafından kalkan için o gün uğurlu, işleri normal; sol tarafından kalkan için uğursuzdur, işleri ters gider (Küçük, 1987: 244).

Erzincan'da gece tırnak kesmek, traş olmak, ıslık çalmak, sakız çiğnemek iyi değildir. Gece ıslık çalan cinleri başına toplamış olur ve cin çarpmasına uğrar. Gece sakız çiğneyen ölü eti çiğnemiş olur. Gece dışarıya ateş, kül, çöp atmak, kaynar su dökmek iyi değildir, uğursuzluğa sebep olur (Küçük, 1987: 244).

Tire'de gece evden kara bir şey (kömür, kazan vs.), acı bir yiyecek (soğan, sarımsak, biber vs.) verilmez, verilirse acı haber duyulur, bunlar eve alınırsa acı haber alınır. Geceleyin verilen yoğurt, süt gibi beyaz renkli yiyeceklerin üzerine yeşil yaprak konur, uğuru kaçmasın diye (Aydınoğlu, 2005: 107).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde sabah ve akşam vakti ile ilgili halk inançları:

Sabah Vakti

- Sabah erken kalkmanın sevap olduğuna inanılır (K2, K15, K16, K20).
- Sabah namazından sonra yatmayanların rızkının bol olacağına inanılır (K2, K15, K20, K24).
- "Sabah kapısı açık gerek, akşam kapısı örtük gerek." Evin kapısı sabah ezanıyla açılırsa bereketin bol olacağına inanılır (K1, K4, K83, K84).
- Sabahın şerri akşamın hayrından iyidir. Bir iş yapılacaksa sabah yapmanın daha iyi olacağına inanılır (K1, K3, K5, K10, K13, K38, K41, K49, K54, K70, K79, K80, K83, K87).
- Sabah erkenden evin etrafı sulanırsa meleklerin geleceğine inanılır (K30).

Akşam Vakti

- İkindiden sonra tavuğun gurk bastırılmayacağına inanılır (K51, K70).

- Hava bulutluyken dağda ateş yakılırsa çıkan alevin renginden akşamın olup olmadığının anlaşılacağına inanılır (K4, K10).
- Yer mühürlenmeden yatakların serilmesi gerektiğine inanılır (K30, K34, K50, K51, K79, K80, K81, K83, K84).
- Gün batarken iş yapanın "gözünde bir görükür olduğuna" yani başına bir felaket açacağına inanılır (K30, K34).
- Gün batarken uyuyan kişinin ömrünün kısalacağına inanılır (K4, K30, K34, K57, K58, K77, K78, K84).
- Gün batarken herkesin evinde olması gerektiğine inanılır (K54).
- Tan kararırken evinde bulunmayanların üstünde üzerlik yoksa onları "sam" denilen şeytanların çarpacağına inanılır (K6).
- Akşam saç ve tırnak kesmenin ömrü kısalttığına inanılır (K34).
- Gece saç taranmaz, taranırsa bir kuş dökülen saçları götürüp yuva yapar. Bu da saçını tarayan kişinin başını ağrıtır (K12).
- Gece saç taranırsa tarayan kişinin uzağa düşeceğine inanılır. Özellikle kız çocuklarına gece saç taratılmaz (K2, K28).
- Gece ıslık çalınırsa etrafa şeytan dolacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K10, K22, K48, K64, K69, K74, K75).
- Akşam vakti ev aksa dahi loğlanmaz, sabah loğlanır. Eğer ev akşam loğlanırsa bir felaket olacağına ya da kötü bir haberin geleceğine inanılır (K1, K2, K15).
- Akşam çamaşır serilmez, ayın çamaşırı yıprattığına inanılır (K54).
- Gece sofra bezinin silkelenmeyeceğine inanılır (K4, K27, K28).
- Gece, kapının önünün süpürülmeyeceğine inanılır (K30).
- Akşam namazından sonra kümesten yumurta alınmayacağına, alan kişinin tavukkarası olacağına inanılır (K1, K2, K4, K8, K9, K10, K70, K80, K81, K83, K84).
- Gece evden dışarıya yumurta verilmemesi gerektiğine inanılır (K6, K9, K10, K68).
- Gece komşuya süt, yoğurt verilmemesi gerektiğine, verilirse ineğin delireceğine inanılır (K3).
- Akşam vakti evden dışarıya süt, yoğurt gibi hayvansal gıda verilmeyeceğine, verilirse içine kömür atmak gerektiğine, böyle yapılmazsa

süt veren hayvana nazar değeceğine, bir zarar geleceğine inanılır (K1, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K67, K68, K84, K85).

- Akşam komşuya un, bulgur, süt gibi yiyecekler verilmez, verilirse rızkın eksik olacağına inanılır (K34).
- Güneş battıktan sonra komşuya somak ekşisinin verilmeyeceğine inanılır (K51).
- Gün battıktan sonra soğan verilmez, verilirse inek ya da davarın öleceğine inanılır (K51, K52, K85).
- Gün battıktan sonra tuz verilmeyeceğine inanılır (K50, K52, K53).
- Gece evden dışarıya ateş veya köz verilmez, verilirse bunun uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K4, K6, K7, K8, K10, K48, K85).
- Akşam vakti komşuya sac verilmez, komşudan sac alınmaz. Sac siyah renkli olduğu için akşam vakti alınır ya da verilirse bir uğursuzluk getireceğine inanılır (K15, K20, K81, K83, K84).
- Akşam eve don kazanı getirilmez. Getirilirse bir uğursuzluk olacağına inanılır (K30, K34, K37).

1.6.3. Değerlendirme

Düziçi halkı, bazı günleri uğurlu veya uğursuz olarak nitelendirmiştir. Günlere ait bu özelliklerden dolayı, bazı işler bazı günlerde yapılmaz. Örneğin, salı gününün sallanacağı düşünülür, bu nedenle salı günü iş yapılmaz. Çarşamba günü ateş yakılmaz, kazan kurulmaz, çamaşır yıkanmaz, yıkanırsa çamaşırın yanacağı düşünülür. Perşembe ise uğurlu bir gündür. Bir işe başlanacaksa perşembe günü başlamak gerekir. Cuma günü mübarek bir gündür. Cuma günü belli zaman dilimlerinde iş yapmamak gerekir.

Sabah ve akşam vakitlerinde, bazı işlerin yapılması, bazı işlerin yapılmaması gerekir. Örneğin, sabah erken kalkıp işe koyulmak gerekir. Böylece evden hayır ve bereket eksik olmaz. Akşam vakti bazı işlerin yapılmaması gerekir. Akşam saç ve tırnak kesilmez. Kesenin ömrünün kısalacağına inanılır. Akşam ev aksa dahi loğlanmaz, eğer akşam dam loğlanırsa kötü bir haberin geleceğine inanılır. Akşam karanlığında yapılan işlerin bazı kazalara yol açma ihtimali fazladır. Akşam evin damını loğlayan kişi, damdan düşebilir ya da akşam tırnak kesen kişi, kestiği tırnağı fark etmeden etrafa, belki yiyeceklerin içine sıçratabilir. Tırnağın pis olmasından dolayı bu durum hiç hoş

olmayacaktır. Bunun gibi hoş olmayan bazı davranışların yapılmasını önlemek için büyüsel nitelikli bazı yaptırımlar uygulanmıştır.

1.7. Büyüsel Halk İnançları

1.7.1. Büyü

İyi ve kötü sonuç almak için tabiat ögelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin topuna birden büyü diyoruz. Bu anlamı ile kelimenin kavramı genişlemiş oluyor; deyim Fransızca'daki magic kelimesinin bilim dilindeki kullanışını karşılıyor. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır: Bir kimseyi sevdiğinden soğutmak, düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan "kötü büyü", bir kişide karısına karşı sevgi uyandırmak veya evine bağlılık sağlamak için yapılan "olumlu büyü" (muhabbet tılsımı) gibi (Boratav, 1973: 128).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde büyü en çok nişanlı genç kız ve erkeği ayırmak için yapılmıştır. Bu işlemi gerçekleştirmek için, genç kız hamama götürülerek, kızın saçından bir tel alınır. Bir kâğıda Cin Suresinin 17. ayeti (Bu ayet reşata ayeti olarak adlandırılmaktadır.) yazılarak kâğıt üçgen seklinde katlanır ve kızın saç teli ile sarılır. Sonra bu kâğıt, bal mumuna batırılmış bir bezle bağlanır ve kızın evinin eşiğinin veya imkân bulunursa ocağının altına gömülür. Bu şekilde her iki ailenin arasında huzursuzluk çıkacağına, kız ile oğlanın ayrılacağına, kızın hasta olacağına, oğlanın kızı sevmeyeceğine, ondan tiksineceğine inanılır (Güldemir, 2008: 47).

Erzincan'da menfi olarak yapılan büyü, sihir, tılsım şu durumlar için yapılır; Düşmanlık, kıskançlık dolayısıyla eşlerin arasını açmak, bir kızın kısmetini bağlamak veya istemediği birisine varmasını sağlamak, erkeklik uzvunu bağlamak, bir düşmanı yenmek, mağdur duruma düşürmek veya süründürmek. Müsbet olarak şu hususlar için yapılır: Çeşitli hastalıklardan (sara, sıtma, cin çarpması, baş-diş ağrıları) kurtulmak; arası iyi olmayan iki eşin veya kimsenin arasını düzeltmek, yırtıcı hayvan (kurt) ağzını bağlamak, baht açmak, aşk ve muhabbet sağlamak, çalınan eşyayı bulup çıkarmak, sütü az olan loğusanın sütünü arttırmak, çocuğu olmayanı çocuk sahibi yapmak, çok ağlayan çocukları susturmak ve göz değmesini (nazar) önlemek (Küçük, 1987: 247).

Tekirdağ'da hastalık ve ölüm büyüsü için 41 toplu iğne sabuna batırılarak okunur. Sabun kuyuya atılır. Sabun eridikçe büyü yapılan erir. Sabun tamamen eriyince ölür. Sabun kuyudan çıkarılmalıdır. Her yönden kişinin kötülüğü istenirse kilit büyüsü yapılır. Kilit okunarak kilitlenir kuyuya atılır. Bu kilit bulunmadan büyü bozulmaz. Aşk büyüsü için kırmızıbiber fırına atılır. Biber yandıkça, büyü yapılan aşkla yanar (Artun, 2008: 306).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde büyü ile ilgili halk inançları:

- Cinle evlenen kişilerin büyü yaptığına inanılır (K6).
- Büyünün kötü niyetler için yapıldığına inanılır (K8, K9, K56, K57).
- Büyü yapanların insanı tos top edeceğine, yatalak edeceğine hatta öldüreceğine inanılır (K6, K9, K10, K28, K34, K35).
- Beğenilen bir kızı almak için ya da beğenilen biriyle evlenmek için büyü yapıldığına inanılır (K8, K9, K10).
- Evlenen kızla erkek ev olamasın diye büyü yapıldığına inanılır (K10).
- Domuz yağından büyü yapıldığına inanılır (K16).
- Yılan kabuğu, hasta etmek için ya da birisini kocasından ayırmak için yazdırılıp gizlice evin eşiğine gömülürse büyünün tutacağına inanılır (K30).
- Yarasa horoz sesi duyulmayacak bir yerde kemiğinden ayrılana kadar haşlanır. Haşlanan kemik bir kızın kemiğine değdirilir. Kemiği değdiren kişiye o kızın gönlünün düşeceğine inanılır (K4).
- Bir davar kaybolduğunda bir bıçağın ağzı açılır, dua okunur. 3 kere bıçağın ağzına üflenir. Bıçağın ağzı kapatılır. Bıçak, tuz torbasının içine konur. Buna "kurt ağzı bağlamak" denir. Kaybolan hayvan ne zaman bulunursa bıçak o zaman açılır, daha önce açılmaz. Bıçağın kayıp hayvanı koruduğuna, artık o hayvanı kurdun yiyemeyeceğine inanılır (K1, K4, K7, K24, K29, K49, K54, K73, K74, K76, K88, K90, K91, K92).
- Sevdiği kızın başkasıyla evlenmesini istemeyen kişi 40 boğum ayrık otunu bulup sevdiği kızın yastığının altına koyarsa dileğinin gerçek olacağına inanılır (K41).

- Sevdiği kızın kendisine gönlünün düşmesini isteyen kişi 40 boğum ayrık otunu bulup sevgilisi ekmek yaparken ekmek tahtasının altına atarsa dileğinin gerçekleşeceğine inanılır (K7, K34, K37).
- 40 tane püsküllü ot toplayıp yastığının altına koyan kişinin para bulacağına inanılır (K41).

1.7.2. Fal

Falı, özel teknikleri, gereçleri ve uzmanları olan "yorumlama bilgisi" diye tanımlayabiliriz. Kişi kendi geleceğini, yakınlarından birinin sağlık durumunu, uzakta olan birinin halini öğrenme, çaldırdığı veya yitirdiği değerli bir nesneyi bulma kaygısı gibi önemli hallerde, kendi imkânları ile elde edemediği bilgiyi sağlamak için falcıya (bakıcıya) başvurur (Boratav, 1973: 122).

Bu anlamı ile "fal" (bakıcılık) lar, tekniklerine, uzmanlıklarının niteliklerine, kullanılan gereçlere ya da yorumlanması beklenen olaylara göre çeşitli biçimlerde kümelenebilirler (Boratav, 1973: 122).

Kahve falında, falına baktırmak isteyen kimse kahvesini içtikten sonra fincanı ters kapayıp soğumasını bekler. Fincanın dibinde telvenin gösterdiği şekilleri bakıcı yorumlar (Boratav, 1973: 125).

Kırgız-Kazaklarda ve Özbeklerde yaygın fallardan biri "kumalak" denilen faldır. Kumalak falı için kırk bir taş yahut kırk tane nohut, fasulye yahut kırk bir tane koyun tezeği kullanılır. Kırgızlar koyun tezeğini tercih ederler. Bu fal şöyle açılır: kırk bir adet taş yahut başka bir şey gelişigüzel üçe ayrılır. Birinci kısma giren taşlar dörder dörder ayrılıp kalan taşlar sağa konulur. Burası "sağ omuz"dur. İkinci kısma giren taşlar yine böyle ayrılır, kalanları sağ omuzun sol yanına konur ki bu "baş"tır. Üçüncü kısımdaki taşlar da böylece ayrılır kalanı "baş"ın sol yanına konulur, bu "sol omuz"dur (İnan, 2006: 157).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da çay içinde çay otları varsa bu misafir, mektup, tel vs. geleceğine işaret sayılır. Otların şekline göre gelecek olanın uzun-kısa, kadın-erkek olacağı; bardağın içindeki durumuna göre de uzak, yakın veya gelmek üzere olduğu belirtilir (Küçük, 1987: 247-248).

Erzincan'da bir bakır tas içinde suya falcı bir şeyler okur, üfler. Falcı, suyun içinde niyet edilen şeyi görüyormuş gibi, tastaki suya bakarak konuşur. Bir başka uygulama da şu şekildedir: Kara bir tavuk kesilerek kanı tastaki suya akıtılır ve su içerisinde kanın aldığı şekle göre olmuş veya olacak söylenir (Küçük, 1987: 248).

Çukurova Yörüklerinde kaybolan eşya için kol okunur, kol büzülürse kaybolan eşyaların bulunacağına inanılır. Buna kol karşılamak denir (Artun, 2008: 62).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde fal ile ilgili halk inançları:

- Hocaların fala bakarak gaipten haber verdiğine inanılır (K6).
- Ele bakılarak, kahve fincanına bakılarak ve taş atılarak fala bakılacağına inanılır (K6, K8, K9, K10).
- "Falım fal olasın, olursan bana gelesin, olmayasın el olasın" denilerek kol falına bakılır. Kol falıyla, bir işin olup olmayacağı veya kayıp bir eşya ya da hayvanın bulunup bulunmayacağı öğrenilmeye çalışılır (K4, K6, K8, K10, K18, K19, K62).
- "Falcağazım fal olasın, Fadıma Anamın eli olasın, olursan arşın arşın gelesin, doğruysan karış karış uzayasın, yanlışsan kısalasın" denilerek bir işin durumu ya da kayıp bir eşya için kol falına bakılır (K9, K26, K27, K28).
- Yeni yetişen gençler taş toplayıp sırayla sağ ve sol omuzlarından atarlar. Atarken "Sağ omzun hakkı kız mı alacam, sol omzun hakkı dul mu alacam" derler. Taş, sağ omuzda biterse kızla, sol omuzda biterse dulla evleneceklerine inanırlar (K4, K10, K18).
- Cennete mi cehenneme mi gideceğim diye bohça çiçeğine (papatyaya) fala bakılır (K9, K26).
- Barbunya ile fala bakılacağına inanılır (K10).
- Fala bakıp geleceği gördüğünü söyleyenlerin çok büyük günah işlediğine inanılır (K9, K11, K16, K49, K56, K57).

1.7.2.1. Kahve Falı

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de fala bakan kişi öncelikle, fincanın dibindeki telvenin aldığı şekle bakar. Açıklık varsa "Hanene ay doğmuş", "Sıkıntını bir kenara atmışsın", "Feraha çıkacaksın" denir. Yok telve fincanın dibinde aynen duruyorsa "İçine sıkıntı çökmüş" yorumu yapılır. Kahvenin telvesinde bir tümseklik olmuşsa "Yüreğin hop etmiş" yani "Bir duruma heyecanlanmış" şeklinde tabir edilir (Aydınoğlu, 2005: 35).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kahve falı ile ilgili halk inançları:

- Kahve falında horoz şekli çıkan kişinin yakınlarında hamile biri varsa erkek çocuğunun olacağına, genç kızı varsa kızına düğürcü geleceğine inanılır (K16).
- Kahve falında deve şekli çıkan kişinin ferahlığa kavuşacağına ya da Hac'a gideceğine inanılır (K16).
- Kahve falında deve şekli çıkan kişinin bir devlet işinin olacağına inanılır (K28).
- Kahve falında şelale çıkan kişinin aydınlığa çıkacağına inanılır (K16).
- Kahve falında yılan ya da aslan görülen kişinin bir düşmanının olduğuna inanılır (K16, K28).
- Kahve falında balık görülen kişinin bir kısmetinin olacağına inanılır (K16, K28).
- Kahve falında ağaç görülürse o fala bakılmaz. Falın çok güzel olduğuna, bakılırsa özelliğinin gideceğine inanılır (K16).
- Kahve falında çam ağacı görülen kişinin bir dileğinin kabul olacağına inanılır (K28).
- Kahve falında yol görülen kişinin bir yola gideceğine inanılır (K28).
- Kahve falında at görülen kişinin bir kısmetinin olacağına inanılır (K16).
- Kahve falında kuş görülen kişinin bir haber alacağına inanılır (K28).
- Kahve falında köpek görülen kişinin biriyle bir tartışmasının olacağına inanılır (K28).

- Kahve falında kaplumbağa görülen kişiye muska yapıldığına inanılır (K28).

1.7.3. Muska

Muska, Arapça'da yazılı şey anlamına gelen nusha kelimesinin halk ağzında bozulmuş biçimidir; hastalıkları sağaltma ya da düşmandan gelebilecek kötülükler, görünmez kazalar vb. gibi herhangi bir zararı önleme amacı ile üstte taşınan yazılı kâğıda denir (Boratav, 1973: 145).

Muskalar bir kâğıda yazılır. Eskiden, kâğıt yerine deriye de yazılırdı, deri dayanaklı olduğu için. Eskiyip yırtılmasını, yazıların silinmesini önlemek için muskayı muşambaya sarıp deriden veya madenden bir zarf içine yerleştirirler; çocukların omuzlarına, büyüklerin boynuna asarlar. En çok görülen biçimleri üçgendir (Boratav, 1973: 146).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde muska içerisine genellikle, Kur'ân-ı Kerim'in ayetlerinden Ayet'el Kürsi, Felak, Nas ve nazar ayeti olarak kabul edilen Kalem suresinin 52. ayeti yazılmaktadır. Hazırlanan muska üçgen seklinde dürülerek, görünmeyen bir yere asılır ve hiç çıkartılmaz. Bu şekilde, fayda bulunacağına inanılmaktadır (Güldemir, 2008: 74).

Bartın'da hastalık, şirinlik, kurşun işlememesi, düşmanlık gibi sebeplerle bol bol muska yazılır. Sabuna okunarak iğneler batırılır. Bu sabunu kuyuya atarlar. Sabun kuyuda eriyinceye kadar okunan kişinin öleceğine inanılır. Buna "İğneli Sabun" derler. Bir başka şekilde, domuz yağını merdiven, kapı, eşik gibi yerlere okuyarak sürerler. O evde geçimsizlik olur ve ev dağılırmış. İlaç yani büyünün bozulması için değirmen çarkında su alıp oraları yıkarlar. Güherçile = Eriyen tuz atılmış su ile de aynı yıkama yapılabilir (Abdulkadiroğlu, 1987b: 206-207).

Erzincan'da muska kaza, bela, felaketten korumak, korunmak için de yapılır. Üzerinde muska bulunan kimsenin bütün felaketlerden korunacağına, güçlü kuvvetli olacağına da inanılır. Delikanlılık çağında olan bir kimsenin pazılarının kuvvetli olması, kötülüklere karşı korunması için pazılarına pazıbent bağlanır (Küçük, 1987: 247).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde muska ile ilgili halk inançları:

- Büyü kötü niyetle yapılır, muska hem iyi hem kötü niyetle yazılır (K1, K2, K3, K4, K8, K9, K19, K45, K46).
- Hemen her şey için muska yazılacağına inanılır (K8).
- Muskanın barut, hayvan pisliği, karaçalı tohumu ve karaçalı ağacının parçaları ile yapıldığına inanılır (K4, K10).
- Muskanın kâğıda, kartona, oduna, ağaç kabuğuna, hayvan derisine, yumurtaya ve sabuna yazılabileceğine inanılır (K8, K9, K10, K66).
- Muskanın koruyucu gücünün olduğuna inanılır (K5, K10, K24, K56, K57).
- Uğraklanan (cinlenen) insanlara muska yazdırılırsa iyileşeceklerine inanılır (K8, K9, K10).
- Uğraklanan kişilere bir kamışa ismini söyletmeye çalışırlar, ancak cinler söylemelerine engel olurmuş, uğraşılıp sonunda söyletilir. Bir kâğıda uğraklanan kişinin ismi yazılır, kamışın içine konur, kamış ateşlenir. Böylece uğraklanan kişinin iyi olacağına inanılır (K8).
- Eve, verimli hayvanlara, bebeklere, yakışıklı gençlere, güzel kızlara nazar muskası takılırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K4, K5, K8, K9, K10, K24, K55, K56, K57, K58, K59).
- Geçinemeyen karı koca için muhabbet muskası yazdırılırsa aralarının düzeleceğine inanılır (K8, K9, K10, K28, K35, K48).
- Çocuklarını evlendiremeyenler muska yazdırırlarsa çocuklarının evleneceğine inanılır (K8, K9, K10, K16, K19).
- İnek kuruyup süt sağdırmayınca hocaya 7 tane köz attırılıp közler tepelenirse ineğin yeniden sütleneceğine inanılır (K9).
- Buzağısını emzirmeyen ineğe muska yazdırılırsa ineğin emzireceğine inanılır (K4, K6, K9, K10, K55, K60).
- Ekini domuz yemesin diye muska yazılırsa orak vurana kadar o ekine domuzun yaklaşmayacağına inanılır (K10).
- Ağrıyan dişe metal değmemiş ise diş muskası yazdırılır ve dişin iyileşeceğine inanılır (K3, K4, K10, K12, K48, K51).

- Sıtma olanlar için sıtma muskası yazdırılır. Muska suyun içine atılıp bekletilir, hastaya o sudan içirilirse hastalığın iyileşeceğine inanılır (K8, K9, K10, K62).
- Sara hastalarına muska yazdırılırsa hastalığın iyileşeceğine inanılır (K10, K45, K61, K62).
- Karı kocayı ayırmak için domuz muskası yaptırılır (K24).
- Güvercin pisliği bir bezin içine konup elbisenin iç tarafından kişinin üzerine takılırsa kişide muska varsa o muskanın bozulacağına inanılır (K2).
- Bir kıza muska yapılmışsa leylek pisliği muska şeklinde kızın üzerine asılır ya da ateşte yakılırsa muskanın etkisinin gideceğine inanılır (K1).

1.7.4. Değerlendirme

Yörede büyünün genellikle kötü niyetlerle yapıldığı, muskanın ise hem iyi hem de kötü niyetlerle yapıldığını söyleyebiliriz.

Düziçi'nde hamile bir kadının çocuğunun cinsiyetini belirlemek için kurban kellesinden fala bakılır. Kurban kellesi, hamile bir kadına niyetlenerek ayrılır, kellenin etli çıkması durumunda hamile kadının çocuğunun kız olacağına, etsiz çıkması durumunda hamile kadının çocuğunun erkek olacağına inanılır. Eski Türklerin, hayvanların kürek kemiğinden fala baktıklarını düşündüğümüzde, bu inanışta eski Türk yaşantısının izlerinin bulunduğunu söyleyebiliriz.

Düziçi yöresinde ateşin çeşitli durumları ile ilgili yorumlar yapılır. Örneğin, ateşin alevi yeşil olursa ve ateşten ses çıkarsa birisinin dedikodu yaptığına inanılır. Ateşten kimin üstüne bir çıngı sıçrarsa ona nikâh düşeceği düşünülür. Bu inanışlarda "ateş kültü" izlerinin bulunduğunu söyleyebiliriz.

Yörede, kayıp bir eşyanın bulunup bulunmayacağını ya da bir işin olup olmayacağını öğrenmek için "kol falı" adı verilen bir fala bakılmaktadır. Bunların yanı sıra papatya çiçeğinden fala bakılmaktadır. Ayrıca yörede yeni yetişen gençlerin eğlenmek için bir fala baktıklarını söyleyebiliriz. Gençler, bir miktar taşı toplayıp sırasıyla sağ ve sol omuzlarından atarlar, atarken de "Sağ omzun hakkı kız mı alacam, sol omuzun hakkı dul mu alacam" şeklinde bir tekerleme söylerler, buna göre ellerindeki taş sağ omuzda biterse kızla, sol omuzda biterse dul bir kadınla evleneceklerine inanırlar.

1.8. Giyim-Kuşamla İlgili Halk İnançları

1.8.1. Giyim-Kuşam

Kıyafetler, kıyafetlerin bırakılması ve kıyafetlerin giyilmesi toplumumuzda pek çok inanmanın meydana gelmesine sebep olmuştur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da yeni elbise cuma günü giyilir. Sûre-i Inşirah okunur. Böyle yapılırsa hem geç eskir hem de zekâtı olmazmış. Pantolonun sağ paçası, gömlek ve ceketin sağ kolu önceden giyilir. Pantolon giyerken bir yere yaslanmalıdır. Aksi halde dengesi bozulacağı için giyenin işleri alt üst olurmuş (Abdulkadiroğlu, 1987a: 174).

Erzincan'da yeni alınan ve ilk defa giyilen elbise, giyen tarafından önce çiğnenilip, eskisi çöplüğe denildikten sonra giyilmelidir. Yeni elbiseyi bu şartlarda giyenin ömrü uzun olur ve daha çok elbise eskitir (Küçük, 1987: 245).

Tire'de ters giyilen kıyafetlerin o günü ya da işleri olumsuz yönde etkileyeceğine inanılır ve kıyafetlerini ters giyen kişiye "işlerin kötü gider, üstündekileri düz giy" denir. Kıyafetlerini düzeltmezse attığı her adım için eskiye göre bir akçe ödemelidir (Aydınoğlu, 2005: 104-105).

Erzincan'da evde top halinde kesilmemiş beyaz bez saklamak iyi değildir. Bu bez kesilmeden saklanırsa devamlı ölü bekler (Küçük, 1987: 253).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde giyim-kuşam ile ilgili halk inançları:

- Besmelesiz bırakılan kıyafetleri cinlerin giydiğine inanılır (K2, K3, K8, K9, K12, K15, K16, K17, K20, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Besmelesiz bırakılan kıyafetleri cinlerin 40 defa giydiğine inanılır (K58, K60).
- Besmelesiz bırakılan kıyafetlere cinlerin işediğine inanılır (K8).
- Elbise, çorap, ayakkabı giyilirken önce sağ ayakla giyilmesi gerektiğine inanılır (K6, K8, K12, K19, K66).

- Serilen çamaşır kurusa da kurumasa da akşam toplanır. Toplanmazsa gece cinlerin giyeceğine inanılır (K7, K20, K21, K23, K24, K25, K26, K29, K30, K48, K58, K59).
- Çocuklar iç çamaşırlarını ters giyip sirke giderlerse sihirbazın yaptığı sihrin tutmayacağına inanırlar (K14).
- Düğünlerde sinsinden sonra güreş yapılır. Bir kadın köncğini ters giyerse o kadının oğlunun güreşte yıkılmayacağına inanılır (K1, K4, K10, K84).
- Atletini ters giyen kişiye nazar değmeyeceğine inanılır (K25, K30, K31, K64).
- Atletini ya da bir kıyafetini ters giyen kişinin işinin ters gideceğine inanılır (K8, K7, K12, K15, K16, K17, K20, K30, K67, K70, K75, K85, K86).
- Atletini ya da bir kıyafetini ters giyen kişinin kısmetinin kesileceğine inanılır (K24, K34, K42, K51).
- Atleti ya da bir elbiseyi ters giyen kişinin öleceğine inanılır (K9, K27, K28, K48).
- Üzerinden çıkardığı kıyafetleri ters şekilde bırakan kişinin, işlerinin ters gideceğine inanılır (K12, K14, K15, K16, K17, K28, K30, K59, K80, K86).
- Bir kıyafet ağzı aşağı düşerse (yakası aşağıya gelecek şekilde konursa) bir ölüm olacağına inanılır (K16).
- Ölülerin kıyafetleri içe doğru katlandığı için kıyafetlerin içe doğru katlanmaması gerekir (K1, K54, K61, K80, K81, K83, K84, K89).
- Terlik ya da ayakkabısı ters dönen kişinin öleceğine inanılır (K1, K4, K7, K9, K10, K12, K14, K15, K16, K17, K20, K30, K34, K77, K78, K79, K80, K90, K92).
- Ayakkabısı ters dönen kişinin rızkının eksik olacağına inanılır (K54).
- Ayakkabısı üst üste gelen kişinin yolculuk yapacağına inanılır (K54).
- Üzerinden düğme düşen kişinin başına bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K7, K12, K21, K87).
- Kefen bezinin helal edildikten sonra başkasının cenazesinde kullanılabileceğine inanılır (K6, K9, K12, K14, K22, K30, K35, K59, K67, K85, K86, K87, K88).
- Kefen bezi ödünç verilebilir ancak aynı gün içinde geri alınması gerektiğine inanılır (K24).

- Kefen bezinin helal parayla alınması gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K15, K16, K20, K30, K34, K70, K85).
- Kefeni bezini aldıktan sonra birkaç yerinden dikip kaldırmak gerekir (K8).
- Kefen bezi önceden alınırsa her sene zekâtını vermek gerekir. Ayrıca her yıl bir kere kefene sarılmak gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K12, K14, K15, K16, K20, K22, K30, K34, K58, K61, K77, K83, K85, K86).
- Kefen bezini önceden alan kişinin ömrünün uzadığına inanılır (K41).
- Kefen bezi haram para ile alınırsa mezarda o kefenin ölünün üzerinden çıkacağına inanılır (K30).
- Çocuğun bezi dikenli ağaçlara asılmaz asılırsa çocuğun uykusunun kaçacağına inanılır (K15, K16, K30, K31, K34).
- Çocuğun bezi çok önemlidir. Serilen bez hiç kimseye toplatılmaz. Toplatılırsa çocukta bir hastalık olacağına ya da kötü niyetli birinin büyü yapmakta kullanacağına inanılır (K30, K35, K37).
- Evliyaların eski kıyafetler giydiğine, saçlarının sakallarının birbirine karıştığına inanılır (K6).

1.8.2. Değerlendirme

Yöredeki giyim kuşamla ilgili inançlarda, özellikle kıyafetlerin ters bırakılması ya da ters giyilmesi karşımıza çıkıyor. Kıyafetlerin ters bırakılmasında büyüsel bir nitelik görmekteyiz. Atletini ya da kıyafetini ters bırakan ya da ters giyen kişinin işlerinin ters gideceği, öleceği, kısmetinin kesileceği gibi inançların yanı sıra atletini ters giyen kişiye nazar değmeyeceği, oğlu güreşte yenilen kadının köncğini ters giyerse oğlunun talihinin ters dönüp güreşte yeneceğine dair inançlar da söz konusudur. Verdiğimiz ilk inanç örneklerinde, kıyafetlerin ters bırakılması terslikleri getirirken verdiğimiz diğer inanç örneklerinde kıyafetlerin ters giyilmesi birtakım olumlu durumları sağlamaktadır.

Yörede, kefen bezi ile ilgili inançların yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Bu inançlarda İslamiyet'in etkisini görmekteyiz. Kefen bezinin helal parayla alınması gerektiği, her sene kefen bezine sarılıp zekâtını vermek gerektiği, kefen bezi haram parayla alınırsa mezarda ölünün üzerinden çıkacağı gibi inançları örnek olarak belirtebiliriz.

1.9. Ev ve Ev Eşyaları ile İlgili Halk İnançları

1.9.1. Ev

Ev, insanların sadece dış etkenlerden korunmasına yarayan bir barınak olmayıp, aynı zamanda onların tehlikeli kabul ettikleri birtakım gizli güçlerden korunmaları için de bir sığınaktır (Örnek, 1966: 113).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Elazığ'da, yeni yapılan evin temeline kurban kanı, eski ayakkabı, tuz, boncuktaşı, nal atılırmış. Tuz, ocakta aşın eksik olmaması, para bolluk olması; nal, pabuç ve boncuk ise, nazara karşı korunmak inancı ile atılırmış (Kalafat, 2006: 82–83).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ev ile ilgili halk inançları:

- Bir evin temeli atılırken hayırlı olsun diye kurban kesilir (K1, K2, K3, K8, K17, K24, K25, K26, K31).
- Nazar değmesin diye evin temeli atılırken temele karaçalı konur (K60, K65, K80).
- Eski veya haraba bir ev ziyarete dönmüşse "Bizim ev de böyle uzun ömürlü olsun" diye o evden taş alınıp kendi evinin temeline konulabilir (K30).
- Yeni bir eve taşınırken ev hayırlı gelsin diye davar kesilir, Yasin okutulur (K2, K2, K3, K9, K16, K17, K20, K24, K25, K56).
- Yeni bir ev yaptırıldığında ya da alındığında ihtiyacı olan kişilere yardım edilir (K56).
- Gelin kaynanasının evinden ayrılınca evin ilk ateşini kaynanası veya kayınbabası yakar (K8, K9, K10, K15, K17, K20, K30, K34, K37, K40, K43, K85).
- Yeni bir eve taşınıldığında ilk ateşi yaşlı birine yaktırmak gerektiğine inanılır (K54).
- Yeni bir eve taşınıldığında taze bir odun bulunup yakılırsa evin daha hayırlı olacağına inanılır (K7).

- Yeni bir ev alındığında evin kapısında yumurta kırılırsa eve bereket geleceğine inanılır (K27, K28).

1.9.2. Eşik

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da iki eşik arasına ve eşik üzerine oturmak uğursuzluk getirir, oturanın rızkı kesilir; cin ve peri çarpmasına uğrar (Küçük, 1987: 244).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde eşik ile ilgili halk inançları:

- Eşiğin kutsal olduğuna inanılır (K4).
- Eşikten sağ ayakla girilirse evin bereketinin artacağına inanılır (K4, K7, K17, K88, K90, K92, K93).
- Eşikten dua ile girmenin evin bereketini arttıracağına inanılır (K7, K30, K37, K40, K41, K44).
- Eşiklikten girerken besmele çekilmesi gerektiğine inanılır (K2, K34, K75, K76, K80, K88).
- Eşikten girerken besmele çekilirse şeytanın belinin kırılacağına ve eve yaklaşamayacağına inanılır (K16).
- Eşiğe oturulur veya yatılırsa bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K1, K2, K4, K5, K6, K7, K9, K24, K34, K49, K54, K55, K57, K71, K72, K76, K85, K86, K89).
- Eşikliğe oturulmaz, eşiklikte banyo yapılmaz, cin çarpar (K2, K6, K17, K20).
- Eşikliğe oturulursa kısmetin bağlanacağına inanılır (K15, K17, K73, K74, K75, K76).
- Eşikliğe oturulmaz, eşiklikte meleklerin beklediğine inanılır (30).
- Eşikliğe yatılmaz, yatanın üzerinden cinin atlayacağına inanılır (K6, K10, K18).
- Eşikte ayakta durulmaz, karşıdan gelen kişi kötü bakarsa nazar değeceğine inanılır (K16).

- Eşikliğe işenirse, cin çarpacağına inanılır (K6, K22).
- Eşikliğin önüne ekmek kırığı veya çöp dökülmez, dökülürse cin çarpacağına inanılır (K1, K2, K65, K77).
- Eşikliğe süpürge konulmaması gerektiğine inanılır (K41).
- Eşiklikten melek de girer şeytan da girer. Şeytanların evden eşya çalmak için eşiklikten girdiğine inanılır (K6, K8, K10, K19).

1.9.3. Ayna

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de kırılan ayna uğursuzluktur. Aynayı kıran kişinin 40 yıl işlerinin kötü gideceğine inanır (Aydınoğlu, 2005: 105).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ayna ile ilgili halk inançları:

- Aynaya bakarken salâvat getirilir. Hangi dine mensup olduğu bilinmeyen bir kişinin üzerinden ayna çıkarsa acaba aynaya bakıp salâvat getirdi mi diye o kişinin cenaze namazının kılınabileceğine inanılır (K1, K2, K4, K5, K6, K9, K10, K17, K34, K40, K54, K56, K60, K85, K94).
- Erkeklerin cebinde ayna taşımasının sünnet olduğuna inanılır (K30, K54, K69, K71, K72, K73, K74, K75, K90, K91).
- Her evde bir ayna bulunması gerektiğine inanılır (K8).
- Gelin taşınırken uğur getirsin diye atların alnına ayna takılır (K4, K6, K9, K14, K17).
- Ayna kırılmasının uğur getireceğine inanılır (K9, K15, K27).
- Ayna kırılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K11, K12, K13, K14, K17, K30).
- Ayna kıran kızın 7 yıl evlenemeyeceğine inanılır (K59).
- Ayna durduk yere çatlarsa bakanda nazar olduğuna inanılır (K57).
- Aynaya çok bakmamak gerektiğine inanılır (K56).
- Hamile kadın aynaya bakarsa çocuğunun akraz olacağına inanılır (K15).

- Havale geçiren çocuklara ayna tutulur. Çocuk aynada kendini görünce hastalığının iyileşeceğine inanılır (K4).
- Kuran-ı Kerim okunan salonda aynanın üzerine bez örtülmesi gerektiğine inanılır (K13, K16, K27, K28, K30, K77).
- Gece aynaya bakmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K2, K3, K16, K22, K30, K58, K60, K84).
- Gece aynaya bakan kişinin gurbete gideceğine inanılır (K20).
- Gece aynaya bakan kişiyi cin çarpacağına inanılır (K59).
- Gece aynaya bakan kişinin ömrünün kısaldığına inanılır (K34).

1.9.4. Bıçak

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de bıçak elden ele verilmez, yoksa kavga çıkar. Verilmesi gerekirse üstüne tükürülür veya yere bırakılır, sonra alınır. Bıçak düşerse ve dik gelirse kötü haber sayılır, hemen düzeltilir (Aydınoğlu, 2005: 106).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde bıçak ile ilgili halk inançları:

- Bir davar kaybolduğunda bir bıçağın ağzı açılır, dua okunur. 3 kere bıçağın ağzına üflenir. Bıçağın ağzı kapatılır. Bıçak, tuz torbasının içine konur. Buna "kurt ağzı bağlamak" denir. Kaybolan hayvan ne zaman bulunursa bıçak o zaman açılır, daha önce açılmaz. Bıçağın kayıp hayvanı koruduğuna, artık o hayvanı kurdun yiyemeyeceğine inanılır (K1, K4, K7, K24, K29, K49, K54, K73, K74, K76, K88, K90, K91, K92).
- Sürüden bir hayvan kaybolduğunda veya sürüye kurt basmasın diye akşam bir bıçak okunur, dışarıya asılır. Buna "kurt ağzı bağlamak" denir. Kurt eğer bir sürüden 40 hayvanı boğup öldürürse kendisi de ölürmüş (K6, K17).
- Bıçak elden ele verilmez. Birisine bıçak verilecekse bıçak bir yere bırakılır, alacak kişi oradan alır, elden alırsa o iki kişinin kavga edeceğine inanılır (K27, K30, K34, K56, K57, K84).

- Bıçak ve makasın ağzı açık bırakılmaz. Açık kalırsa şeytanın ilişeceğine inanılır (K49).
- Kurban kesilecek bıçakların okunması gerektiğine inanılır (K22, K24).
- Kesilen hayvanın üzerine bıçak konursa daha çabuk can vereceğine inanılır (K30, K34, K35, K36, K54, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Ölü bekletileceği zaman, sıcak havalarda ceset şişmesin diye üzerine bıçak, makas gibi bir metal koymak gerekir (K3, K4, K5, K9, K11, K12, K20, K55, K85, K90, K92, K93).

1.9.5. Makas

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde makasın çiviye askılığa vb. yerlere asılmamasına son derece dikkat edilir. Çünkü çiviye asılan makasın ağzı açık kalır. Bu takdirde ev üyelerinden birisini kefeninin kesileceğine inanılır. Bu inanç "ağzı açık kalan makas kefen istermiş" şeklinde ifade edilmektedir. Bu sebeple makas, çekmece gibi kapalı yerlere konulur (Güldemir, 2008: 44).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde makas ile ilgili halk inançları:

- Makas elden ele verilmez, verilirse kavga çıkacağına inanılır (K42, K58, K59).
- Ağzı açık kalan makası ters çevirmek gerekir. Makasın ağzı açık kalırsa evde kavga çıkacağına inanılır (K7, K20, K30, K34, K37, K79).
- Ucu açık kalan makas kefen biçermiş. Makasın ucu açık bırakılmaz, bırakılırsa bir cenaze olacağına inanılır (K52, K65, K66, K84).

1.9.6. İğne

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Silifke ve çevresinde ailenin ölen fertleri arife günü ya da bayramda evi gezmeye gelirlermiş. Bu yüzden evde arife günü mil ve iğneyle uğraşılmaz. Örgü

örülmez, yırtık dikilmez. Eğer bunlar yapılırsa ölmüş akrabalarının etine iğne ya da mil batarmış (Aptekin, 2007: 70).

Van Erciş'te lohusa kadın, yakasına takılan iğne sayesinde alkarasından korunur (Albayrak, 2006: 33).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde iğne ile ilgili halk inançları:

- Komşuya delikli iğne verilecekse iplik takılarak verilir. İğneyi ipliksiz alan kişinin fakirleşeceğine inanılır. Ancak iplik düğümlenmez. Düğümlenip verilirse veren kişinin ölümünün çabuk olacağına inanılır (K30, K84).
- Sevilen birine delikli iğne verilecekse iplik takılıp verilir. Ancak ipin ucu düğümlenmez, düğümlenirse öbür dünyada o kişiyle görüşülemeyeceğine inanılır (K2, K15, K30, K34, K58, K59, K77).
- İmam nikâhında damat kıyafetine çengel iğne takmaz, takarsa kızla oğlanın ev olamayacağına, bağlanacaklarına inanılır (K6).
- İğne ortalığa atılmaz, üzerine basılırsa eve kötülük geleceğine inanılır (K56, K57).

1.9.7. Süpürge

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de ev içinde ve dışında pislik, kir, çöp gibi şeyleri atmak, temizlemek için kullanılan bir araç olması, süpürgede temizleyici ve koruyucu bir nitelik olduğu inancını yaratmıştır. Buna bağlı olarak süpürge üstüne basılmaz, oturulmaz; oturan, basan kel olur (Aydınoğlu, 2005: 106).

Erzincan'da bir kimseye süpürge ile vurmak iyi değildir. Süpürge ile vurulanın ömrü kısalır, şayet süpürge ile vurulmuşsa, ömrü kısalmasın diye, süpürgeden bir çöp kırılması gerekir (Küçük, 1987: 245).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde süpürge ile ilgili halk inançları:

- Süpürgenin kutsal olduğuna, süpürgenin üstüne oturmanın günah olduğuna inanılır (K4, K10, K17, K37).
- Süpürgenin üstüne oturulursa veya üstünden atlanırsa bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K4, K9, K14, K71, K74, K76, K77, K78, K85, K86, K87).
- Süpürgenin üstünden atlanmaz, atlayan kişinin rızkının bağlanacağına inanılır (K16).
- Süpürgenin üstünden atlayan hamile kadının doğumunun zor olacağına inanılır (K68).
- Süpürgenin üstüne oturan kadının ikiz doğuracağına inanılır (K9, K27, K28, K37).
- Süpürgeye oturan kızın evden kaçacağına inanılır (K34, K63, K67, K68).
- Süpürgenin üstüne oturan kişinin kızının kaçacağına inanılır (K77).
- Kız istemeye gidenler niyetleri anlaşılsın diye süpürgenin üstüne oturur (K7, K10, K15, K30, K34, K50, K51, K54, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K85).
- Görücüye gidenler süpürgeyi fark ettirmeden yere atar. Kız süpürgeyi kaldırıp bir yere koyarsa o kız istenir, kaldırmazsa o kız istenmez (K85).
- Süpürge görülünce kaldırılıp bir yere konulması gerekir. Şeytanın işeyip süpürgenin üstüne sıçratacağına inanılır. (K34).
- Süpürgeyi yolağın ağzına koymamak gerekir. Süpürgeyi kapının arkasına saklamak gerektiğine inanılır (K10, K14, K17).
- Süpürgeyle dövülen çocuğun rızkının az olacağına inanılır (K4, K24, K11, K28, K30, K54, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Süpürgeyle bir hayvana vurmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K7, K8, K10, K15, K17, K20, K29, K30, K49, K67, K68, K73, K74, K76).
- Birinin üzerine süpürge değdirilirse, o kişinin sıtırasının döküldüğüne, sıtırasının olmayacağına inanılır (K8, K24, K65, K69, K87, K92).
- Süpürge süpürülürken birinin üzerine toz toprak değdirilirse o adamın hatırının değerinin olmadığına, süprüntü sayıldığına inanılır (K6).
- Süpürgenin süpürdüğü yerde cin, şeytan olmayacağına inanılır (K4, K6, K8, K10).

- Akşamları ev süpürülürse evin bereketinin süpürüldüğüne inanılır. Ancak çıkan zibil kapı arkasına konursa bunun bereketin kaçmasına engel olacağına inanılır (K8, K17, K84).
- Küçük bir çocuk evi süpürürse misafir geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K10, K14, K20, K24, K29, K37, K54, K85, K86, K89, K93, K94).
- Süpürgenin üstüne tuz konursa misafirin çabuk gideceğine inanılır (K27, K41, K42, K68, K77).

1.9.8. Oklava

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bartın'da oklava elde iken üzerinden atlamazlar. Atlayanın karnı ağrırmış (Abdulkadiroğlu, 1987b: 196).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde oklava ile ilgili halk inançları:

- Oklavayla birine vurmanın günah olduğuna inanılır (K9, K54).
- Oklava ile çocuğa vurulmaz, vurulursa rızkının dar olacağına inanılır (K7, K28, K30, K31, K37, K64, K77).
- Oklavanın üstünden atlamanın günah olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K23, K24, K30, K34, K49, K54, K61, K62, K67, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K77, K78, K85).
- Çocuklar oklavayı ata biner gibi bacak aralarına alırlarsa cinleneceklerine inanılır (K25, K38, K39, K43, K59).

1.9.9. Sac ve Sacayağı

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Sacayağı saygı gösterilmesi gereken bir araçtır. Ocakta üstü boş bırakılmaz. Bırakılırsa uğursuzluk olurmuş. Sacayağı yalnız demirden yapılır, başka madenlerden yapılan bir sacayağı kullanılmaz, ona değer verilmez (Eyüboğlu, 1974: 106-108).

Darende ve çevresinde yufka pişirilen sacın ateşe bakan tarafına tebeşirle çarpı işareti yapılır (Uslu, 2004: 95).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde sac ve sacayağı ile ilgili halk inançları:

- Sacı kim kurduysa onun kaldırması gerektiğine inanılır (K61).
- Saca çarpı atılarak kaldırılırsa üzerine dökülen unu şeytanın yalamayacağına inanılır (K58, K59).
- Sac kaldırılırken dilenen dileğin gerçekleşeceğine inanılır (K51).
- Sacı duvara asmak gerektiğine inanılır (K61).
- Sac ve sacayağı ortalıkta bırakılırsa cinlerin yemek pişireceğine inanılır (K1, K27, K28, K30, K34, K49, K54, K61, K62, K77, K78).
- Sacayağı kurulu kalırsa "Benim üstüme bir kazan çatsalar da cenaze suyu kızsa" dermiş. Onun için sacayağı kurulu bırakılmaz (K30, K34, K55, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K80, K81, K88, K89).
- Sacayağını kurulu bırakan genç kızın düğününün kurulu kalacağına inanılır. Yani bir huzursuzluk çıkar, düğün yarıda kalır (K2, K13, K21, K59).
- Sacayağını ayakları kıbleye gelecek şekilde asmanın günah olduğuna inanılır (K9, K15, K17, K30).
- Sacayağı komşuya verilmez. Veren kişinin geliniyle oğlu arasında bir huzursuzluk çıkacağına inanılır (K30).
- Bir evin bolluk, bereketini kendi evine çekmek için o evin sacayağı, kazan veya kibriti çalınır (K1, K2, K3, K4, K17, K44, K45, K61).

1.9.10. Diğer Ev Eşyaları

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Yerde, üstü yazılı bir kâğıt görüldüğü zaman, ekmek gibi, kaldırılıp çiğnenmeyecek bir yere konmalıdır, çünkü her yazılı kâğıtta Allah'ın adını meydana getiren harfler vardır (Boratav, 1973: 79).

Bolvadin ve çevresinde sabun kalıbının elden ele verilmemesine dikkat edilir. Eğer sabunun elden ele verilmesi gerekiyorsa, sabun veren kişinin elinin üstüyle

vermesi, alan kişinin de elinin üstüyle alması gerekir. Bunun nedeni ise, sabun acıdır. Acı olan bir şey ise acılık (sıkıntı, üzüntü, keder) getirir (Güldemir, 2008: 42).

Tire'de eskiden şimdiki gibi karyolalar olmadığından yer yatakları kullanılmaktaydı. Günümüzde yer yatakları, çoğunlukla misafir geldiğinde yataklar yetmediğinde kullanılmaktadır. Yer yatağı serilmeden altı süpürülmelidir yoksa yatanı şeytan çarpar. Yatağın dikişli yeri ayak ucuna gelmelidir, baş tarafa gelirse "yatanın kefeni dikilir" denir (Aydınoğlu, 2005: 105).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde diğer ev eşyaları ile ilgili halk inançları:

- Sofranın üstünden geçilmez. Mecbur kalınıp geçilirse bismillah demek gerekir (K2, K3, K9, K11, K37, K38, K49).
- Sofra bezi tepelenmeyen yere çırpılır, yıkanınca temiz bir yere serilir (K30).
- Sofra bezi köpeğin önüne çırpılmaz, çırpılırsa evin rızkının gideceğine inanılır (K30).
- Ekmek yaparken sac ile ekmek tahtasının arasından geçmenin uğursuzluk getireceğine inanılır. Eğer biri geçmişse tekrar aynı yerden geçirtilir (K4, K54, K58, K59, K61, K62).
- Ekmek yaparken sac ile ekmek tahtasının arasından geçenin ömrünün kısa olacağına inanılır (K34, K55).
- Ekmek tahtasının üzerinden atlanmayacağına inanılır (K25, K58, K59).
- Ekmek tahtasını ayakları kıbleye gelecek şekilde asmanın günah olduğuna inanılır (K2, K3, K9, K11, K15, K61, K77, K78).
- Ekmek yapılırken serilen sergiye basmanın günah olduğuna inanılır (K2, K3, K17, K23, K30, K49, K54, K58, K59, K62).
- Eleği yerde bırakmanın günah olduğuna inanılır (K30).
- Elek asılırken ağzı duvara gelecek şekilde asılır. Ağzı duvara gelmezse buğdayın bereketinin kaçacağına inanılır (K30, K57, K58).
- Sütle süzek arasından geçmenin günah olduğuna inanılır (K14, K15, K30, K49, K54, K59, K61, K62, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Tahta kaşık komşuya verilirse fakirlik olacağına inanılır (K30).

- Bütün hastalıkların açık kaplara indiğine onun için tencere, sürahi vb. kapların ağzının kapatılması gerektiğine inanılır (K58, K59).
- Evde huzursuzluk olduğunda, dul bir kadına bir miktar tuz ve sabun verilirse huzursuzluğun gideceğine inanılır (K30).
- Kabın kalayı vardır, sabun da insanın kalayıdır. Sabunun kutsal olduğuna inanılır (K6).
- Sabun komşuya elden ele verilirse bunun fakirlik getireceğine inanılır (K34, K35, K54).
- Yastığın üstüne oturan kızın evden kaçacağına inanılır (K34).
- Yastık üzerine oturulmaz. Oturan kişiye "Kanlı mısın sen" denilir. Oturan kişinin katil olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K17, K34).

1.9.11. Yitik Eşya

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de kaybolan bir eşya "İsmail İsmail" ya da "Bu gün cumartesi bu gün cumartesi" denilerek aranır. Başka bir yolsa; kaybolan bir eşya bulunana kadar bir çembere düğüm atmak veya çemberin 3 köşesini "şeytanın sidiği bağlasın, şeytan benden korksun, kaybettiğimizi versin" denilerek düğümlemektir (Aydınoğlu, 2005: 105).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yitik eşya ile ilgili halk inançları:

- Kaybolan bir eşyayı cinin, şeytanın sakladığına inanılır (K1, K2, K4, K10, K14, K15, K16, K17, K24, K29, K71, K72, K75, K85).
- Kayıp bir eşyayı cinin aldığına inanılır. Besmele çekilirse cinin geri getireceğine inanılır (K9, K34).
- Ufak bir eşya kaybolduğunda iki taş alınır. Taşların arasına hafifçe tükürülür. İki taş birbirine yapıştırılır. Eşya bulunana kadar taşlar açılmaz. Bununla cinin bağlandığına inanılır (K4, K10, K18, K19, K15, K21, K24).

- Bir eşya kaybolduğunda hocalara suya baktırılırsa kayıp eşyanın yerinin öğrenileceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K14, K17, K25, K64, K65, K88, K90, K91, K92).
- Bir eşya kaybolduğu zaman hocaya gidilir, çalan kişinin sidikliği bağlatılır. Sidikliği bağlatılan kişinin idrarını yapamayıp öleceğine inanılır (K1, K4, K6, K8, K17, K22, K90).
- Bir eşya kaybolduğunda yere yukardan taş bırakılır. Taşların çoğunluğu hangi yöne gitmişse kayıp eşyanın o tarafta olduğuna inanılır (K4).
- Bir eşya kaybolduğunda tuvalette düşünülürse yerinin hatırlanacağına inanılır (K17).
- Helal parayla alınan bir eşyanın geri sahibinin olacağına inanılır (K10).
- Kaybolan eşyanın hayırlı bir eşya olmadığına inanılır (K56).

1.9.12. Değerlendirme

Düziçi'nde yeni bir evin temeli atılırken ya da yeni bir eve taşınırken kurban kesildiğini görmekteyiz. Bunda eski Türk inançlarındaki kanlı kurbanın izlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, kurban keserken hayırlı olsun dileğiyle kesilmesini ise İslamiyet'in etkisine bağlayabiliriz. Yeni bir evin temeli atıldığında ya da yeni bir eve taşınıldığında İslamiyet'in etkisiyle Mevlit okutulduğunu görmekteyiz.

Yörede eşik kutsal kabul edilmektedir. Eşiğe oturulmaz, eşikte yatılmaz, eşikte bulaşık yıkanmaz. Bu inanışlarda eski Türk inançlarındaki çadır iyesi ile ilgili inanışların izlerinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Yörede, eşikten besmele ile girmek gerektiğine inanılır. Bu bakımdan ise İslamiyet etkisinin bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bıçak, makas, iğne ile ilgili inanışlarda Eski Türk inançlarındaki "demir kültü"nün izleri bulunmaktadır.

Yörede, oklava, sac ve sacayağı üzerine oluşan inanışlarda, yöre halkının bu ev eşyalarını günlük yaşamlarında çokça kullanmasının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra sacayağı ile ilgili inanışlarda "demir kültü"nün izlerini görmekteyiz. Ancak sacayağı kaldırılırken ayakları kıbleye gelecek şekilde kaldırılmaz. Aynı şekilde ekmek tahtası da ayakları kıbleye gelecek şekilde kaldırılmaz. Bunda ise İslamiyet'in etkisi bulunmaktadır.

Yörede kayıp bir eşyayı cin ya da şeytanın sakladığına inanılır. Kayıp eşyayı bulmak için büyüsel birtakım yöntemlere başvurulur. Bunlardan biri cinin

bağlanmasıdır. Bir eşya kaybolduğunda iki taş alınır. Taşların arasına hafifçe tükürülür, taşlar birbirine yapıştırılır. Eşya bulunana kadar taşlar açılmaz. Böylece cinin bağlandığına inanılır. Bu inanışta, "taş kültü"nün izlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Yine kayıp bir eşya için hocalara suya baktırılmaktadır. Bunda da "su kültü"nün izlerine rastlamaktayız.

1.10. Sağlıkla İlgili Halk İnançları

Halkın olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne "halk hekimliği" diyoruz (Boratav, 1973: 149).

Bu açıdan "hastalık" deyimi de alıştığımızdan geniş bir anlam kapsar. Bununla sadece kişinin sağlık durumundaki aksaklıkları değil, kısırlıktan tutun da nazar değmesi gibi insanlardan gelebilecek kötü etkilere ve tabiat dışı varlıkların (cinler, periler vb.) sebep olabilecekleri sakatlıklara kadar türlü bozuklukları anlamak gerekir (Boratav, 1973: 149).

Halk hekimliği veya geleneksel tıp, ilk insanın tabiat olayları karşısında takındıkları tavırlar ve münasebet şekillerinden doğmuştur. Burada sihir ve büyünün önemli rolü olduğu görülür. Dini inançların ve büyünün önem kazandığı bu toplumlarda sağlık ve hastalık da insan bedenine yabancı unsurların girmesi ve onların yaptıkları kötülükler ile açıklanırdı. İnsanların bunlardan korunmak için düşündükleri çareler, halk tıbbının temellerini oluşturmuştur. Diyebiliriz ki geleneksel toplumlarda, hastalık ve sağlık hakkındaki düşünceler, halk kültürünün bir parçası olarak doğmuştur (Artun, 2005: 181).

Türkiye halk hekimliğinde, sağaltma işlemi irvasa yoluyla, parpılama yoluyla, dinsel yolla, bitki, hayvan ve maden kökenli emlerle yapılmaktadır. İrvasa, doğrudan vücutla ilgili olmayan, hastayı etkileme amacı güden sağaltmadır. Parpılama yoluyla yapılan sağaltmalarda ise, hastaların vücutları çizilir, delinir, dağlanır, kesilir ya da vücutlarına değnekle vurulur (Artun, 2005: 183–185).

Halk hekimliği Kazaklarda halk arasında "kocakarı ilacı" tabir edilen tedavi şekilleri de vardır. Şöyle ki: "uşuk" (uçuk) adı verilen bazı kabarcıklı hastalığı, ocağın üç tarafından üç cimtik kül alarak hastaya doğru üflemek suretiyle tedavi uygularlar. Buna "uşuktav" yani, uçuklamak denir. Birde bazı vücut kırgınlıkları (halsizliklerde) bir kazan suyun içerisine karangif ya da ardıç ağacının yaprakları konularak bazen ılık,

bazen da biraz soğuk halde, açık bir yere hastayı oturtur ve suyu saplı bir tasla alarak, hastanın her tarafına oldukça kuvvetli bir şekilde çarparlar, sonra evin dışından bir kez dolaştırarak, evin içerisine getirip, üzerine kalınca şeyler örterek üzerine kırbaç, yular, köstek kayışı, kemer vb. konulur. Hasta iyice terleyip, iyileşir. Bu tür tedaviye "suvmen sogıv " yani, (Su ile vurmak) denir (Altay, 1998: 220).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde itdirseğinin geçmesi için kişi, yüzü yukarı yatırılıp gözünün üzerine tülbent, onun üzerine de bir ekmek parçası konulur. Bir köpek çağırılır ve o ekmek o köpeğe aldırılır. Eğer köpek ekmeği yerse, itdirseğinin çabucak iyileşeceğine inanılır. Bolvadin ve çevresinde elde, yüzde, sırt ve boyunda çıkan siğili tedavi için en yaygın uygulama Siğil Tekkesi'ne gitmektir. Bolvadin'de bulunan Sarı Baltalı Seyyid Osman Dede Tekke'sine gidilerek toprağında bir miktar alınır. Biraz su ile çamur hale getirilerek üç gün boyunca siğil üzerine sürülür. Dördüncü gün çamurdan bir parmak alınır, evin kapısının arkasına sürülür. Bu şekilde siğilin geçeceğine inanılmaktadır. Ayrıca siğilin etrafından bir ip bağlanarak, birkaç gün bu şekilde durulursa siğilin geçeceğine inanılmaktadır (Güldemir, 2008: 71-72).

Erciş'te Arabî aybaşlarında, yani ayın gökyüzünde görüldüğü ilk çarşamba aksamı, hiç kullanılmamış bir süpürge ile siğil, eller aya doğru tutulmak üzere üç-dört defa süpürülür. Bu arada bazı dualar okunur. Aya şikâyet edilir, salâvat çekilir. Aynı durum ikinci ve üçüncü çarşamba aksamları da tekrarlanır (Albayrak, 2006: 92).

Silifke'de sarılığa yakalanan kişinin yemeğinin içine kurutulmuş köpek gübresi konur. Bunu haberi olmadan hastaya yedirirler. Böylece hastanın sarılıktan kurtulacağına inanılır. Hastanın bilinçli, ya da bilinçsiz olarak idrarı alınıp bir içeceğin içerisine konur. Hastanın bunu içince hastalığın iyileşeceği düşünülür. Sakızlık ağacının taze dalları kırılıp, çay gibi kaynatılarak içilince sarılığın geçeceğine inanılır (Alptekin, 2007: 108-109).

Silifke'de yılancık hastalığını iyileştirmede yılancık taşı önemli bir yer tutar. Bu taşlar genellikle hacılar tarafından kutsal yerlerden getirilmiştir. Bu taşlar biri dişi, biri erkek olmak üzere iki tanedir. Hastalığa yakalanan kişinin ağrıyan yerinin üzerine taşları karşılıklı yapıştırırlar. Eğer taşlar yapışırsa hastalık iyileşecek, yapışmazsa hastalık iyileşmeyecektir. Taşlar yapıştıktan sonra kişinin üzerine bir seccade örtülür vücudu bacak, kalça, sırt ve omuzlarından kör bıçakla dörde bölünür. Aynı işlemi

hastayı ters çevirip tekrar yaparlar. Hasta evden çıkarken ocaktan aldıkları külle bir miktar tuzu karıştırıp ona yalatırlar. Hasta, ocağa bir arılık atar ve arkasına bakmadan gider. Böylece hastalık orada kalırmış (Alptekin, 2007: 109-110).

Kastamonu'da kabakulak için yumurta yazılıp ayva ağacı dibine gömülür. Orada eridikçe hastalık da geçermiş (Abdulkadiroğlu, 1987a: 168). Erzincan'da kurdeşen olmuş kimseler, iki kumalı olan evin bacasında gizlice yuvarlanırsa iyi olur (Küçük, 1987: 253). Aladağ'da kırkını çıkarmadan korkarak dudağında uçuk çıkaran çocuğa bir kara eşeğin südünü üç defa içirmek âdettir (Yalman, 1977b: 120).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde sağlık ile ilgili halk inançları:

- Hastalıktan kurtulmayan kişilerin babasının haram yediğine inanılır (K65).
- Lokman Hekim'e her şeyi sormuşlar, bir şeyi sormayı unutmuşlar. Aman dişi sormayı unuttuk demişler. Lokman Hekim elini ağzına sokmuş, dişini söküp atmış (K8).
- Lokman Hekim'in ölümün haricinde bütün hastalıklara çare bulduğuna inanılır. Lokman Hekim bulduğu her şeyi kitabına not etmiş. En sonunda Misis'in yakınlarındaki bir dağda ölüme de çare bulmuş. Misis'te köprüden geçerken Cebrail kanadıyla Lokman Hekim'in kitabını suya düşürmüş. O kitabın sadece bir sayfası bulunmuş. Bugünkü ilaçlar o bir sayfadan elde edilmiş. Ölümsüzlük sırrı ise kıyamete kadar Ceyhan Irmağı'nda akacakmış (K10).
- Temra çıkan yer mürekkeple yazılıp 3 çarşamba okunursa temranın geçeceğine inanılır (K2, K49, K83).
- Sarımsakla barut karıştırılıp 3 çarşamba öğlen olmadan temra çıkan yere sürülürse temranın geçeceğine inanılır (K30).
- Ağzında yara çıkan kişi, kaynıyla evlenen bir kadının saçını ağzına sürerse yarasının iyileşeceğine inanılır (K30, K67, K68, K84).
- Kaynı ile evlenen kadının saçından bir parça yakılıp külü, ağzı yara olan çocuğun yarasına atılırsa yaranın iyileşeceğine inanılır (K54).
- Kanı karışmayan biri uçuğun yakınında 3 defa çakmak taşını çakarsa uçuğun geçeceğine inanılır (K68).

- Kurbağanın siğil attığına inanılır (K1, K4, K77, K78, K80, K81, K83, K86).
- Vücudun herhangi bir yerine başkasının tükürüğü değerse siğil çıkacağına inanılır (K1).
- Siğili olan kişiye bir elma verilir. Siğilin üstüne bir toplu iğne batırılır. Fatiha, Felak, Nas, İhlas Sûreleri okunur, toplu iğne toprağa gömülür. Elma çürüyene kadar o siğilin geçeceğine inanılır (K5).
- Yedi arpaya Fatiha okunur, sonra bir elmaya batırılır, elma toprağa gömülür. Elma gömüldüğü yerde çürüdüğü zaman siğilin geçeceğine inanılır (K77, K78).
- Yumurta hafifçe kırılır, içine 7 tane okunmuş arpa konur ve hayvan zibiline gömülürse siğilin geçeceğine inanılır (K77, K78).
- Tuz okunup bir dereye gömülürse ve gömüldükten sonra arkaya bakmadan gidilirse çıkan siğilin geçeceğine inanılır (K15).
- Yılan kavlağını yiyen kişinin siğilinin geçeceğine inanılır (K34).
- Vücudunda siğil çıkan kişi kanının karışmadığı birinin bacasından, habersizce ateşe tuz atarsa siğilin geçeceğine inanılır (K16, K30).
- Siğile birisi karaçalı dikeni batırır ve siğili olan kişi arkasına bakmadan giderse siğilin geçeceğine inanılır (K77).
- Siğil kesilir, mezarlıktan çalınan toprak siğile sürülürse siğilin geçeceğine inanılır (K30).
- Siğili olan kişi elini 3 kere mezar deliğine sokup çekerse siğilin geçeceğine inanılır (K77, K78).
- Tesbi ağacının köküne gidilip, siğil kesilir. Arkaya bakmadan oradan uzaklaşılır. Kesilen yere temiz toprak sürülür. Böylece siğilin geçeceğine inanılır (K30).
- Siğil atkuyruğu ile bağlanırsa geçeceğine inanılır (K34).
- Kurban kanının siğili geçirdiğine inanılır (K30, K34).
- Bir evin bulaşık bezi yakılıp siğile sürülürse geçeceğine inanılır (K77, K78).
- İtdirseğine altın sürülürse geçeceğine inanılır (K34, K68, K80).
- Kara yılan gömüldükten sonra ertesi yıl mezarında iki tane mavi boncuk çıkar. Yılancık olanlara, o yılan boncuğu sürülürse yılancığın geçeceğine inanılır (K30).

- Suyun çekildiği yerde kalan midye kabukları toplanıp yakılır, havanda dövülür, şeşle elenip yanığın üstüne 3-4 defa serpilirse yanığın iyileşeceğine inanılır (K30).
- Hamile kadının yüzünde çil olursa bebek doğduğunda sütünden kadının yüzüne sürülürse çillerin geçeceğine inanılır (K84).
- Oğlancık olan çocuğa ayna tutulması gerektiğine inanılır (K54).
- Oğlancık olanların üzerine, annesinin ya da babasının gömleğinin ters yüzü atılır (K30).
- Bir köstebeği boğup öldüren kişinin elinin boğaz ağrılarını geçireceğine inanılır (K1, K4, K70, K80, K81).
- Ocaktan geldiğine inanılan, el almış kişi, boğazı düşmüş birinin boğazını çeker, Düldül Dağı'na çevirir ve "Al Düldül" derse o kişinin boğazının iyileşeceğine inanılır (K1, K2, K34).
- Öksüren çocuk Karadut deliğinden geçirilirse öksürüğünün kesileceğine inanılır (K34).
- Öksürüğü çok olan kişi, öksürükten ölen bir gelinin mezarına götürülürse öksürüğünün geçeceğine inanılır (K30).
- Mavi bir bez parça parça edilip omuza takılırsa öksürüğün geçeceğine inanılır (K34).
- Verem olan kişiye tosbağa kanı içirilir. Ancak hastaya, tosbağa kanı içtiği söylenmez. Tavşan kanı içtiği söylenir. Böyle yapılırsa hastanın iyileşeceğine inanılır (K30).
- Sıtma hastaları, sıtma ağacı olarak adlandırılan bir ağaca, ellerini yüzlerini sürerlerse hastalıklarının geçeceğine inanılır (K30).
- Bebeğin boğazına sarı ip bağlanırsa sarılık olmayacağına inanılır (K30).
- Beşiğin üzerine sarı tülbent örtülürse bebeğin sarılık olmayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K11, K12, K13, K15, K16, K30, K41, K54, K62).
- Mavi bir bez kesilip tütsülenirse sarılık olan çocuğun iyileşeceğine inanılır (K34).
- Sarılık hastası mevsim yazsa kıbleye bakan bir pınarda yıkanır, mevsim kışsa kıbleye bakan bir pınardan su alıp o suyla yıkanırsa hastalığının iyileşeceğine inanılır (K30).

- Sarılık hastası bir derenin üst tarafından işeyip derenin alt tarafından su içerse hastalığının iyileşeceğine inanılır (K34).
- Kardeş ekmeği yememiş bir kız, omzu ağrıyan kişinin omzunu oklavayla ovarsa ağrının geçeceğine inanılır (K30, K58, K60, K77, K78, K80).
- Boynunu doğrultamayan çocuğun annesi, kanının karışmadığı bir yerden bir odun alırsa çocuğun boynunun düzeleceğine inanılır (K15, K23).
- Baş ağrısı çekenler hocaya okutulur (K49).
- Baş ağrısı için 3 kere baş ağrısı duası okutulur, sonra başın 3 farklı yerinden birer tutam saç kıvratılıp çekilerek "horp" ettirilirse baş ağrısının geçeceğine inanılır (K30).
- Emziren kadının sütünün göz ve kulak ağrısını geçireceğine inanılır (K77, K78).
- Gözü ağrıyan kişi 2 tavşan pisliğini yutarsa ağrının geçeceğine inanılır (K49).
- Kırklı çocuk sancılandığında ateşe tuz atılıp çocuk ateşin üstünden geçirilirse çocuğun sancısının geçeceğine inanılır (K38).
- Hamur bir müddet küle gömülür, sonra ishal olan çocuğun eline verilir. Bunun ishali keseceğine inanılır (K83).
- Eli çok terleyenler, ismini bilmedikleri yeni gelinin duvağına elini sürerlerse ellerinin bir daha terlemeyeceğine inanılır (K30).
- Eli çok terleyen kişiler ilk kez gittiği bir evin duvarına ya da yatağına ellerini sürerlerse el terlemesinin geçeceğine inanılır (K77, K78).
- Delirenlere mutlak yazdırılıp boyunlarına takılır. Nisan yağmurunun suyu veya pınar suyu içirilir, armut çiçeği toplanıp çayı içirilir. Bunların akıl hastalarına iyi geleceğine inanılır (K30).
- Hıçkırık tutan kişi, ben kimsenin yumurtasını çalmadım, niye beni hıçkırık tuttu diye düşünürse hıçkırığının kesileceğine inanılır (K30).

1.10.1. Ocak İnancı ve El Verme

Ocak kelimesinin, bildiğimiz anlamından türeme üç anlamı daha var: birincisi, "ocağın batsın" deyiminde olduğu gibi, soy. İkincisi, "Hasan dede ocağı", "Narlıdere ocağı" deyimlerinde görüldüğü gibi, Anadolu'daki Alevi Kızılbaş topluluklarının, bölge bölge, bağlı bulundukları kutlu merkezler; ocak, bu deyimlerde, aynı zamanda, o

yerlerde oturan tarikat ulularının soyu anlamına gelir; genel olarak bu ocakların önderlik görevi babadan oğula geçer; nitekim ocak ulusunun soyundan olan kimselere "ocakzade" derler. Kelime, üçüncü anlamı ile, belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kimseyi gösterir: "sarılık ocağı", "fıtık ocağı", vb. gibi. Bu son halde, "ocak" ve "ocaklı" deyimleri eş anlamda kullanılır. Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyülük işlemlerdir; ama bunların yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan yerine şu veya bu maddeyi sürmek, bağlamak gibi "ilaç" saydıkları gereçleri kullandıkları da olur. Örneğin, Afyon bölgesinde, Bardakçı köyündeki Köstebek Ocağı, köstebek denilen çıbanı iyileştirme yeteneğine sahiptir; bu çıban azınca sıracaya çevirirmiş; bunu sağaltmak için ocaklı, hastaya köstebek eti yedirir (Boratav, 1973: 137–138).

Ocak olan kişiler, çokluk, bir yatırın yakınındaki köyün halkındandır; ermişin soyundan gelmeleri yahut onun türbesinde, ziyaret yerinde görevli olmaları kendilerine yetki sağladığına inanılır. Ocaklı erkek de, kadın da olabilir. Genel olarak, erkek hastalara erkek ocaklılar, kadınlara da kadın ocaklılar bakar (Boratav, 1973: 138).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Afyon Bolvadin ve çevresinde halk arasında bazı aileler olarak bilinir. Bu ocak ailelere giderek tedavi olmak oldukça yaygındır. Ocak ailelere en çok cilt hastalıklarından şifa bulmak maksadıyla gidilmektedir. Doktorların tedavi edemedikleri hastalıkların, bu ocaklara gidip tutunarak geçtiği; hatta gitmeye niyet etmenin bile hastalığın olumsuz etkisini hemen kaldırmaya başladığı ocaklara giden kimselerce beyan edilmektedir. Her ocaklı aile "el alma" ve "el verme" silsilesini takip eder. Her ocaklı bir önceki ocaklıdan el almış olmalıdır. El alan ocaklının, el veren ocaklının soyundan olması şarttır. Örneğin, ocak olan bir annenin şifa edici yönü kendisinden çocuklarına geçer. Çocuklarının evlendikleri kimseler ocak olamaz. Eve alınan gelin, kaynanasından ocak olmayı devralmazken, onun çocuğu babasının kanı aracılığıyla babaanneye ulaştığı için ocak olabilir. Bu da bir "el verme" ile olur. Ocak olan kimse, el alacak olan kişinin elini tutarak: "ben sana su … hastalığının geçmesi amacıyla el vermekteyim. İnşallah her … hastalığına yakalanmış kimse, Allah'ın izniyle senin elin aracılığıyla iyileşecektir" der ve el alan kişinin dikkat etmesi gereken hususları belirtir.

Bundan sonra bir parça ekmeğe tükürür ve bu ekmeği el alan kimsenin yemesi gerekir. Böylece, el verme ve el alma işlemi gerçekleşmiş olur (Güldemir, 2008: 74-75).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ocak inancı ve el verme ile ilgili halk inançları:

- Ocak, evliyaların soyundan geldiği düşünülen kişilerin halka açık olan ziyaret yerleridir. Bu kişilerin bazı hastalıkları iyileştirme yetenekleri vardır. Bu kişiler, çocuklarından ya da yakınlarından birine el verme yoluyla yeteneklerini devrederler. El verdikleri kişiler kendilerinden sonra hastalıkları iyileştirirler (K4, K5, K6, K8, K10, K16, K34).
- Sınıkçılar ölmeden önce el verir, el verdiği kişinin elinin tılsımlı olacağına inanılır (K1).
- Ağzı eğri kişilerin ocağa götürülünce düzeleceğine inanılır (K10).

1.10.2. Nazar İnancı

Bakış anlamında Arapça nazar kelimesi, kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır Türkçe'de. Herhangi bir zararlı olay, böyle bir sebebe yüklendiği zaman "nazar değdi" deyimi kullanılır. Örneğin; sapasağlam bir çocuk hasta düşüverince, bir aile içinde veya iki dost arasında bağlılık, düzen bozuluverince... "Kem söze uğradı" deyimi de aynı anlama gelir. Açık, çiğ mavi gözlerde nazar gücü olduğu sanılır ve herhalde bu ilkeye dayanılarak mavi gözlülerin kötü niyetli, kıskanç, başkalarına zarar vermekten hoşlanan kimseler olduklarına inanılır, bu, gerçeklere aykırı olsa bile. Kıskançlık duygusunun nazara yol açacağı inancı da yaygındır. Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir; çünkü çocuklar zayıf mahlûklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar. Nazara uğrama sadece insanlara özgü bir olay değildir: Mal, mülk, hayvanlar (özellikle at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), evler de nazara uğrayabilir. Durup dururken hastalanan veya sakatlanan at, sütü azalıveren inek, bereketli beklendiği halde

kıt elde edilen yıllık mahsul vb. için de "nazara geldi", "nazara uğradı" yargısı verildiği olağandır (Boratav, 1973: 125–126).

İnsan, hayvan ve bitkilerin Tanrı'nın verdiği kut vasıtasıyla hayatta kaldığına, talih sahibi olduğuna inanan Türkler arasında nazar, doğrudan doğruya Tanrı'nın koruyucu şemsiyesinin kalkmasına ve canlıların kötülük getirebilecek olumsuz varlıklara karşı savunmasız kalmasına bağlanmıştır. Yani, "Tanrı kutu"nun ortadan kalkmasıyla çeşitli hastalıkların, felaketlerin, uğursuzlukların meydana geleceğine inanılmıştır. Bu nedenle nazar ve uğursuzluk gibi hallerde, insanı, hayvanı ve herhangi bir yeri terk eden Tanrı kutunu geri getirebilmek ve olumsuz durumlara neden olan kötü güçleri uzaklaştırabilmek için kutlu olduğuna inanılan nesnelere başvurulmuştur (Açа, 2005: 18).

Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi, özellikle kişinin yakınlarının fazla hayranlık ve sevgi duygularından da gelebilir; bu türlü nazardan en çok çocuklar etkilenirler; onun içindir ki ananın, babanın çocuğuna fazla düşkünlüğü iyi sayılmaz (Boratav, 1973: 126).

Nazardan ilk akla gelen korunma çaresi zarar görmesi ihtimali olan kişiyi "kem gözler" den kaçırmaktır (Boratav, 1973: 127).

Çok sıhhatli ve güzel çocuklar, hatta kırkı geçtikten sonra da, mümkün olduğunca nazarı dokunacağı kestirilen kimselere gösterilmemeye çalışılır (Boratav, 1973: 127).

Çocukları en yakınlarının sevgi ve hayranlık bakışlarının, aşırı okşamalarının kötü sonuçlar verebileceği inancı ile tatlı sözler yerine "maskara", "çirkin"... gibi kötüleyici kelimelerle sevmek tavsiye edilir; arada muhakkak: "Maşallah" demek, bu kelimeye "tü, tü..." sesleriyle tükürme taklidi eklemek gerektir: Bu sözler ve hareketlerle, kötü gözlerin etkisini ürkütüp kaçırmak amacı güdülür. “Elem tere fiş, kem gözlere şiş” sözü gibi anlamları daha açık ve tehditli sözler söylemek de zararları önleyici çarelerdendir (Boratav, 1973: 127).

Nazarlık, koruma ve korunma amaçlıdır. Bu objelerin yalnızca biçimleri değil, yapıldıkları maddeler ve renkleri de önemlidir. Bu maddelerin özünde gizli bir kuvvetin varlığı olduğuna inanılır. Tabiattaki birtakım objelerden korkan insan, felaketleri ve mutlulukları bu objelerin içinde sanarak onlardan yararlanmak istemiştir (Artun, 2005: 251).

Nazarlıklar pasif büyü araçlarıdır. Nazar değecek gözden gözle korunmak amaçlandığından nazar boncuklarının çoğu göz şeklindedir. Günümüzde süs eşyası

olarak takılarak estetik anlamda majik özlü uğurluklar şeklini almıştır. Halk kültüründe de sihirsel ögeler taşıdığına inanılan nazarlıklar genellikle göz boncukları şeklindedir. Göz boncuklarına inanılır, kullanımda zararı yoktur. Kişinin kendi kendine telkin etmesi yoluyla yarar da sağlar (Artun, 2005: 252).

Çocukların beşiklerine veya omuzlarına takılmak üzere, yakınlarının hediye ettikleri, altın veya gümüşten "maşallah"lar, muska ile nazarlık arası koruyucu nesnelerin süse dönüşmüş biçimleri sayılabilir. "Maşallah" yazısı, bezekli biçimlerde, evlerin kapılarına da aynı düşünce ile konulur. Bahçelere dikilen at başı, ev kapılarına çakılan at nalı da birer nazarlık görevi yüklenmiştir (Artun, 2005: 253).

Nazar değmesi sonucu olarak hastalanan, zayıflayan çocuk veya büyük kimse uzmanına okutulur. Nazarın zararlarını gidermenin etkin yollarından biri de tütsü veya kurşun dökmedir (Boratav, 1973: 128).

1.10.2.1. Nazar Değme

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Diyarbakır Ergani'de dil nazarı, göz nazarı ile beraber değerlendirilir. Göz nazarı olan kişi, sadece bakar ve isterse kişiye veya mala fazla bir zarar gelmez. Ancak kişi bu isteğini sözle dile getirirse nazar kaçınılmaz olur. Özellikle yaşlı kadınların söz nazarı vardır. Yiğit ve mahir kişilerin kendilerini bu gibi kişilerden sakınmaları lazımdır (Uçak, 2007: 100).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde nazar değme ile ilgili halk inançları:

- Kurşun eritilip suya dökülür. Kurşun suda dağılırsa göz değdiğine, dağılmazsa göz değmediğine inanılır (K25, K34, K40).
- Bir eve nazar değdiği düşünülürse ateşe bıçak konur. Bıçak kızarırsa nazar değdiğine inanılır. Bıçak kararırsa nazar değmediğine inanılır (K30).
- Birisi için dua okuyan kişi sürekli esner ve gözleri yaşarırsa dua okunan kişide nazar olduğuna inanılır (K15, K17, K30, K49, K57).
- Nazara uğrayan kişinin başının ağrıyacağına, esneyeceğine inanılır (K1, K2, K3, K6, K8, K10, K14, K15, K16, K17, K22, K29, K49, K59).

- Hasetle bakanların nazarının değdiğine inanılır (K56).
- Renkli gözlülerin nazarının daha çok değdiğine inanılır (K1, K3, K35, K67, K54).
- "Çakır gözün dert gözü" olduğuna, çakır gözlülerin nazarının daha çok değdiğine inanılır (K6, K12, K20, K25, K32).
- Göğ gözlülerin nazarının daha çok değdiğine inanılır (K10, K15, K16, K29, K30, K57, K58).
- Gözü benli olanların nazarının değeceğine inanılır (K1, K77, K78, K89, K93, K94).
- En fazla annenin babanın nazarının değdiğine inanılır (K24).
- Nazar değen çocuğun, dilinin tutulacağına, topal ya da şaşı kalacağına, felçlik geçireceğine inanılır (K1, K4, K6, K10, K34, K62).
- Nazar değerse taşın bile parça parça olacağına inanılır (K10, K54).

1.10.2.2. Nazardan Korunma

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Türkiye Türkleri arasında nazara karşı önlem almada "iğde" ağacı ve "iğde çekirdeği" önemli bir yere sahiptir. Konya ili Karatay ilçesi Obruk köyünde evlerin önüne dikilen ve "evin ağacı" olarak nitelendirebileceğimizi iğde ağacının yapraklı ve çiçekli bir dalı, herhangi bir parçası, nazara karşı korunmak amacıyla evlerin giriş kapılarına, odaların yüksekçe yerlerine asılmakta, iğde dalı parçacıkları ya da iğde meyvesinin çekirdekleri giyilen giysilerin dışarıdan görülmeyen kısımlarına dikilmektedir. İğde ağacından herhangi bir parçanın insan üzerinde taşınması ya da bulundurulması, Tanrı kutunu temsil eden kutsal nesneden alınan küçük bir parçanın kişi üzerinde dolaştırılması halinde Tanrı kutunun o kişinin yanından hiç ayrılmayacağı ve onu koruyacağı inancıyla bağlantılıdır (Açа, 2005: 18).

Darende'de kurumuş iğde ağacının dallarından kesilen bir parçanın ortası delinerek içerisine şap denilen antiseptik bir madde konulur ve parça ağacın her iki tarafına mavi boncuklar takmak suretiyle evcil hayvanların kafasına asılır (Uslu, 2004: 93).

Elazığ'da, kiler, ambar ve ahır gibi yerlere asılan geyik boynuzu, koç boynuzu ve nal gibi nesnelerin buraları göz değmesinden koruyacağına inanılır. Elazığ'da,

nazardan korunmak, göz değmesini önlemek için, ocak isi alınıp kulak arkasına sürülür. Bu işlem, gelecek kötülükleri önlermiş (Kalafat, 2006: 132).

Erzincan'da gözünün değmesinden korkulan kişi görülünce çeşitli hareketler yapılır; göz değmesinden korkulan hayvansa kıçı kaşınır, elemtere fiş kem gözlere şiş denilir (Küçük, 1987: 246).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde nazardan korunma ile ilgili halk inançları:

- Nazardan korunmak için köz saydırılır. Bir tasın içine su konur. Yanan ateşten alınan közler dua okunarak suya bırakılır. Közler suya atılırken nazarından şüphelenilen kişilerin isimleri sayılır. Cass diye bir ses çıkınca, "İşte filancanın gözü" denir. Közler suyun yüzünde dururşa göz değmediğine, dibine çökerse göz değdiğine inanılır. Köz saydırılan su nazara uğrayan kişiye içirilir, nazara uğrayan kişinin yıkanacağı suya katılır. Kömürler de nazar değdiren kişinin yoluna dökülür. Böylelikle nazardan korunulacağına inanılır (K3, K4, K6, K7, K8, K10, K11, K12, K13, K15, K24, K49, K56, K57, K58, K59, K60, K67, K68, K69, K70, K85).
- Bir sacın üzerinde 7 davar pisliği, sarımsak, soğan, arpa, un kızdırılır, üzerine okunur. Bunlar bir beze dökülür, nazar değen kişinin başının üstüne tutulur. Biraz su serpilir. Bunlar 3 çarşamba yapılırsa nazardan korunulacağına inanılır (K4).
- Nazar duası okumanın nazardan koruduğuna inanılır (K4, K8, K10, K15, K16, K17, K22, K29, K49, K54, K56).
- Kurşun dökmenin nazardan koruduğuna inanılır (K3, K5, K6, K8, K10, K17, K22, K24, K29, K49, K54, K56, K58, K59, K60).
- Üzerinde karaçalı taşımanın veya eve, tarlaya karaçalı asmanın nazar değmesini önlediğine inanılır (K4, K6, K10, K15, K16, K17, K22, K24, K49, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K85).
- Üzerinde iğde taşımanın nazarı engellediğine inanılır (K1, K6, K15, K17, K26, K27, K28, K35, K62, K63, K67).

- At, köpek gibi eti yenmeyen hayvanların kuru kafası bahçeye, tarlaya, eve asılırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K4, K5, K6, K8, K10, K16, K17, K22, K24, K29, K49, K50, K52, K53, K53, K54, K56, K58, K59, K60).
- Eve, tosbağa kabuğu asılırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K30, K34, K49, K56, K58, K59).
- At nalı asmanın nazardan koruduğuna inanılır (K59).
- Sarımsak taşımanın nazardan koruduğuna inanılır (K30).
- Gök mavisi boncuk takmanın nazardan koruduğuna inanılır (K5, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K22, K49, K55, K56, K57, K58, K59, K60).
- Eve, verimli hayvanlara, bebeklere, yakışıklı gençlere, güzel kızlara nazar muskası takılırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K4, K5, K8, K9, K10, K24, K55, K56, K57, K58, K59).
- Çörek otu muskasının nazardan koruduğuna inanılır (K4, K6, K10, K11, K12, K13, K15, K17).
- Boğaza kurşun takmanın nazardan koruduğuna inanılır (K4, K10, K11, K12, K13, K15, K16, K17).
- Güvercin pisliği taşımanın nazardan koruduğuna inanılır (K4, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22, K24, K49).
- Tavuk pisliği taşımanın nazardan koruduğuna inanılır (K4, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K22, K24, K49, K55, K85).
- Üzerlik taşımanın nazardan koruduğuna inanılır (K6).
- Atletini ters giyen kişiye nazar değmeyeceğine inanılır (K25, K30, K31, K64).
- Maşallah demenin nazardan koruduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K17, K22, K34, K54, K57)
- Maşallah, Süphanallah demenin nazardan koruduğuna inanılır (K5, K16, K24, K49, K56, K60).
- Zeytin yaprağı ve kekik yakılıp evin içinde gezdirilirse o evdeki nazarın uzaklaştırılacağına inanılır (K30).
- Üzerlik otu tütsülemenin nazardan koruduğuna, uğur getirdiğine inanılır (K6).

- Çaput yakıp çoluk çocuğun başına tütsülemenin nazardan koruduğuna inanılır (K8).
- Tuz okunup ateşe atılırsa nazarı önleyeceğine inanılır (K11, K12, K16, K20).
- Kirli çorap yıkanıp suyu kapının önüne dökülürse nazardan korunulacağına inanılır (K54).
- Birisinin nazarından korkulunca eli k... çalmak gerektiğine inanılır (K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17).
- Akşam vakti evden dışarıya süt, yoğurt gibi hayvansal gıda verilmeyeceğine, verilirse içine kömür atmak gerektiğine, böyle yapılmazsa süt veren hayvana nazar değeceğine, bir zarar geleceğine inanılır (K1, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K67, K68, K84, K85).
- İnek doğurunca ineğe göz değeceğine inanılır. Tavuk pisliği, karaçalı, çörek otu ile bir muska yapılıp ineğin boynuzuna asılırsa göz değmesinin engelleneceğine inanılır (K15).
- Saksıya karaçalı dikilip üzerine yumurta kabuğu takılırsa çiçeklere nazar değmeyeceğine inanılır (K30).

1.10.3. Değerlendirme

Çalışmamızda Düziçi'ndeki sağlıkla ilgili büyüsel-dinsel nitelikli inanışları tespit ettik, sağaltma yöntemlerine yer vermedik.

Yöredeki sağlıkla ilgili inanışlarda, eski Türk inançlarının izlerinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Sıtma hastalarının, sıtma ağacı olarak adlandırılan bir ağaca ellerini yüzlerini sürerek hastalığın geçeceğine inanmalarında, "ağaç kültü"nün izlerinin olduğunu görmekteyiz. Sarılık hastasının mevsim yazsa kıbleye bakan bir pınarda yıkanınca, mevsim kışsa kıbleye bakan bir pınardan su alınıp o suyla yıkanınca hastalığın iyileşeceğine inanılmasında eski Türk inanç sistemindeki "su kültü"nün izlerini görmekteyiz. Pınarın kıbleye bakan bir pınar olması ise inanıştaki İslamiyet etkisinin izlerini göstermektedir. Kırklı çocuk sancılandığında ateşe tuz atılıp çocuk ateşin üstünden geçirilirse çocuğun sancısının geçeceği inanışı da eski Türk inançlarındaki "ateş kültü"nün izleridir.

Sağlıkla ilgili inanışlarda dikkatimizi çeken bir diğer nokta ise "3" rakamı ile ilgili olanlardır. Eski Türk inanç sisteminde "3, 7, 40" kutsallığı olan rakamlardır.

Temranın 3 çarşamba mürekkeple yazılıp okunması inanışında ya da temraya 3 çarşamba sarımsakla barutun sürülmesi inanışında kutsal sayılan 3 rakamı karşımıza çıkmaktadır.

Sağlıkla ilgili inanışlarda İslamiyet etkisini de görmekteyiz. Siğili geçirmek için dua okunması ya da 7 arpaya Fatiha okunup elmaya batırılması inanışlarında İslamiyet etkisi görülmektedir.

Yöredeki nazarla ilgili inanışlara baktığımızda, özellikle bebeklerin, güzel kızların, yakışıklı gençlerin, besili hayvanların, bakımlı tarla ve bahçelerin kem gözlerden gelecek zararlara açık olduğu düşünülmektedir. Renkli gözlülerin, kıskançlıkla bakanların nazarlarının daha çok değdiğine inanılmaktadır. Yörede, nazardan korumak için "köz saydırma" uygulamasının yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Yanan közler, nazar değdiren kişinin gözü olarak düşünülerek suya atılır. Köz, suya atılınca "cass" diye bir ses çıkar ve böylece nazara sebep olan göz sembolik olarak patlatılır ve nazarın etkisi giderilmeye çalışılır.

Bunun dışında, nazardan korunmak için nazar duası okunur, nazar muskası asılır. Yörede nazarı önlemede en etkili yöntemlerden biri karaçalı asmaktır. Bunun yanı sıra iğde taşımak da nazar engelleyen yöntemlerdendir. Mavi boncuk takmak, boğaza kurşun takmak, at nalı asmak, eti yenmeyen hayvanların kuru kafasını eve veya bahçeye asmak nazarı önlemede tercih edilen önlemlerdendir.

1.11. Hayvanlarla İlgili Halk İnançları

Hayvanlar da bitkiler gibi, 1) kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilirler, 2) yaradılışları ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inanışlara konu olurlar. Ancak, bitkilerden farklı olarak, hayvanlar bir de yenmesinde bir sakınca olmayanlarla, yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere kümelenir halkın geleneklerinde (Boratav, 1973: 68).

Bildiğimiz gibi İslam dininin kesin olarak yemeyi yasak ettiği hayvan, domuzdur. Bu yasak, halkın davranışlarına da derinliğine işlemiştir. Şarap ve başkaca sarhoş edici içkiler, din kurallarınca yasak edildiği halde onlara gösterilen hoşgörülülük domuz etinden esirgenir. Genel olarak, ev ve av hayvanlarından, memeli, ot yiyen ve geviş getirenler "yenilir" kümesine girer. Müslüman olan ve Anadolu Türkleriyle ırk, dil ve gelenek ortaklıkları bulunan Orta Asyalı göçebe ya da yarı-göçebe toplumlar

(Kırgızlar, Kazaklar…) at eti yemeyi hiçbir zaman yasaklamamışlardır (Boratav, 1973: 68).

Av kuşlarından yenilir ve yenilmezleri, her yerde olduğu gibi, denemelerden çıkmış kurallar düzenler. Kimi hayvanlar, örneğin: kurbağa, kaplumbağa, kirpi, midye, istiridye, vb. üzerine dinlik bir yargı olmadığı halde halkın göreneklerinde, zaman zaman din adamlarının da bu konularda yürüttükleri hükümlerin etkisiyle, yenilmesi hoş görülmeyen nesneler sayılmıştır. Ama bunlardan birçoğunun kimi hallerde, örneğin hastalıkları sağaltma, tılsım, büyü gibi işlemlerde kullanıldığı da görülür (Boratav, 1973: 69).

Kimi hayvanların ise kutluluklarına inanılır. Soylarını bir dişi kurtla bir delikanlının birleşmesine çıkaran eski Türkler, bu hayvanı, kendilerine, kapalı kaldıkları dağların arasından çıkmalarında kılavuzluk ettiği için de kutlu sayarlardı. Kurdun bu niteliği, Anadolu halkının inançlarında da süregelmiştir (Boratav, 1973: 70).

Bir anlatıya göre kurdun aslı insandır: dört kardeşmiş bunlar; en küçükleri, kardeşlerine dağlarda kılavuzluk edermiş. Günün birinde kardeşler hayvan sürülerini paylaştıklarında, en küçüklerine bir şey vermemişler. Kurt kardeş: "Her rastladığım yerde hayvanlarınızı öldüreceğim diye ahd etmiş" (Boratav, 1973: 70).

Kurdun çeşitli azaları, derisi, dişi, vb. türlü mazarratlardan korunmada kullanıldığı gibi insana bazı olağanüstü güçleri de kazandırırmış: küçükken kurdun yüreğini ve böbreğini yiyen adam, memesi şişen davarları sağaltma yeteneğini elde eder; al bastıyı önlemek için lohusanın yastığı altına kurt derisi koyarlar; korkak insanları yüreklendirmek için onlara kurt yüreği yedirirler (Boratav, 1973: 70).

Türk halk inançlarında atın özel bir konumu vardır. Doğum esnasında hamile kadın kara iyelerden erkek atın kişnemesi, erkek atın kırk çıkıncaya kadar Alkarısına karşı koruyucu olması, kırk baskını olmuş çocuklar için at nalından yardım almaları, at nalının nazarlık olarak insan ve ambarlarda kullanılması, at kafasından aynı amaçla tarlalarda istifade edilmesi, at kılında da bu tür koruyucu gücün olduğuna inanılması, atta görünmeyenlere karşı koruyucu bir evsafın olduğunu düşündürüyor. Bu özellikleri ile at halk inançlarımızda bizi mitolojimize götüren bir kültür kodu olmaktadır. Biz bu kodu doğumun evvelinde, esnasında ve sonrasında da gözleyebiliriz. Nitekim atlar için dahi kitabeli mezarlar yapılmakta, çocuk hastalıklarının tedavisinde bu mezarlardan şifa umulmaktadır (Kalafat, 2006: 92–93).

Kuşlardan turna kutlu sayılır. Halk şiirlerinde (türkülerde, âşık deyişlerinde) uzakta bulunanlara haber götürmesi, onlardan haber getirmesi ile ünlenir. Kızılbaşların inanışına göre turna sesini Hazret-i Ali'den almıştır (Boratav, 1973: 73).

Herhangi bir Yakut, evinin yanında bir kartal görürse ona et ziyafeti vermeyi kendine borç sayar. Hazır eti bulunmazsa bir hayvan kesmekten de çekinmez (İnan, 2006: 118).

Keklik, düşmanlardan gizlenmiş olan bir peygamberin bir kavak ağacının dalları arasında saklı olduğunu "Gak kavak! Gak kavak!" diye ses çıkararak haber vermiş. Peygamberi öldürmüşler. Kanı kekliğin tüylerine bulaşmış; kınalı rengi ordan kalmış. Peygamber: "Herkes seni yakalasın!" diye ilenmiş. Onun için keklik kolayca yakalanırmış (Boratav, 1973: 75).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin'de ezan okunurken köpek ulursa, o mahalleden veya o evden bir cenaze çıkacağına inanılır. Bu sebeple, köpeğe "ağzını hayra aç, kötüye açma" diye bağırarak oradan uzaklaştırılır. Ayrıca köpek giren eve melek girmeyeceğine de inanılmaktadır (Güldemir, 2008: 81).

Tire'de inanışa göre kedi dokuz canlıdır. Ölü evinde cenazenin yanında kedi dolaştırılmaması kedinin bu dokuz canıyla ilgilidir. Kedi canlarından birini ölüye verir ve ölü hortlar diye düşünülür. Sofradayken kedi, köpek insanın ağzına bakarsa bu fakirliğe davet sayılır. Kedi, köpek "hoşt" diye kovulmaz. Köpeğe "it" kediye "zıt" denilmesi gerekir. Yoksa "iyi saatte olsunlar gelir (Aydınoğlu, 2005: 100).

Türkmenlerde bir atın boynunda ince uzun çizgiler bulunursa ona "Selvi" derler. Bu nişan iyi sayıldığı halde ön ayaklarının veya bütün ayaklarının (sekili) beyaz olması iyi sayılmaz (Yalman, 1977b: 428).

Türkmenlerde bir atın sahibi çok cesur ve çok gençken ölürse, at sahibinin yakın akrabalarından bir genç kadın veya karısı, atın kuyruğundan bir parça keser ve bu kılları yakar. Fakat bunu kimseye söylemez (Yalman, 1977b: 432).

Diyarbakır'da bağ ve bahçeleri koruduğuna inanılan bir yılan nevi vardır. Her ailenin bağını koruyan yılan ise, farklıdır. Bu yılan kimseye dokunmaz. Halk onu rahatsız etmeyi doğru bulmaz, ona iyi davranır. Bu yılana iyi davranmanın bağdaki mahsulün ve bağ sahibinin hayrına olacağına inanılır (Kalafat, 2006: 81).

Bolvadin halkı arasında, yılanın mezardaki cesedin abdestini (cenaze yıkanırken aldırılan abdest) dilini veya gözünü ısırarak bozduğuna inanılmaktadır. Bu sebeple, insanlar öldükleri zaman kendilerine yılanın yaklaşmaması için dua ederken "yılanların bası Mercan Ananın ruhuna fatiha!" demektedirler. Yılanın, amelleri iyi olanların cesedine yaklaşmayacağına; amelleri kötü olanları ise kabirde ısıracağına inanılır. Bolvadin'de uğur böceği, halk arasında "hacı böceği" olarak da bilinir. Eline veya başka bir yerine uğur böceği konan kişi çok şanslı kabul edilir. Uğur böceği bir kimsenin üzerine konarsa, "Hacı böceğim uçuver uçuver! Kanadını açıver açıver!" der. Eğer uğur böceği uçarsa üzerine konduğu kimsenin haca gideceğine, uçmazsa gidemeyeceğine yorumlanır (Güldemir, 2008: 83-84).

Tire'de ince ve tozlu bir kelebek olan müjde kelebeği kapıya çarpar eve girer, ev sahibinin üstüne konarsa o, bir kişiden haber alacaktır. Küsküs böceği kimin üstüne konarsa o kişi biri ile dargınlık yaşayacaktır (Aydınoğlu, 2005: 100).

Balıkesir'de tavukları gurka basarken yumurtaların bir kısmı kadınlara bir kısmı erkeklere koydurulur. Kadınların koyduğu tavuk, erkeklerin koyduğu horoz olur. Balıkesir'de horoz eve doğru öterse misafir gelecek denir. Vakitsiz öterse hava değişikliğine işarettir. Beyaz horoz çok iyidir. Yedi haneye sevabı vardır (Olgunsoy, 2007: 105-107).

Balıkesir'de baykuş öterse uğursuzluk getirir. Baykuşa "Murat Dede" dersen "Muradına er" dermiş. Baykuş dersen "Bayıla bayıla git" dermiş. Kumru hırsız bir kuşmuş. Terzi bir kızın ipliğini çalmış. Allah da onun hırsız olduğu belli olsun diye çaldığı ipi boynuna geçirmiş. Ondan boynunda halka vardır (Olgunsoy, 2007: 121-130).

Kastamonu'da leylekler ilk geldiklerinde ağızlarında bir şeyler getirir, bunları yuvanın altına, direğin dibine atarlar. Atılan nesne bez parçası ise, o sene o köyde düğünlerin çok olacağına, kömürse, yangın olacağına, buğday başağı ise, bolluk olacağına inanılır. Kastamonu'da güvercin eti yenmez. Bir yere yuva yaparsa dokunulmaz, mübârek sayılır. " Etimi yiyen doymasın pisliğime basan onmasın'' demiş. Beslenen evde kıtlık olacağına inanılır (Abdulkadiroğlu, 1987a: 167).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hayvanlarla ilgili halk inançları:

- Hayvanların ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K57, K88, K94).

- Arka ayağı çarpılı hayvanın uğursuz olduğuna inanılır (K15, K16, K20, K30, K34, K35, K62, K84).
- Kesilen hayvanın üzerine bıçak konursa daha çabuk can vereceğine inanılır (K30, K34, K35, K36, K54, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Kesilen hayvanın kalbinden kan pıhtısı çıkarsa kesen kişinin kalbinin kara olduğuna inanılır (K4, K13, K20, K34, K54, K77, K78).
- Kötü insanların kestiği hayvanların daha geç öldüğüne inanılır (K11, K12, K13, K15, K16, K20, K28, K37, K54).
- Beslediğimiz her hayvandan sorumluyuz. Beslenen her hayvanın ahirette hakkını alacağına inanılır (K8).

1.11.1. Kedi

Düziçi yöresinde kedi ile ilgili halk inançları:

- Önlerinden kara kedi geçen kişilerin arasının bozulacağına inanılır (K1, K5, K6, K10, K24).
- Kara kedinin kişinin önüne çıkmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K6, K7, K16, K17, K22, K24, K55, K58, K59, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K79, K80, K81, K82, K83, K85, K86).
- Siyah bir kedinin veya köpeğin eşiklikten içeriye dikkatle bakmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K13, K21, K77, K78, K80, K85).
- Cinlerin daha çok kedi suretinde insanların karşısına çıktığına inanılır (K1, K3, K12, K15, K16, K20, K24, K27, K28, K29, K34, K35, K36, K37, K54, K58, K60, K77, K79, K80, K84).
- Kedi öldürmek günahtır. Kedi öldürünce tüylerini saymak gerekir. Öldüren kişinin kedinin tüyü başına cami yaptırması gerektiğine inanılır (K6, K10, K24, K27, K29, K71, K74, K75).
- “Korkarım kara kedinin günahından” denilerek kara kediye zarar vermemek gerektiğine inanılır (K6).
- Kedinin ağnamasının (yerde sırt üstü yuvarlanmasının) uğursuzluk getireceğine inanılır (K6).
- Kedi ağnarsa misafir geleceğine inanılır (K6, K20, K35).

- Kedi ayağını yalarsa misafir geleceğine ve misafirin elinde hediye olacağına inanılır (K1, K30, K67, K77, K78, K80, K84).
- Kedinin nankör bir hayvan olduğuna inanılır (K3, K8, K15, K16, K27, K29, K37, K38, K57).
- Yeni doğmuş çocuğun sırtı kedinin sırtına değdirilirse o çocuğun güreşte çok başarılı olacağına, sırtının yere değmeyeceğine inanılır (K10, K28, K69).
- Yeni doğmuş çocuğun sırtı, kedinin sırtına değdirilirse o çocuğun hayatı boyunca sırtının yere değmeyeceğine, çok şanslı olacağına inanılır (K1, K4, K6, K7, K8, K20, K21, K24, K27, K29, K61, K84).
- Kedi, Peygamber Efendimiz zamanında yılan, fare gibi zararlı hayvanları yediği için dua almış. Onun için ne kadar yüksekten düşerse düşsün sırtının yere gelmeyeceğine inanılır (K49).
- Peygamber Efendimiz bir eve gitmiş. Evde yedirecek hiçbir şey yokmuş. Ev sahibi kediyi kesip Peygamberimizin önüne koymuş. Peygamberimiz yemek için dua edince kedi miyavlamış. O an peygamberimiz, kedi sırtın yere gelmesin diye dua etmiş. Onun için ne kadar yüksekten atlarsa atlasın kedinin sırtının yere değmeyeceğine inanılır (K58, K59, K60).

1.11.2. Köpek

Düziçi yöresinde köpek ile ilgili halk inançları:

- Sela verilirken havlayan köpeğin ölen kişiyi bildiği için havladığına inanılır (K5, K20, K27).
- Köpeğin ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K6, K8, K10, K22, K24, K27, K29, K30, K55, K56, K59, K62, K63).
- Köpek uluyunca evden bir cenaze çıkacağına inanılır (K2, K3, K11, K12, K13, K15, K17, K30, K54, K78, K80).
- Ezan okunurken köpek ulursa evden bir cenaze çıkacağına inanılır (K16, K77).
- Köpekler Allah'a inanmazmış. Ezan okunduğunda uluyarak onların kendi ezanını okuduklarına inanılır (K78).

- Ezan okunurken uluyan köpeklerin ibadet ettiğine inanılır (K1, K2, K5, K49, K67, K68, K70, K79, K80, K81, K82).
- Köpeğin Azrail'i gördüğüne, onun için "Sahibime gelecek bana gelsin" diyerek uluduğuna inanılır (K8).
- Mübarek günde düğün yapmak günahtır. Mübarek günde düğün yapılırsa, köpek "Sahibime gelecek bana gelsin" diye düğün boyunca havlarmış (K67, K68).
- Köpek ıslanıp davarlar arasına girerse ve silkelenip suyunu hayvanlara sıçratırsa suyunun değdiği hayvanın etinin yenmeyeceğine inanılır (K6, K34, K35).
- Köpek ağnarsa misafir geleceğine inanılır (K6, K11, K12, K15, K16, K17, K20, K24, K29, K30, K34, K35, K49).
- Bir kişinin önünden köpeğin geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K13, K20, K34, K36, K37).
- Bir kişinin önünden kara bir köpeğin geçmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K2, K17).
- Köpek evin içine girerse rızkın kesileceğine inanılır (K34, K35, K36, K37, K48).
- Köpek yolağın ağzına yatarsa eve meleke girmeyeceğine inanılır (K1, K8, K34, K38, K58, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Köpek ve atın depremi hissettiğine inanılır (K14).
- Köpek karşıdan gelen kişinin dost mu düşman mı olduğunu anlarmış (K17).
- Ahirette köpek dışındaki bütün hayvanların sahiplerine ihanet edeceğine, sadece köpeğin sahibine sadık kalacağına inanılır (K35, K58, K59, K60, K78).
- Atla köpeğin insanoğlunun en iyi arkadaşı olduğuna inanılır (K6, K56).

1.11.3. Tilki

Düziçi yöresinde tilki ile ilgili halk inançları:

- Tilkinin köpeğin dayısı olduğuna inanılır (K24).
- Tilkiyi öldürmenin günah olduğuna inanılır (K22).

- Tilkinin sinsi bir hayvan olduğuna inanılır. Onun için tilkiye yaklaşmaktan kaçınılır (K57).
- Ezan okunurken tilkinin ayağını kaldırıp ezan dinlediğine inanılır (K1, K11, K22, K66, K68, K79, K80, K82).

1.11.4. Kurt

Düziçi yöresinde kurt ile ilgili halk inançları:

- Kurdun Peygamberimizin kızının köpeği olduğuna inanılır (K20, K24).
- Kurt uluyunca ağız, dil kuruyup, aa sesi bile çıkarılmazmış. Onun için kurtta Azrail tüyü olduğuna inanılır (K6).
- Kurt uluyunca kar yağacağına inanılır (K30).
- Kurdun ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K34, K55, K67, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Kurdun uluması kısmettir. Kurt uluyunca Allah tarafından ona kudret lokması düşermiş (K24, K29, K49, K66).
- Kurdun derisinden bir parça alıp üzerinde taşıyanların bütün işlerinin rast gideceğine inanılır (K10, K54, K60, K66, K67, K71, K72, K75, K76, K80).
- İşi rast giden insanlarda kurt g… olduğuna o nedenle şanslı olduklarına inanılır (K6, K13, K16, K26, K35, K48).
- Bir davar kaybolduğunda bir bıçağın ağzı açılır, dua okunur. 3 kere bıçağın ağzına üflenir. Bıçağın ağzı kapatılır. Bıçak, tuz torbasının içine konur. Buna "kurt ağzı bağlamak" denir. Kaybolan hayvan ne zaman bulunursa bıçak o zaman açılır, daha önce açılmaz. Bıçağın kayıp hayvanı koruduğuna, artık o hayvanı kurdun yiyemeyeceğine inanılır (K1, K4, K7, K24, K29, K49, K54, K73, K74, K76, K88, K90, K91, K92).
- Aydaş çocuk kurt derisinin ağzından geçirilirse iyileşeceğine inanılır (K4, K10, K49, K58, K62).
- Kurt ağzını sembolize eden bir ip bağlanır. Aydaş çocuk o ipten geçirilirse iyileşeceğine inanılır (K34).

1.11.5. At

Düziçi yöresinde at ile ilgili halk inançları:

- Ata binen bir insanın arkasına cinin bindiğine fakat üzerinde cin olduğu sürece atın su üzerinden atlamayacağına inanılır (K1, K2, K15, K20, K24, K48).
- "At, avrat, silah yiğidin bahtına" denir. Bunlar iyi olursa o kişinin sırtının yere gelmeyeceğine inanılır (K4, K10, K24, K29).
- "Alma alı, satma kırı, yağızın (siyah) da binde biri, illa doru illa doru" denilerek doru atın kıymeti belirtilir (K4).
- Atla gezerken at iki kulağını dikip karşıya baktığı zaman, iki kulağının arasından silah sıkılınca karşıda ne varsa vurulacağına inanılır (K6, K24, K83).
- Eskiden evler yapılırken at içeriyi görsün diye eve küçük bir pencere yapılırdı. Bunun eve bereket getirdiğine inanılırdı (K6, K15, K24, K29).
- Atların gözünün perdesinin olmadığına, onun için Azrail'i gördüğüne inanılır (K9, K20, K35, K37, K38, K49, K58, K61).
- Evde ölüm döşeğinde birisi varsa o evin atının Azrail'in geldiğini görüp kişnediğine inanılır (K6, K10, K15, K16, K17, K24, K61).
- At durduğu yerde kişniyorsa cini, şeytanı gördüğü için kişnediğine inanılır (K10).
- Atla ekilip biçilen tarlanın eşek ya da katırla ekilip biçilenden daha bereketli olacağına inanılır (K22, K24, K37).
- At "Benden düşen yorgan döşek", eşek "Benden düşen kazma kürek" dermiş. Attan düşenin ölmeyeceğine, eşekten düşenin öleceğine inanılır (K3, K6, K11, K12, K15, K16, K54).
- Birisi attan düştüğünde bu olayı bilenler o kişinin düştüğü yerden geçerken oraya taş atarlar, taşlar orada birikir ve anıt gibi olur (K54).
- Atın yelesinin önüne dökülmesinin uğursuzluk olduğuna inanılır (K20, K24, K30, K34, K35, K38).
- Atın, insanoğlunun kardeşi olduğuna inanılır (K6, K16, K49, K78).
- Hasta ata mezarlığın etrafı dolandırılırsa atın iyileşeceğine inanılır (K54).

1.11.6. Katır

Düziçi yöresinde katır ile ilgili halk inançları:

- Hz. İbrahim yakılacağı zaman katır sırtında odun taşımış. Hz. İbrahim'in bedduasını almış. Onun için katırın çocuğunun olmadığına inanılır (K24, K25, K27, K28, K30, K34, K35, K36, K78).
- Fadıma Anamız katırın üstünde giderken adet olmuş. Katır kitlenmiş, adım atmamış. Katır, Fadıma Anamızın babasının yanında "Fadıma in de altına" biraz toprak al demiş. Fadıma Anamız "Ey katır sen beni babama rezil ettin ya senin çocuğun olmasın" demiş. Katır Fadıma Anamızın bedduasını aldığı için çocuğu olmazmış (K35).
- Katırın uğursuz bir hayvan olduğuna inanılır (K6, K10, K17, K22, K34, K49).
- Katırın sürekli insana nasıl zarar versem diye düşündüğüne inanılır (K6, K7, K10, K24, K25, K37, K48).
- En inat hayvanın katır olduğuna inanılır (K1, K6, K7, K15, K16, K52, K79, K80, K82, K86).

1.11.7. İnek

Düziçi yöresinde inek ile ilgili halk inançları:

- İnek yavruladığı zaman doğan buzağının eşini yemek ister. Buna dikkat edilip ineğin, eşi yemesi önlenir. Yerse sütünün kesileceğine inanılır (K1, K4, K35, K38, K62, K84).
- Yavrusu ölen ineğe 12 evden ekmek toplanıp yedirilirse ve ineğin bağlandığı yere karaçalı çakılırsa tıbıka uğramayacağına inanılır (K30, K35, K48).
- İnek yavruladığı zaman, onun ağızı evden dışarı çıkarılmaz. Çıkarılırsa ineğin sütünün kesileceğine inanılır (K4, K13, K20).
- Ağız dağıtılan kap geri verilirken boş verilmez, verilirse ineğin sütünün azalacağına inanılır (K13, K26, K30, K61).

- Komşuya süt verilirse ineğin memesinin ağrıyacağına, sütten kesileceğine inanılır (K5).

1.11.8. Domuz

Düziçi yöresinde domuz ile ilgili halk inançları:

- Domuz "adı batasıca, dağda gezen, hınzır" gibi adlarla anılır, domuz dememek gerekir. Domuzun uğursuz, mundar bir hayvan olduğuna inanılır. (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K17, K24, K57, K58, K59, K60, K66, K67, K77, K84, K85).
- Domuzun adını söyleyen kişinin 40 gün rızkının kesileceğine inanılır (K54).
- Domuz ve camızın mundar olduğuna inanılır. Camızı kesince üç ayasının haram olduğuna, domuzu öldürünce üç ayasının helal olduğuna inanılır (K6).
- Tarlasına domuz giren kişinin o sene rızkının az olacağına inanılır (K20, K30, K34, K35, K37).
- Cuma namazına gitmeyip domuz avına gidenlerin cuma namazının farzını kazandığına inanılır (K10).

1.11.9. Tavşan

Düziçi yöresinde tavşan ile ilgili halk inançları:

- Evde tavşan beslemenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K15).
- Evde tavşan beslemenin günah olduğuna inanılır (K6, K8).
- Her hayvanın pisliğinden yararlanılır, tavşanınkinden yararlanılmaz. İşe yaramayan kişilere "Tavşan pisliği gibi adamsın" denilir (K4, K6, K8).
- Tavşan etinin çok yararlı olduğuna inanılır (K57).
- Tavşan adet gördüğü için etinin yenmeyeceğine inanılır (K24).

1.11.10. Tavuk

Düziçi yöresinde tavuk ile ilgili halk inançları:

- Birisine kızınca "Karnına kara tavuklar vurula" diye beddua edilir. Kara tavuk kesilir, eti dövülür yara olan ya da ağrıyan yere sarılır, bunun yarayı, ağrıyı iyileştireceğine inanılır (K1).
- Tavuk buğday tanesi ya da ekmek parçasını pisliğin içinde dahi olsa bulup yediği için boynunun gümüşleneceğine inanılır (K22).
- Tavuk inadı, keçi inadı, kadın inadının üçünün bir olduğuna inanılır (K6).
- Tavuk gığırdarsa (horoz gibi öterse) bir cenaze olacağına inanılır (K50, K51, K61, K62, K69).
- Tavuğun horoz gibi ötmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır. O tavuğun kesilmesi gerekir (K4).
- Tavuğu gurka yatmayan kadın ekmek tahtasını, oklavayı, evreci alıp evden gidiyormuş gibi yapar. Arkasından bir komşusu "Nereye gidiyorsun komşu" der. O da "Tavuğum gurk yatmıyor, onun için gidiyorum" der. Komşusu tekrar "Gel, gitme tavuğun gurk oldu" diye seslenir, bunun üzerine tavuğun gurka yatacağına inanılır (K30, K54, K58, K59, K85).
- Gurk yatan tavuğun iki ayı da (eski ve yeni ay) görmesinin iyi olacağına inanılır (K13, K20, K30, K62).
- Salı günü tavuk gurka yatırılırsa civciv çıkmayacağına inanılır (K30).
- Tavuk kuluçkaya yatırılırken yumurtanın tek sayıda konması gerektiğine inanılır. Yoksa civciv çıkmayacağına inanılır (K1, K4, K7, K11, K15, K16, K66, K67, K68, K69, K70, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K77, K78, K79, K80).
- Cuma günü tavuk gurka yatırılırsa civcivlerin horoz çıkacağına inanılır (K20, K26, K30).
- Tavuk sabah gurk bastırılırsa çıkan civcivlerde tavuğun çok olacağına, ikindi vakti gurk bastırılırsa çıkan civcivlerde horozun çok olacağına inanılır (K1, K4, K2, K15, K16, K58, K66, K67, K68, K69, K70, K77, K78, K79, K80).
- Yumurtanın söbesinden çıkan civcivin horoz, yuvarlağından çıkan civcivin tavuk olacağına inanılır (K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Komşuya gurk altına yatırsın diye yumurta verilmez. Veren kişinin kendi tavuğunun civciv çıkarmayacağına inanılır (K34, K35, K37, K58, K83).

- Birine yumurta verildiğinde alan kişi, yumurtayı haşlayıp bıçakla keserse tavuğun yumurtlamayacağına inanılır (K1, K2, K84).
- Kesilen tavuk geç ölürse kesen kişinin elinin ağır olduğuna inanılır (K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Kesilen tavuk veya kesilen bir hayvan geç ölürse hayvanı kesen kişinin kalbinin kara olduğuna inanılır (K1).
- Tavuk kesildiğinde tavuğun içine kan akmışsa kesenin kalbinin kara olduğuna inanılır (K30).
- Tavuğun pisliği Hz. Ali'nin topuğuna değmiş. Hz. Ali tavuk pisliğinin değdiği yeri kesip atmış (K6, K16, K17, K26).
- Tavuk pisliğine basmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K8, K26, K29, K48).
- Tavuk pisliğinin olduğu yerde ibadet edilmeyeceğine inanılır (K16, K17, K60, K61, K62, K77, K80, K81).
- Tavuk pisliği sarımsakla beraber omuza dikilirse nazarı önleyeceğine inanılır (K24).
- İstenilen bir kız daha sonra beğenilmezse "Karanlıkta tavuk pisliğine bastım herhalde" denilir (K6).

1.11.11. Horoz

Düziçi yöresinde horoz ile ilgili halk inançları:

- Horoz akşamdan öterse bir kızın kaçacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K17, K24, K29, K34, K57, K58, K59, K60, K66, K67, K68, K69, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K77, K78, K79, K80, K81, K85, K86).
- Horoz akşamdan öterse evin rızkının kesileceğine inanılır (K34, K35, K38).
- Erken öten horozun uğursuzluk getireceğine, o horozun kesilmesi gerektiğine inanılır (K6, K7, K8, K10, K14, K15, K16, K17, K24, K56, K79, K80).
- Gökte beyaz bir horozun dolaştığına, ilk önce onun öttüğüne, daha sonra ona bakarak diğer horozların öttüğüne inanılır (K10, K27, K28).

- Horozun seher vakti melekleri gördüğü zaman öttüğüne inanılır (K16, K24, K27, K29, K77).
- Horoz ya da tavuk kesildiğinde kursağından taş çıkarsa ve böbreğinde taş olan biri bu taşı yerse böbrekteki taşın eriyeceğine inanılır (K4, K61).

1.11.12. Güvercin

Düziçi yöresinde güvercin ile ilgili halk inançları:

- Güvercin beslemenin uğur getirdiğine inanılır (K56).
- Hz. Muhammed saklanmak için Hıra Mağarası'na girdiğinde güvercin hemen mağaraya yuva yapmış. Hz. Muhammed'i aramaya gelenler güvercin yuvasını görünce içeride kimsenin olmayacağını düşünerek mağaraya bakmadan gitmişler. Güvercin Hz. Muhammed'in saklanmasına yardım ettiği için kutsal olduğuna inanılır (K1, K3, K4, K13, K16, K17, K26, K29, K61, K78, K83, K84).
- Güvercinin çok mübarek bir hayvan olduğuna ancak evde beslenmemesi gerektiğine inanılır (K6).
- Güvercin beslemek her eve düşmez. Kimine uğur, kimine uğursuzluk getireceğine inanılır (K49, K58, K59, K60, K79, K80).
- Evde güvercin beslemenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K24, K36, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K77, K85, K86, K88, K90).
- Güvercin pisliğine basmanın günah olduğuna inanılır (K6, K10).

1.11.13. Karga

Düziçi yöresinde karga ile ilgili halk inançları:

- Seher vakti bir karga ağacın başına konup öterse "Hayır gayır, hayır gayır, hayır isen bir daha gayır, hayır değilsen git" denilir. Eğer bu dendikten sonra karga uçup giderse iyiye delalet değildir. Karga uçmazsa ve bu sözler kargaya bir daha söylenirse hayırlı bir haberin geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K7, K9, K12, K66).

- Karga dala konunca "Gak de mübarek, bir daha gak de. Eğer ben ölmeyeceksem bir daha gak de, sonra uç git mübarek" denilir. Eğer karga uçmayıp dalda kalırsa kişi yakın bir zamanda öleceğini düşünür, eğer karga uçup giderse kişi kurtulduğunu, ölmeyeceğini düşünür. Karganın siyah donlu mübarek yani Azrail olduğuna inanılır (K6, K11, K15, K16, K24, K25, K58, K59, K62).
- Karga Azrail'in geldiğini görürmüş. Karganın ötmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K17, K26, K51, K56).

1.11.14. Baykuş

Düziçi yöresinde baykuş ile ilgili halk inançları:

- Baykuş viranelerde öttüğü için baykuşun öttüğü yeri viraneye çevireceğine inanılır (K4, K5).
- Baykuşun ötmesinin uğursuzluk getireceğine, öttüğü zaman o evden bir ölü çıkacağına inanılır (K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8, K10, K14, K15, K16, K17, K22, K24, K29, K30, K34, K38, K41, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K67, K68, K70, K71, K72, K74, K78, K85, K90, K94).
- Baykuşa, "Yerin virane ola" diye beddua edildiğine inanılır (K6, K17).
- Baykuşu ateşli bir odun parçasıyla kovalamak gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K10, K15, K17).
- Baykuşun günlük 1 kuş yeme rızkının olduğuna ve o kuşun ayağına gittiğine, baykuşun av avlamadığına inanılır (K6, K60, K66).

1.11.15. Kırlangıç

Düziçi yöresinde kırlangıç ile ilgili halk inançları:

- Hz. Nuh'un gemisi delinip su almaya başlamış. Ne yapmışlarsa deliği kapatamamışlar. Yılan, Hz. Nuh'a dünyaya gittiğimizde benim karnımı insan etiyle doyurursan ben bu deliği kapatırım demiş. Hz. Nuh çaresiz olduğu için tamam, doyururum demiş. Yılan, kıvrılıp deliği kapatmış. Dünyaya geldiklerinde yılan, Hz. Nuh'a bana sözün vardı sözünü yerine

getir demiş. Hz. Nuh şunun etini vereyim, bunun etini vereyim dese de yılan ikna olmamış, insan etini istemiş. Kırlangıç yılana, dişin var mı senin neyle yiyeceksin insan etini demiş. Yılan, dişini göstermek için ağzını açtığında, kırlangıç, şunun dilini kökünden koparayım diye yılanın dilini tutmuş ama koparamamış, dil ortadan yarılmış. Yılanın dilinin çatal olmasına kırlangıcın sebep olduğuna ve Hz. Nuh'un yılana rızk olarak kurbağayı verdiğine inanılır (K10, K59, K60, K61, K68, K78).

- Kırlangıcın ağzına taş alıp Ebrehe'nin askerlerine attığına inanılır (K4, K6, K26, K55, K57).
- Kırlangıç yuva yaptığı yere ertesi yıl gelip yine yuva yaparsa bunun uğur getireceğine inanılır (K6, K13, K21, K26, K48).
- Kırlangıç yuvasını bozmanın günah olduğuna inanılır (K16, K22, K29, K34, K54, K55, K66, K68, K77, K78, K85, K86).
- Kırlangıç öldürmenin günah olduğuna inanılır (K3, K21, K24, K35, K64, K71, K72, K73, K74, K76, K77, K78, K85).
- Kırlangıç etinin yenmeyeceğine inanılır (K1, K3, K4, K6, K7, K8, K10, K25, K30, K34, K57, K58, K59, K60, K64, K77, K78, K79, K80).
- Kırlangıcın uğursuzluk getireceğine inanılır. Eğer kırlangıç evin bir kenarına yuva yapmışsa yuvası bozulur (K52, K53).

1.11.16. Keklik

Düziçi yöresinde keklik ile ilgili halk inançları:

- Her eve keklik düşmez. Keklik avlanan bazı evlerde fakirlik olur. Bazı evlere ise kekliğin kısmet getirdiğine inanılır (K21, K25, K30).
- Keklik uğursuz bir hayvandır. Kekliğin "Ali kavakta Veli devekte" diyerek Hz. Ali'nin yerini söylediğine inanılır (K4).
- Keklik Hz. Ali'nin gizlendiği yeri haber veren bir kuştur. "Kalk da bak" diye öttüğüne inanılır (K55).
- Keklik Hz. Ali'nin gizlendiği yeri söylemiş. Bu nedenle "Çoban elinden gidesin" diye beddua almış. Keklik kaçarken çam ağacının kollarına dolanmış. Çam ağacı ona yardım etmeye çalışınca çam da "Kesildiğin zaman ışkınlamayasın" diye beddua almış (K1, K79).

1.11.17. Yarasa

Düziçi yöresinde yarasa ile ilgili halk inançları:

- Yarasa horoz sesi duyulmayacak bir yerde kemiğinden ayrılana kadar haşlanır. Haşlanan kemik bir kızın kemiğine değdirilir. Kemiği değdiren kişiye, o kızın gönlünün düşeceğine inanılır (K4).
- Kayıp birisi varsa canlı bir yarasa hocaya okutulup, bırakılır. Yarasa hangi tarafa uçarsa kaybolan kişinin o tarafta olduğuna inanılır (K4).
- Yarasa Sultan Süleyman'a karşı gelmiş. Onun için iyi bir hayvan sayılmaz (K4).
- Yarasanın uğursuz bir hayvan olduğuna inanılır (K52).

1.11.18. Leylek

Düziçi yöresinde leylek ile ilgili halk inançları:

- Leylek "Hacı" olarak adlandırılır, eti yenmez. Kutsal topraklardan geldiği için kutsal olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K13, K16, K17, K22, K24, K26, K29, K34, K55, K58, K59, K60, K66, K72, K75, K76, K77).
- Leyleğin yuvasını bozanın eli büzülür. Leylek yuvası bozanın iflah olmayacağına inanılır (K13, K52, K53, K68).
- Leyleğin tarlaya konmasının bereket getireceğine inanılır (K8, K10, K17, K22, K34, K37, K54).
- Leyleği havada gören kişinin o sene çok gezeceğine inanılır. Yerde gören kişinin ise gezemeyeceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K12, K13, K14, K15, K22, K26, K29, K34, K56, K67, K74, K75, K76, K77, K78, K80, K86).
- Bir kıza muska yapılmışsa leylek pisliği muska şeklinde kızın üzerine asılır ya da ateşte yakılırsa muskanın etkisinin gideceğine inanılır (K1).

1.11.19. Uğur Böceği

Düziçi yöresinde uğur böceği ile ilgili halk inançları:

- Uğur böceğine "nişanlı böceği" denilir. Uğur böceği ele alınır, "Nişanlım nerde, nişanlım nerde" denilir. Uğur böceği hangi tarafa uçarsa o taraftan bir kızla evlenileceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K10, K16, K17, K24, K29, K34, K56, K58, K59, K66, K67, K68, K77, K78, K79, K80, K81, K82).
- Uğur böceği kime konarsa o kişiye uğur getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K29, K34, K57, K58, K59, K60, K67, K80, K83, K84).

1.11.20. Örümcek

Düziçi yöresinde örümcek ile ilgili halk inançları:

- Örümceğin kutsal olduğuna, onun için zarar vermemek gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K9, K10, K12, K13, K16, K17, K22, K24, K29, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K66, K67, K68, K77, K78, K79, K80, K81, K83, K85, K86).
- Evde örümcek bulundurulursa fakirlik getireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K10, K11, K12, K13, K15, K16, K17, K20, K22, K24, K29, K54, K71, K72, K75, K76).
- Örümceğin ağ örmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K8, K55).
- Evdeki elbiz evin değerini ölçer. Bir evde elbiz varsa o ev pistir. Kız istemeye gidildiğinde kapının arkası açılıp bakılır. Elbiz varsa kız istenmeden gidilir (K6).

1.11.21. Karınca

Düziçi yöresinde karınca ile ilgili halk inançları:

- Karıncanın zenginliğin işareti olduğuna, evinde karınca olanın zengin olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7,K8, K10, K12, K15, K16, K22, K24, K54, K56, K57, K59, K60, K77, K78, K79, K80).
- Karıncanın çok olduğu yılın bolluk içinde geçeceğine inanılır (K54).

- Karınca dışarıdan içeriye buğday getirirse zenginlik, içeriden dışarıya buğday götürürse fakirlik olacağına inanılır (K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Evin içine haram girmemişse karıncanın evdeki buğdaydan, arpadan alıp götürmeyeceğine, haram girmişse evdeki buğdayı, arpayı çalıp götüreceğine inanılır (K4, K6, K13, K21).
- Evdeki küçük sarı karıncaların temizlik melekesi olduğuna, mutfağın el değmeyen yeri varsa yalayıp temizlediklerine inanılır (K6, K13, K48).
- Karınca yuvası bozmak çok günahtır, bozan kişinin yuvasının bozulacağına inanılır (K28, K34, K35, K38).
- Cırlavık böceği karıncadan kız istemiş. Karınca, "Cırlavıklar hızan, tembel" demiş, kız vermemiş. Cırlavık böcekleri "Karıncacık, beli incecik, bize hızan dedi, kız vermedi" diyerek ölürmüş (K52, K53, K79, K82).
- Arı ve karıncanın uyumlu ve kalleşlik etmeden çalıştığına inanılır (K6).
- Karıncalar hareketlenip köpekler havlarsa deprem olacağına inanılır (K24, K60).
- Atlı karıncanın ezan okunurken uçmayıp ezanı dinlediğine inanılır (K1, K80, K83).

1.11.22. Yılan

Düziçi yöresinde yılan ile ilgili halk inançları:

- Yola çıkan kişinin önüne boz yılan çıkarsa başına bir uğursuzluk geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K9).
- Kara yılan kutsal sayıldığı için öldürülmemesi gerektiğine inanılır (K5).
- Kara yılan evin bekçisi sayıldığı için öldürülmemesi gerektiğine inanılır (K3, K6, K7, K13, K14, K16, K26, K25).
- Kara yılanın vadesiyle ölmediğine, insan eliyle öldüğüne inanılır (K24, K29).
- Kara yılanın, eşini öldüren kişiyi bulup dövdüğüne inanılır (K1, K2, K3, K5).
- Bir yılan öldürünce eşinin de öldürülmesi gerektiğine, yoksa eşinin öldüren kişiyi mutlaka sokup öldüreceğine inanılır (K4).

- Kara yılan öldürülünce ağzına un çalınır ya da bir parça ekmek konur. Eşi gelip ağzındaki unu ya da ekmeği görünce, bu hırsızlık yapmış ondan öldürülmüş dermiş. Böyle yapılırsa ölen yılanın eşinin intikam almayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K13, K14, K15, K16, K30, K34, K38, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K58, K59, K60, K66, K67, K68, K71, K80, K81, K82, K83, K84, K85, K86).
- Birisini yılan soktuğunda ertesi yıl aynı gününde o yarasının ağrıyacağına inanılır (K4).
- Birisini yılan soktuğunda sokan yılan öldürülmedikçe o kişinin ağrısının, sızısının geçmeyeceğine inanılır (K4).

1.11.23. Kertenkele

Düziçi yöresinde kertenkele ile ilgili halk inançları:

- Kertiş (kertenkele) taşların tepesine çıkıp başını yukarı doğru attırdığı zaman, "Allah'ım yok, param çok" dermiş. Onun için öldürülmesi gerektiğine inanılır (K1, K4, K24, K27, K54, K66, K67, K68, K79, K81, K82).
- Kertenkelenin ezan okunurken yönünü kıbleye dönüp ezan dinlediğine inanılır (K1, K80, K81).
- Ağverenin (kertenkelenin), tüm yılanlara zehir dağıttığına inanılır (K4).

1.11.24. Bukalemun

Düziçi yöresinde bukalemun ile ilgili halk inançları:

- Bahtabakanın (bukalemunun) üzerine tülbent atılır, sonra tülbent çekilir. Tülbent çekildiğinde bukalemun sarı, yeşil, mavi renkte olursa tülbenti atan kişinin bahtının açık olduğuna, siyah renkte olursa bahtının kara olduğuna inanılır (K1, K4, K7, K9, K11, K34, K37, K67, K68, K69).
- Bahtabakana tülbent atıldığında yüze sıçrarsa 7 gün 7 gece davul zurna çalınmayınca yüzden çıkmayacağına inanılır (K1).

1.11.25. Diğer Hayvanlar

Düziçi yöresinde diğer hayvanlar ile ilgili halk inançları:

- Kuşlar kendi aralarında bu sene yaylaya gidecek misin diye konuşuyorlarmış. Karatavuk, Allah izin verirse ben gideceğim demiş. Baştankara kuşu, Allah izin verirse ben de gideceğim demiş. Turaca sormuşlar, turaç, ben Allah izin verse de gideceğim vermese de gideceğim demiş. Turaç kuşu haricindeki bütün kuşlar yaylaya gitmiş. Allah turaç kuşuna ceza vermiş. Turaç, Çukurova'nın dışına çıkamamış, Çukurova'da yazın herkes yaylaya gider, gidemeyenler, "Ben turaç kuşuyum" derler (K1, K2, K4, K6, K24, K29, K58, K67).
- Gökyüzünden turna geçerken sürüden bir keçi melerse hayvanların ikiz doğuracağına inanılır (K54).
- Kumruların "kurk, kurk" diyerek Allah'ı zikrettiğine inanılır. Kumrunun etinin yenmeyeceğine inanılır (K4, K6, K10, K12, K17, K26, K33).
- Dili dönmeyen çocuğa alaabak kuşunun dili yedirilirse çocuğun dilinin açılacağına inanılır (K6, K21, K30, K67).
- Alaabak kuşunun ödü prostat hastalığı olanlara yedirilirse şifa olacağına inanılır (K6).
- Kuşun çok olduğu sene kıtlık olacağına inanılır (K17, K24).
- Bir eve kuş yuva yapmışsa yuvanın bozulmaması gerektiğine inanılır (K30).
- Kartalın olduğu yerde yılanın olmayacağına inanılır (K30).
- Kartal, doğan gibi alıcı kuşların uğur getirdiğine inanılır (K6, K16, K24, K26, K29, K30).
- Bir atı, bir av köpeği bir de omzunda alıcı kuşu olan bey sayılır (K6).
- Kelaynağın dişisi ölürse eşinin başka bir kelaynakla çiftleşmediğine inanılır (K7).
- Gövel ördeğin dişisi ölürse eşinin intihar ettiğine inanılır (K7, K24).
- Hz. İbrahim yakılacağı zaman elöpen ağzıyla su taşıyıp döktüğü için kutsal olduğuna inanılır (K30, K34, K35, K36, K37, K38, K62, K83).
- Kirpi altına işediği için etinin yenmeyeceğine inanılır (K20, K24, K27, K29, K62).

- Kirpinin sinirlenince diken attığına inanılır (K56).
- Kurbağanın siğil attığına inanılır (K1, K4, K77, K78, K80, K81, K83, K86).
- Eve bal arısı girerse rızkın bollaşacağına inanılır (K30, K34, K35).
- Arının 40 doktora bedel olduğuna inanılır (K16, K24, K29).
- Eşekarısının sokunca öldüreceğine inanılır (K16, K21, K34, K35, K36, K38).
- Eve eşekarısı girerse rızkın eksileceğine inanılır (K34, K35).
- Koyunun melek olduğuna inanılır. Bir evde koyun bulunursa o eve şeytan yaklaşmazmış. Koyun bulunan evde hayır ve bereketin bol olduğuna inanılır (K49).
- Yerde debelenen koyunun bağırsağının düğümlendiğine inanılır. Onu ilk gören kişi atletini, terliğini ya da şapkasını koyuna koklatırsa koyunun dirileceğine inanılır (K4, K8, K10, K18).
- Keçinin şeytan, koyunun melek olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K10, K16, K24, K67).
- Çakalın ezan okunurken uluduğuna inanılır (K66, K68).
- Ezan okunurken anıran eşeğin şeytanı gördüğüne inanılır (K35).
- Eşek ulumasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K30, K48, K51, K57, K69).
- Kara renginin kedilerde kötü, eşeklerde iyi olduğuna inanılır (K6).
- Ayıların insandan türediğine inanılır (K4).
- Devenin öfkelendiğinde ağzının kabardığına inanılır (K6).
- Devenin inat ve kinci bir hayvan olduğuna inanılır (K6).
- Devenin kutsal bir hayvan olduğuna inanılır (K13, K16, K21, K26, K34, K35, K48).

1.11.26. Değerlendirme

Düziçi yöresinde bazı hayvanlar sahip oldukları özelliklerden dolayı çeşitli inanışlara konu olmuştur. Turaç kuşu Çukurova yöresine ait bir kuştur. İnanışa göre turaç, Allah'a meydan okuduğu için cezalandırılmış ve Çukurova dışına çıkamamıştır. Kedinin ne kadar yüksekten düşerse düşsün dört ayağı üstüne düştüğüne inanılır. Bu özelliği Peygamberimizden sırtın yere gelmesin diye dua almasına dayandırılır. Katırın doğum yapamaması inanışa göre beddua almasıyla ilgilidir. Güvercin, Hz.

Muhammed'in saklanmasına yardım ettiği için kutsal sayılmaktadır. Keklik de Hz. Ali'nin gizlendiği yeri haber vermiştir ve çoban elinden gitmesi için beddua almıştır.

Yörede, domuz, eti yenmeyen, uğursuz, adının bile anılmaması gereken bir hayvan olarak görülür. Tavşan, güvercin, kırlangıç, leylek, kumru da etinin yenmemesi gereken hayvanlardandır. Yola çıkan kişinin önüne kara kedi, kara köpek, tavşan çıkmasının uğursuzluk getireceğine inanılır. Baykuşun evin yakınlarına konması, karganın ötmesi, horozun vakitsiz ötmesi uğursuzluk getireceğine inanılan diğer durumlardır.

Yörede kurt saygı duyulan hayvanlardandır. Bunda Türk mitolojisindeki "kurt motifi"nin izlerini görmekteyiz. Örneğin kurt derisinden bir parçayı üzerinde taşıyanların bütün işlerinin rast gideceğine inanılır, ayrıca aydaş çocuk kurt derisinin ağzından geçirilirse iyileşeceğine inanılır. Yörede, at da saygı duyulan hayvanlardandır. Bunda da eski Türk yaşantısının izlerinin bulunduğunu söyleyebiliriz.

1.12. Bitkilerle İlgili Halk İnançları

1.12.1. Bitkiler

İslam dini de, halkın din öğretileri dışında gelişmiş gelenekleri de bitkilerin yenmesi konusunda hiçbir yasak koymamışlardır. Zararlı olmayan bütün bitkiler, meyveler yenebilir (Boratav, 1973: 65).

Bitkiler konusunda iki "yasak"tan söz edilebilir: birincisi yaş bitkilerin kesilmesiyle ilgilidir. Atasözü niteliğinde "yaş kesen, baş keser" yargısında genç orman ağaçları, fidanlar, meyve veren ağaçlar düşünülür. Kimi orman ağaçları için, yetişip büyümeleri uzun zaman istediği düşüncesiyle, başka bir çeşit "yasak" konmuştur: kara-ağaç (kayın ağacı), güç yetişen bir ağaçtır, onun için kesilmesini uğur saymazlar; tahtasından çocuklara nazarlık yaparlar (Erten Köyü/ Afyon) (Boratav, 1973: 65).

Her halde yapısı insan vücudunu andırdığı için birçok milletlerin geleneklerinde önemli bir yer tutmuş olan adamotu "mandragore" üzerine Sabahattin Eyüboğlu şu bilgileri verir: "Bu otu eski Halikarnasos (Bodrum) ta görebilirdik. Yeşilli morlu yaprakları yere yapışık olan bu otun kocaman, kalın, insana benzer, kollu bacaklı bir kökü var. Bu kök türlü dertlere devadır. Koparılırken sözde bir insan sesi çıkarırmış ve bu sesi duyan çarpılırmış. Onun için kökü çıkar hale getirdikten sonra bir köpeğin kuyruğuna bağlayıp uzaklaşıyorlar; köpek çağrılıca kökü çıkarıp getiriyor. Bu ot dünyanın pek az yerinde kalmış, nesli tükenmek üzere imiş." (Boratav, 1973: 67–68).

Yatırların çevresinde biten kimi ağaçlar, çam, çınar, çitlembik, ardıç vb. kendiliklerinden de bir kut taşısalar gerek. Kimi yatırların sadece ağaç adları ile adlandırılmaları bu bakıma bir anlam taşır: Çitlembik Dede, Çınar Dede gibi. Dede Korkut Kitabı'nın birçok yerlerinde ağacın kutlu bir varlık olduğu anılmıştır; hikâyelerin sonlarında destancı "yom" verirken "gölgelice kaba ağacın kesilmesin" alkışını unutmaz (Boratav, 1973: 65–66).

Ağacın "kut", "uğur", "bereket" anlayışında önemli bir yeri vardır. Kimi ağaçlar kut, bereket, uğur kaynağı olarak görülürken, başta incir ve ceviz olmak üzere çeşitli ağaçlarla olan ilişkilerde tedirgin olunmuş, bu ağaçlara yönelik çeşitli kaçınmalar, tabular geliştirilmiştir (Aça, 2005: 19).

En çekinilen meyveli ağaçların başında incir gelmektedir. "Ocağında incir ağacı bitsin" sözünden de anlaşılacağı üzere incir, yıkılmış, virane, terk edilmiş ocakları akla getirmektedir. Bu nedenle de evlerden uzak yerlere dikilegelmiştir. Fakat meyveleri yenmeyen, görünüşü incire benzeyen ve "erkek incir" adı verilen "iğlek" in, narla birlikte Aydın bölgesinde kut ve bereket getirici bir ağaç olduğuna inanıldığını görmekteyiz (Aça, 2005: 19).

Kışın yapraklarını dökmeyen ağaçların bu nitelikleri, soğukta barınacak yer arayan kuşları dallarında sığındırmış olmaları ile açıklanır. Kuşlardan bu yardımı esirgeyen ağaçları ise Tanrı cezalandırmak için kışları çıplak bırakmış (Boratav, 1973: 67).

Ağacın tıpkı bir insan gibi duygularının olduğunu düşünmekten ve ağacın gövdesine çiçeklenip meyve vermesini engelleyen kötü güçlerin yerleştiğine inanmaktan kaynaklandığını sandığımız ilginç bir uygulama, birkaç yıl üst üste meyve vermeyen ya da çiçeğini döken ağacın kesilmekle tehdit edilerek korkutulmasıdır (Aça, 2005: 15).

Ağacın bol meyveli olup olmamasıyla ilgili inançlar arasında çeşitli kaçınmalar da söz konusudur. Yapılmaması gereken davranışların yapılması ya da yapılmadan önce çeşitli önlemler alınmaması halinde, meyve veren ağacın artık meyve vermeyeceğine, kuruyacağına inanılmıştır (Aça, 2005: 15).

Meyve ağaçlarıyla meyvelerden büyü ya da sihir bozma işlemlerinde de yararlanılmıştır. Büyü bozma ile ilgili aşağıdaki örneğimizde, "Kuran" da çeşitli vesilelerle zikredilen zeytinin ön plana çıktığı görülmektedir (Aça, 2005: 18).

Türk inanış ve düşünüş sistemlerinde genellikle doğmamış-doğurmamış, ebedi Tanrı'nın sıfatlarını temsil eden meyvesiz ve her daim yeşil kalan ağaçlar kutlu ağaçlar

olarak kabul edilmekle birlikte meyveli ağaçlarla onların meyvelerinin de inanç ve düşünce dünyamızın biçimlenmesinde önemli bir yeri olagelmiştir. Kimi meyve ağaçlarıyla meyvelerin (elma, nar, iğde, vd.), kut, bereket, uğur getirdiğine inanılırken kimilerinin (incir vd.) de uğursuzluk, kutsuzluk getirdiğine inanılmıştır. İnsanoğlu, çevresindeki diğer canlı ve cansız varlıklarda olduğu gibi, meyve ağaçlarıyla onların meyveleriyle de özel bir ilişki geliştirmiştir. İnsan hayatının hemen her aşamasında (doğum, evlilik, ölüm) belirleyici bir konuma sahip olan meyve ağaçları ve onlara ait meyveler, insanların geleceğine dair olumlu ve olumsuz mesajlar içerdiğine inanılan rüyaların sembol dilinin gelişmesine de önemli katkılarda bulunmuştur (Açа, 2005: 21).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Darende'nin Heyiketeği mahallesinde yaşlı bir çınar ağacı vardır. Halk arasında bu ağacın kutsallığına inanılır. Bu nedenle, çeşitli rahatsızlıkları olanlar buraya gelerek, ağacı ziyaret ederler ve dilekte bulunurlar. Yaşlı çınar ağacının dalının kesilmemesi ve ağaca zarar verilmemesi gerekir. Şayet ağaca herhangi birisi zarar verecek olursa, onun başına bir musibet geleceğine inanılır (Uslu, 2004: 95).

Kastamonu'da " Ulu ağaca balta vurulmaz." denir. Bazı köylerin meydanlarında veya ormanlarda ulu çınarlar vardır. Gıcısı ve odunu alınmaz, bu döküntüler dibinde çürür. Bu ağaçlar için " Geceleri secdeye eğiliyor." diye îtikad edilir (Abdulkadiroğlu, 1987a: 168).

Bolvadin ve çevresinde iğde ağacı kutsal bir ağaç olarak kabul edilmektedir. Özellikle ilkbaharda açan çiçeğinin kokusu oldukça dikkat çekicidir. Meyvesi de şifa niyetiyle yenilir. Özellikle, iğde meyvesinin insanın vesvesesini gidereceğine inanılmaktadır. Daha önce yukarıda nazar bahsinde geçtiği üzere, halkımız arasında iğde ağacının nazarı giderme ve şeytanın insana yaklaşmasını engelleme gibi işlevlere sahip olduğu inancı oldukça yaygındır. Haliyle meyvesini yiyen insana da şeytan yaklaşmamakta, kişinin vesvesesi dağılmaktadır (Güldemir, 2008: 88).

Tire'de incir ağacına inek sonu asılır ise o ineğin sütünün bol olacağına inanılır ki bu incir ağacının tek olumlu yönüdür. "Ocağıma incir ağacı diktin" denilerek uğursuzluğu pekiştirilen incir ağacı ile ceviz ağacı altında uyumak da iyi sayılmaz. İncir ağacı dibinde abdest bozanınsa hastalanacağı söylenir, incir ağacından düşenlerinse iflah olmayacakları, iyileşemeyecekleri düşünülür (Aydınoğlu, 2005: 102).

Balıkesir'de ceviz ağacını eken bir insan, ceviz ağacının gövdesi kendi beli kalınlığına geldiğinde ölür. Ceviz ağacının altında uyunmaz. Ceviz ağacı insanın fotoğrafını çekebilir. İncir ağacı intizarlıdır. Âdem baba ile Havva ana cennette yasak meyveyi yedikleri vakit vücutları açık kalmış. Hiçbir ağaç onlara yaprağını vermemiş. Bir tek incir vermiş. Bu yüzden incir intizarlıdır. İğde ağacı daima eğridir. Havva anamızın üstüne kuma gelmiş. Havva anamız üzüntüyle iğde ağacına yaslanmış. İğde ağacı da eğilmiş. Külen (kızılcık) ağacını altına yatmak iyi değildir. Külenler erkenden çiçek açar, altı çok şeytanlı olurmuş. İbrahim peygamberi yakacakları zaman çam odununu vermiş. İbrahim Peygamber de "Senin dölün yayılmasın" diye beddua etmiş. Çam ağacını kesince dibinde fiskil vermez. Diğer tüm ağaçlar verir (Olgunsoy, 2007: 25-44).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde bitkiler ile ilgili halk inançları:

- Kıyamet koparken kişinin elinde fidan varsa onu dikmesi gerekirmiş. Kıyamet kopsa dahi ağaç dikmenin ihmal edilmemesi gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K14, K22, K43).
- Askere gidecek genç için ağaç dikilmesi gerektiğine inanılır (K1, K6, K10, K17, K26).
- Elbeyli'deki koca çınarın altındaki şehit mezarında cuma akşamları ateş yandığına inanılır (K8).
- Mezarlıktaki ağaçların meyvesi alınıp yenmez, yenilmesinin günah olduğuna inanılır (K2, K5, K9, K12, K40, K54, K58, K59, K71, K72, K73, K74, K75, K79, K80).
- Mezarlıktan çiçek tohumu ya da köklü bir ağaç almanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K2, K3, K4, K9, K12, K20, K40, K58, K59, K66, K67, K68, K88).
- Yaşlı ağaçların tümünün ulu ağaç olduğuna inanılır (K1, K2, K4, K6, K7, K8, K10, K11, K12, K13, K15, K16, K17, K30, K34).
- Ulu ağaçların altında besmele çekilmeden uyunmayacağına inanılır (K20, K23, K24, K29).

- Ulu ağaçların altına tuvaletin yapılmayacağına inanılır (K1, K4, K5, K34, K35).
- Hasta çocuğa, ulu ağaçların çevresi dolandırılırsa çocuğun iyileşeceğine inanılır (K34).
- Ulu ağaçlar kesilmez. Kesilirse kıbleye doğru yıkılması gerekir. Omacasının (yerde kalan kökünün) üzerine büyük bir taş konulması gerekir. Taş konulmazsa kesen kişinin başına bir felaket geleceğine inanılır (K4).
- Ulu ağaçları kesenlerin başına bir felaket geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K6, K7, K8, K10, K11, K12, K14, K30, K34, K49).
- Yarbaşı'nda bir mazı ağacı vardı. O ağaçtan dal kesenin hanımının öldüğüne inanılırdı (K54).
- Karısıyla dirlik etmeyen bir erkek, çınar kovuğundan geçirilirse karısına bir daha huzursuzluk vermeyeceğine inanılır (K30).
- Meyve veren ağaçlar yol kenarına dikilirse gelen geçenin faydalanacağına ve sevap kazanılacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K10, K31, K39, K49, K60, K61, K65).
- Bahçelerdeki ağaçların yola bakan dallarındaki meyvelerde göz hakkı olduğu için yiyen kişilere karışılmaması gerektiğine inanılır (K1, K2, K4, K6, K29, K64, K79, K80, K82).
- Bir kişi başkasının bahçesinden karnını doyurana kadar meyve yese bile yediklerinin helal olduğuna inanılır. Ancak evine götürürse haram olduğuna inanılır (K10, K15, K17).
- Meyve vermeyen ağaç, ele bir tahra ya da balta alınarak "Seneye meyve vermezsen keserim bak seni" denilerek korkutulursa meyve vereceğine inanılır (K1, K2, K4, K30, K34, K34, K41, K42, K49, K61).
- Meyve vermeyen ağacın veya bitkinin altına, hamile bir kadın taş koyarsa meyve vereceğine inanılır (K20, K21, K30, K35).
- Doğan her insan için Tuba ağacında bir yaprak çıkarmış ve ölen her insan için Tuba ağacından bir yaprak düşermiş (K6, K10, K16).
- Diğer ağaçlar gibi Tuba ağacının da sonbaharda yaprakları dökülürmüş. Onun için sonbaharda insanların daha çok öldüğüne inanılır (K59).
- İt kirazı ve karadal ağacı ile hayvana vurulursa hayvanın kan işeyeceğine inanılır (K4, K6, K7, K8, K9, K10, K17, K22, K24, K29, K65, K69, K71).

- Dalkara ağacı ile hayvana vurulursa hayvanın kan işeyeceğine inanılır (K71, K72, K74, K75, K76, K87, K90).
- Yasemen çubuğu ile hayvana vurulursa hayvanın kan işeyeceğine inanılır (K24, K29, K34, K35, K36).
- Sakızlık ağacında bir kozalak olur. Ona yaklaşanın kulağının sağar olacağına inanılır (K34).
- İncir ağacının gölgesinde yatan kişinin çeşitli rüyalar göreceğine ve bu rüyaların hayra çıkmayacağına inanılır (K7, K17, K27, K28).
- İncir ağacının gölgesinin ağır olduğuna, altına yatanın hasta olacağına inanılır (K4, K6, K8, K14, K15, K16, K17, K20, K30, K34, K54, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- İncirden düşenle eşekten düşenin iflah olmayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K14, K17, K24, K29, K49, K54, K60, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Katırdan düşenle incirden düşenin iflah olmayacağına inanılır (K6, K15, K16, K65, K66).
- İncir ağacının altına tuvalet yapılmayacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K10, K12, K14, K15, K17, K56).
- Ceviz gölgesi için "Koz gölgesi kız gölgesi" denilir, ceviz gölgesinin şifalı olduğuna inanılır (K6, K8, K20, K66).
- Ceviz gölgesinin ağır olduğuna, gölgesine yatanın hasta olacağına inanılır (K4, K10, K15, K16, K17, K49, K54).
- Bir adam ceviz ağacının altına yatmış. Ceviz ağacı, incire "Çabaladım çabaladım adamın benzini sararttım ama öldüremedim" demiş. İncir ağacı "Onu bana gönderseydin ben onun hakkından gelirdim" demiş (K4).
- Hamile bir kadın tutmayan bir cevizi sallarsa cevizin meyve tutacağına inanılır (K61, K77, K78, K80, K81, K83, K84).
- Ceviz diken kişinin meyvesinden yiyemeyeceğine inanılır (K4).
- Zeytin ve cevizin bir sene çok bir sene az tutacağına inanılır (K10).
- İş yapmayan rahat kişilere "Alma ağacının altına mı doğdun" denilir. Rahat, kaygısız kişilerin elma ağacının altında doğduğuna inanılır (K54).
- İncir ve zeytin ağacı diken kişinin büyük hayır işlediğine inanılır (K8, K29, K35, K40, K44, K71).
- Dut ağacının 7 oğlandan sevaplı olduğuna inanılır (K9, K26, K27).

- Yol kenarındaki duttan yiyen kurtlar kuşların dutu diken kişiye duacı olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K6, K8, K9, K10, K38, K60, K70).
- Böğürtlenin savaşta Peygamberimizin karnını doyurduğuna, onun için "Kol attığın yerde bit" diye dua aldığına inanılır (K58, K59).
- Ayrık otunun Peygamberimizin atının karnını doyurduğuna, onun için "Kol attığın yerde bit" diye dua aldığına inanılır (K58, K59).
- Sevdiği kızın kendisine gönlünün düşmesini isteyen kişi 40 boğum ayrık otunu bulup sevgilisi ekmek yaparken ekmek tahtasının altına atarsa dileğinin gerçekleşeceğine inanılır (K7, K34, K37).
- Zehrin diğer adının iğde olduğuna, iğdenin battığı yerden ameliyatla çıkarılması gerektiğine inanılır (K6, K10).
- Üzerinde iğde taşımanın nazarı engellediğine inanılır (K1, K6, K15, K17, K26, K27, K28, K35, K62, K63, K67).
- Zakkumun uğursuz bir bitki olduğuna inanılır (K6, K22, K56).
- Ağan çalısı (zakkum) ile hayvanlara vurmamak gerekir. Vurulursa hayvanın kan işeyeceğine inanılır (K1, K7, K10, K15, K17, K22, K24, K29, K34, K49, K65, K69, K79).
- Zakkumun cehennem yiyeceği olduğuna inanılır, onun için evlerin bahçesine dikilmez (K54).
- Zakkum yiyen büyükbaş hayvanın öleceğine inanılır (K8, K18, K94).
- Zakkumun nazardan koruduğuna inanılır (K4, K10).
- Zakkumun bulunduğu yere sivrisinek gelmeyeceğine inanılır (K4, K7, K10, K14, K18, K19, K27, K28, K78).
- Zakkumun bulunduğu yere yılan gelmeyeceğine inanılır (K14).
- Zakkumun cehennem bitkisi olduğuna inanılır (K22, K24, K29).
- Eve zakkum dikildiğinde evin kazancı iyi olmazsa söküp atmak gerektiğine inanılır (K34, K35, K36).
- Çörek otu her eve iyi gelmezmiş. Çörek otu ekince tarlanın karşısına bir tavuk veya horoz koymak gerekmiş. Konulan tavuk ya da horoz ölürse çörek otunun bir daha ekilmemesi gerektiğine inanılır (K4, K15, K16, K20, K21, K25, K61).
- Cırtatan bitkisi dalından yeni koparılmışsa suyundan 1 damla burna damlatılır. Kurutulmuşsa tozu burna çekilir. Bunun sarılık hastalığını

iyileştireceğine inanılır. Ancak az miktarda burna çekilmesi gerekir. Çok çekilirse öldüreceğine inanılır (K30).

- Nergis, şekli dolayısıyla Hz. Muhammed'in başını eğip ağlamasına benzetilir ve nergisin kutsal olduğuna inanılır (K6).
- Nergis, sümbül, gül ve karanfilin kutsal olduğuna inanılır (K6, K24, K27, K57).
- Leyli (lale) geline, kıza benzetilir ve bulunduğu yere bereket getireceğine inanılır (K6).
- Gülün Peygamberimizin teri olduğuna, onun için mis gibi koktuğuna inanılır (K1, K2, K3, K9, K11, K12, K13, K15, K16, K77).

1.12.2. Değerlendirme

Yörede yaşlı ağaçlar, ulu ağaç kabul edilir. Bunlarla ilgili bazı davranışlara dikkat edilir. Ulu ağaçların altına tuvalet yapılmaz, ulu ağaçlar kesilmez. Hasta çocukları iyileştirmek için ulu ağaçların çevresi dolandırılır. Bu inanışlara baktığımızda eski Türk inanç sistemindeki "ağaç kültü"nün izlerinin bulunduğunu görmekteyiz.

Meyve vermeyen ağaçlar tahra ya da baltayla korkutularak meyve vermeleri sağlanmaktadır. Yine meyve vermeyen ağacın altına hamile bir kadın taş koyarsa o ağacın meyve vereceğine inanılmaktadır.

Zakkum bitkisi iklim şartları dolayısıyla Düziçi yöresinde yetişmeye müsait bir bitkidir. Bunun da etkisiyle zakkumla ilgili pek çok inanış ortaya çıkmıştır. Bunlar bitkinin uğursuzluğunu ifade eden inanışlardır.

1.13. Evren, Gökyüzü, Gök Cisimleri ve Tabiat Olayları ile İlgili Halk İnançları

1.13.1. Evren/Evrenin Sonu/Öteki Dünya

İslam dini öğretilerinden pek çoğunun hocalar, vaizler ya da okumuş kişiler aracılığı ile okuma yazma bilmeyen halk tabakalarına kadar yayıldıkları hesaba katılırsa, her çeşitten inanışlar gibi evrenle ilişkili inanışlardan pek çoğunun da kitaplardan halk geleneğine geçmiş olabileceği sonucuna varılır. Ama bunların da kitaplara "halkın kitap ve yazı öncesi" geleneklerinden ya da başka dinlerden sızması olanağını da gözden kaçırmamak gerekir (Boratav, 1973: 12–13).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

1929 yılında Mudurnu'nun (Bolu) bir köyünde evrenin yaradılışı şöyle anlatılıyor: Tanrı dünyayı yarattı. Onu buğday taneleriyle doldurdu. Sonra bir kuş yarattı. Bu kuş her 20 günde bir buğday tanesi yerdi. O çağda her bir buğday 520 dirhem ağırlığında idi. Âdem ataya Cennet'te verilen buğday bu buğdaydır. Öteki varlıkların yaratılmasından önce, bu kuşun bu kadar buğdayı yiyip bitirmesi için geçen zaman 30 kez geçti. Sonra Tanrı Can kavmini yarattı. Şeytan bu kavimdendi (Boratav, 1973: 13).

Türkiye halkının çoğunluğu olan Müslümanların bu konudaki inanışlarının büyük bir bölüğü İslam dini öğretilerinden gelmedir. Ama gene de bölgelerin, mezheplerin, kavimlik kökenlerin belirlendiği çeşitlemelere rastlarız bunlarda (Boratav, 1973: 24).

Evrenin sonu üzerine M. H. Bayrı'nın İstanbul halkından derlediği inanışlar aşağı yukarı her yerde yaygındır. Kıyametin yaklaştığını haber veren belirtiler arasında kurt ile kuzunun bir arada gezmesi, kadınların doğurmaz olması, yolların kısalması… gibi alışılanın tersi olaylar; zinanın artması, insanların para hırsına düşmesi… gibi genel ahlak törelerine aykırı davranışların yerinmesi anlatımını taşıyan yargılar yer alır. Bunlardan başka: Ye'cüc- Me'cüc adındaki parmak kadar küçük yaratıkların dünyaya yayılacakları, onların çaldıkları mızıka sesine günahlıların koşuşacağı, bu sonuncuların başlarında boynuzlar biteceği, dünyanın dümdüz olacağı… yolunda akıl dışı olaylar da bu inanışlara eklenir (Boratav, 1973: 25).

Öte dünya ile ilişkili inançlar, bir yandan evrenin sonuna, öte yandan da ölüm ve ölüm sonrasına bağlanır (Boratav, 1973: 27).

Bir düşünceye göre: cehennem canlı bir varlık, yedi başlı bir ejderhadır; kâfirler ve suçlu kullar onun ağzına atılacaklardır. Cehennemin yeri, çokluk, "yerin yedi kat dibinde" gösterilir (Boratav, 1973: 28).

Cennet, köşklerle süslü, sekiz katlı bir bahçedir. Ortasında Kevser Irmağı akar. Bir inanışa göre, mutlu cennetlik kullara Kevser şarabını, altın bir tasla, Muhammed Peygamberin damadı Ali sunacaktır. Cennet bahçesinde Tuba ağacı vardır; bunun dallarında her dilenilen nesne asılı durur; ağacın kökleri havada, dalları yerdedir. Cennette, mutlu kullara hizmetle görevli genç kızlar, Huriler, genç oğlanlarda Gılmanlardır. Evlenmeden ölmüş kullar Hurilerle evleneceklerdir. Dünya nimetlerinin

en iyileri, en güzelleri Cennette, her dilediği anında ele geçecek ve cennetlik kul sonsuz bir süre bu mutluluğu sürecektir (Boratav, 1973: 28).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde evren, evrenin sonu ve öteki dünya ile ilgili halk inançları:

Evren

- Dünya sarı öküzün boynuzunda, balığın sırtındaymış. Öküz sineklendiğinde, balık oynadığında yer sallanırmış (K5).
- Dünya sarı öküzün boynuzundaymış. Öküz sineklendiğinde zelzele olurmuş (K4, K8, K10, K24, K49, K55, K74, K75, K76, K90, K91).
- Dünya sarı öküzün boynuzları üzerinde kurulmuş. Öküzün ayaklarının altında sabun kalıbı varmış. Güve öküzü ısırdığında zelzele olurmuş (K6).
- Eskiden dünyanın arının bal peteği gibi altı köşeli olduğuna inanılırdı (K6).
- Yer altın, gök gümüşmüş. Sübhaneke duası okununca yer şimdiki bulunduğu yerine çıkmış. Sübhaneke duası yerin havada duruşunun işaretiymiş (K6).
- Yer ve gök dua üzerine kurulmuş (K17, K20, K30, K36, K66, K69).
- Deprem dünyanın en yüksek dağıymış. Bu dağdan her vilayete giden bir hat varmış. Her hatta bir melek bulunurmuş. Cenab-ı Allah, bu vilayet azdı burayı salla diye emir verince melek orayı sallarmış ve deprem oluşurmuş (K8).

Evrenin *Sonu*

- Çam kesildikten sonra ışkınlarsa (filiz verirse) kıyametin kopacağına inanılır (K1, K2, K4, K6, K7, K8, K14, K15, K16, K20, K24, K49, K52, K54, K55, K79, K80, K81, K82, K83, K84).
- Katır doğurursa kıyametin kopacağına inanılır (K1, K4, K6, K7, K8, K10, K14, K15, K16, K20, K24, K29, K49, K52, K53, K54, K55, K79, K80, K81, K82, K93).

- Zinanın ve binanın çoğalmasının kıyamet alameti olduğuna inanılır (K6, K8, K10, K14, K15, K16, K20, K49, K52, K54, K55, K71, K72, K73, K74, K75, K93, K94).
- Kumar, hırsızlık çoğalırsa kıyametin kopacağına inanılır (K52, K53, K65, K66).
- Cami, cemaat, abdest, namazın azalmasının, çalıp çırpmanın çoğalmasının kıyamet alameti olduğuna inanılır (K6, K8, K10, K14, K15, K20).
- Her yerde cami bulunup namaz kılan azalınca kıyametin kopacağına inanılır (K52).
- Evladın anne babasının sözünü dinlememesinin, kendi başına buyruk olmasının kıyamet alameti olduğuna inanılır (K5, K10, K14, K15, K16, K20).
- Kadınlar kocalarının önüne düştüğünde (evi kadınlar idare ettiğinde) kıyametin kopacağına inanılır (K52, K53).
- Kızların analarının, erkeklerin babalarının önüne düşmesinin yani her şeyi ben bilirim demelerinin kıyamet alameti olduğuna inanılır (K52).
- Çok kazanıp kazançta bereket olmayınca kıyametin kopacağına inanılır (K52).
- Kurt kuzuya karışıp yayılınca kıyametin kopacağına inanılır (K49, K50, K52, K53, K54, K79, K81, K93).
- Yaz kış belirsiz olursa, erkek kadın birbirine karışırsa kıyametin kopacağına inanılır (K41, K42, K56, K79).
- Kadınlar açık giyinirse kıyametin kopacağına inanılır (K14, K15).
- Güneş ters doğarsa kıyametin kopacağına inanılır (K8, K10, K14, K15, K16, K20, K29).
- Ay ters doğarsa kıyametin kopacağına inanılır (K8).
- Ay tutulunca kıyametin kopacağına inanılır (K16).
- Kıyamet kopunca dünyanın dümdüz olacağına inanılır. Dünyanın Mağruk ve Maşruk adlı iki kapısının olduğuna, Mağruk'a bir yumurta dikilse Maşruk'tan görüneceğine inanılır (K10).
- Kıyamet kopacağı zaman öğlen ve ikindi arasında bir bulutun kuzeyden bir bulutun güneyden geleceğine, ikisi birleştiği an kıyametin kopacağına inanılır (K10).

- Kıyamet koptuğu zaman tırnakların ve saçların dirileceğine inanılır (K30).

Öteki Dünya

- Öteki dünyada hurilerin, gılmanların olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K24, K73, K74).
- Öteki dünyada biri doğru diğeri eğri iki yol olduğu söylenir. Doğru yoldan giden Cennet-i Âla'ya girer. Sulak, havadar, bahçelik, bülbüllerin olduğu yerde yaşar. Diğer yoldan giden ateşin, lavın olduğu cehennemde yaşar (K1, K2, K15, K56, K69, K87, K88).
- Öteki dünyada bir sırat köprüsünün olduğu söylenir. Bu köprü kıldan ince, kılıçtan keskinmiş. 40 yıl rampa, 40 yıl düz, 40 yıl dik çıkılacağı, altında kademe kademe cehennemin yerlerinin olduğu söylenir. Oradan kaymadan geçen cennete gidermiş, kayan cehenneme düşermiş. Hayattayken doğru yoldan gidenler sırat köprüsünü kaymadan geçermiş (K2, K3, K6, K16, K20, K29, K56, K83).
- Cennet-i Âli'de 90 tane hurinin verileceğine hele kişinin hanımı doğruysa onun da yanına geleceğine ve en üstün hanımının olacağına inanılır (K6).
- Bu dünyada yapılan iyi ve kötü her şeyin karşılığının öbür dünyada alınacağına inanılır (K25, K43, K57, K64, K66, K67).

1.13.2. Gökyüzü ve Gök Olayları

Denilebilir ki, tarihi seyir içinde insanlar, yeryüzünden daha çok gökyüzü ile ilgilenmişlerdir. Gerek ilkel dinler, gerek ilahî dinler eskatolojilerinde, dünyanın yaratılışını anlatan mitolojilerinde gökyüzüne büyük önem vermişlerdir. İnsanlar gökyüzünü yüce varlıkların, kutsal ruhların, çoğu kez kötü kuvvetlerin barındıkları bir yer olarak tasavvur edip, nedenini açıklayamadıkları göksel olaylar karşısında, çoğu zaman korku ve şaşkınlığa düşmüşlerdir. Onlara korku veren gök olaylarından biri de ay ve güneş tutulmasıdır. Ay ve güneş tutulması daima uğursuzluk getireceği inancından dolayı, bu durumdan kurtulmak için çareler aranmıştır (Örnek, 1966: 93).

1.13.2.1. Güneş ve Ay Tutulması

Şamanistlerin inançlarına göre güneş ve ay ile kötü ruhlar mücadeleye kalkışırlar, bazen yakalayıp karanlık dünyasına sürüklerler. Güneş ve ayın tutulmasının sebebi budur. Bütün Türk lehçelerinde küsuf ve hüsuf hadisesinin "tutulmak" ile ifade edilmesi de eski bir inancın izini taşımaktadır. Güneş ve ay tutulduğu zaman Şamanistler bunları kötü ruhun elinden kurtarmak için bağırıp çağırırlar, davul çalarlar. Bu gürültü patırtıların kötü ruhu korkutacağına inanırlar (İnan, 2006: 29).

Ayın ve Güneşin tutulmaları halinde her yerde, bu "felaket"in giderilmesi için çarelere başvurulur: davul ya da başka çeşitten gürültü çıkaran şeylere (teneke vb.) vurularak, tüfek atılarak ayı, güneşi tutan kötü varlıklar (Ejder, Cadı-Karı vb.) korkutulur. Sinop'ta ve İstanbul'da derlenen anlatmalara göre tüfekle atılan kurşunların, birbirlerini iteleyerek düşman varlıklara kadar ulaşacaklarına, onları vurarak esir olan Ayı kurtaracaklarına inanılır (Boratav, 1973: 22).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Narlıdere Tahtacıları, ay ve güneşin tutulmasını, onların işledikleri günahların cezası diye yorumlarlar. Kadınlar, tutulma sona erinceye kadar "dara dururlar": ayakta, eller yana bırakılmış ve baş eğik olarak yakarış ve saygı duruşunda kalırlar (Boratav, 1973: 23).

Bitlis ve Hakkâri çevresinde, ay tutulması sırasında havaya silahla ateş edilir. Teneke çalıp gürültü çıkarılır. Buna benzer bir pratiği Darende'de görmekteyiz. Orada da, ay tutulduğu zaman teneke çalınır. Çıkarılan bu gürültü ile ayın kendisini tutanlardan kurtulacağına inanılır (Kalafat, 2006: 48).

Bolvadin ve çevresinde ay ve güneş tutulmaları olduğu zaman, teneke davul gibi çalınır ve tüfek veya herhangi bir silah sıkılır. Bunun sebebi, ay ve güneşi cinlerin tuttuğuna inanılmasıdır. Teneke çalınarak ve silah atılarak bu varlıklar korkutulmaya çalışılmakta ve bunun sonucunda da onların ay ve güneşi bırakmaları amaçlanmaktadır (Güldemir, 2008: 89).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde güneş ve ay tutulması ile ilgili halk inançları:

- Güneş kız, ay erkekmiş. Ay güneşle evlenmek istiyormuş ve güneşin peşinden koşuyormuş. Evren (büyük bir yılan) ise güneşle ayı ayırmak istiyormuş. Onun için güneşle ayın arasına yatarmış. Güneş tutulması evrenin güneşle ay arasına yatmasıyla oluşurmuş (K10, K18, K19).
- Ay tutulması sırasında ayın önüne evrenin (büyük bir yılanın) geldiğine inanılır. Evreni kaçırmak için davul, teneke çalınır, ezan okunur, namaz kılınır, silah sıkılır ve çığlık atılır (K5, K6, K7, K8, K16, K20, K24, K29, K30, K54, K55, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K85, K87, K90).
- Ay tutulmasında ayın önüne ejderha gelirmiş. Ejderhayı kaçırmak için teneke çalıp, silah sıkmak gerekir (K1, K2, K3, K4, K15).

1.13.3. Güneş

Güneş; doğup batması, erişilmezliği, hayat kaynağı olması gibi sebeplerle en eski çağlardan beri insanlarda merak duygusu uyandırmıştır. Bu nedenle güneş etrafında pek çok inanma meydana gelmiştir.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Türk inanç sisteminde güneş, koruyucu vasfı itibariyle gök, ay ve yıldızlar gibi bir "iye" mevkiindedir. Güneşle ilgili pek çok pratik günümüzde de değişik biçimlerde uygulanmaktadır. Örneğin, Doğu Anadolu bölgesinde, güneş ışınları yeryüzüne değmeden önce kalkmak inancı vardır. Güneş ışıkları, Tanrı'nın yeryüzüne inen nurunun ışığı kabul edilir ve güneşe inanılır. Anadolu'da Tunceli yöresinde, güneşin ilk ışıklarının değdiği taş ve kayaların öpülmesi, bu yerlere karşı saygı gösterilmesi de aynı inancın bir devamıdır. Kars çevresinde, güneşin batma saatlerinde uyumak iyi sayılmaz. Bu saatlerde "gün eşine kavuşuyor" denir. Uyuyan varsa, uyandırılır. Uyandırılamayanların veya kalkmayanların öleceğine inanılır. Erzurum, Sarıkamış ve Malatya çevresinde güneşin ilk ışıkları ile evin veya dükkânın kapısı açılırsa uğur ve bereket olacağı inancı vardır (Ercan, 2006: 73).

Kars'ta, Tunceli'de, Adıyaman'da güneşe ve aya karşı kirli su, çöp, kül, dökülmez, işenmez, tükürülmez (Kalafat, 2006: 48).

Halk inanışlarında güneşle ay çoğu kez birlikte söz konusu olurlar (Boratav, 1973: 17).

Yakutlara göre güneş ve ay iki kardeştir. Her ikisi de tanrıdır. Bazı kahramanlar ay ve güneşin lütfüyle türemişlerdir. Şaman cübbesinde ve külahında güneş efendinin sembolü olarak demirden veya gümüşten halkalar bulunur (İnan, 2006: 29).

Ay üzerine derlenen anlatılar içinde çoğu kez Güneş'ten, kimi de yıldızlardan söz edildiği olur. Onlarla ilgili inanışların hemen hemen hepsinde Güneş kız, Ay erkek olarak kabul edilir (Boratav, 1973: 17–18).

Güneş-Kız battığı zaman "Anasının yanına gitti" derler. Sabahları yüzü günahlarla kirlenmiş olduğundan feryat eder, anasına dert yanarmış. Evlerinin yanında bir köyde, her evin kapısında bir davul asılı dururmuş. Köy halkı Güneşin feryatları duyulmasın diye bu davulları çalarlarmış (Yusufeli) (Boratav, 1973: 18).

Ay-Oğlan, Güneş-Kızın gökyüzünde dolaşmasını, ona nazar değmesin diye, yasak etmiş. Güneş, otuz iki iğnesini kem gözlere batırıp kendini koruyacağını söyleyerek dolaşma iznini almış (Tosya) (Boratav, 1973: 18).

Ay ile Güneş zalim bir ananın çocukları imiş. Dayanamayıp sonunda evlerinden kaçmışlar. Bir kadın onlara bir dağın ardındaki iki gölden su içmelerini öğütlemiş. Soldaki gölden su içen ay, sağdakinden içen güneş olup göğe çıkmışlar (Tosya) (Boratav, 1973: 18).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde güneş ile ilgili halk inançları:

- Güneşe bakıldığında göze iğne gibi ışınlar batarsa "Allah'ım bizi koru" diye dua edilir. Dua edildikten sonra güneşin iğnelerini keseceğine inanılır (K20, K21, K30).
- Güneşi öğlene kadar bir karı kocanın, öğleden sonra bir genç kız ile oğlanın çektiğine inanılır. Karı koca daha güçlüymüş. Onun için güneşi daha iyi çekermiş ve öğlen daha geç gelirmiş. Ancak genç kız ile oğlan daha güçsüz olduğu için güneşi iyi çekemezmiş ve hemen akşam olurmuş (K54, K75).
- Sabah güneşinin sidikliye, akşam güneşinin güzele vurduğuna inanılır (K1, K4, K6, K10, K12, K14, K27, K28, K30, K57, K77, K80, K94).
- Güneş, acaba Allah'a karşı görevimi başarıyla yaptım mı diye utancından kızarırmış (K59).

1.13.4. Ay

Ayla ilgili inanışların büyük bir bölüğü onun tutulması ve 29–30 günlük süre içinde büyüyüp küçülmesi olgularına bağlanır (Boratav, 1973: 21).

Bugün, Anadolu'nun birçok yerinde, özellikle tarıma elverişli bölgelerinde, yazları yaylalara çıkan topluluklarda, hayvan besleyen yörelerde ayla ilgili pek çok inanç vardır. Ayın doğuşu, büyüyüp küçülmesi, batışı birtakım olaylarla, oluşumlarla bağlantılı sayılır. Yalnız zamanın düzenlenmesi yolunda değil bu ayla ilgili oluşumlar, daha başka nedenler var özünde. Ay Anadolu insanının yüreğinde sevilen, sayılan kutsallık taşıyan bir gök varlığıdır (Eyüboğlu, 1974: 39).

Ay yeniye geçmeden tohum ekilmez. Bu halk arasında ekin zamanını belirleyen, ayla ayın yörüngesi üzerindeki yürüyüşü ile ilgili yaygın bir inanıştır. İster ilkbaharda ister sonbaharda olsun, ekin ekilirken ayın yeniye geçmesine, gökte yeni görünmesine büyük önem verilir. Ayın yeni doğuşu uğur, verimlilik belirtisi sayılır (Eyüboğlu, 1974: 41).

Ayın yansıması suya vurunca o su içilmezmiş, içenin başına er geç bir yıkım gelirmiş. Suya giren kimse bir de ayın yansımasına çarptı mı bu yıkımdan onu kimse kurtaramazmış (Eyüboğlu, 1974: 50).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kars'ta, ayın ilk hilalini gören kişi, hemen toprağa ve altına bakar. Eğer, ilk hilali gören kişi böyle yaparsa, sonraki günlerinin güzel ve bereketli geçeceğine inanır (Kalafat, 2006: 48).

Sarıkamış'ta, elinde "siğil" veya gözünde "arpacık" çıkan bir kimse, yeni doğmuş aya bakar ve "Aya baktım yay gibi, siğilim arpacığım erisin yağ gibi" der (Kalafat, 2006: 49).

Erzurum'un Şenkaya ve İspir kazalarında gelişmemiş, cılız ve hastalıklı çocuklar, anaları tarafından aya gösterilerek "Ya al, ya ver" diye yakarılır. Bunun sonucunda, çocuğun ya iyileşeceği yahut öleceği sanılır. Burada ayın koruyucu gibi düşünülmesi, Umay iyesi ile ana gibi düşünülen ay arasında bir ilişki olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. İnançta, bu ilişki kaybolmuş ve pratiğin yapısında sadece izini muhafaza etmiştir (Kalafat, 2006: 46).

Türkmenlerde kara üzümlerin dalları ay aydınlığında budanırsa o asmanın üzümü sözde kurtlanırmış. Ay aydınlığında sütten kesilen çocukların dişleri vakitsiz

dökülürmüş. Ay aydınlığında budanan ağaçların meyveleri cinsini değiştirirmiş (Yalman, 1977a: 134).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ay ile ilgili halk inançları:

- Ayla güneşin ikiz olduğuna, ayın oğlan, güneşin kız olduğuna inanılır (K6, K49).
- Güneş ve ay iki kardeşmiş. Güneş kız, ay oğlanmış. Ay güneşe, "Sen kızsın seni korkuturlar gece ben çıkayım" demiş. Onun için gündüz güneş, gece ay çıkarmış (K30, K35).
- Güneş kız, ay oğlanmış. Bir gün güneş gece görünmek istemiş, ay buna karşı çıkmış. Güneş gece çıkmak için ısrar edince, ay güneşin yüzüne pençesini atmış. O yüzden güneşte lekeler olmuş (K66, K67, K68).
- Ay ile güneş kuzenmiş. Ay güneşe âşık olmuş, ay aşkını söyleyince güneş "Nerden çıktı bu, sus" deyip aya vurmuş. Onun için ay dumanlıymış, yüzünde lekeler varmış (K6).
- Ayın ilk göründüğü en ince olduğu zamanın, ayın 1'i olduğuna inanılır (K1, K2, K6, K8, K21, K24).
- Ayın 14'ü en güzel, en parlak olduğu zamandır. O nedenle güzel bir kız görüldüğünde "Ayın 14'ü gibi kız" denilir (K1, K2, K3, K4, K7, K8, K10, K14, K16).
- Ayın 15'inin en güzel hali olduğuna inanılır (K6).
- Ay 15'inden sonra kesilen ağacın sağlam olacağına, o ağacı kurdun yemeyeceğine inanılır (K4, K6, K10, K37, K39).
- Meke darısını ayın eskisinde ekmek gerekir. Ayın eskisinde ekilen darıyı kurdun yemeyeceğine inanılır (K3, K4, K6, K65, K69, K87).
- Soğan ayın eskisinde dikilirse daha iyi baş tutacağına inanılır (K6, K8, K10).
- Ekin ekileceği zaman ayın eskisinde ekilmesi gerektiğine inanılır (K30, K72, K73, K74).
- Evlenme ayın eskisinde yapılırsa daha hayırlı olacağına inanılır (K6, K10, K18, K88).

- Ay hilale geçince "Ayı gördüm Allah, Allahümme salli Ala Seyidine Muhammed" denilir, 3 Elham okunur (K4, K8, K52, K54).
- Ayın hilale geçtiğini gören kişi "Ayı gördüm Allah, Amentübillah, günahımı götür Allah, ayı bana göster Allah" diye dua eder (K4, K30).
- Batıda hilal göründüğünde ay titrek olursa o ayın verimli bir ay olduğuna ve bereket getireceğine inanılır. Hilal kuzeye doğru olursa o ayın bereketsiz bir ay olduğuna inanılır. Hilal görülünce Salâvat getirilir, dua okunur. Allah rızası için bağış yapılır. Böylece hilalin uğur getireceğine inanılır (K6).
- Ay hilal halindeyken göğe dik bakarsa o ayın uğurlu olduğuna, göğe eğik bakarsa o ayın uğursuz olduğuna inanılır (K17).
- Ayın dolunaya geçmesinin sıkıntıya işaret olduğuna inanılır (K30).
- Ay dolunaydayken doğan çocuğun akraz olacağına inanılır (K30).
- Ayın dolunay halinde çocuklar "Ay dede bize patik at" dediklerinde ayın kendilerine patik atacağına inanırlar (K14).
- Aya bakıldığında ay titreyince salâvat getirilir (K30).
- Ay görüldüğünde elinde değerli bir yüzük ya da bileziği olan kişinin duasının kabul olacağına inanılır (K58, K59).
- Ay ve güneşe karşı işenmeyeceğine ve tükürülmeyeceğine inanılır (K4, K30, K54, K66, K75, K76, K85, K87, K92).
- Gece her yer kapkaranlık olduğunda ayın suya düştüğüne inanılır (K30).
- Üzerinde örtü olmadan ayın altında yatılmaması gerektiğine inanılır (K54).

1.13.5. Yıldızlar

Yıldızlarla ilişkili en yaygın inanış, yeryüzünde her insanın bir yıldızı bulunduğu kanısıdır. Astroloji (yıldızlar aracılığı ile bakıcılık) bilgi ve yöntemlerinin halk içinde yayılmaları bu inanışı oluşturmuş olmalıdır. Gökte bir yıldızın kayması (Şehab) nın, o yıldızın sahibi olan kişinin öldüğünü ya da öleceğini haber vermesi yolunda açıklanması bu inanışa bağlanır (Örnek, 1971: 24–25).

Kuyruklu yıldız halk inanışında, genel olarak, büyük afetleri ya da önemli olayları haber verir: savaş, büyük bir adamın ölümü… gibi olumsuz, yahut da büyük bir adamın doğumu gibi olumlu olaylar (Örnek, 1971: 25).

Bazı Türk topluluklarının inanışlarına göre; insanların davranışları tek bir yıldıza göre ayarlanır. Bu yıldız herkes için kader belirleyicidir. Bu yıldız sekiz gün güneşe

refakat eder. Kimine göre de dünyanın dört kısmını sekiz günde dolaşır, dokuzuncu gün gökyüzünün bir yerinde durur. Onuncu gün yerin altında bulunur. Bu yıldızın yeraltında bulunduğu sırada, insan ölümünün bile uğursuzluk getireceğine inanılır. Bunun için o yıldızın gökyüzünde görünmediği dönemlerde tarla sürülmez, kuyu kazılmaz. Bu kader belirleyici yıldız batıda bulunduğunda, tarla sürülecekse, batıdan doğuya doğru sürülür. Bu yıldız gökyüzünde görüldüğü zaman yola çıkılmaz. Çıkıldığı takdirde çıkan insanın bu yıldızla beraber batıp, kaybolacağına inanılır (Tacemen, 1998: 609).

Türkler, hayvancılıkla ve çiftçilikle geçimlerini sağladıkları için, gök cisimlerinin zamana göre konumlarını iyi bilmektedirler. Türk topluluklarında Sabah Yıldızı'na (Venüs) Çoban Yıldızı, Solpan, Çolpan, Şolpan, Soypan denilmektedir. Akşam Yıldızı, Sabah Yıldızına benzetildiğinden, kimi yerde "Kervan Kıran", kimi yerde "Tul Katın Yıldızı" adıyla anılmaktadır (Tacemen, 1998: 809).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Merzifon'da kuyruklu yıldızın görülmesi ölümün çok olacağı biçiminde yorumlanır (Örnek, 1971: 25).

Türkmenlerde Ülger yıldızı 18 Mayısta doğarmış. Halk Ülger ve onun doğduğu gün için şu şekilde bir atasözü söyler: "Ülgerde dünya sele giderse de inan, dünya yansa da inan." Bu ay halk arasında tabiî felaketler ayı olarak kabul edilmekle beraber, bu ayın bazen çok sıcak ve bazen de yağmurlu geçmesinin de mümkün olduğu belirtilmekte ve ek olarak bu ay için şu atasözü söylenmektedir: "Ülgerde urum şam bir olur" (Yani Ülger doğumunda her yerde orak başlamış olur) (Yalman, 1977a: 55).

Terazi yıldızı hakkında Türkmenlerin rivâyetleri şunlardır: "Terazide dünya ateşe yanar, doğdu terazi oldu üzümün birazı." (Yalman, 1977a: 55).

İmren Köyü (Ceyhan) Yörüklerinin anlattıklarına göre Terazi'nin yanındaki küçük yıldıza "Kuyruk" derler; onu Terazi Ülkerden çalmış; ağustosun başında doğar; o doğmasaymış dünya ateş alırmış. O doğduktan sonra havalar serinlemeye başlar (Boratav, 1973: 24).

Tire'de yıldız kayınca "Erenler toplanıyor" denir, bir dilek tutulur ve o dileğin kabul olacağına inanılır. Başka bir düşünceye göre de; dünyadaki her insanın bir yıldızı vardır, yıldız kaydığında biri ölür diye düşünülür (Aydınoğlu, 2005: 94).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yıldızlar ile ilgili halk inançları:

- Yıldız kaymasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K6).
- Yıldız kayması hayra alamet değildir. Yıldız kayarken ıslık çalınırsa yıldızın bir an önce kaybolacağına inanılır (K52, K53).
- Her insanın bir yıldızının olduğuna, yıldız kaydığı zaman bir insanın öldüğüne inanılır (K1, K2, K3, K4, K5,K6, K24, K34, K54, K56, K57, K65, K77, K78, K79, K80, K85, K86, K92, K93, K94).
- Yıldız kaydığında dua okunması gerektiğine inanılır (K34).
- Yıldız kayarken dilenen dileklerin gerçekleşeceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K7, K27, K28, K29, K40, K57, K65, K77, K78, K79, K80, K86).
- Kayan yıldızın (Şehap'ın) şeytanı kovaladığına inanılır (K52).
- Yıldız parmakla gösterilmez, gösterilirse parmağı ısırmak gerekir (K20, K21, K30).
- Yıldızlara bakarak saat ayarının yapılacağına inanılır (K49, K65).
- Sabahleyin tan yıldızını görmeden bir işe başlanılmaması ya da yolculuğa çıkılmaması gerektiğine inanılır (K10, K24).
- Ülger doğunca sabahın yakın olduğuna inanılır (K8).
- Ekim biçim aylarında ülger doğar. Ülger doğunca bütün otlar kurur. Buna "ülger çalar" da denir. Davar ve koyunlar ülgerden etkilenmesin diye başlarına, vücutlarına kil toprak sürülür. Bu kil toprağın onları sıcaktan koruduğuna inanılır (K49, K66, K71, K72, K73).
- Ülger çalmasın diye ağaçlara kırmızı toprak sürmek gerektiğine inanılır (K49, K66).
- Kuyruklu yıldız doğarsa bir felaket olacağına inanılır (K41, K42, K57).
- Kuyruklu yıldız doğarsa bereket geleceğine inanılır (K30, K85).

1.13.6. Gök Gürlemesi ve Yıldırım Düşmesi

Şamanistlerin yıldırım ve şimşek hakkındaki tasavvurları çok karışıktır. Altaylılara göre yıldırım, şimşek ve başka tabiat tezahürleri hep Ülgen'in kudreti ve iradesine bağlı hadiselerdir. Bazı Şamanistlere göre, ayrıca yıldırım tanrısı vardır. Bu

tanrı yerdeki kötü ruhları takip eder, kötü ruhların saklandıkları ağaçlara ateşini gönderir, yıldırım düşer. Yıldırım düşen ağaçtan bir parça alıp saklanırsa o yere kötü ruh giremez. Urenhalar yıldırım tanrısına süt, ayran saçı ederler (İnan, 2006: 29-30).

Urenha, Kazak-Kırgız kadınları ilkbaharda ilk şimşek çaktığı ve gök gürlediği gün çadır çevresinde süt, ayran, kımız dolu kapları dolaştırıp saçı töreni yaparlar. Müslüman Türklerden Başkurt kadınları ise şimşek çakarken süt, ayran gibi beyaz içkileri örterek saklarlar, inançlarına göre süt ve ayrana yıldırım düşermiş (İnan, 2006: 30).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Gök gürlerken ambarlara vurmak, bu tabiat olayının bereket gücüne bir işaret olsa gerektir. Antalya Yörüklerinin bir inanışına göre ise gök gürlemesi gökte meleklerle zebanilerin dövüşleri sırasında değneklerinin çıkardığı sestir (Boratav, 1973: 56).

Bolvadin ve çevresinde gök gürlemesi ve şimşek çakması Allah'ın azameti, uyarısı olarak algılanmaktadır. Bu sebeple, şimşeğin çaktığı, yıldırımın düştüğü zamanlarda hemen ilk önce salâvat-ı şerife, sonra kelime-i tevhit ve kelime-i şahadet getirilir. Herkes bildiği kadar sûre okur, dua eder (Güldemir, 2008: 91).

Van Erciş'te gök gürleyip şimşek çaktığı zaman, insanlar sırtlarını duvara dayayıp, ağızlarına demirden yapılmış bir nesne alıp, dişleri arasında sıkarsa, dişlerinin sağlam olacağına inanılır (Albayrak, 2006: 100).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde gök gürlemesi ve yıldırım düşmesi ile ilgili halk inançları:

- Gök gürlemesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K6, K16, K57).
- Gök gürlerken besmele çekilmesi gerektiğine inanılır (K4, K10, K15, K16, K24, K49, K52, K60, K61, K66).
- Şimşek çakarken süt, ayran gibi yiyeceklerin üstü kapatılır, kapatılmazsa bu yiyeceklerin yıldırımı çekeceğine inanılır (K30, K34, K35).
- Dama tahra ya da sacayağı atılırsa yıldırım düşmeyeceğine inanılır (K15, K16, K20, K21, K23, K30, K34, K83).

- Yıldırımın uğursuz insanlara düştüğüne inanılır. Yıldırım düşmesiyle ölen kişinin günahkâr olduğuna inanılır (K7, K52, K53).
- Yıldırım düşen ağacın bütün dallarının toplanıp toprağa gömülmesi gerektiğine inanılır (K30, K48).

1.13.7. Ateş/Kül

Kazak Türklerinde aile ocağında yanan ocağa saygı göstermek ya da kutsal saymak, yani: ateşe tükürmemek, ateşin üzerinden atlamamak, dolaşmamak, yeni gelin eve ilk kez girerken saygı olarak ya da kadınlar doğum esnasında kolaylık olsun diye, ateşe biraz yağ dökmek veya yağ parçası atmak, ateşin uç tarafından kül alarak hastaya üflemek, beşikteki çocuk rahat uyusun diye içinde çocuk bulunan beşiği iki elle tutarak ateşin üzerinde gezdirmek (ki buna alastamak denir), yeni yapılmış olan beşiği yer yer kızgın demirle dağlamak, vs. gibileri görmek mümkündür (Altay, 1998: 217–218).

Altaylıların ateşe karşı söyledikleri dualarda ateşe "güneş ve aydan ayrılmışsın" derler, ateşin gökten Ülgen-tanrı tarafından gönderildiğine inanırlar. Mübarek sayılan bazı şeylere ve ruhlara karşı küfür sözler sarf edilebilirse de ateş hakkında böyle şey söylenemez. Ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak kesin olarak yasaktır (İnan, 2006: 67).

Ateşin gece ıslık çalması iyi değildir, "aza" (şeytan) ın geldiğini bildirir; o zaman mübarek sayılan "artış" otundan bir parça ateşe atarlar (İnan, 2006: 67).

Yakutlar ocaktaki külün kıpırdadığını görürlerse "og kuta oynyur" (çocuk ruhu oynuyor) derler, ateşin ailede bir çocuk doğacağını haber verdiğine inanırlar. Bir şey hakkında düşünürken ateş ıslık çalarsa, o şeyin olmayacağına hükmederler (İnan, 2006: 67).

Ateş ruhuna hitaben okunan şaman ilahilerinden anlaşıldığına göre aile ocağı kültü ile ateş kültü birbirinden ayırt edilmez. Aynı zamanda ocak kültü atalar kültü ile bağlıdır (Şaman dualarında "atamızın yaktığı ocak" denir) (İnan, 2006: 68).

Ateşte, sadece yakıcı değil, aynı zamanda pislikleri giderici bir güç bulunduğu düşünülür. Hastalıktan korunma için girişilen birçok "arınma işlemleri"nde ateşten yararlanırlar (Boratav, 1973: 79–80).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Balıkesir'in bir köyünde, salgın hayvan hastalığı olduğu zaman, iki çıplak adam iki odun parçasını birbirine sürterek ateş yakar, bununla o gün tamamıyla söndürülmüş olan ocakları yeniden canlandırıp önlerinden hayvanları sahipleriyle birlikte geçirirlermiş (Boratav, 1973: 79–80).

Gaziantep'te, ateşe atılan kâğıt ve paçavralar ile bazı hastalara tütsü yapıldığı söylenmektedir. Burada da ateşin bir temizleyici, kötülüklerden koruyucu olduğu inancı varlığını sürdürmektedir (Kalafat, 2006: 89).

Bolvadin ve çevresinde eğer, durduk yerde ocakta yanan ateş harlarsa (alevler gürleşirse) ocağın bulunduğu evdeki kimseleri birilerinin çekiştirdiği, onlar hakkında birilerinin dedikodu yaptığı kanaatine varılır ve "bizi konuşanların dilleri patlasın, çatlasın" denilerek ateşe bir miktar tuz serpilir (Güldemir, 2008: 86).

Tire'de ateşe, ocağa su dökmek, tuz atmak, tükürmek iyi sayılmaz "ocağa su dökenin ocağı söner" denir (Aydınoğlu, 2005: 104).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ateş ve kül ile ilgili halk inançları:

- Ateşte iyi ruhların bulunduğuna inanılır (K4).
- Kullandığımız ateşin cehennemdeki ateşin 7 kere yıkanmış hali olduğuna inanılır (K10, K15, K16, K24, K30, K49, K67, K68).
- Ateşi küçük çalılarla yakmanın daha sevap olduğuna inanılır (K7).
- Çakmak taşıyla yakılan ateşin uğurlu olduğuna inanılır (K30).
- Ateş yakamayan kişilerin eline işediğine, onun için ateş yakamadığına inanılır. Ateş yakamayan kişiye "Eline mi işedin de ateş yakamıyorsun" denilir (K11, K20, K21, K30).
- Kor ateşe su dökülmemesi gerektiğine inanılır (K3, K4, K5, K6, K8, K20, K30, K57, K65, K83, K92).
- Kor ateşe su dökerken besmele çekmek gerektiğine inanılır (K5, K8, K18, K19).
- Ateşe su dökülürse melekeler yanarmış. Ateşe su dökenin yuvasının bozulacağına inanılır (K23).

- Ocaklıkta yanan ateşe su dökerek söndürenin ocağının söneceğine inanılır (K54).
- Yanan odunlarda bir patlama olursa, birilerinin dedikodu yaptığına inanılır (K1, K2, K4, K10, K18, K19, K24, K49).
- Ateşin alevi yeşil renkli olursa ve ateşten ses çıkarsa birinin dedikodu yaptığına inanılır (K30).
- Ateşin alevi açık renk olursa karanlığın yaklaştığına, akşam olacağına inanılır (K4, K10, K19).
- Ateşin alevi kırmızı renkli olursa yağmur yağacağına inanılır (K4, K10, K66).
- Yanan ateşten kimin üstüne bir çıngı sıçrarsa ona nikâh düşeceğine (o kişinin evleneceğine) inanılır (K4, K10, K18, K19).
- Evde bir ahlaksızlık lafı edildiyse "Ocaktan uzak olsun" denilerek bir köz alınıp dışarı atılırsa ahlaksızlığın evden uzaklaştırıldığına inanılır (K4, K10, K19, K30).
- Evli bir kadın başkasından ateş getirirse üzerine kuma getireceğine inanılır (K10, K18).
- Akşam vakti komşudan ateş alma veya komşuya ateş vermenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K4, K6, K7, K8, K10, K21, K23, K24, K29, K30, K61, K84).
- Komşuya uzun köskeği verilmez, verilirse veren kişinin öbür dünyada yediklerini yutamayacağına inanılır (K23).
- Akşam vakti komşuya ateş ya da ateşle ilgili bir şey verilirse veren kişinin ayağının kayıp düşeceğine inanılır (K7).
- Ateşe yağ atıldığında yağ petrol gibi olursa evdeki nişanlı kız ya da nişanlı oğlanın daha çabuk evleneceğine inanılır (K7).
- Ateşle, külle, suyla oynayan çocuğun altına işeyeceğine inanılır (K3, K24, K30, K58, K59, K60, K65, K77, K78, K80, K86).
- Çok alevlenen ateşe tuz atılırsa alevin kesileceğine inanılır (K41).
- Eskiden ocak demenin günah olduğuna inanılırdı (K6).
- Ocaklığa basılmaz, basanın cinleneceğine inanılır (K9, K30).
- Külü tepelemenin günah olduğuna inanılır (K3, K9, K24).

- Külün ortalık yere atılmaması gerektiğine, külü tepeleyen kişilerin çarpılacağına inanılır (K7, K8, K10, K30, K59, K80, K81).
- Külü tepeleyen kişilerin sara hastalığına yakalanacağına inanılır (K10).
- Külün üstünden atlanmaz, atlayan kişinin rızkının kesileceğine inanılır (K16).
- Külün Fadıma Anamızın ufrası olduğuna inanılır. Onun için kül kutsaldır, küle işenmez (K13, K26).
- Ateşin ve külün üzerine tükürülmez, işenmez. Bunları yapanların cinleneceğine inanılır (K1, K3, K5, K7, K16, K19, K20, K22, K23, K30, K57, K65, K69, K79, K80, K81, K82, K84, K90).
- Cinin yatak yerinin kül olduğuna inanılır (K6).

1.13.8. Su

Su, hayatımızı devam ettiren en önemli madde olması dolayısıyla kutsal sayılmış ve su ile ilgili olarak pek çok inanma meydan gelmiştir.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Su ile ilgili, Kars'ta ve Arpaçay'daki bir pratiğe göre, birbirini seven kız ve delikanlı, aynı anda ırmağa taş atarlarsa evleneceklerine veya dileklerinin gerçekleşeceğine inanırlar. Sarıkamış'ta rastlanan bir pratik, geceleri su kaplarının açık tutulmamasıdır. İnanca göre, cinler geceleri rastladıkları her suya girip yıkanırlarmış. Suyun kirlenmemesi için kapların ağızlarını bu yörede kaparlar (Kalafat, 2006: 74–75).

Ağrı ve Kars'ta, ilkbaharda, yıkanmak için akarsuya ilk defa girilirken, "Ağırlığım, kirliliğim, kelliğim, keçeliğim bu suya" diye söylenirse ve bu üç kez tekrarlanırsa, o yılın sağlık ve huzur içinde geçeceğine inanılır (Kalafat, 2006: 73).

Malatya'da, doğuran kadının sonu suya atılırsa, çocuğunun kısmetini bulunduğu yerden uzaklarda arayacağına ve huyunun su gibi temiz olacağına inanılır (Kalafat, 2006: 74).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde su ile ilgili halk inançları:

- Suyun kutsal olduğuna inanılır (K5, K10, K16, K24, K57).
- Dünyadaki en helal kazancın su olduğuna inanılır (K10).
- Bir kişiye ya da bir hastaya istemesini beklemeden su verilirse çok hayra geçileceğine inanılır (K6, K10, K16, K38, K57).
- Bir kişiye istemesini beklemeden su verilirse zemzem yerine geçeceğine inanılır (K4, K10).
- Birisine su verilecekse sol el göğse konularak sağ elle verilmesi gerektiğine inanılır (K3, K16, K21).
- Birisi su verdiğinde o kişiye "Su gibi aziz olasın" demek gerekir (K4, K6, K8, K10, K16, K25, K34, K35, K61, K64).
- Su içerken besmele çekmek gerekir (K6, K16, K25, K27, K28, K29, K66, K67, K69).
- Oruç suyla açılırsa o suyun zemzem yerine geçeceğine inanılır (K4).
- Zemheride su içmenin faydalı olduğuna inanılır (K1, K4, K7, K8, K9, K10).
- Kızgın suyu dökerken cin çarpmasın diye besmele çekmek gerekir (K9, K10, K36, K42).
- Güneyden kuzeye doğru akan suların uğurlu olduğuna inanılır (K7).
- Durgun suya işenirse cin çarpacağına inanılır (K30, K66).
- Üzerinde büyü olan kişi akan sudan geçerse büyünün bozulacağına inanılır (K30, K58, K59, K60, K62).
- Şifalı suların her derde deva olduğuna inanılır (K24, K38, K42, K57).

1.13.9. Gökkuşağı

Ebemkuşağı (=eleğim-sağma) birçok yerde Fatma Ananın kuşağı diye adlanır; onun altından geçenin, kızsa oğlan, oğlansa kız olacağına inanılır (Boratav, 1973: 56). Gökkuşağı Düziçi'nde Ülger doğdu, nurdoğdu, eleğimsağma, ebemkuşağı, gökkuşağı gibi adlarla anılmaktadır. Ancak en çok nurdoğdu ve gökkuşağı adlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde ebemkuşağının altından geçen kimsenin cinsiyetinin değişeceğine inanılmaktadır. Gökkuşağının altından geçen kişinin kız ise erkek olacağına, erkek ise kız olacağına inanılır (Güldemir, 2008: 90).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde gökkuşağı ile ilgili halk inançları:

- Gökkuşağı görüldüğünde dilek dilenirse o dileğin kabul olacağına inanılır (K4, K30).
- Gökkuşağının altından geçen kişinin dileğinin kabul olacağına inanılır (K3, K7, K49, K55, K56, K74, K75, K76).
- Gökkuşağının altından geçen kişinin cennete gideceğine inanılır (K4, K84).
- Nurdoğdunun altından geçenlerin cinsiyet değiştireceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K10, K24, K29, K54, K77, K78, K79, K80, K81, K82).
- Nurdoğdunun altından geçenin çocuğunun olmayacağına inanılır (K59).
- Nurdoğdunun cennetin görüntüsü olduğuna inanılır (K49).
- Nurdoğdunun bir ucunun cennetten doğduğuna inanılır (K58, K59, K60).
- Nurdoğdunun şehit mezarı üzerine doğduğuna inanılır (K52, K53, K90, K93).
- Hotcuk Koca adında yiğit bir kişi Kurtuluş Savaşında şehit olmuştur. O nedenle Karıncalı'nın Beli'nde her yıl belirli bir ayda gökkuşağı doğar (K55).
- Gökkuşağı doğduktan sonra havanın açılacağına inanılır (K57).
- Nurdoğdunun bereket getireceğine inanılır (K50, K51, K52, K53, K71, K73).
- Gökkuşağı doğduğu zaman 3 kişi varsa, biri "yeşil benim" der, diğeri "sarı benim" der, üçüncü kişi "mavi benim" der. Biri "oklavası benden", diğeri "sacı benden", üçüncü kişi "tahtası benden, bereketi yüzümüze" der. Böyle bir tekerleme söylenirse gökkuşağının bereket getireceğine inanılır (K66, K67, K68).

1.13.10. Nisan Yağmuru

Yağmurun, yılın belli bir ayında düşmesinde bereket olduğuna inanılması, sadece bu ayın, toprağın en çok su beklediği zaman olmasıyla açıklamamak gerekir; nitekim nisan yağmuru bereketli sayıldığı gibi, incilerin onun damlalarından meydana geldiğine de inanılır. Gene nisan yağmurunun altında ıslanmaktan sakınmamak, kaçmamak gerektiği söylenir; o insanın saçlarını güçlendirir, gürleştirirmiş (Boratav, 1973: 56).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da nisanın ilk yağmuru iyi sayılır. Bu yağmurdan bir kapla alınır; hastalık ve bereket için kullanılır (Küçük, 1987: 253).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde nisan yağmuru ile ilgili halk inançları:

- Nisan yağmurunun insanın üstüne çilenmesinin şifa getirdiğine inanılır (K8, K15, K24, K29, K54, K55, K65, K67).
- Nisan yağmurunun suyu biriktirilip göze sürüldüğünde şifa olduğuna inanılır (K5, K8, K15, K16, K20, K24, K29, K34, K66, K67, K77, K78).
- Vücuduna Nisan yağmuru değen kişinin bütün hastalıklara, akrep, yılan, böcek sokmasına karşı efsunlandığına inanılır (K60).
- Nisan yağmuruyla hasta kişinin çamaşırları yıkanırsa kişinin şifa bulacağına, nazara uğramış kişinin çamaşırları yıkanırsa kişinin üzerinden nazarın kalkacağına inanılır (K30).
- Nisan yağmurunda yıkanılırsa vücuttaki marazların gideceğine inanılır (K16).
- Nisan yağmurunun cildi güzelleştirdiğine inanılır (K14, K68).
- Nisan yağmuru saça değdiğinde saçı uzattığına inanılır (K3, K4, K5, K14, K20, K24, K29, K49, K54, K57, K77, K79, K80).
- Nisan yağmurunun insanı akıllandırdığına inanılır (K7).
- Nisan yağmurunun çocuklara değmesinin faydalı olduğuna inanılır (K4).

- Hayvanlar, nisan yağmurunu yesin, üzerlerindeki kir, toprak gitsin diye nisandan önce kırkılır. Nisan yağmurunun hayvanların üstüne değmesinin faydalı olduğuna inanılır (K49).
- Nisan yağmurunun bolluk, bereket getirdiğine inanılır (K3, K5, K8, K24, K34, K55, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Nisan yağmuru yiyeceklerin üzerine serpilirse bereket getireceğine inanılır (K30, K70, K84).
- Nisan yağmuruyla aşure pişirilirse bereketli olacağına inanılır (K30).
- Nisan yağmuru yılanın ağzına düşerse zehir, balığın ağzına düşerse inci olacağına inanılır (K54).
- Bir insan sütünü sağdığı hayvanını helal parayla kazandıysa Nisanın 1'inde yağan yağmurla süt çalarsa o sütün yoğurt tutacağına inanılır (K1, K4, K10, K15, K20, K24, K29, K54, K65, K66, K67, K68).
- Nisanın 7, 17, 27 sinde yağan yağmurla süt mayalanırsa hayvanları helal olan kişinin sütünün yoğurt tutacağına inanılır (K85).

1.13.11. Değerlendirme

Yörede evrenle ilgili en yaygın inanış, dünyanın sarı öküzün boynuzunda olduğuna inanılmasıdır. Görüşme yaptığımız din görevlisi olan bir kaynak kişimiz, bu inanışın aslında bir hadisin halk tarafından yanlış yorumlanmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Evrenin sonu ile ilgili inanışlarda, İslamiyet'in etkisini görmekteyiz.

Gökyüzü, insanlarda her zaman hayranlık ve merak uyandırmıştır. Göğün sonsuzluğu karşısında eski Türkler orada yüce bir varlığın, kutsal ruhların bulunduğuna inanmışlardır.

Yöre halkı güneş ve ayı kutsal varlıklar olarak görmüştür. Yörede güneşe ve aya karşı tükürülmez, işenmez, güneş ve aya saygı duyulur. Ay hilale geçince dua okunur, salavat getirilir. Güneşe ve aya duyulan saygıda eski Türk inançlarının etkisinin olduğunu söyleyebiliriz ancak ay hilale geçince dua okunup, salavat getirilmesi İslamiyet etkisini göstermektedir. Yöre halkı, günümüzde yapılmasa da kısa bir süre öncesine kadar güneş ve ay tutulmaları esnasında göğe silah sıktıklarını, teneke çalıp çığlık attıklarını ve ezan okuduklarını belirtmişlerdir. Silah sıkarak, teneke çalarak ya da çığlık atarak gürültü çıkarıp güneşin ve ayın etrafındaki kötü ruhları korkutmak

amaçlanmıştır. Bu da bize eski Türk inançlarının izlerini göstermektedir. Tutulma sırasında ezan okunması ise İslamiyet etkisiyledir.

Yörede yıldızların parmakla gösterilmeyeceğine inanılır. Bu inanış da gök cisimlerine duyulan saygıyı ve dolayısıyla eski Türk inançlarının izlerini göstermektedir.

Yörede, gök gürlerken besmele çekildiği belirtilmiştir. Bu inanışta İslamiyet etkisini görülmektedir.

Yöre halkı, yakın zamana kadar yıldırım düşmesin diye dama tahra ya da sacayağı koyduklarını belirtmişlerdir. Bugün bu inanışın aslında tam tersi sonuçlar doğuracağını bilmekteyiz. Ancak, tahra ve sacayağının demirden yapılan eşyalar olduğunu düşündüğümüzde, inanışın temelinde eski Türk inanç sistemindeki "demir kültü"nün bulunduğunu söyleyebiliriz.

Yörede, ateşte iyi ruhların bulunduğuna inanılmaktadır. Kor ateşe su dökülmez. Ateşle oynayan çocuğun altına ıslatacağına inanılır. Bu inançlar, eski Türklerdeki ateş iyesini rahatsız etmeme temeline dayanmaktadır.

Yörede suyun kutsal olduğuna inanılır ve durgun suya işememek gerektiği belirtilir. Eski Türk inançlarındaki "su kültü" bu inanışlarda karşımıza çıkmaktadır.

1.14. Tabiatüstü Varlıklar ile İlgili Halk İnançları

Halk geleneğinde, birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkilerini belirten esrarlı yaratıkların varlığına inanılır. Olağandışı kimi şartlar içinde onları gördüklerini ileri sürenler bile vardır; ama onlar hiçbir zaman iki kişi bir arada iken görünmezler; insana tek başına olduğu zaman, çeşitli kılıklarda kendilerini gösterirler. Bu varlıkları bütün çeşitleriyle adlandırmak için genellikle "cin" kelimesi kullanılır. Bu söz Türkçe'ye Arapça'dan, Arapça'ya da Latince "genius" kelimesinden geçmiştir; Latince'de anlamı, insanları, hayvanları, yerleri koruyan, onların kaderini yöneten "ruh" ya da "Tanrımsı varlık"tır. İnsanlarla türlü yönlerden alışverişleri olan cinlerden başka, tabiat ögeleriyle: orman, dağ, göl ve kaynaklarla, hayvanlarla ilişkileri olanlar da bulunur (Boratav, 1973: 91).

Olağanüstü varlıklardan bir bölüğünün yaptıkları işlere, kılıklarına, cinsiyetlerine göre özel adları var: Karakoncolos, Kara-Kura, Al-Bastı, Cadı, çarşamba-Karısı, Albız gibi (Boratav, 1973: 94).

Kara-kura da, Erzurum inanışlarına göre, Albastı gibi lohusalara musallat olur. Konya'da anlatıldığına göre bu, keçiye benzermiş; kendi büyüklüğünde olurmuş; insanların üzerine çöker, onları boğmaya kalkışırmış; gün ışığını görünce kımıldayamadığı için yakalanabilirmiş; yemin ettirip emri altında, köle gibi kullananlar olurmuş onu (Boratav, 1973: 96).

1.14.1. Melekler

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de açık bırakılan sofranın üstüne meleklerin kanat gerdiğine, bir süre sonra yorulduğuna sofra toplanmazsa bir daha o eve uğramadığına inanılır (Aydınoğlu, 2005: 122).

Bolvadin ve çevresinde yeni doğan bebek, uyku esnasında güler veya ağlarsa, meleklerin güldürdüğüne veya ağlattığına inanılır. Meleklerin, bebekleri ağlatmak için "annen, baban öldü" dediğine ve bunun sonucunda da bebeğin ağladığına inanılmaktadır (Güldemir, 2008: 39).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde melekler ile ilgili halk inançları:

- Meleklerin nurdan, cinlerin ateşten, insanın topraktan yaratıldığına inanılır (K24, K28, K30, K39, K42, K43, K48, K50, K51, K53, K69, K79).
- Meleklerin Allah'ın emirleri dışına çıkmadığına, meleklerde nefis olmadığına inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K10, K15, K17).
- Meleklerin bizleri koruyup kolladığına inanılır (K57).
- Sağ taraftaki meleklerin iyilikleri, sol taraftaki meleklerin kötülükleri yazdığına inanılır (K1, K2, K20, K25, K28, K35, K49, K62).
- Sabah namazından sonra yatılan eve melek gelmeyeceğine inanılır (K24, K84).
- Baş açık olursa eve melek girmezmiş, onun için akşam yatarken başı bağlayıp yatmak gerektiğine inanılır (K3, K12, K15, K16).
- Kedi köpek olan yere melek gelmeyeceğine inanılır (K24, K29).

- Pis eve melek gelmeyeceğine inanılır (K2, K4, K6, K16, K17, K24, K29, K34).
- Pis insana meleğin yaklaşmayacağına inanılır (K2, K6, K10, K16, K17, K24, K34, K35).
- Meleklerin tuvalette bulunmayacağına inanılır (K17, K26, K34).
- Tuvalete, banyoya melek girmez. İnsanların sağ ve sol omzunda Kiramen Katibin melekleri vardır. Tuvalette, banyoda konuşmamak gerekir. Konuşunca melekler, "Lanet olsun sana insan, beni buraya girmek zorunda bıraktın" dermiş (K5, K16, K20, K24, K25, K28, K36).
- Allah'ın emrine en çok itaat eden melek Azrail'miş. Allah u Teala meleklere dünyadan toprak getirme görevini vermiş. Dünyadan her çeşit toprak alınıp bir hamur yapılıp bu hamurdan da insan yaratılacakmış. Arza da yaratılacak insanoğlunun nasıl bir varlık olacağı, cennetlik ve cehennemlik olan insanlar gösterilmiş. Ancak arz kendisinden parça alınarak yaratılacak canlının cehennemde yanmasını bir türlü kabullenemiyormuş. Melekler kendisinden toprak almaya gelince ağlayıp, hüzünleniyormuş. Melekler de arza acıyarak, toprağı almadan geri gidiyormuş. Ancak Azrail arza "Ben senin ağlamana, sızlamana mı bakacağım, Allah'ın emri benim için her şeyin önünde" demiş ve toprağı alıp Allah u Teala'ya götürmüş. Allah u Teala meleklere görevlerini verirken, Azrail'e insanoğlunun canını alma görevini vermiş. Azrail, Allah u Teala'ya "Yarabbi, insanoğlu beni çok kötü bilecek" demiş. Allah u Teala da "Onlar ölümü senden bilmeyecekler, her ölümün bir sebebi olacak" buyurmuş (K5).
- İnsana aniden bir titreme gelirse Azrail'in yokladığına inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K16, K17, K24, K25, K41, K42, K43, K64, K66, K67, K68, K77, K80, K87, K94).
- İnsan kötülük yaparak yaşadıysa Azrail'in insanın canını çok ızdıraplı şekilde aldığına inanılır (K2, K5, K56, K58, K59, K61, K62).
- Azrail geldiği zaman evdeki hayvanların onun geldiğini görüp huzursuzlandığına inanılır (K1, K2, K16, K24, K25, K26, K27, K29, K54, K69).

- Atların gözünün perdesinin olmadığına, onun için Azrail'i gördüğüne inanılır (K9, K20, K35, K37, K38, K49, K58, K61).
- Evde ölüm döşeğinde birisi varsa o evin atının Azrail'in geldiğini görüp kişnediğine inanılır (K6, K10, K15, K16, K17, K24, K61).

1.14.2. Şeytan

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Tire'de sabah uyanınca yüzünü yıkamayana "Gece şeytan yalamıştır, yüzünü çabuk yıka" denir (Aydınoğlu, 2005: 122).

Bolvadin ve çevresinde evlerde hiçbir zaman bulaşık biriktirilmez. Bulaşık tabak ve tencereler biriktirildiğinde, bu kapları şeytanın yaladığına, bunun sonucunda da bereketsizlik olacağına inanılmaktadır. Kalan yemeklerin, tuzluk ve sekerliğin ağzı açık bırakılırsa cinlerin bunlara kusacağı, şeytanın bunları yiyeceği düşünülür. Ayrıca yemeğin kapağının açılıp, üstünden yenmemesi söylenir bu şekilde pişen yemekten yenirse bir de bu yemekten şeytanın yediğine inanılır (Güldemir, 2008: 39).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde şeytan ile ilgili halk inançları:

- Cinlerin, Allah'a inanmayan, Peygamberi tanımayan kısmının şeytan olduğuna, cinlerde Allah'a inananın olduğuna ama şeytanlarda inananın olmadığına inanılır (K5, K11, K12, K28).
- Şeytanla evlenen kadınların ve erkeklerin olduğuna inanılır (K1, K5, K8, K9, K10, K15, K16, K58, K59, K61, K66).
- Soğan, sarımsak kabuğu ve kül dökülen yerde şeytanların bulunduğuna inanılır (K6, K10, K11, K15, K16).
- Şeytanın sevmediği tek şeyin su olduğuna inanılır (K6).
- Kendisinden çok korkan ya da hiç korkmayan kişilere şeytan yaklaşmaz. Şeytanın bu ikisinin ortasındaki kişilere yaklaştığına inanılır (K15, K20, K24).

- Namaz kılarken esneyen kişinin ağzına şeytan gireceğine inanılır. Esnerken ağzı kapatmak gerekir. Namaz kılarken hapşuran kişinin içinden şeytanın çıktığına inanılır (K30).
- Çocuk ağzıyla "lık lık" yaparsa etrafa şeytanların geldiğine inanılır (K77, K80, K83, K84).
- Eşiklikten melek de girer şeytan da girer. Şeytanların evden eşya çalmak için eşiklikten girdiğine inanılır (K6, K8, K10, K19).
- Parmakları şeytan çıtlattırırmış. Parmaklarını çıtlatan kişinin şeytanı sevindirdiğine, bu nedenle parmakların çıtlatılmaması gerektiğine inanılır (K8, K15, K20).
- Islık çalan kişinin şeytanları başına topladığına inanılır (K1, K15, K16, K77).
- Besmelesiz yenilen yiyecekleri şeytanların çektiğine inanılır (K9, K15, K16, K30, K64, K90).

1.14.3. Cin

Cinlerin Müslümanları, Kâfirleri, kadınları, erkekleri varmış. Toplum halinde yaşarlar, beylerinin, padişahlarının yönetimi altında bulunurlarmış. Bütün işlerini gece yaparlar, horoz sesi ya da sabah ezanı duyulur duyulmaz dağılıp kendi konaklarına çekilirlermiş. Oturdukları ya da toplaşıp eğlenmek için uğradıkları yerler, değirmenler, hamamlar, terk edilmiş, tekin olmayan evler (özellikle büyük, eski konaklar), örenler, mezarlıklar, hanlar, köy odaları, büyük ağaçların altı imiş. İstanbul halk inanışlarına göre şehrin içinde ve dışında onların uğrakları olan belirli yerler vardır: deniz cinlerinin padişahı Kız Kulesi açıklarında konaklarmış (Boratav, 1973: 91–92).

Cinlerin insanlara karşı davranışları türlü türlüdür: kızdırılmazlarsa kötülük etmezler; ya kayıtsız kalırlar, ya da zararsız muzipliklerle yetinirler. Gönüllerini hoş edecek yolda davrananları müfakatlandırırlar. Onlardan gelebilecek kötülüklere karşı gerekli tedbirleri almayanları, onları herhangi bir sebeple kızdıranları, hele onlara meydan okuyanları çarpmak, sakatlamak, hatta öldürmek suretiyle cezalandırırlar (Boratav, 1973: 92).

Cinlerden ve onların sebep verebilecekleri türlü zararlardan korunmak için onların uğrağı olan yerlere, hele geceleri, gitmemek, oraları kirletmemek,

rastlanabilecekleri yerlerde bir iş yaparken, hatta genel olarak bir iş tutarken, bir yerden bir yere giderken besmele çekmek, "destur" demek gerekir (Boratav, 1973: 93).

Cinler insanlara türlü biçimlerde görünürler; en çoğu: kara kedi, oğlak, teke, kara köpek, tavşan, tilki, eşek, ördek, civcivleriyle birlikte tavuk, kuzu, manda, yılan… kılığına girerler. İnsan azmanı olarak, çok defa telgraf direği yahut da minare gibi ince ve çok uzun boylu, bembeyaz heyette veya güzel kız, gelin, cüce, kundakta bebek biçiminde de insanın yolu üzerine çıktıkları olur (Boratav, 1973: 93–94).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bartın'da hayalet yerine cin ve peri söylenir. Yalnız " cin-peri " diye doğrudan söylenmeyip " İyi, sıhhatte olsunlar" diye temennide bulunarak tehlikesinden korunmak istenir. Cinlerin müslümânı, gayr-ı müslimi varmış. Bir kişi gayr-ı müslime tutulursa kendisini bırakmazlarmış. Evlerin kenarlarında, daraba altlarında, pırpır, mum ışığı yanar gibi yanarmış. O ışıkları gören için " Onlara yaklaşmayın." demekmiş. Gece çişleri gelen çocukların çişlerini rastgele yerlere, duvar diplerine, akar sulara, yaptırılmaz; yol ortasına yaptırırlar. Çiş yapmadan önce " Bismillah, Destur" diye izin alınır (Abdulkadiroğlu, 1987b: 201).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde cin ile ilgili halk inançları:

- Cinlerin insanlar gibi doğup büyüyüp öldüğüne, ancak insandan daha uzun ömürlü olduğuna inanılır (K2, K10, K18, K19, K20, K21, K26).
- Cinlerde nefis olduğuna inanılır (K5).
- Cin ve şeytanın, insanı Allah'ın yolundan ayırmak için uğraştığına inanılır (K3, K4, K5, K8, K9, K10, K11, K16).
- Cinlerin, insana vesvese verdiğine, insanın içinde kuşku oluşturduğuna inanılır (K5, K16, K17, K26, K40).
- Kibirlenme, büyüklenme, böbürlenmenin cinin vasfı olduğuna inanılır (K2, K5, K37, K46, K47).
- Cinlerin adını anmamak gerektiğine, onlara üç harfliler demek gerektiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K16, K17, K20, K21, K24, K25, K27, K28, K34, K35, K36, K42, K77).

- Besmele çeken kişiye cinlerin yaklaşmayacağına inanılır (K1, K2, K3, K8, K9, K10, K12, K13, K24, K25, K48, K49, K64, K66).
- Cinin her yerde bulunduğuna inanılır (K15, K16).
- Cinin yatak yerinin kül olduğuna inanılır (K6).
- Cinlerin mağaralarda yaşadığına inanılır (K4, K10).
- Karadaşlık'ta, Hacı'nın Deresi'nde, Çamlıabırlık'ta, Karacaoğlan'ın Deresi'nde, Cin Mağarası'nda cinlerin bulunduğuna inanılır (K1, K2, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K16, K63, K66).
- Ezanın duyulduğu yerde cinin olmayacağına inanılır (K10).
- Merdiven altında cinler, şeytanlar bulunduğu için gece merdiven altından geçilmemesi gerektiğine inanılır (K9, K12, K13, K23).
- Cinlerin kirli, pis yerlerde bulunduğuna inanılır (K5, K6, K10, K16, K17, K34, K35, K42, K43, K48, K50, K51, K52).
- Cinlerin en çok banyoda ve tuvalette bulunduğuna inanılır (K9, K15, K16, K17, K77, K78, K80, K81).
- Besmele çekilmeden bırakılan kıyafetleri cinlerin giyip düğün yaptığına inanılır (K9, K10, K15, K35, K37).
- Besmelesiz başlanan yemeği cinlerin yediğine inanılır (K52, K53, K57, K61, K67, K80).
- Besmelesiz bağlanan ata cinlerin bindiğine inanılır (K24, K29, K49, K52, K53, K66).
- Cinlerin şekil değiştirip insanların gözüne göründüğüne, genellikle keçi, alaabak kuşu gibi hayvanların kılığına girdiklerine inanılır (K1, K2, K5, K6, K13, K15, K21, K23, K53, K56).
- Koyunun melek olduğuna, cinlerin sadece koyun kılığına giremediğine inanılır (K6, K10, K15, K16).
- Kayıp bir eşyayı cinin aldığına inanılır. Besmele çekilirse cinin geri getireceğine inanılır (K9, K34).
- Ufak bir eşya kaybolduğunda iki taş alınır. Taşların arasına hafifçe tükürülür. İki taş birbirine yapıştırılır. Eşya bulunana kadar taşlar açılmaz. Bununla cinin bağlandığına inanılır (K4, K10, K18, K19, K15, K21, K24).
- Soğan kabuğuna cinlerin çocuklarını yatırdığına inanılır. Onun için soğan kabuğuna basılmaz (K3, K54, K57, K68, K78).

- Soğan ve sarımsak kabuğunun cinlerin parası olduğuna inanılır. Soğan ve sarımsak kabuğu yakılmaz, bunların üzerine basılmaz (K71, K72, K73, K74, K75, K76, K80, K81, K85, K94).
- Kurt ve canavarın cini yediğine inanılır (K73, K74).
- Gece yolculuğa çıkan kişinin karşısına cin çıkacağına inanılır. Onun için yolculuğa sabah çıkmak gerektiğine inanılır (K6, K16, K21, K24, K29, K36, K89, K90).
- Eşikliğe yatılmaz, yatanın üzerinden cinin atlayacağına inanılır (K6, K10, K18).
- Eşikliğin önüne ekmek kırığı veya çöp dökülmez, dökülürse cin çarpacağına inanılır (K1, K2, K65, K77).
- Cinlerin definelerin yerini bildiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K10, K17, K57, K78).
- Definenin gömülmesinin üzerinden 1000 yıl geçmişse cinlerin onu sahiplendiğine ve kimseye vermeyeceğine inanılır. Define, dedektörle aransa bile detektörün öttüğüne ama cinlerin onu başka bir yere taşıdığına, bunun sonucunda 5 dakika geçmeden dedektörün başka yerde öttüğüne inanılır (K54).
- Kemik kırıntısı ve hayvan tezeklerinin cinlerin yiyeceği olduğuna inanılır (K54).
- Çamaşır yıkarken eğlenilmez, hemen bitirmeye çalışılır. Çamaşır yıkanan yere cinin, şeytanın yaklaştığına inanılır (K77, K81, K83, K84).
- Gece aynaya bakan kişiyi cin çarpacağına inanılır (K59).
- Dua okumadan yatılırsa cin çarpacağına inanılır (K84).
- Kızgın suyu dökerken cin çarpmasın diye besmele çekmek gerekir (K9, K10, K36, K42).
- Ulu ağaçlara, meyve veren ağaçlara işeyen kişiyi cin çarpacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K12, K16, K17, K24, K29, K54, K57, K60, K70, K79, K80, K86, K90, K92).
- Ateşe işeyen kişinin cinleneceğine inanılır (K1, K2, K4, K7, K8, K12, K16, K17, K24, K29, K54, K57, K58, K59, K60, K69, K70, K77, K78, K85, K89).

- Kül dökülen yere ya da külün üstüne işenmez, işeyenin cinleneceğine inanılır (K2, K8, K9, K16, K17, K29, K54, K57, K70, K83, K84, K85, K86).
- Durgun suya işenirse cin çarpacağına inanılır (K30, K66).
- Bulaşık suyunun üstüne işeyen çocukların cinleneceğine inanılır (K8, K15, K26, K62, K86, K93).
- Ekmeğe, ekmek kırıntısına basılırsa veya üzerine yatılırsa cin çarpacağına inanılır (K2, K3, K4, K6, K8, K11, K15, K16, K17, K70, K77).
- İtanın (ekmek yaparken serilen serginin) üzerine basılırsa cinlenileceğine inanılır (K20).
- Gelin banyoya giderken besmele çekmezse cin çarpacağına inanılır (K9).
- Gelin besmelesiz bir şey kaldırırsa geline cin dolanacağına inanılır (K9).
- Cinlenen kadına, kocasının elini yıkadığı su içirilirse kadının iyileşeceğine inanılır (K84).

1.14.4. Değerlendirme

Yörede meleklerle ilgili inanışlarda temiz olmak gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü pis eve, pis yerlere, pis insanlara melek yaklaşmaz. Bunun yanı sıra tembel insanların evlerine de meleklerin yaklaşmayacağına inanılır. Bu nedenle sabah namazıyla kalkıp çalışmak gerektiği belirtilir.

Yörede; ıslık çalmak, parmakları çıtlatmak, çocuğun ağzıyla "lık lık" diye ses çıkarması ya da namaz kılarken esnemek şeytanla ilişkilendirilen davranışlardır, bu nedenle yöre halkı bunları yapmaktan kaçınır.

Yörede, cin ile ilgili pek çok inanış bulunmaktadır. Görüşme yaptığımız kaynak kişilerin çoğu çevrelerindeki büyüklerinin cinleri gördüğünü belirtmiştir. Yörede, Karadaşlık, Hacının Deresi, Çamlıabırlık, Karacaoğlan'ın Deresi, Cin Mağarası, cinlerin bulunduğu mekânlar olarak sayılmıştır. Derlemeler esnasında bu yerlerin çalılık, ormanlık ya da ıssız mekânlar olduğunu gördük. Yolculukların at sırtında yapıldığı dönemleri düşündüğümüzde, gece karanlığında ıssız yerlerdeki birtakım şekillerin ya da seslerin korkuya sebep olabileceğini bunun da cin olarak düşünülebileceğini söyleyebiliriz.

1.15. Meteoroloji ile İlgili Halk İnançları

Halk meteorolojisinde hava tahmini gözlem ve tecrübe ile yapılmaktadır. Gök cisimlerinin, hayvanların ve bitkilerin bazı durumlarına göre hava tahmini yapılmaktadır.

Meteoroloji, atmosfer tabakası içinde oluşan tüm olayları ve bunlarla ilgili değişmeleri konu edinen bilim dalıdır. Atmosfer tabakası içinde olaylar basınç, sıcaklık, yağış, buharlaşma, bulut ve bulutluluk, güneşlenme ve rüzgârlar olarak sıralanabilir. Halk meteorolojisi ise geleneksel yöntemlerle hava tahmini yapılmasıdır (Artun, 2005: 186).

Teknik ve teknolojik yetersizlik içindeki toplumlarda, yüzyıllara dayalı yerel deneyim görgü ve tahminlerle atmosfer olaylarına ilişkin önceden bilinebilirlik oranı yüksek denebilecek bir düzeye ulaşmıştır. Bu tür toplumlar, çoğunlukla atalardan öğrendikleri hava tahmini yöntemleriyle hava tahmini yaparlar. Yaşama savaşının verildiği toplumlarda doğa acımasız ve yıkıcı olabilmektedir. Bu nedenle geleneksel yapılı toplumlarda, doğa karşısındaki yetersizliğin, zayıflığın giderilebilmesi onun insanoğlu için hazırladığı tuzakların önceden tahmin edilebilmesiyle imkân kazanmaktadır (Artun, 2005: 186).

1.15.1. Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları

1.15.1.1. Güneşe, Aya, Yıldızlara, Bulutlara, Rüzgâra Bakarak Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Türkmenlerde güneşin veya ayın çevresinde bir çember bulunursa buna ay ve gün ağıl çevirmiş denir. Eğer güneşte ve ayda ağıl görülürse yakında yağmur yağacağına işarettir. Şöyle ki: Güneş ve ay doğarken ağıl çevirirse yağmurun çok devam edeceğine, güneş ve ay gün ortasında ve gece yarısında ağıl çevirirse yağmurların orta derecede olacağına, gün ve ay batarken ağıl çevirirse yağmurların hafif ve önemsiz olacağına hükmolunur (Yalman, 1977a: 56-58).

Ortalık bulutlu fakat güneşin doğacağı yerin bir parçası bulutsuz olursa buna Türkmenler "Günün altı boş" derler. Böyle bir durumda güneş doğar ve bir süre ortalığı aydınlattıktan sonra bulut girerse, o ayın bütünüyle yağmurlu geçeceğine hüküm verilir. Bunun tersi kuraklığa işarettir (Yalman, 1977a: 58).

Türkmenler güz aylarının son ayında esen rüzgâra "mihrican" derler. Mihricanda ağaçların yaprağı tepeden dökülürse, o yıl, kışın şiddetli olacağına, dibinden dökülürse, kışın hafif geçeceğine inanılır (Yalman, 1977a: 58).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde güneşe, aya, yıldızlara, bulutlara, rüzgâra bakarak hava tahmininde bulunma ile ilgili halk inançları:

- Güneş görükmeze giderken (batarken) ışık gösterirse ertesi gün havanın açık olacağına inanılır (K6, K20, K26, K66).
- Güneş batarken ufukta kızıllık görülürse ertesi günün çok sıcak olacağına inanılır (K41, K42).
- Güneş batarken siyahımsı kızıllık olursa uzaktan yağmur geleceğine inanılır (K6, K17).
- Sabah kızarığının hoşluk, akşam kızarığının kışlık olduğuna inanılır (K1, K4, K15, K49, K52, K66, K68, K69, K70, K79, K80).
- Uzun süre yağmur yağarsa ve gün batarken güneş görünürse havanın açılacağına inanılır (K4, K10, K20, K51, K56, K57, K62).
- Güneş parlaksa havanın açık olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K15, K16, K17, K20).
- Güneş çok yakıyorsa yağmur yağacağına inanılır (K7).
- Aniden sıcak bastırırsa bunun yağmur sıcağı olduğuna, kısa bir süre içinde yağmur yağacağına inanılır (K1, K4, K30, K49, K50, K51, K52, K53, K57, K60, K66, K67, K68, K69, K83, K84, K85).
- Ay kızararak doğarsa yağmur yağacağına, güneş kızararak aşarsa (batarsa) havanın güzel olacağına inanılır (K17, K23, K30, K62).
- Ayın kenarında bir ağıl (bulut halkası) oluşursa ve bu ağıl 3 gün içinde oluşursa 3 gün içinde, 2 gün içinde oluşursa 2 gün içinde yağmur yağacağına inanılır (K6, K10, K17, K20).
- Gece gökyüzünde yıldızlar görünürse ertesi gün havanın açık olacağına inanılır (K1, K4, K7, K10, K34, K49, K52, K54, K57, K66, K69, K70, K75, K76).

- Kuyruk doğunca havanın serinleyeceğine inanılır (K1, K6, K7, K8, K24, K29, K30, K34, K49, K50, K52, K54, K58, K59, K60, K69, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K83, K84, K85, K86).
- Eskiden sadece yaz ve kış mevsimleri vardı. Kuyruk doğunca mevsimin bölündüğüne, kışa girildiğine inanılırdı (K4).
- Kuyruk doğunca otlara destur verildiğine, bütün otların kuruduğuna inanılır (K59, K60).
- Kuyruk doğunca "Doğdu kuyruk, kalmadı koruk" denilir. Kuyruk doğunca ham meyvenin kalmayacağına inanılır (K49).
- Bulut güneyden kuzeye giderse yağmur yağacağına, kuzeyden güneye giderse poyraz eseceğine inanılır (K6, K8, K10, K14, K17, K66).
- Düldül'ün başı dumanlıysa yağmur yağacağına inanılır (K1, K4, K6, K7, K8, K10, K15, K49, K66, K68, K69, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K85).

1.15.1.2. Hayvanların Hareketlerine Bakarak Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Buhur günlerinde, yani Türkmenlerin dediği gibi "koç kuvurma" zamanında koyunlar öğle sıcağında bir ağaç altında yatarlarken birbirlerine fazla sokulur ve sıkışırlarsa o sene kışın şiddetli olacağı sanılır. Bunun tersi, kışın hafif geçeceğine işarettir (Yalman, 1977a: 58).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hayvanların hareketlerine bakarak hava tahmininde bulunma ile ilgili halk inançları:

- Kırlangıç kuşu yere yakın uçarsa yağmur yağacağına inanılır (K1, K6, K7, K8, K9, K10, K17, K24, K49, K52, K53, K59, K66, K67, K68, K69, K70, K79, K80, K81, K82, K85, K86).
- Kırlangıçlar çoğalıp çırpışırsa yağmur yağacağına inanılır (K34, K52, K53).

- Serçeler kumda eşelenirse yağmur yağacağına inanılır (K51, K66, K69, K71, K72, K73, K74).
- Arıcık kuşu öttüğü zaman yağmur yağacağına inanılır (K50, K51, K52, K53, K61).
- Karıncalar hareketlenirse yağmur yağacağına inanılır (K6, K7, K16, K17, K24).
- Karıncalar körüğü kuzeye yığarsa yağmur yağacağına inanılır (K51, K52, K53).
- Solucanlar başlarını topraktan yukarı doğru çıkarırsa yağmur yağacağına inanılır (K9, K20, K30, K59).
- Kaplumbağa ters dönerse ya da ters döndürülürse yağmur yağacağına inanılır. Ancak kaplumbağayı ters çevirmek çok günahtır. Ters dönen kaplumbağa bir daha kendi kendine ayakları üstüne dönemez ve o şekilde ölür. Ters dönen kaplumbağa, Allah'a yağmur yağsın, sel olsun da ters döneyim diye dua edermiş. Bu nedenle kaplumbağa ters dönerse Allah'ın onun duasını kabul edeceğine ve sel olacağına inanılır (K34, K52, K53, K59, K60, K68, K83, K84).
- Kurbağalar topluca öterse yağmur yağacağına inanılır (K1, K2, K4, K6, K8, K9, K10, K11, K16, K17, K23, K24, K29, K52, K53, K54, K66, K69, K70, K80, K81).
- Karasinek ısırırsa yağmur yağacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K7, K16, K49, K50, K51, K52, K53, K66, K67, K68, K70, K79, K80, K81).
- Karasinekler çoğalıp kapalı yerlere dolarsa yağmur yağacağına inanılır (K41).
- Sakar sinek ısırırsa yağmur yağacağına inanılır (K8).
- Davarlar kuyruklarını aşağıya dikerse yağmur yağacağına inanılır (K1, K17, K24, K29, K54, K66, K79, K80, K81).
- Koyun keçi yayılmayıp kuyruklarını sallarsa yağmur yağacağına inanılır (K49).
- Koçlar tokuşursa yağmur yağacağına inanılır (K71, K74, K75, K76).
- Cırlavık böceği sıcakların habercisidir. Öttüğü zaman yazın çok sıcak geçeceğine inanılır (K51, K52, K53).

- Kurbağa kışın sonlarına doğru öterse yazın habercisidir, yazın geleceğine inanılır (K52, K53).
- Sülük çöpe çıkınca buğday ekim zamanının geldiğine inanılır (K1, K54, K66, K71, K72).
- Tarlada örümcekler ağ bağladığında ekim zamanının geldiğine inanılır (K54, K66).

1.15.1.3. Bitkilerin Durumlarına Bakarak Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da kavaklar sonbaharda yapraklarını tepeden dökmeye başlarsa o sene kış şiddetli olur (Küçük, 1987: 252).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde bitkilerin durumlarına bakarak hava tahmininde bulunma ile ilgili halk inançları:

- Dut ağacı ışkınlayınca baharın geldiğine, dalını dökünce kışın geldiğine inanılır. "Dut döküldü giyin, dut açıldı soyun" denerek dut ağacının hava sıcaklığını tahmin etmede önemli olduğuna inanılır (K1, K6, K7, K8, K9, K10, K16, K17, K29, K30, K34, K38, K49, K52, K53, K60, K66, K77, K83, K84).
- Ağaçlar yapraklarını erken dökerse kışın erken geleceğine inanılır (K49, K66, K70).
- Tesbi ağacı çok geviş tutarsa kışın sert geçeceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K15, K17, K22, K66, K77).
- Kesme ağacı çok palıt (pelit) tutarsa kışın sert geçeceğine, az palıt tutarsa kışın ılık geçeceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K17, K22, K34, K49, K52, K53, K66, K69, K70).
- Palamut çok tutarsa kışın sert geçeceğine inanılır (K41, K42).

- Ayva ağacı çok meyve tutarsa kışın çetin geçeceğine inanılır (K4, K11, K23, K41, K42, K54).
- Armut çok çiçek açarsa kışın sert geçeceğine inanılır (K34).
- Kavak ağacı yaprağını tepeden aşağıya dökerse kışın sert geçeceğine, aşağıdan yukarıya dökerse kışın ılık geçeceğine inanılır (K1, K2, K6, K7, K8, K9, K14, K34).
- Kavak ağacı yaprağını tepeden aşağıya dökerse kışın sert geçeceğine, dağınık şekilde dökerse kışın ılık geçeceğine inanılır (K26, K28, K36).

1.15.1.4. İnsanların Davranışlarına ve Organlarının Ağrılarına Bakarak HavaTahmininde Bulunmayla İlgili Halk İnançları

Düziçi yöresinde insanların davranışlarına ve organlarının ağrılarına bakarak hava tahmininde bulunma ile ilgili halk inançları:

- Güneşte otururken diz ağrırsa yağmur yağacağına inanılır (K6, K7, K8, K9, K10, K11, K20, K24, K29, K30, K34, K41, K42, K49, K52, K57, K67, K68, K70).

1.15.1.5. Hava Tahmininde Bulunmayla İlgili Diğer Halk İnançları

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da kışın kar yağarken gök gülerlerse o kışın şiddetli geçeceğine hükmedilir (Abdulkadiroğlu, 1987a: 177).

Türkmenlerde buhur günlerinin bulutlu ve rüzgârlı olup olmadığına bakılarak senenin 12 ayının nasıl geçeceği anlaşılır (Yalman, 1977a: 56).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hava tahmininde bulunmayla ilgili diğer halk inançları:

- Kış sert geçerse yazın sıcak geçeceğine, yaz sıcak geçerse kışın sert geçeceğine inanılır (K3, K6, K8, K10, K17, K24, K41, K42, K49, K52, K53, K60, K66, K67, K68, K69, K79, K80, K81, K83, K85).

- Kış ılık geçerse yazın serin geçeceğine inanılır (K41, K42).
- Yaz kurak geçerse kışın yağışlı geçeceğine inanılır (K66).
- Cemre havanın, suyun, toprağın ısınmasıdır. Cemrenin baharın müjdecisi olduğuna, bütün canlılara hareket verdiğine inanılır (K24, K30, K49, K52, K55, K58, K59, K60, K66, K83).
- Ateşin alevi açık renk olursa havanın açık olacağına, kırmızı olursa havanın bozuk olacağına inanılır (K4, K18, K30).

1.15.2. Hava Olayları ile İlgili Halk İnançları

Yağmur, kar, dolunun yağması ve çok yağdığı zaman durdurulması ile ilgili pek çok halk inancı oluşmuştur.

1.15.2.1. Yağmur

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kadirli'de yağmurların gece ve gündüz yağışlarına ait halkın şöyle tecrübeleri vardır: Yağmur gece yağar, gündüzü durursa (kul azgını), yani ürünün çok olacağına ve kulların azacağına, yağmur gündüz yağar, gece dururs a (yıl azgını) yani, o yılın ürününün bereketsiz olacağına, hüküm verilir (Yalman, 1977b: 505).

Darende ve çevresinde yağmur yağdırmak için cenaze taşınan salaca (sal) tahtası ırmağa (suya) değecek şekilde sarkıtılır. Yağmur yağdırmak için yılan yakılır (Uslu, 2004: 94).

Van Erciş'te bir kadın ve küçük bir çocuk, bir eşeği dere kenarına ya da köy çeşmesine götürürler. Yolda çocuk eşeğe biner ve mahallenin öteki çocukları bunun arkasından giderler. Çocuk bir kapla su döker, kadın da eşeğin başını yıkar. Sonradan eşeği salıverirler. Eşek başı yıkama, yağmur yağması için yapılan bir âdettir (Albayrak, 2006: 103).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yağmur ile ilgili halk inançları:

- Bir yere bir metal bırakılır, sabahleyin ters çevrilir, metalin altında nem varsa üç gün sonra yağmur yağacağına inanılır (K6).

- Sabun Çayı'nın boğazı fışılayınca yağmur yağacağına inanılır (K1, K10, K22, K24, K49, K52, K66, K69, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- İki evin tokacı yakılırsa yağmur yağacağına inanılır (K54).
- Değirmencinin ayakkabısı ya da ceketi, haberi olmadan alınıp suyun başında ıslanırsa yağmur yağacağına inanılır. Yağmur yağana kadar o arktan su içilmez (K30).
- Ayın sonunda halı dokunursa yağmur yağacağına inanılır (K30).
- Yağmur damlası yere düştüğünde balon balon olursa yağmurun sürekli olacağına inanılır (K66, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- İlkbaharda yağmur çok yağarsa mahsulün bereketli olacağına inanılır (K22, K49, K65, K66, K70).
- Yağmur 3 gün yağarsa bereket getirir, ancak 3 günden uzun süren yağmurun zarar getireceğine inanılır (K50, K52, K53, K66).
- Yağmur gece yağar gündüz dinerse hoşluk olduğuna, gündüz yağar gece dinerse bereketsizlik olduğuna inanılır (K30).
- Kışın başında yağmur yağarsa o kışın sert geçeceğine inanılır (K67, K68).
- Yağmur çok yağdığında komşunun süpürgesi çalınıp yakılırsa yağmurun duracağına inanılır (K54, K79, K80, K82).
- Yağmur çok yağdığında iki evlinin ya da dul bir kadının süpürgesi çalınıp yakılırsa yağmurun duracağına inanılır (K58, K60).
- Yağmur durmadan yağıyorsa dul bir kadının süpürgesini çocuklar 3 yol ağzında yakarsa yağmurun duracağına inanılır (K34).
- Yağmur durmadan yağıyorsa evin büyük çocuğu çamaşır tokacını incir ağacına asarsa yağmurun duracağına inanılır (K34, K35, K36, K37).
- İki evlinin şalvarı yakılırsa kışın evlenenlerin düğününde yağmur yağmayacağına inanılır (K60).

1.15.2.2. Kar

Düziçi yöresinde kar ile ilgili halk inançları:

- Kar senesi var senesidir. Kar yağan yılın bereketli geçeceğine inanılır (K1, K2, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K17, K22, K29, K30, K41, K42, K49, K52, K66, K69, K70, K83, K84).

- Tencerenin dibini yiyen kişinin düğününde kar yağacağına inanılır (K34, K41, K42, K58, K59).

1.15.2.3. Dolu

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da yağmur, dolu ve poyraz kesmek için evin dışına ters biçimde sacayak atarlar. Dolu çok iri yağıyorsa ufalsın diye bıçakla keserler. Dolu yağarken cemaat câmide ise âfetten korunmak için topluca duâ edilir. Bu dua esnasında eller ters çevrilir (Abdulkadiroğlu, 1987a: 171).

Darende ve çevresinde dolu yağarsa annesinin ilk çocuğu doluyu bıçakla keser. Böylece dolunun duracağına inanılır (Uslu, 2004: 94).

Türkmenlerde dolu yağarken avluya bir bıçak atmak dolunun hemen kesilmesine yarayan bir urasadır (Yalman, 1977b: 492).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde dolu ile ilgili halk inançları:

- Bir evin ilk çocuğu dişiyle doluyu keserse dolunun kesileceğine inanılır (K60, K66, K67, K68).
- Dolu yağarken bir evin ilk çocuğu "Anamın ilkisiyim, dağların dilkisiyim" diyerek doluyu bıçakla keserse ve sonra kestiği doluyu yerse, yağan dolunun kesileceğine inanılır (K4, K10, K15, K16, K17, K20, K41, K42, K54, K65, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Dolu yağarken bir evin büyük oğlu "Anamın ilkisiyim, dağların dilkisiyim" diyerek doluyu koynundan geçirip bıçakla keserse yağan dolunun kesileceğine inanılır (K34).
- Dolu iri düştüğünde bir evin ilk oğlu ezan okur, sonra bıçakla doluyu keserse dolu yağışının kesileceğine inanılır (K49).
- Dolu çok yağınca ezan okunur. Bir evin son çocuğu bir doluyu keserse dolunun kesileceğine inanılır (K79, K80, K81, K82).

1.15.2.4. Rüzgâr

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da sam rüzgârı (bahur yelleri) günlerinde hamama gidilirse büyücek bir çivi götürülüp kurnaya atılır. Vücutta alaş denilen izler bırakan nesneye " Çürüten " denir. Bu aylarda güneş sıcaklığıyla ısınmış sudan yıkanılmayıp, dereye veya denize giren boynuna çivi asar (Abdulkadiroğlu, 1987a: 171).

Yürüklerde baharda batı rüzgârları fazla eserse o yılda kıtlık olacağına inanılır. Yazın gündüzleri esen güney rüzgârına "meltem" denir. Yaz gecelerinde esen rüzgârlara "poyraz" denir. Gerek poyraz, gerek meltem rüzgârlarının çok estiği yılların bolluk içinde geçeceği söylenir (Yalman, 1977a: 277).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde rüzgâr ile ilgili halk inançları:

- Rüzgâr durmaksızın estiğinde bir ağaca çamaşır tokacı asılırsa rüzgârın duracağına inanılır (K30).
- Rüzgâr durmaksızın estiğinde dul bir kadının süpürgesi yakılırsa rüzgârın duracağına inanılır (K28).

1.15.3. Değerlendirme

Düziçi'nde hava tahminiyle ilgili zengin bir kültür birikimi bulunmaktadır. Halk yüzyılların gözlem ve tecrübelerini hava tahminlerine yansıtmıştır. Yörede yetişen bitkiler ve yörenin coğrafi yapısına uygun olarak yetiştirilen küçükbaş hayvanlar, hava olaylarını tahmin etmede başvurulan temel kaynaklardır.

Karıncaların körüğü kuzeye yığması, davarların kuyruklarını aşağıya dikmesi, solucanların başlarını topraktan yukarı doğru çıkarması, yağmur habercisi olarak görülen hayvan davranışlarıdır. Bitkilerden dut ağacı, hava tahmininde önemli bir yere sahiptir. Dut ağacı ışkınlayınca baharın geldiğine, yapraklarını dökünce kışın geldiğine inanılır. Hatta bu durum "Dut döküldü giyin, dut açıldı soyun" gibi ahenkli söyleyişlere de yansımıştır. Yine ağaçların yapraklarını dökme zamanı ya da dökme şekli meteoroloji ile ilgili tahminlerde önemli yer tutar. Bazı ağaçların meyvelerinin çokluğu

da kışın nasıl geçeceği hakkında yöre halkına ipucu vermektedir. Kesme, palamut, tesbi, ayva ağacı meyvesinin çokluğuna göre hava tahmininde bulunulan ağaçlardandır.

Güneşin, ayın, yıldızların durumu da yöre halkına hava tahminiyle ilgili birtakım düşüncelere sahip olmasını sağlamıştır. Güneşin batarken siyahımsı kızıllığı yağmur habercisi olarak düşünülmüş, güneşin parlak olması ya da gece gökyüzünde yıldızların görünmesi havanın açık olacağına işaret sayılmıştır.

Düldül Dağı, yöre halkının hava tahmininde başvurduğu önemli bir kaynaktır. Eğer Düldül'ün başı dumanlıysa yani bulutluysa yağmurun yağması kaçınılmazdır. Yöredeki Sabun Çayı da hava olayları ile ilgili bilgiye ulaşmayı sağlar. Sabun Çayı'nın boğazı fışılayınca yağmur yağacağı düşünülür.

Yağmurun yağması, ürünlerin verimi açısından yöre halkının elbette ki istediği bir durumdur. Yağmur uzun süre yağmadığı zaman topluca yağmur duasına çıkıldığını, törenlerle ilgili kısımda ele aldık. Ancak törensel davranışların dışında yörede, yağmur yağdırmak için başvurulan büyüsel işlemlerin olduğunu görmekteyiz. Örneğin, değirmencinin ceketi ya da ayakkabısı haberi olmadan bir derenin başında ıslanır. Her ne kadar yağmurun yağışı istense de yağmurun çok yağması, ürünlerdeki verimin düşmesine sebep olacağı için istenilen bir durum değildir. Uzun süre yağan yağmuru ya da dolu yağışını kesmek için yörede birtakım büyüsel işlemlerin yapıldığını görüyoruz. Çok yağan yağmuru kesmek için dul bir kadının süpürgesinin yakılması, dolu yağışını kesmek için dolunun bıçakla kesilmesi büyüsel işlemlerdendir. Rüzgâr, çok ve şiddetli estiğinde bir ağaca çamaşır tokacı asmak yine büyüsel bir işlemdir.

1.16. Ekmek ve Yiyecekler ile İlgili Halk İnançları

Ekmek, besinler arasında en çok saygı gören nesnedir. Onu yere atmamak, yerde görünce kaldırıp öptükten sonra ayak basmayacak bir yere koymak gerekir. Ekmek ve her çeşit yiyecek baş açık yenmez; suyu da baş açık içmek günah sayılır. Keza ayakta yemek, içmek de iyi sayılmaz: "Şeytan çeker, götürür; yenilenden, içilenden vücuda fayda gelmez" denir (Boratav, 1973: 79).

Ekmek ve besinler üzerine yemin edilir; bu yeminler birer sözlü anlatım kalıbı niteliğini almıştır: "ekmek çarpsın", "şu nimet gözüme, dizime dursun" gibi; bunlar, kişinin karşısındakini sözlerine inandırmak istediği zaman kullandığı günlük deyimler olmuştur. Bu sözlerden, ekmekte ve Tanrı'dan insana "nimet" olarak verilmiş her türlü

besin maddesinde, bir bilinç ve olağanüstü güç bulunduğu anlamı çıkarılabilir (Boratav, 1973: 79).

Tuzun da özel bir yeri vardır besinler arasında: Bir kişiye, geçmişte görülen iyiliklerin karşılığı borçluluk ve bağlılık anlatılmak istendiği zaman "tuz ve ekmek hakkı" ndan söz edilir; geleneklere bağlı kimseler sofrada, bir lokma ekmek üstüne serpilen tuzu tatmadan yemeğe başlamazlar. Bu, ekmeğe ve tuza bir tür saygı gösterisidir. İftar sofrasında zeytin, ramazan aylarında hurma özel bir anlam taşır. Bunlar, Muhammed Peygamberin memleketinde yetişen, Kuran'da sözü geçen yiyeceklerdir (Boratav, 1973: 79).

1.16.1. Ekmek

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde ekmeğin kıyısını yiyenin kıymetli olacağına işarettir. Yemek yerken elini yere dayayarak yiyen kişi hoş karşılanmaz. Ve yemeğin bereketsiz olacağına inanılır. Ekmeğin içinde bir kırmızılık görenin zengin olacağı söylenir (Güldemir, 2008: 46).

Kastamonu'da köylerde fırın yakıldığında bir ağız pide yapılır ve komşulara koktuğu için " Koku ekmeği " diye dağıtılır (Abdulkadiroğlu, 1987a: 175).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde ekmek ile ilgili halk inançları:

- Ekmeğin çok kutsal bir yiyecek olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K17, K20, K24, K57, K58, K61).
- Ekmek kırıntısı kutsal olduğu için üzerine basılmaması gerektiğine inanılır (K5, K8, K10, K15, K16, K17, K30, K57).
- Ekmek kırıntısı yere dökülmez, ekmek kırıntısının üstüne basmanın fakirlik getireceğine inanılır (K2, K3, K8, K9, K10, K15, K16, K17, K24, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Ekmeğe, ekmek kırıntısına basılırsa veya üzerine yatılırsa cin çarpacağına inanılır (K2, K3, K4, K6, K8, K11, K15, K16, K17, K70, K77).
- Ekmeğe basan çocuğun gece altını ıslatacağına inanılır (K30).

- Ekmek kutsal olduğu için "Ekmek çarpsın ki" diye ekmek üzerine yemin edileceğine inanılır (K5, K17, K24, K30, K40, K49, K54, K65, K69, K85, K86, K87, K88).
- Bir kız çocuğu ilk yaptığı ekmeği ya da yemeği babasına yedirirse babasının baş ağrısının geçeceğine inanılır (K4, K19).
- Hamur yoğrulurken sıçrarsa misafir geleceğine inanılır (K4, K7, K10, K11, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K58, K59, K68, K70, K77, K78, K80, K85, K89, K90).
- Ekmek yapmaya başlarken besmele çekilir. Ekmeğe otururken ve kalkarken 3 defa salâvat getirilirse ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K21, K30, K34, K51, K80).
- Ekmek yapmaya başlarken 40 besmele çekilir, "Allah güle güle yedirmek nasip etsin" denilir (K40, K43, K57, K61, K80).
- Ekmek yapılırken üstüne gidince "Bereketli olsun" denilir. Böyle söylenirse ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K6, K8, K9, K10, K11, K15, K16, K70, K81).
- Ekmek açarken başparmak yufkanın içine geçerse yiyicisinin geleceğine inanılır. Ekmek küçük delinirse az misafir geleceğine, büyük delinirse çok misafir geleceğine inanılır (K30, K57, K62).
- Ekmek yaparken parmak yufkanın içine geçerse misafir geleceğine inanılır. Kaç parmak yufkanın içine geçerse o kadar misafir gelirmiş (K34, K36, K37).
- Ekmek yaparken çocuk emzirmenin günah olduğuna inanılır (K20, K21, K23, K58, K62).
- İtanın (ekmek yaparken serilen serginin) üzerine basılırsa cinlenileceğine inanılır (K20).
- Sac ile ekmeğin arasından geçmenin günah olduğuna inanılır (K17, K25, K64).
- Ekmek pişerken evreç başkasının eline verilmez, ekmek piştikten sonra verilir. Ekmek pişerken evreci başkasının eline veren kadının kocasının üstüne evleneceğine inanılır (K30, K31, K34, K35, K40, K58, K61, K77, K80, K89).

- Ekmek yaparken ekmeğin kenarından kırıp kimseye verilmez, verilirse ekmeğin bereketinin kaçacağına inanılır (K30, K31, K52, K59, K62, K77).
- Ekmek, piştikten sonra "Yüzümü ört, yüz kişiye yeteyim" dermiş. Piştikten sonra üstü örtülen ekmeğin daha bereketli olacağına inanılır (K12, K13, K25, K30, K31, K34, K58, K59, K61, K67, K68).
- Pişen ilk ekmek ya da sıkmanın bereketli olsun diye yenilmemesi gerektiğine inanılır (K34, K35, K37, K48, K61, K64, K68).
- Pişen ilk ekmek ya da sıkmayı yiyen kişinin eşinin öleceğine inanılır (K30, K31, K34, K62).
- Pişen ilk ekmek ya da sıkma güzel pişerse, pişiren kişinin güzel biriyle evleneceğine inanılır (K30, K34, K37, K38, K42).
- Pişen ilk ekmek ya da sıkmanın üzeri yanık pişerse, pişiren kişinin nişanlısının gözünün kara olacağına inanılır (K23, K30, K34, K79, K80, K81, K83).
- Bütün ekmek kırıntısı ya da yemek kırıntısını yemek gerektiğine, Allah'ın bereketi o kırıntıya vermiş olabileceğine inanılır (K5, K80, K81).

1.16.2. Yiyecekler

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde yemek tabağına, asma yaprağı, lahana sarması vb. türü yemekler konulurken dik duran bir sarma görülürse, o gün eve misafir geleceğine işarettir. Herkesin, lokmasının üzerinde adının yazdığına ve herkesin nasibine geleceğine inanılır (Güldemir, 2008: 46).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yiyeceklerle ilgili halk inançları:

- Her yiyeceğin kutsal olduğuna inanılır (K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K10).
- Yiyeceklerin paylaşılınca bereketlendiğine inanılır (K25, K26, K57, K77, K80, K81, K89).
- Ambardan ya da kilerden bir yiyecek alınırken besmele çekmek gerektiğine inanılır (K2, K4, K6, K10, K30, K49, K57, K67, K69, K70, K75, K77).

- Cin, şeytan ilişmesin diye erzak çuvallarının ağzının bağlanması gerektiğine inanılır (K49).
- Değirmenden gelen un kırklı olurmuş. Hamur yoğrulacaksa elendikten sonra yoğrulması gerektiğine inanılır (K20).
- Buğday iki parçalıdır, yarısı mal sahibinin yarısı ortağındır. Yani tarla ekilmesi için ortağa verilirse buğdayın şekli de düşünülünce iki aileyi besleyecek rızka sahip olduğuna inanılır (K1, K79, K80, K81).
- Ramazanın ilk günü iftarda dövme yenirse ramazan bitene kadar dövmenin midede kalacağına inanılır (K4).
- Ramazanın ilk günü dövme pilavı yapılır. Yenilen her dövmenin tespih yerine geçeceğine, tespih çekmiş kadar sevap alınacağına inanılır (K1, K16, K30, K34, K35, K67, K77, K80).
- Tarhana yaparken loğusa bir kadın gelirse tarhananın ekşimeyeceğine inanılır (K6, K8, K9, K14, K16, K58, K62, K68).
- İçilen ya da yenen bir şeyin yarım bırakılmasının günah olduğuna inanılır (K2, K16, K25, K79, K80, K81).
- Yemeği kepçeyle yiyenin kızının çok olacağına inanılır (K58, K59, K84).
- Tabakta parça parça yemek bırakan kişinin nişanlısının yüzünün çapar olacağına inanılır (K1, K79, K80).
- Zeytin, hurma, incir, nar, üzüm ve dutun, Allah u Teala'nın övdüğü kutsal yiyecekler olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K16, K30, K31, K41, K64).
- Zeytin tanesinin yere atılmayacağına inanılır (K52, K53).
- Nar tanesini yere dökmenin günah olduğuna inanılır (K5).
- Her narın içinde cennetten gelen bir tanenin bulunduğuna inanılır. Onun için narın tek bir tanesini bile yere düşürmeden yiyenlerin cennete gideceğine inanılır (K1, K2, K3, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K16, K30, K34, K54, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K77, K78, K79, K80, K85, K86, K89, K92, K94).
- Narı yerken döken kişinin öbür dünyada dökülen nar tanelerini kirpikleriyle toplayacağına inanılır (K54).
- Narı, tanelerini dökmeden yemenin çok sevap olduğuna inanılır (K49, K67).

- Narın her tanesinde bir İhlâs Sûresi varmış, onun için her tanesini yemek çok sevapmış (K68).
- Narı dökmeden yiyenin Kevser Irmağı'ndan bir damla su içmiş gibi olacağına inanılır (K58, K60).
- Nar kabuğunu tepeleyenin iflah olmayacağına inanılır (K52).
- Hurma insanoğlunun kardeşiymiş. Allah u Teala cennette meleklere insanoğlunun hamurunu yoğurttuktan sonra hamurun artanından da hurmayı yaratmış. Hurmadaki bütün elementler, maddeler insanoğlunun vücudunda da varmış. İnsanoğlu sadece hurma yese hayatta kalması için yeterliymiş (K5).
- Komşuya elden ele soğan verilirse bunun fakirlik getireceğine inanılır (K54, K73, K74).
- Yapılan bir sebze yemeğinin içine başka bir sebzeden sadece bir parça atılır. Örneğin patlıcan yemeğine sadece bir parça patates atılır. O patates parçası kimin tabağında çıkarsa onun şanslı olduğuna inanılır (K54, K73, K74).

1.16.3. Tuz

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da akşamdan sonra evden tuz çıkmaz. Tuzu olmayan komşular daima öncesinden isterler. Hayvanlara okunmuş tuz yedirilir. Tuzu okuyup ateşe koyarlar. Nazar değmişse çatırdar. Siğil için bir okunma çeşidi de tuza okumaktır. Tuzu yere dökmez, çiğnemezler. Tuz bereket kabul edilen bir nesnedir. Tuz- Ekmek hatırı sayılır (Abdulkadiroğlu, 1987a: 176).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde tuz ile ilgili halk inançları:

- Tuzun kutsal olduğuna inanılır (K4, K6, K34).
- Peygamberimiz yemeğe tuzla başlayıp yemeği tuzla bitirirmiş (K5).
- Tuzun bir eve bereket getireceğine inanılır (K54).
- Süt veren hayvanın sütü azaldığında tuz okunup hayvana yedirilirse sütünün çoğalacağına inanılır (K8).

- Tuz okutulup hayvanlara yedirilirse yılan ve akrebin sokmayacağına inanılır. Okunmuş tuzu insanlar yerse onları da yılan, akrep ve böceklerin sokmayacağına inanılır (K1, K8, K49, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K79, K80).
- Mevlitlerde Kuran-ı Kerim okunurken odaya bir tabak tuz ve şeker konur. Kuran- ı Kerim okunduktan sonra herkes ağzına birer parmak tuz ve şeker alır (K3, K5, K11, K12).
- Tuz okunup ateşe atılırsa nazarı önleyeceğine inanılır (K11, K12, K16, K20).
- Tuzun ateşe atılmaması gerektiğine inanılır (K34, K54).
- Tuzu yere dökmenin, üzerine basmanın günah olduğuna inanılır (K5, K17, K20, K34, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K80, K81).
- Yere dökülen tuz kendi kendine erirse eve bir zarar geleceğine inanılır. Yere dökülen tuzu su döküp eritmek gerekir (K61, K62, K67, K68, K80, K81, K85).
- Tuz yere döküldüğünde üzerine basılmaz. Yere dökülen tuzun öbür dünyada kirpikle toplatılacağına inanılır (K34, K35).
- Tuz masaya dökülürse eve huzursuzluk getireceğine inanılır (K59).

1.16.4. Değerlendirme

Düziçi yöresinde ekmek çok kutsal bir yiyecek olarak görülür. Yörede ekmek ya da ekmek kırıntısını yere düşürmemeye, üzerine basmamaya özen gösterilmiştir. Bunu sağlamak için bazı inanışlar oluşmuştur. Bu inanışlarda, basanın olumsuz bir durumla karşılaşacağı vurgulanmıştır. Örneğin, ekmeğe basan çocuğun gece altını ıslatacağı belirtilmiştir ya da ekmeğe, ekmek kırıntısına basanın fakirleşeceği veya cinleneceği belirtilmiştir. Böylelikle, yapılması hoş olmayan bir davranış, tabiatüstü varlıkların cezalandırmasına maruz kalmıştır.

Kutsal sayılan ekmek üzerine halk "ekmek çarpsın ki" diyerek yemin etmiştir. Yeminini yerine getirmeyen ya da yalan yere yemin edenlerin cezasını bulacaklarına inanılmıştır.

Yörede her yiyeceğin kutsal olduğuna inanılmaktadır. Yiyecekleri ziyan etmek, üzerine basmak hoş karşılanmaz. Yörede yiyecekleri paylaşmak önemlidir. Yiyeceklerin paylaşılınca çoğalacağına inanılmaktadır. Kışa saklanan erzaklara,

tabiatüstü varlıkların yaklaşmasından çekinilir. O nedenle, erzak çuvallarının ağzı besmele ile bağlanır. Tabiatüstü varlıkların yaklaşması önlenmeye çalışılır.

Yörede her yiyecek kutsal sayılır ancak Kuran-ı Kerim'de adı geçen zeytin, incir, nar, üzüm gibi yiyecekler daha büyük bir kutsallık arz eder. Yörenin iklimi, bu yiyeceklerin yetişmesine çok müsaittir. Onun da etkisiyle hemen her evin bahçesinde bu yiyecekler özellikle yetiştirilmeye çalışılır. Yörede her narın içinde cennetten gelen bir tane bulunduğuna inanılır. Bu nedenle yöre halkı, narı tanelerini dökmeden yemeye özen gösterir.

Yörede tuz da kutsal sayılır. Tuz etrafında pek çok inanış oluşmuştur. Tuzun yere dökülmesi hoş karşılanmaz, dökenin bazı olumsuz durumlarla karşılaşacağına inanılır. Tuz, birtakım büyüsel işlemlerde de kullanılır. Okunup yendiğinde ya da hayvanlara yedirildiğinde zehirli böceklerin sokmasını önleyici bir etkiye sahip olduğuna inanılır. Bunun yanı sıra tuzun, nazarı önleyici ya da kız isteme öncesinde kızın uğurlu mu uğursuz mu olduğunu belirtici birtakım özelliklerinin bulunduğuna inanılır. Görüldüğü üzere kutsal sayılan tuz, yaşamdaki farklı durumlarda değişik inanışlar yüklenerek karşımıza çıkmaktadır.

1.17. Bereket ile İlgili Halk İnançları

1.17.1. Bereket

Aslı Arapça olan bereket kelimesinin anlamını, birkaç deyim içinde inceleyelim: "toprağı bereketli", "bereketli yağmurlar", "bereketli bir yıl" deyimlerinde bereket, "topraktan elde edilen ürünlerde bolluk" anlamındadır. Bereketli toprak: çok ürün veren toprak, bereketli yağmurlar: zamanında ve yeterince yağdığı için ürünlerde bolluk sağlayan yağmurlar; bereketli bir yıl: ürünlerin bol olduğu yıl demektir (Boratav, 1973: 115).

"Bereket versin" dileği, verilen bir şeye karşılık alanın verene söylediği sözdür; "Tanrı kesene, malına bereket versin", yani "paranı, mallarını artırsın" demek olur. Yemek yiyenlere rastlandığı zaman söylenen "bereketli olsun" sözünün asıl anlamı da "yiyeceğiniz eksik olmasın", "yiyecekten yoksun olmayın" dır. Anlaşılıyor ki bereket kelimesi, bir de iyi, faydalı şeylerin, mal, para ve yiyeceğin artışı anlamına geliyor (Boratav, 1973: 115–116).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Baskil-Elazığ'da, ilkbahar mevsiminde ilk yağan yağmurda, bir taşı alıp başlarının üstünden arkalarına doğru atarlar. Böylece bu mevsim yağmurun bol olacağı, ekinlerin verimli olacağı ve ineklerin sütünden daha iyi verim alınacağı inancı mevcuttur. Bağ ve bahçelerde toplanan ilk ürünlerin ve doğum yapan hayvanların ilk sütlerinden bir miktar komşulara dağıtılır. Böylece bu ürünler ile hayvanların sütlerinin bol ve bereketli olacağına inanılır (Kıyak, 2005: 48).

Siirt'te evlerde bulunan bulgur, buğday, un, şeker çuvallarından harcanırken, besmeleyle alınırsa bereketli olacağına inanırlar. Eğer çok uzun süreden beri kullanılıp da tükenmemişse, bunu başkalarına söylemenin bereketi kaçıracağı inancı vardır. Bu yüzden erzakların tükenmediği, kimseye söylenmez (Taşpınar, 2006: 113).

Tire'de kadınlar eşlerinin, evlatlarının ve kendi cüzdanlarının bereketlenmesi için Buğday Dede'ye gidip, dua ederek, dileklerde bulunduklarında oradan aldıkları buğdayları ya bir keseye koyup evlerinde saklarlar ya da ceplerinin bereketli olmasını arzu ettikleri yakınlarının cüzdanlarına koyarlar. Ramazan ayının ilk gününde oruç açılırken yedikleri hurma çekirdeğini cüzdana koyup saklamakta da aynı anlam vardır (Aydınoğlu, 2005: 32).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde bereket ile ilgili halk inançları:

- Eve asılan Karınca duasının bereket getireceğine inanılır (K5, K27, K28, K36, K78, K80).
- Allah'ım Hz. İbrahim bereketi ver diye dua edilir (K69).
- Değirmenden gelen un, buğday, dövme çuvalının ağzına tahra ya da bıçak konursa bunların bereketli olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K10, K15, K20, K30, K34, K58, K59, K60, K66, K67, K68, K69, K84).
- Un, bulgur, dövme çuvalına, kurban kemiğinin gırtlağı konulursa bunun bereket getireceğine inanılır (K4, K18, K19, K54).
- Ülgerin aşağıdan görünmez hali olan "yıldızın batımı"ndan önce öğütülen unun, çekilen bulgur ve dövmenin bereketli olacağına inanılır (K4, K10).
- Ramazan ayında dövülen dövmenin bereketli olacağına inanılır (K84).

- Değirmenden gelen un, bulgur gibi yiyecekler, bereketi kaçmasın diye komşuya verilmez. Bu yiyecekler 2 gün bekletildikten sonra kullanılırsa bereketli olacağına inanılır (K6, K10, K15, K16, K17, K30).
- Bulgur kesilince dua okunup üzerinde çörek otu gezdirilirse bereketli olacağına inanılır (K4, K15, K52, K53, K80, K81, K84).
- Yazdan kışa saklanan yiyecekler paket yapılarak saklanırsa daha bereketli olacağına inanılır (K7).
- Evdeki eski buğday, bulgur, salça, un gibi erzaka yenisi karıştırılırsa bereketinin kaçmayacağına inanılır (K30, K32, K67, K68, K69).
- Komşudan süt, ayran, yoğurt almak için boş kap götürülmez. Boş kap götürülürse gidilen evin bereketinin kaçacağına inanılır (K4, K19).
- Tarlaya sağ ayakla girilirse ürünün bereketli olacağına inanılır (K14, K24, K29).
- Ekin ekilirken arpa ve buğday karıştırılıp ekilir. Buna "mıktanlı" denir. Mıktanlı ekilirse ekinin daha bereketli olacağına inanılır (K20, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Ekinler orakla biçilirken biçme işini diğerlerinden önce bitiren kişi avucuna biraz buğday alıp elini yukarıya kaldırırsa ekinin bereketli olacağına inanılır. Ele alınan buğday bağlanarak harmanın tepesine asılır (K4, K7).
- Hasatın elenmeye başlandığı yere taş konur. O taş mahsul kaldırılana kadar tarlada tutulur. O taşın bereket getireceğine inanılır (K4, K6, K7, K8, K10, K16).
- Hasat elenmeye başlanmadan önce harman yerinin ortasına bir taş konur, buğday taşın üstüne elenirse ürünün bereketli olacağına inanılır (K8).
- Harman elendiği gün kaldırılmaz, 1 gün bekletilirse bereketli olacağına inanılır (K17).
- Elenen hasat ölçüleceği zaman "Allah bir, Veresul hak, bereketi üç" denilerek ölçülürse ürünün bereketli olacağına inanılır (K4, K10, K18).
- Hasat kaldırılıp ölçeğe dökülürken "Ya Allah Bismillah Hayırlısın" diye 3 kere söylenirse ürünün bereketli olacağına inanılır (K7, K8, K16, K24).
- Harmancalıktan komşulara dağıtılırsa bereketleneceğine inanılır (K42).
- Fıstık sökülürken kökünde iki tane fıstık birbirine yapışık çıkarsa bulan kişi tarla sahibine götürür, "Eşşeğimi yükle" der. Tarla sahibi bir teneke fıstık ya

da biraz para verir. Böylece tarladaki fıstığın bereketleneceğine inanılır (K3, K9, K15, K17, K27, K28, K34, K68, K77, K80).

- Ekmek yapmaya başlarken ateş büyük odunla yakılırsa ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K7, K20, K26, K34).
- Sacın üzerine su dökülürse ve buhar yukarıya doğru kalkarsa ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K7).
- Ekmek yapılırken içine çörek otu atılırsa bereketli olacağına inanılır (K3, K11, K15, K20).
- Ekmek yapmaya başlarken besmele çekilir. Ekmeğe otururken ve kalkarken 3 defa salâvat getirilirse ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K21, K30, K34, K51, K80).
- Ekmek yapılırken üstüne gidince "Bereketli olsun" denilir. Böyle söylenirse ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K6, K8, K9, K10, K11, K15, K16, K70, K81).
- Pişen ilk ekmek ya da sıkmanın bereketli olsun diye yenilmemesi gerektiğine inanılır (K34, K35, K37, K48, K61, K64, K68).
- Ekmek, piştikten sonra "Yüzümü ört, yüz kişiye yeteyim" dermiş. Piştikten sonra üstü örtülen ekmeğin daha bereketli olacağına inanılır (K12, K13, K25, K30, K31, K34, K58, K59, K61, K67, K68).
- Ekmek bittikten sonra son yapılan ekmeğe evreçle çarpı atılırsa ekmeğin bereketli olacağına inanılır (K30, K31, K35, K61, K62, K68, K80).
- Kaynarken taşan sütün bereketli olacağına inanılır (K30).
- Ateşe su atılınca kül yukarıya doğru çıkarsa evde bereket olacağına inanılır (K7).
- Koyunların sütten kesilmeden önceki son sütleri tarlaya serpilirse bunun bereket getireceğine inanılır (K30, K65).
- Koyunların sütten kesilmeden önceki son sütleri incir ağacının dibine dökülürse, sürünün sütünün ertesi yıl daha çok olacağına inanılır (K30).
- "Sabah kapısı açık gerek, akşam kapısı örtük gerek." Evin kapısı sabah ezanıyla açılırsa bereketin bol olacağına inanılır (K1, K4, K83, K84).
- Kandil gecelerinde tatlı pişirilip komşulara dağıtılırsa eve bereket geleceğine inanılır (K27, K28, K34, K48, K64, K68, K78).

- Besmele çekilerek yenen yemeğin bereketli olacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K20, K24, K25, K27).
- Eşikten sağ ayakla girilirse evin bereketinin artacağına inanılır (K4, K7, K17, K88, K90, K92, K93).
- Eşikten dua ile girmenin evin bereketini arttıracağına inanılır (K7, K30, K37, K40, K41, K44).
- Cam ya da bardak kırılmasının eve bereket getireceğine inanılır (K56).
- Kuyruklu yıldız doğarsa bereket geleceğine inanılır (K30, K85).
- Erken kalkmanın eve bereket getireceğine inanılır (K15, K17, K28).
- Evin görünmeyen bir yerine at nalı asmanın eve zenginlik getireceğine inanılır (K59).
- "Avradın uzun saçlısı, ineğin öküz başlısı, tarlanın ufak taşlısı", üçü bir evde olursa o evde yokluk olmaz (K65, K69).
- Bir çocuk ilk kazandığı parayı babasına verirse ve babası o parayı bir yerde saklarsa onun bereket getireceğine inanılır (K4).
- Dükkân önüne siftah parasını yapıştırmanın bereket getireceğine inanılır (K41).
- Çiriş çok çiçek açarsa ekinin iyi geleceğine, o senenin bereketli, güzel geçeceğine inanılır (K1, K79, K80, K81, K83, K84).
- Kış çok soğuk geçerse o yılın bereketli olacağına inanılır (K5, K24, K65).
- Kar senesi var senesidir. Kar yağan yılın bereketli geçeceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K15, K16, K17, K22, K29, K30, K41, K42, K49, K52, K66, K69, K70, K83, K84).
- Nisan yağmurunun bolluk, bereket getirdiğine inanılır (K3, K5, K8, K24, K34, K55, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Değirmenden gelen un ve buğday çuvalları kapı arkasına ya da eşikliğe konursa bereketinin kaçacağına inanılır (K7, K30, K31, K34, K35).
- Adetli kadın ambara, yiyeceklerin yanına yaklaşmaz, yaklaşırsa bereketin kaçacağına inanılır (K27, K38, K42, K61, K67).
- Ekin ekili tarlaya veya harman yerine işenirse bereketin kaçacağına inanılır (K8, K15, K16, K30, K34, K35, K38, K48, K84).
- Harman yerinde su içilirse veya yemek yenirse bereketin kaçacağına inanılır (K8).

- Harman eleyen kişi konuşursa bereketin kaçacağına inanılır (K8).
- Yiyeceklere besmele çekmeden el değdirilirse bereketinin kaçacağına inanılır (K12, K17, K31, K42, K85).
- Ekmek yaparken ekmeğin kenarından kırıp kimseye verilmez. Verilirse ekmeğin bereketinin kaçacağına inanılır (K30, K31, K52, K59, K62, K77).
- Ekmek tahtasıyla sac arasından geçmenin bereketi kaçıracağına inanılır (K9, K10, K17, K23, K31).
- Elek asılırken ağzı duvara gelecek şekilde asılır. Ağzı duvara gelmezse buğdayın bereketinin kaçacağına inanılır (K30, K57, K58).
- Çocuğun diliyle "lık lık" yapmasına izin verilmez. Öyle yaparsa kıtlık kopacağına inanılır (K28, K30, K35, K36).
- Kırık bardakla çay, su vb. içmenin bereketsizlik getireceğine inanılır (K71, K72, K73, K74).
- Esnafların kasadaki parayı sürekli saymalarının bereketi kaçıracağına inanılır (K4, K41, K51, K65).

1.17.2. Değerlendirme

Bereket; malın, paranın, yiyeceğin fazla olmasını, artmasını ifade eder. Düziçi yöresinde; pek çok inanışta bereketi arttırma isteği vardır. İslamiyet'in etkisiyle eve bereket duaları asılır. Bir yiyecek ambara saklanırken, ambardan alınırken ya da yenirken bereketli olsun diye besmele ile saklanır, alınır ya da yenir. Yine bereketli olsun diye yiyecek çuvallarının ağzına demirden bir alet ya da kurban kemiği gırtlağı konur. Ayrıca yiyecekleri paylaşmanın bereket getireceğine inanılır.

Yöredeki bereketle ilgili bazı inançlarda eski Türk inançlarının etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, yörede koyunların sütten kesilmeden önceki son sütleri tarlaya serpilirse bunun bereket getireceğine inanılır. Ya da koyunların sütten kesilmeden önceki son sütleri, incir ağacının dibine dökülürse sürünün sütünün ertesi yıl daha çok olacağına inanılır. Bu inançlardaki sütün tarlaya serpilmesi ve incir ağacı dibine dökülmesi birer saçıdır. Eski Türk inançlarındaki, "tabiat iye"sini ve "ağaç iye"sini memnun etme anlayışı esastır.

Yörede erken kalkmak istenilen bir durumdur. Sabah erkenden kalkıp işe koyulan kişilerin evlerinde bereketin eksik olmayacağına inanılır.

Bunların yanı sıra tarlaya, harman yerine tuvaletin yapılması, buralarda ahlaka aykırı davranışlarda bulunulması yöre halkı tarafından hoş karşılanmaz. Yöre halkı bunların yapılmasını önleyici birtakım inançlar geliştirmiştir. Tarlaya, harman yerine tuvalet yapmanın ya da buralarda zina yapmanın bereketi kaçıracağına inanılmıştır. Böylelikle bu olumsuzluklar önlenmeye çalışılmıştır.

1.18. Misafir ile İlgili Halk İnançları

1.18.1. Misafir

Toplumumuzda misafir ağırlamak önemli bir yer tutmaktadır. Misafirperver bir toplum olduğumuz için misafir en iyi şekilde ağırlanmaya çalışılır. Misafir güler yüzle karşılanır. Saygıda ve hürmette kusur edilmemeye çalışılır. Misafire en güzel, en özel yemekler yapılır. Misafir yatıya kalacaksa en rahat yatağa yatırılır, rahat ettirilmeye çalışılır. Toplumumuzda bu denli önemli olan misafir ile ilgili birtakım inanmalar oluşmuştur. Bazı hayvanların hareketleri, evdeki bazı eşyaların durumu vb. şeyler misafirin geleceğine yorulmuştur.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Kastamonu'da " Misafir dokuz kısmetle gelir, birini yer, sekizini eve bırakır." denir (Abdulkadiroğlu, 1987a: 180). Baskil-Elazığ'da, çayda çıkan çay kırıntıları odaya atıldığında, atılan çay kırıntısının sayısı kadar o eve misafir geleceğine inanılır. Yine bir çocuk eğilip bacaklarının arasından bakarsa, bir kişinin gözlerinin belli bir noktaya dalması durumunda da misafir geleceği söylenir (Kıyak, 2005: 49).

Erciş'te evde bulunan kedi bir şey yedikten sonra ön ayakları ile yüzünü silerken ayağı kulağının üstünden geçerse o gün misafir geleceğine inanılır (Albayrak, 2006: 87).

Tire'de sofrada yemek yerken ağızdan lokma düşerse "aç bir misafir geliyor" denir. Eve ilk defa misafir geldiğinde gece yatıya kalırsa o evde uyurken bir dilek tutulur ve kişi bekarsa o kişi o gece rüyasında evleneceği kişiyi görür (Aydınoğlu, 2005: 107-108).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde misafir ile ilgili halk inançları:

- Misafirin bir evin onuru, şerefi, haysiyeti olduğuna inanılır (K6, K7, K8, K10, K49, K60).
- Göz dalarsa misafir geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K15, K16, K17, K24, K29, K34, K35, K49, K50, K51, K57, K67, K79, K80, K81, K82).
- Göz seğirirse misafir geleceğine inanılır (K5, K83).
- Sağ ayak kaşınırsa misafir geleceğine inanılır (K58, K59).
- Saç, gözün önüne düşerse misafir geleceğine inanılır (K2, K58, K59, K61, K62, K90, K94).
- Bir tel saç yüzün üzerine düşerse misafir geleceğine inanılır. Düşen tel koparılırsa misafirin çabuk geleceğine, arkaya itilirse geç geleceğine inanılır (K30, K59, K61, K77, K80).
- Çay içerken bardakta uzun çöp çıkarsa uzun boylu bir misafirin geleceğine, kısa çöp çıkarsa kısa boylu bir misafirin geleceğine inanılır (K2, K27, K35, K59).
- Hamur yoğrulurken sıçrarsa misafir geleceğine inanılır (K4, K7, K10, K11, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K58, K59, K68, K70, K77, K78, K80, K85, K89, K90).
- Soğan doğranırken sıçrarsa misafir geleceğine inanılır (K11, K34, K35, K38, K67, K68, K70, K79, K80, K81, K82).
- Et dövülürken sıçrarsa misafir geleceğine inanılır (K58, K59, K67, K68, K70, K79, K80, K81, K82).
- Ekmek açarken başparmak yufkanın içine geçerse yiyicisinin geleceğine inanılır. Ekmek küçük delinirse az misafir geleceğine, büyük delinirse çok misafir geleceğine inanılır (K30, K57, K62).
- Kadınlar yufka ekmek yaparken parmak ekmeğin içine geçerse misafir geleceğine inanılır (K10, K34, K49, K51, K52, K58, K59, K67, K68, K70, K80).
- Ekmek yaparken parmak yufkanın içine geçerse misafir geleceğine inanılır. Kaç parmak yufkanın içine geçerse o kadar misafir gelirmiş (K34, K36, K37).
- Yufka ekmek yaparken yufka kaç yerinden yırtıldıysa o kadar misafir geleceğine inanılır (K35, K59, K80, K81).

- Küçük bir çocuk evi süpürürse misafir geleceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K10, K14, K20, K24, K29, K37, K54, K85, K86, K89, K93, K94).
- Yürüyebilen büyük bir çocuk emeklerse misafir geleceğine inanılır (K1, K2, K4, K5, K6, K9, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K58, K59, K60, K67, K77, K78, K85, K86).
- Çocuk eğilip bacaklarının arasından bakarsa misafir geleceğine inanılır (K1, K3, K4, K16, K30, K34, K38, K42, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K58, K59, K60, K67, K68, K77, K78, K85).
- Evine ayağını sürüyerek giren kişinin misafir getireceğine inanılır (K7, K16, K28, K66, K80, K84, K86).
- Arka arkaya iki misafir gelirse ilk gelen misafirin ayağını sürüyerek geldiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K10, K15, K16, K20, K54, K57, K58, K59, K60, K68, K77, K78, K79, K80, K81, K82, K84, K85).
- Yüklükteki yataklar keperse misafir geleceğine inanılır (K15, K16, K20, K30, K34, K49, K50, K51, K58, K59, K60, K66, K67, K68, K77, K78, K79, K80, K81, K83, K84).
- Evin biraz döküntülü olduğu gün misafir geleceğine inanılır (K9, K77).
- Bir evde elbiz sallanırsa misafir geleceğine inanılır (K35, K36, K61, K67, K68, K77, K78).
- Köpek ağnarsa misafir geleceğine inanılır (K6, K11, K12, K15, K16, K17, K20, K24, K29, K30, K34, K35, K49).
- Kedi ağnarsa misafir geleceğine inanılır (K6, K20, K35).
- Kedi ayağını yalarsa misafir geleceğine ve misafirin elinde hediye olacağına inanılır (K1, K30, K67, K77, K78, K80, K84).
- Misafirin rızkıyla geldiğine inanılır (K2, K3, K6, K22).
- Misafirin 10 rızkla geldiğine, 1'ini yeyip 9'unu ev sahibine bıraktığına inanılır (K4, K5, K8, K24, K49, K52, K53, K58, K59, K60, K66, K79, K80, K81, K82).
- Misafirin 3 rızkla geldiğine, 1'ini kendisinin yeyip 2'sini ev sahibine bıraktığına inanılır (K10).
- Misafirin 40 günlük rızkıyla geldiğine inanılır (K50, K51).
- Misafirliğin 3 gün olduğuna inanılır (K3, K7, K8, K15, K15, K34, K50, K51, K79, K82).

- Misafiri göndermek isteyen ev sahibi misafire "Çok paran olsa nereye giderdin" demiş. Adam "Çok param olsa Hac'a giderdim" demiş. Ev sahibi "Şurdan kalkıp evine gidemiyon, Hac'a nasıl gideceksin" demiş (K6).
- Kalkıp gitmeyen misafire "g… çul ısıran misafir" denilir. "Küllendi köz, kalkın gedin siz, yatacayık biz" denirse misafir kalkıp gider (K6).
- Misafir geç saatte kalkınca acaba ev sahibini memnun edebildik mi diye düşünür (K6).
- Ayakkabısı ters çevrilen misafirin çabuk gideceğine inanılır (K3, K27, K67, K78, K83).
- Ayakkabısına çocuk işettirilip ayakkabısı ters çevrilen misafirin çabuk gideceğine inanılır (K27, K28, K77).
- Ayakkabısına su dökülen misafirin çabuk gideceğine inanılır (K8, K27, K28, K35, K64, K77, K78).
- Süpürgenin üstüne tuz konursa misafirin çabuk gideceğine inanılır (K27, K41, K42, K68, K77).
- Misafiri 7 adım uğurlamanın sevap olduğuna inanılır (K1, K27, K77, K79, K80, K83, K84).
- Evde kötü bir olay olursa bunun uğursuz bir misafirden kaynaklandığına inanılır (K8).

1.18.2. Değerlendirme

Düziçi halkı sıcakkanlı ve misafirperverdir. Yörede misafir bir evin onuru, şerefi olarak görülür. Misafir en iyi şekilde ağırlanmaya çalışılır. Misafir hangi saatte gelirse gelsin yemeklenmeden gönderilmez. Düziçi'nin yöresel yemeği etli kömbedir. Etli kömbe zahmetli ve masraflı bir yemektir. Yöre halkı, misafirini özellikle etli kömbe yaparak ağırlamaya çalışır. Yemek ve çay ikramı yapılmadan misafir evden gönderilmez.

Yöre halkı, gelen misafiri yemek yemeden gidecek olursa gönül koyar, bir kusur mu işledik, onun için mi yemek yemediler acaba diye düşünür. Misafir yörede güler yüzle, elden geldiğince en iyi şekilde ağırlanmaya çalışılır. Misafirin rahat etmesi, kendini evindeymiş gibi hissetmesi sağlanmaya çalışılır. Yörede misafirin bereketiyle geldiğine inanılır.

Böylesine önemli bir yeri olan misafirin, geleceğini düşündüren bazı inançlar oluşmuştur. Gözün seğirmesi, dalması, saçın göz önüne düşmesi gibi insan vücuduyla ilgili bazı durumlar misafirin geleceğine yorulmuştur. Küçük çocukların bazı davranışlarının, misafir getireceğine inanılmıştır. Bunun yanı sıra hayvanların bazı davranışlarının misafir getireceğine inanılmıştır. Kadınların yemek yaparken bazı yiyecekleri sıçratması, ekmek yaparken hamuru sıçratması misafir geleceğine yorulmuştur. Sıçrayan parçanın başkasının nasibi olduğu, kişilerin kendi nasipleri için geleceği inancı yaygınlaşmıştır.

Yörede misafirliğin uzun sürdüğü durumlarda gitmeyen misafir için de bazı inançlar oluşmuştur. Ayakkabıya, süpürgeye tuz konulursa misafirin gideceğine inanılmıştır.

Yörede, evde herhangi olumsuz bir durum meydana gelmişse bunun uğursuz bir misafirden kaynaklandığı düşünülmüştür.

1.19. Rüya ile İlgili Halk İnançları

1.19.1. Rüya

Görülen rüyaların insanların geleceği hakkında olumlu ve olumsuz çok önemli ipuçları içerdiğine, onların sembolik bir dilinin olduğuna dair inanç, hem çok eskidir, hem de bütün insanlığın müştereklerindendir. Geçmiş dönemlerden beri özel bir bilgi ve birikim gerektirdiğine inanılan rüya yorumculuğu, modern zamanlarda, özellikle de psikanalistler tarafından özel bir bilim dalı olarak nitelendirilmiştir (Aça, 2005: 20).

Türk geleneğinde de "bir ilim konusu olarak" nitelendirilen tabircilik ya da yorumculuk, "Oğuz Kağan", "Manas" gibi destanlarda, "Dede Korkut Kitabı"nda, halk hikâyeleri, masallar, tarihi şahsiyetlerle (Osman Beğ, vd.) ilgili anlatılan rivayetlerde önemli bir rol üstlenmiştir. Türk yazılı geleneğinde pek çok "tabirname" meydana getirilmiş, bu tabirnamelerde rüyalarda görülen olaylar ve nesneler belirli bir sistem dahilinde yorumlanmaya çalışılmış, özellikle de rüyaların sembol dili üzerinde durulmuştur (Aça, 2005: 20).

Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında da inanışlar oluşturmuştur. Halk, rüyasında gördüklerinden anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapar. Rüyada yeşil ve beyaz renkler görünce sevinilir, siyah renkte ise üzüntü duyulur. Rüyada yılan gören kişinin düşmanından kötülük göreceğine inanılır. Rüyada iplik görünce yola gidileceğine inanılır. Rüyada kız çocuğu görmek kötü haber, erkek çocuğu görmek iyi

haber duyulacağına işarettir. Yine rüyada ağlayanın sevineceğine inanılır (Artun, 2005: 258).

Rüyada incir görmek çok tehlikelidir. Birisinin ya da onun yakınlarından birisinin öleceği anlamına gelir. Mevsimsiz görülen meyve (yani kışın erik, vs. görmek) her zaman için kötüye yorulur. Rüyada dut görmek, paraya ve mala yorulur. Özellikle incir, mevsimsiz görüldüğünde çok kötü yorumlanır. Rüyada kiraz görmenin de kazanç getireceğine inanılmaktadır (Aça, 2005: 20).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da korkulu rüyaların önce suya, sonra insanlara anlatılması iyi sayılır. Su rüyanın kötülüklerini alıp götürür (Küçük, 1987: 253).

Tire'de rüyada ayakkabı giymek sıkıntı içinde olmak, ayakkabı çıkarmak ya da ayakkabı kaybetmek sıkıntıdan kurtulmaktır. Rüyada kendini hamile görmek birinin günahını almaktır. Rüyada kan akması kötü haberdir ve kan görmek rüyayı bozar (Aydınoğlu, 2005: 99).

Bartın'da rüyada yeşil veya beyaz renk görünce sevinilir. Siyah renkte ise üzüntü ve elem duyulur (Abdulkadiroğlu, 1987b: 207).

Darende ve çevresinde bir kişi rüyasında, kendi evinde düğün görürse aileden birinin öleceğine inanılır. Rüyasında kendi ölümünü gören bir kimsenin ise çok yaşayacağına inanılır (Uslu, 2004: 95).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde rüya ile ilgili halk inançları:

- Güzel rüyaların Rahmani rüya, kötü rüyaların şeytani rüya olduğuna inanılır (K5, K63).
- Rüya sabahleyin anlatılmaz, öğleden sonra anlatılır (K1, K64, K77, K78).
- Birisi rüyasını anlatmadan önce karşısındakinin "Hayırdır inşallah" demesi gerekir. Aynı şekilde rüyayı anlatan kişinin de bu sözü söylemesi gerekir. Böyle yapılırsa rüyanın hayra çıkacağına inanılır (K1, K4, K7, K25, K30, K34, K54, K63, K77, K78, K80).
- Bir işin hayırlı olup olmadığını anlamak için istiareye yatılır. İstiareye yatacak kişi 2 rekat istiare namazı kılar. 1. rekatta Kafirun Sûresi, 2. rekatta

İhlas Sûresi okunur. Namazdan sonra "Yarabbim bu iş benim için hayırlıysa rüyamda yeşil, beyaz renk göster, hayırsızsa siyah renk göster" diye dua edilir. Hiç konuşmadan sağ tarafa yatılır. İstiareye yatan kişi rüyasında yeşil ya da beyaz renk görürse o işin hayırlı olacağına inanır. Siyah renk görürse o işin hayırsız olacağına inanır (K25, K54, K63, K80).

- Rüya görmek isteyen kişi yatmadan önce okuyup üfleyip yastığının altına bıçak, demir parçası vb. koyar (K30, K31, K63).
- Rüyaların tersinin çıkacağına inanılır (K4, K10, K15, K30, K64).
- Rüyada görülen şeylerin insanların başına geleceğine inanılır (K5).
- Bazı rüyaların çıktığına ama her rüyanın çıkmadığına inanılır (K3, K80).
- Bir rüya görüldüğünde hayra çıksın diye yoksul birine sadaka verilmesi gerektiğine inanılır (K8, K16, K54, K63, K64, K80).
- Görülen bir rüya hayra çıksın diye mezarın üzerine arpa, buğday serpilmesi gerektiğine inanılır (K30).
- Hamile kadının rüyasının çıktığına, kız görürse kızının oğlan görürse oğlunun olacağına inanılır (K30).
- Rüyayı suya ya da sevilen bir kişiye anlatmak gerektiğine inanılır (K4, K34).
- Rüya iyiye yorulursa iyi şeyler olacağına, kötüye yorulursa kötü şeyler olacağına inanılır (K3, K16, K30).
- Kötü bir rüya görüldüğünde kimseye anlatmadan birine hayrına bir şey verilirse rüyanın hayra çıkacağına inanılır (K15, K34, K54, K57).
- Kötü bir rüyayı yaşlı, abdestli namazlı birine ya da yaşlı bir ağaca anlatmak gerektiğine inanılır (K30, K34, K80).
- Kötü bir rüya görüldüğünde suya anlatılıp, tavuklara, kuşlara yiyecek atılması gerektiğine inanılır (K28, K63).
- Kötü bir rüya görüldüğünde acısıyla götürsün diye yola bir kuru soğan atmak gerektiğine inanılır (K30, K34).
- İyi rüyayı hiç kimseye anlatmamak gerektiğine inanılır (K34, K54, K80).
- İyi bir rüyayı yaşlı, abdestli namazlı birine ya da yaşlı bir ağaca anlatmak gerektiğine inanılır (K30, K63).
- Rüyada bulanık su görmenin iyi olmadığına inanılır (K1, K2, K15, K24, K25, K54, K63, K64, K77, K78, K80).

- Rüyasında suyla uğraşan kişinin kazancının artacağına inanılır (K10, K16, K24, K28, K63, K77, K78).
- Rüyasında diş eti gören kişinin çocuğunun çok olacağına inanılır (K63).
- Rüyada azı diş çıkarsa uzaktan birinin, önden diş çıkarsa yakın akrabadan birinin öleceğine inanılır (K3, K24).
- Rüyada diş ağrıyarak çıkarsa yakın akrabadan birinin, ağrımadan çıkarsa komşudan birinin öleceğine inanılır (K1, K2, K15, K25, K63, K79, K80, K81, K82, K85).
- Rüyada diş kanayarak çekilirse iyi şeyler olacağına, kanamadan çekilirse kötü şeyler olacağına inanılır (K8).
- Rüyada kan görülürse rüyanın bozulacağına inanılır (K1, K2, K4, K9, K10, K15, K16, K30, K34, K63, K80).
- Rüyada erkek çocuğu doğurmanın murat olduğuna, işin rast gideceğine inanılır (K3, K16, K30, K34, K63, K77, K78, K80).
- Rüyada erkek çocuk görülürse devletle ilgili bir işin olacağına inanılır (K25, K30).
- Rüyada kız çocuğu doğurmanın bir sıkıntıya işaret olduğuna inanılır (K3, K16, K63, K80).
- Rüyada kız çocuğu görülürse bir ölüm olacağına inanılır (K34).
- Rüyasında kız çocuğu gören kişinin kötü bir haber alacağına inanılır (K28, K77, K78).
- Rüyada kız çocuğu görülürse hayırlı bir işin olacağına inanılır (K30).
- Rüyada çocuk emzirmenin iyi bir olaya işaret olduğuna inanılır (K63, K80).
- Rüyada gelinlik giyilirse kefen giyileceğine inanılır (K1, K4, K25, K34, K63, K77, K78).
- Rüyada gelinlik görmenin hayır getireceğine inanılır (K30).
- Rüyada bekâr birinin kendi düğününü görmesinin hayır olduğuna, evli birinin kendi düğününü görmesinin ise bir sıkıntıya işaret olduğuna inanılır (K30, K80).
- Rüyasında balık gören veya balık tutan kişiye bir yerden kısmet geleceğine inanılır (K1, K25, K64, K77, K78, K80).
- Rüyada köpek havlarsa bir düşmanın görüldüğüne inanılır (K15, K30, K63, K64).

- Rüyada köpek görülürse biriyle bir tartışmanın yaşanacağına inanılır (K25, K30, K34, K80).
- Rüyasında at gören ya da ata binen kişinin bir dileğinin gerçekleşeceğine işarettir (K1, K25, K28, K30, K63, K77, K78, K80).
- Rüyada doru at görülürse bir işin rast gideceğine, kır at görülürse bir ölüm olacağına inanılır (K30).
- Hamile kadın rüyasında at görürse bir cenaze olacağına inanılır (K30, K62).
- Rüyada eşeğe binmenin bir cenazeye işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyasında deve gören kişinin devletle ilgili bir işinin olacağına inanılır (K28, K63, K80).
- Rüyasında deve gören kişinin haca gideceğine inanılır (K30).
- Rüyada fare görmenin zenginliğe işaret olduğuna inanılır (K25, K28, K63).
- Rüyada fare görülürse kötü bir olay olacağına inanılır (K30, K34).
- Rüyada fare yemenin hayırlı bir işe işaret olduğuna inanılır (K63).
- Rüyada bit, pire görmenin zenginliğe işaret olduğuna inanılır (K1, K25, K28, K63, K77, K78, K80).
- Rüyasında tavuk gören kadının çocuğunun çok olacağına inanılır (K30, K80).
- Rüyasında tavuk gören kişinin dedikodusunun yapıldığına inanılır (K25, K34).
- Rüyasında koyun gören kişinin rüyasının hayra çıkacağına inanılır (K28, K30, K63, K80).
- Hamile kadın rüyasında koyun görürse kızının olacağına inanılır (K30).
- Rüyada yılan öldürmenin bir düşmanı öldürmek olduğuna inanılır (K30, K80).
- Rüyasında yılan gören kişinin, bir düşmanının olduğuna inanılır (K1, K4, K8, K9, K15, K25, K35, K64, K77, K78, K80).
- Hamile kadın rüyasında yılan görürse çocuğunu düşüreceğine inanılır (K77).
- Birisi bir şey istediğinde verilmeyince, o kişinin dımırının çekeceğine ve yılanının rüyada rahat bırakmayacağına inanılır (K9, K15, K25, K30, K34).
- Rüyasında ağlayan kişinin güleceğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K9, K10, K25, K30, K34, K63, K64, K77, K78).

- Rüyasında öldüğünü gören ya da yaşayan birini ölü gören kişinin, ömür uzattığına inanılır (K1, K2, K3, K4, K10, K15, K16, K30, K63, K64).
- Rüyada ölü birini görünce diriden haber alınacağına yani güzel bir haber alınacağına inanılır (K2, K3, K25, K30, K80).
- Rüyada ölü biri iyi görüldüyse durumunun iyi, kötü görüldüyse durumunun kötü olduğuna inanılır (K4, K5, K11, K16, K22, K30, K63).
- Hamile bir kadına ölmüş bir kişi bir şey verirse çocuğa kendi adının konulmasını istediğine inanılır (K35, K77, K78, K80).
- Rüyasında ölmüş anne ve babasını gören kişiyi, anne ve babasının yanına çağırdığına inanılır (K8).
- Rüyada ölmüş biri görülürse ya da ölmüş biri bir şey isterse hayır istediğine inanılır ve sadaka verilir (K4, K8, K15, K30, K63).
- Rüyada ölmüş biri bir şey alıp giderse bir ölüm olacağına inanılır (K1, K16, K77, K78, K80).
- Rüyada ölmüş biri bir şey verirse güzel bir olay olacağına inanılır (K28, K80).
- Rüyasında ölmüş babaannesini gören kişinin ömrünün uzadığına inanılır (K27, K28).
- Rüyasında ölmüş annesinin kolunda bilezik gören kişinin annesinin cennetlik olduğuna inanılır (K63).
- Rüyasında deprem gören kişinin bir sıkıntıyla karşılaşılacağına inanılır (K30, K63, K80).
- Rüyada evin bir tarafının çöktüğü görülürse birinin öleceğine inanılır (K1, K15, K16, K25, K30, K63, K77, K78, K80).
- Rüyada ev yapmak hayırlı bir işe işarettir (K63).
- Rüyada tren görülürse birinin öleceğine inanılır (K16, K30).
- Rüyada tren görülürse hükümet kapısında bir işin olacağına inanılır (K30).
- Rüyada et görünce acılı bir olay olacağına inanılır (K16).
- Rüyasında et gören kişinin bir dedikoduyla karşılaşacağına inanılır (K63).
- Rüyasında et pişirip dağıtan kişinin rüyasının hayra çıkacağına inanılır (K63).
- Rüyada çiğ et görülürse bir yerden kısmet geleceğine inanılır (K30).
- Rüyada çiğ et görülürse ölüm ya da hastalık olacağına inanılır (K34).

- Rüyasında yumurta gören kadının çocuğunun olacağına inanılır (K28).
- Rüyada yumurta görmenin bir dedikoduya işaret olduğuna inanılır (K25, K30, K34, K77, K78, K80).
- Rüyada soğan görülürse acı bir olayın olacağına inanılır (K1, K25, K38, K63, K77, K78, K80).
- Rüyada tuz yemenin berekete işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada tuz yemenin bir hastalığa işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada altın görülürse sağlık ve zenginlik geleceğine inanılır (K34, K63, K77, K78, K80).
- Rüyada altın görülürse üzüntülü bir olay olacağına inanılır (K28).
- Rüyada bozuk para görmek dedikoduya işarettir. Rüyada bozuk parayı elinden atan kişinin dedikodudan kurtulduğuna inanılır (K63, K80).
- Rüyada bozuk para görülürse birisinin dedikodu yapacağına, kâğıt para görülürse eve bir zenginlik geleceğine inanılır (K28, K30, K34, K42, K54).
- Rüyasında kâğıt parayı elinden çıkaran kişinin rüyasının hayra çıkacağına inanılır (K63).
- Hamile kadın rüyasında para görürse çocuğunun kısmetli olacağına inanılır (K30, K80).
- Rüyada mevsiminde meyve görmenin iyi, mevsimi dışında görmenin kötü olduğuna inanılır (K1, K25, K28, K34, K63, K77, K78, K80).
- Rüyada üzüm görülürse gözyaşı olacağına inanılır (K25, K28, K30, K77, K78).
- Rüyada üzüm görülürse yağmur yağacağına inanılır (K30, K34).
- Rüyada asma yaprağı görmenin iyi olduğuna inanılır (K63, K80).
- Rüyada incir görülürse bir hastalık olacağına inanılır (K25, K30, K80).
- Rüyada nar ağacı görmenin bolluk, berekete işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyasında birini hamile ya da doğum yaparken gören kişinin sıkıntılarından kurtulacağına inanılır (K25, K28, K63).
- Rüyasında iğne gören hamile kadının kızının olacağına inanılır (K28).
- Rüyada çıplak biri ya da bir cinsel organ görülürse bir ölüm olacağına inanılır (K28, K30, K63).
- Rüyasında siyah giyen kişinin hızlı bir şekilde kötü bir haber alacağına inanılır (K30, K63, K80).

- Rüyasında kırmızı giyen kişinin bir muradının gerçekleşeceğine inanılır (K30).
- Rüyada yeşil giyilirse birinin öleceğine inanılır (K30).
- Rüyada yeşil görülürse veya yeşil giyilirse güzel bir şeyler olacağına inanılır (K34, K54, K63, K64, K80).
- Rüyasında ayakkabısının tekini kaybeden kişinin eşinin öleceğine inanılır (K25, K30, K77, K78, K80, K81).
- Rüyasında ayakkabı gören ve gördüğü ayakkabıyı giyen kişinin bir sıkıntıyla karşılaşacağına inanılır (K30).
- Rüyada saç kesilirse birinin öleceğine inanılır (K30).
- Rüyasında saçının kesildiğini gören kişinin kısmetinin kesildiğine inanılır (K25, K30, K63).
- Rüyasında saçının kesildiğini gören kişinin ömrünün kısaldığına inanılır (K34, K80).
- Rüyasında saçını tarayan kişinin uzun bir yola gideceğine inanılır (K30).
- Rüyada ateş görülürse hayırlı bir şey olacağına inanılır (K30).
- Rüyada ateş görülürse kötü bir olay olacağına inanılır (K63, K80).
- Rüyada güneş görmenin güzel bir olaya işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada yağmur yağarsa eve bereket geleceğine inanılır (K30, K34, K63, K80).
- Rüyada mevsiminde kar yağması iyiye işarettir, yazın kar yağması iyi değildir (K25, K63).
- Rüyasında yazın kar yağdığını gören kişinin bir yakınıyla arasına soğukluk gireceğine inanılır (K30).
- Rüyada yazın kar yağdığı görülürse bir işin aydınlığa çıkacağına inanılır (K30).
- Rüyada devlet büyüklerinden biri görülürse bir yerden bir kısmet geleceğine inanılır (K30).
- Rüyasında bir devlet büyüğünü gören kişinin bir hatası ya da günahı için ikaz edildiğine inanılır (K54).
- Rüyada toprak görmenin iyi bir duruma işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada toprak görmenin bir cenazeye işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada deniz görülürse evde bolluk, bereket olacağına inanılır (K30).

- Rüyada akarsu görmenin hayra alamet olduğuna inanılır (K25, K54, K63).
- Rüyada demir görülürse bir yerden para geleceğine inanılır (K30).
- Rüyada demir görülürse kötü bir olayın olacağına inanılır (K30).
- Rüyada tahta görülürse birinin öleceğine inanılır (K30).
- Rüyada odun görmenin bir sıkıntıya işaret olduğuna inanılır (K63).
- Rüyada silah görmenin bir dedikoduya işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada silah görülürse bir kavga, gürültü olacağına inanılır (K25, K34, K63).
- Rüyada pamuk görülürse bir işte aydınlığa çıkılacağına inanılır (K30, K34, K63).
- Rüyada pamuk görülürse birinin öleceğine inanılır (K30).
- Rüyada kumaş görmenin hayır getireceğine inanılır (K30).
- Rüyasında ip gören kişinin yola çıkacağına inanılır (K30, K63).
- Rüyasında ip gören kişinin dolaşık bir işle karşılaşacağına inanılır (K30, K34, K80).
- Rüyada ekin görmek veya ekin ekmenin bereket getireceğine inanılır (K1, K30, K77, K80).
- Rüyada ekin biçmenin rızkı toplamak olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada çift sürmenin bir cenazeye işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada pirinç ya da buğday görmenin bereket getireceğine inanılır (K25, K30, K34, K54, K63, K80).
- Hamile kadın rüyasında buğday görürse çocuğun rızkıyla doğacağına inanılır (K25, K30).
- Rüyasında ekmek gören kişinin bir dileğinin gerçekleşeceğine inanılır (K30, K63).
- Rüyasında Kâbe'yi gören kişinin haca gideceğine inanılır (K30).
- Rüyada Kâbe'yi görmenin güzel bir duruma işaret olduğuna inanılır (K63).
- Rüyada insan pisliği görmenin bereket getireceğine inanılır (K25, K42).
- Rüyada insan pisliği görmenin kötü bir olaya işaret olduğuna inanılır (K63).
- Rüyada davul, zurna görmenin dedikoduya veya kötü bir habere işaret olduğuna inanılır (K30).
- Rüyada zılgıt çekmenin bir sıkıntıya işaret olduğuna inanılır (K30, K80).
- Rüyada hırsız görmenin bir sıkıntıya işaret olduğuna inanılır (K30).

- Rüyasında kendini uçarken gören kişinin günahının döküldüğüne inanılır (K1, K25, K30).
- Rüyada büyük bir ağacın devrilmesinin bir cenazeye işaret olduğuna inanılır (K1, K25, K30, K77, K78, K80).
- Rüyada fidan diktiğini gören kişinin güzel bir şeyle karşılaşacağına inanılır (K77, K78, K80).
- Rüyada minarenin devrildiği görülürse bir afet olacağına inanılır (K25, K77, K78).

1.19.2. Değerlendirme

Düziçi yöresinde rüyalar etrafında pek çok inanış meydana gelmiştir. Düziçi halkı rüyasında gördüklerini yorumlayıp geleceğe dair birtakım çıkarımlarda bulunmuştur. Rüya birisine anlatılmadan önce, mutlaka anlatılacak kişinin "Hayırdır inşallah" demesi gerekir. Rüyasını anlatan kişi de aynı sözleri söyler. Yoksa rüyanın hayra çıkmayacağı düşünülür. Rüyaların hayra çıkması dileği ile yoksul kişilere sadaka verilmesi yaygındır. Bunun yanı sıra hayvanlara yiyecek verildiği, mezarlara şeker, arpa, buğday gibi yiyeceklerin serpildiği de görülür.

Rüya ile ilgili Düziçi yöresinde, belirtmemiz gereken bir diğer özellik rüyanın iyiye yorulursa güzel şeyler olacağına, kötüye yorulursa kötü şeyler olacağına inanılmasıdır. Düziçi halkı, rüyada görülen şeylere olumlu yaklaşarak, rüyanın olumlu şeylere vesile olmasını sağlamak istemiştir.

Kötü bir rüya görüldüğünde sokağa soğan atmak inancının temelinde, acı bir özelliğe sahip olan soğanın sokağa atıldığında rüyanın acısını da beraberinde götüreceğine inanılmasıdır.

Düziçi halkı, rüya yorumlarını yaşadıklarının etkisiyle yaptığını belirtmiştir. Benzer rüyaların, benzer sonuçları doğurması, onların rüya tabirleri yapmasında önemli olmuştur.

1.20. Define ile İlgili Halk İnançları

1.20.1. Define

Defineler her zaman insanların ilgisini çekmiştir. Ancak aynı zamanda define aramak, define bulmak ya da define parasını harcamak insanlarda korku yaratmıştır.

Definelerin bulana uğursuzluk getireceğine inanılmış ve definelerle ilgili birtakım inanmalar meydana gelmiştir.

Düziçi yöresinde define ile ilgili halk inançları:

- Bir yerde define bulunca üzerine kül elemek gerekmiş. Sabahleyin üzerinde hayvan izi varsa bir hayvan kesmek gerekmiş. İnsan izi varsa o defineye dokunmamak gerekmiş (K15).
- Oturulan evin altında define ya da mezar olursa bir uğursuzluk getireceğine, ev halkına zarar vereceğine inanılır (K1, K4, K5, K28).
- Definelerin bulan kişiye hayrının olmayacağına inanılır (K3, K4, K6, K7, K15, K16, K49, K54, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Define bulan kişinin define parasını yiyemeyeceğine, inme olacağına inanılır (K3, K5, K8, K10, K15, K16, K24).
- Definelerin tılsımlı olduğuna, bazı paraların arı olup uçtuğuna inanılır (K6, K8, K11, K15, K16).
- Yel Mağarasındaki altınların arı olup uçtuğuna inanılır (K4).
- Definelerin sihirli olduğuna inanılır (K2, K3, K10, K13, K15, K16).
- Definelerin tılsımlı olduğuna inanılır. Definelere üzüm sirkesi ve sarımsakla tılsım yapıldığına inanılır (K54).
- Kara yılanların defineleri koruduğuna inanılır (K3, K4, K6, K10, K15, K16).
- Defineleri koruyan bir yılan olduğuna ve bu yılanın cin olduğuna inanılır (K24, K54).
- Cinlerin definelerin yerini bildiğine inanılır (K1, K2, K3, K4, K10, K17, K57, K78).
- Cinderlerin definelerin yerini bildiğine inanılır (K1, K2, K3, K65, K67, K68).
- Altını en çok cinler ve fareler severmiş. Cinler altınla oynar onu toprağın üzerine bırakırmış. Bir yerde altın bulunursa orada define olduğuna inanılır (K54).
- Definenin gömülmesinin üzerinden 1000 yıl geçmişse cinlerin onu sahiplendiğine ve kimseye vermeyeceğine inanılır. Define, dedektörle aransa bile detektörün öttüğüne ama cinlerin onu başka bir yere taşıdığına,

bunun sonucunda 5 dakika geçmeden dedektörün başka yerde öttüğüne inanılır (K54).

1.20.2. Değerlendirme

Düziçi yöresi, coğrafi şartlarının, iklim koşullarının uygunluğu dolayısıyla tarihin her döneminde gözde bir yerleşim bölgesi olma özelliği göstermiştir. Yöre, çok eski çağlardan itibaren değişik topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Kurtuluş Savaşı yıllarında Ermenilerin yöreden göç ederken değerli madenlerini, altınlarını gömerek gittiklerine inanılmaktadır. Dolayısıyla yörede pek çok yerde definenin olduğundan söz edilir. Ancak yöre halkı, define bulmaya ya da define parası harcamaya pek sıcak bakmamaktadır. Define bulanın başına bir uğursuzluk geleceğine, define parasını yiyemeyeceğine inanmaktadır.

1.21. Hortlak ile İlgili Halk İnançları

1.21.1. Hortlak

Ölen bir kimsenin gömüldükten bir süre sonra mezarından çıkıp ortalıkta dolaşmasına hortlaklık, bunu yapana da hortlak denir. Halk arasında bu inanç çok yaygındır. Özellikle yaşarken kötülük eden, başkalarının ağız tadını kaçıran, arabozucu, dedikoducu, geçimsiz kimselerden olur hortlak. Ona bir gerçekmiş gibi inanılır. Hortlak çoğunlukla yaşlı kimselerden olur. Gömüldüğü gece mezarından kalkan, sırtında kefenle ortalığı dolaşan hortlaklar olduğu gibi arada bir görünen, kızdığı kimselere sataşan hortlaklar da vardır (Eyüboğlu, 1974: 99).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Göksun'da halk bazı ölülerin mezardan kalktığını ve hortlak olduğunu iddia eder. Hortlak gördüklerini söyleyenler de var… Hortlayan adamların günahkâr olduklarına ve köy köy gezdiklerine kuvvetle inanılır (Yalman, 1977b: 362).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hortlak ile ilgili halk inançları:

- Muradını gerçekleştiremeden ölen kişilerin hortladığına inanılır (K42).

- Acımasız, gaddar, günahkâr kişilerin ölünce hortladığına inanılır (K1, K2, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K34, K51, K66, K69).
- Hortlağın kendi evini bilmediğine inanılır (K6).
- Hortlağın insanlara zarar verdiğine inanılır (K6, K7, K9, K10, K13, K15, K16, K24, K25, K27, K29).
- Eskiden insanların başı kesilip göğsünün üstüne konularak gömülürse hortlamayacağına inanılırdı (K6).

1.21.2. Değerlendirme

Yöre halkı, öldükten sonra hortlayan insanların bulunduğuna dair bazı söylentiler duyduklarını belirtmişlerdir. Ancak, yörede hortlak inancının yaygın olduğunu söyleyemeyiz. Yörede, hayattayken acımasız, gaddar kişilerin, öldükten sonra hortladığına ve insanlara zarar vermeye çalıştığına inanılır.

1.22. Dua ve Beddua ile İlgili Halk İnançları

1.22.1. Dua ve Beddua

İnsanoğlunun toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren var olduğunu sandığımız dua ve beddualar, sözlü anlatım türlerinin önemli bir cephesini oluştururlar. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülüklere kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da dua yahut beddua olarak karşımıza çıkar (Kaya, 1997: 99).

Dualar; iyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözlerdir. Duaların en belirgin vasfı teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir. Genellikle, görülen bir iyiliğe karşılık söylenir. Karşıdaki kişi güzel ve hayırlı sözlerle kutlanır, hakkında iyi dileklerde bulunulur. Bugün yaygın kullanımıyla dua olarak bilinen bu söz, Eski Türkçede alkış kelimesiyle karşılanmıştır. Alkış, alkamak "hayır duada bulunmak, beğenmek, övmek" fiilinden elde edilmiş bir isimdir (Kaya, 1997: 99).

Kısaca "kötü dilek " olarak niteleyebileceğimiz beddua, Farsça bed "kötü" ile Arapça dua sözlerinden meydana gelmiştir. Anadolu'nun muhtelif yörelerinde; "ah, bedat, ilenç, inkisar, kargış, karış, lanet " gibi adlarla da anılırlar. Beddualar, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir (Kaya, 1997: 113).

Kargışları çok etkili kimseler olduğu da yerleşmiş bir inançtır; öksüzlerde, çaresiz, yoksul kimselerde bu gücün üstünlüğü kabul edilir. Anaların çocuklarına ilenmeleri ise, içten gelmeyen, kuru sözler sayılır: ananın, ne kadar kötülüğünü görse, evladına kıyamayacağı ona bir felaketin gelmesini yürekten istemeyeceği düşünülür (Boratav, 1973: 104–105).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Dadali Alevi Türkmenlerinde küfür edilmez. Bedduaya da pek rastlanılmaz çok bunaltılmış kişi "Ulu Mevla'ya saldım ben seni" der. İnanca göre beddua eden "Allah'ın çarkına bulaşmış olur" bunun anlamı Allah'ın işine karışılmaz, o ne yaparsa iyi yapar. O'nun yaptığının bilinmeyen hikmeti vardır demektir. Buradan Allah'a havale et sözü ve inancı doğmuştur (Kalafat, 2006: 168).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde dua ve beddua ile ilgili halk inançları:

- Hastanın, yolcunun, yaşlının, temiz kalpli insanların duasının kabul olacağına inanılır (K2, K3, K9, K12, K15, K16, K20, K22, K56, K78).
- Müminlerin duasının kabul olacağına inanılır (K2, K3, K15, K58, K59, K61).
- Anne ve babanın duasının kabul olacağına inanılır (K9, K11, K12, K21, K24, K34, K77).
- Hiç kimseye beddua etmemek gerekir, bedduanın sahibine döneceğine inanılır (K4, K15, K16, K25, K27, K28, K34, K64, K68, K77, K78, K80, K82, K86).
- Ana ve babanın bedduasını alanın iflah olmayacağına inanılır (K10, K24, K77).
- Ananın sütü karşı geldiği için bedduasının tutmayacağına ama babanın bedduasının tutacağına inanılır (K3, K8, K15, K16, K17, K20, K30, K34, K49, K57).
- Mazlumların bedduasının tutacağına inanılır (K1, K9, K57, K84, K85).
- Kara saçlının âhının yerde kalmayacağına inanılır (K4, K10).

- Özürlü insanların duasının ve bedduasının kabul olacağına inanılır (K10, K15, K16, K24, K49).
- Sevilmeyen birine "Allah yuvanda baykuş öte" diye beddua edilir (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K11, K15, K16, K20, K30, K34, K77, K79, K80, K82, K83, K84).

1.22.2. Değerlendirme

Düziçi yöresinde bazı insanların duasının kabul olacağına inanılmaktadır. Hastalar, yaşlı insanlar, temiz kalpli insanlar, anne babalar, müminler, yolcular duasının kabul olduğu düşünülen kişilerdir. Yörede yaygın olarak beddua edilmemesi gerektiğine inanılmaktadır. Bedduanın, sahibine geri döneceği, beddua edene zarar vereceği, bu nedenle bir kişiden zarar görüldüyse Allah'a havale etmek gerektiği belirtilir. Bunun yanı sıra mazlumların, özürlü insanların bedduasının tutacağına inanılır. Annenin sütünün karşı geldiği için bedduasının tutmayacağı ama babanın bedduasının tutacağına inanılır.

1.23. Av ve Tüfek ile İlgili Halk İnançları

1.23.1. Av ve Tüfek

Avcılık eski Türklerin geçim kaynaklarındandı. Bugün avcılık, Türklerin hayatında eğlence ve spor faaliyeti olarak yer almaktadır. Türklerin eski yaşantısında köklü bir yeri olan avcılıkla ilgili bazı inanmalar bulunmaktadır.

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Erzincan'da boş silah ile oynamak iyi değildir. Boş silahı şeytan doldurur (Küçük, 1987: 253).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde av ve tüfek ile ilgili halk inançları:

- Avın günah olduğuna inanılır (K2, K34, K36).
- Av mübahtır. Av avlanıp çoluk çocuğa yedirilir, ancak keyif için gidip hayvan öldürmek haramdır (K6, K15, K16).

- Yavrusu olan hayvanı avlamak günahtır (K66).
- Yavrusu olan bir hayvanı avlayan kişinin çocuklarının öksüz kalacağına inanılır (K10, K71, K72, K75).
- Ava çıkan kişi avladığı hayvan mundar olmasın diye kurşunu sıkarken besmele ile sıkar (K49).
- Avlanan hayvanın para ya da mal karşılığında satılmayacağına inanılır (K18, K66).
- Ava çıkmak günahtır. İlk kez ava çıkan genç için babası vuramadan gelsin diye dua eder. Ava giden genç, ilk avında hiçbir şey vuramadan gelirse bir daha ava çıkmayacağına inanılır (K17).
- Ava giden kişinin önünden tilki, yılan, kara kedi, boz yılan geçerse uğursuzluk geleceğine inanılır (K4, K6, K9, K10, K18, K66).
- Cuma günü ava çıkılırsa bir uğursuzluk olacağına inanılır (K10, K18, K66).
- Cuma günü av avlayan kişinin çocuğunun öleceğine inanılır (K22).
- Avlanan hayvanı köpek yerse avın bağlanacağına inanılır (K66, K68).
- Avı bağlanan kişi besmele ile tüfeğini boşaltıp besmele ile geri doldurursa avının açılacağına inanılır (K49).
- Nazara uğrayıp avı tutulan kişiler, üzerindeki nazarı kırmak için bir yere pisler, tüfekle kendi pisliğine sıkar. Böylece nazarın bozulacağına inanılır (K4, K6).
- İlk defa ava çıkan genç vurduğu ilk avını bir büyüğünün üstüne atarsa bundan sonraki avlarının uğurlu geçeceğine inanılır (K4, K10, K18).
- İlk avı bahtı açık biri yerse avın bereketli geçeceğine inanılır (K17).
- Tüfeğin rengi kömürle siyahlaştırılırsa avın uğurlu geçeceğine inanılır (K6).
- Av tüfeğinin üzerinden atlanmaz. Eğer atlanmışsa tekrar geriye atlanılır. Yoksa o silahın av vurmayacağına, uğursuzluk getireceğine inanılır (K4).
- Tüfeğin kutsal olduğuna, üstünden atlanmaması gerektiğine inanılır (K4, K6, K66).
- Tüfek içi dolu bırakılmaz. Bırakılırsa şeytanın ilişeceğine inanılır (K24, K29, K49).
- Silahın namus olduğuna bu nedenle kimseye emanet edilmemesi gerektiğine inanılır (K5).

1.23.2. Değerlendirme

Yörede yavrusu olan hayvanın avlanması doğru bulunmaz. Ayrıca, zevk için ava çıkmak yörede kabul görmez, avlanan hayvan çoluk çocuğa yedirilecekse ava çıkılır. Avlanan hayvanın karşılık alınarak birine verilmemesi gerekir. Yöre halkı bir işe başlarken, başlama gününe önem vermektedir. Ava çıkmanın günü önemlidir ve cuma günü ava çıkmamak gerektiğine inanılır.

Tüfek Düziçi halkı için önemli bir yere sahiptir ve kutsal sayılmaktadır. Yöre halkı tüfek ve silahın namus olduğuna inanmakta ve bunları birilerine emanet etmekten kaçınmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KANDİLLER, KUTSAL AYLAR, DİNİ VE MİLLİ BAYRAMLAR, TÖRENLER VE BUNLARLA İLGİLİ HALK İNANÇLARI

2.1. Kandiller, Kutsal Aylar, Dini İbadetler ve Bunlarla ile İlgili Halk İnançları

2.1.1. Kandiller

Toplumumuzda Miraç Kandili, Berat Kandili, Regaip Kandili, Mevlit Kandili ve Kadir Gecesi'nin dua ve ibadetle geçirilmesine büyük önem verilmektedir.

Kandiller günümüzde bayram olarak kutlanmamaktadır. Geleneklere bağlı ailelerde, kandil çöreği yeme, "kandiliniz kutlu olsun" diyerek el öpme görenekleri sürmektedir. Eskiden bu günleri kutlamaya hazırlanma işlemleri ve kandil gecesi şenlikleri çocuk toplulukları için bir bayram anlamı taşırdı (Boratav, 1997: 210).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bartın'da kandil günlerinde, fırınlarda ekmeklerin üzerine çörek otu serperler. Kandil simidi âdeti yoktur. Evlerde un helvası kavrulur (Abdulkadiroğlu, 1987b: 205).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kandiller ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Kandil günleri mezarlığa gidilir. Kuran okunur. Kokusu ölülere gitsin diye helva yapılır. Meleklerin yapılan helvanın kokusunu ölülere götürdüğüne inanılır. Mübarek günlerde ölülerin hayır beklediğine inanılır. Mezarlıkta helva, şeker, çikolata dağıtılır (K2, K3, K16, K25, K30, K77, K80).
- Kandil gecelerinde ihtiyacı olanlara, özellikle yetimlere para verilir, kıyafet ya da çeşitli hediyeler alınır. Dul kadınlara yardımda bulunulur. Dullara, öksüzlere, yetimlere yardım etmenin çok sevap olduğuna inanılır (K2, K3, K4, K16, K25, K30, K34, K77, K80).
- Teravih namazı kılınır. Tespih namazı adı verilen bir namaz kılınır. Camide hatim indirilir. Camiye gelenlere çikolata, lokum dağıtılır. Evlerde Kuran okutulur, camiden çıkanlar eve Kuran dinlemeye gider.

- Eve Kuran dinlemek için gelenlere şeker, çikolata, lokum, bisküvi, çerez dağıtılır. Helva yapılıp dağıtılır, çay ikram edilir, kolonya dökülür (K2, K3, K4, K16, K25, K30, K34, K71, K72, K74, K75).
- Kandil geceleri suların zemzem olduğuna inanılır. 2-3 kere abdest alınır. Sular zemzem olur diye banyo yapılır (K3, K16, K30).
- Kandil gecelerinde sabaha kadar yatılmaz, tespih çekilir, dua edilir. Kandil gecelerinde edilen duaların kabul olacağına inanılır (K2, K3, K16, K30, K34, K77, K80).
- Kandil gecelerinde melekler uyanık beklermiş. Yapılan ibadetleri, edilen duaları Cenab-ı Allah'a iletirlermiş (K2, K16, K30, K34, K80).
- Kadir Gecesinin çok mübarek bir gece olduğuna inanılır (K2, K3, K16, K25, K30, K34, K77, K80).
- Kadir Gecesi doğan çocuğun rızkının bol olduğuna inanılır (K2, K20, K24, K27, K28, K30, K51).

2.1.2. Kutsal Aylar

Kutsal aylar; "üç aylar" olarak da adlandırılan recep, şaban, ramazan aylarıdır. Kutsal aylarda, ibadet ve sosyal yardımlaşma diğer aylara oranla daha fazla yapılır. Bu aylar içinde ramazan ayı, sahip olduğu kutsallık bakımından ön plana çıkar.

Ramazan ayı her ne kadar "bayram" diye adlanmazsa da, hele büyük şehirlerin geleneğinde, kimi yönleriyle bayram nitelikleri gösteren bir dönemdir. Eskiden oruç tutanlar, hele gecelerin kutsal olduğu yaz mevsimine rastlayan ramazanlarda, yatıp uyumayıp, sabaha karşı yenen sahur yemeğini beklerlerdi; böyle olunca da gecenin, teravih namazından sahur zamanı arasındaki süresi türlü eğlencelerle geçirilirdi. İstanbul'un, Şehzadebaşı'nda Direklerarası, Çemberlitaş tarafında Divanyolu adeta bayram yeri görüntüsü alırlardı. Ramazan gecelerine özgü gösterilerin başında Karagöz, Ortaoyunu gelirdi. Taşra, kasaba ve şehirlerde de, evlerde düzenlenen toplantılardan başka, kahvelerde âşıkların çalıp çağırmaları dinlenirdi. Erzurum, Kars gibi doğu şehirlerinde günümüze kadar sürüp gelmiştir bu gelenek. Oralarda ramazan ayı boyunca kahvehane toplantılarında âşıklar, saz ve türkü fasıllarından başka, çoğu kez birkaç gece süren uzun halk hikâyelerini anlatırlar (Boratav, 1997: 209).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bartın'da muharrem ayında aşure pişirilir. Köylerde, aşure köy meydanında kazanlarla pişirilir, gelen geçen yer. Buna " Aşure Bayramı " derler. Birlikte yemekte verilir. Baş yemek aşure olur. Toplantı câmi meydanında yapılır, evlerden yemekler gelir. Amasra köylerinde yemek, köy meydanında pişirilir. Meydanlarda " Keşkek taşı = Dibek Taşı"nda buğday dövülür. Dibek dövülürken konuşulmaz. 4-5 kişi sıra ile vururlar (Abdulkadiroğlu, 1987b: 205).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde kutsal aylar ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Recep, Şaban ve Ramazan adlı kişilerin Allah katında iyi birer kul olduğuna, onun için üç aya adlarının konduğuna inanılır (K30).
- Üç aylarda oruç tutmanın sevap olduğuna inanılır (K2, K15, K16, K20, K30, K42, K58, K59).
- Üç aylar ramazanın habercisi olduğu için kutsal olduğuna inanılır (K49, K51, K58).
- Recep ve şaban aylarında 3'er gün oruç tutmak gerektiğine inanılır (K49).
- Eve erzak şaban ayında alınırsa bereketli olacağına inanılır (K49, K51, K66, K80, K83, K85).
- Kutsal aylarda mezar ziyareti yapılır. Dua edilir, ölmüşlerin ruhu için hatim indirilir. İhtiyacı olanlara yardım edilir (K1, K2, K4, K15, K16, K30, K34, K35, K49, K51, K56, K78).
- Kutsal aylarda pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmanın sevap olduğuna inanılır. Pazartesinin dünyanın kurulduğu gün olduğuna inanılır (K2, K16, K30, K34, K35).
- Kutsal aylarda Cenab-ı Allah'ın her gün 1000 defa adını anarsak öte dünyada cennet kapısının açılacağına inanılır (K28, K30, K51).
- Kutsal aylarda her gün tespih çekmeye çalışılır. Hatim tespihi çekilir (K30).
- Ramazan ayının çok kutsal bir ay olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K8, K10, K11, K15, K17, K30, K49, K56, K57, K77, K78, K80, K86).

- Ramazan ayının gelmesiyle evlerde bir telaş başlar. Ramazanın gelmesi sevinçle karşılanır. Kuru üzüm, kuru kayısı gibi komposto yiyecekleri alınır. Yüzük çorbası, erişte dökülür, içli köfte yapılır. Kelle alınır, ateşte ütülenir, çorbası yapılır (K1, K4, K16, K30, K49, K51, K77, K80).
- Ramazanın ilk günü tavuk veya horoz kesilip yemeği yapılırsa bunun çok sevap olduğuna inanılır (K30).
- Bir senelik kazanç elimizin kiridir. Konu komşu yemeklenince o kirin geçtiğine inanılır (K30).
- Ramazan ayında fakir birini, bir komşuyu ya da bir yakını yemeğe çağırmanın çok sevap olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K9, K10, K11, K15, K16, K30, K34, K35, K49, K56, K57, K65, K66, K67, K68, K77, K78, K80, K85).
- Ramazan ayında pişirilen yemeğin en az 7 eve verilmesi gerektiğine inanılır (K4).
- Ramazan ayında temiz olmak çok sevaptır. Camiye veya Kuran dinlemeye giderken temiz olmak gerekir. Bu ayda giyime dikkat edilir, açık kıyafetler giyilmemeye çalışılır (K2, K3, K15, K16, K20, K30, K77, K80).
- Ramazan ayında ihtiyacı olanlara, öksüzlere, dullara yardım etmek çok sevaptır. Bu ayda yapılan iyiliklerin katı katına yazıldığına inanılır (K2, K3, K16, K30).
- Ramazan ayı haricinde birine para yardımı yapılırsa, o para kendi borcunu ödermiş. Ramazan ayındaki yardımlar ise katlanarak sevap yazılırmış (K30).
- Ramazan ayında sosyal yardımlaşmanın, büyükleri ziyaretlerin daha çok yapılması gerektiğine inanılır (K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K15, K16, K17, K30, K34, K35, K42, K56, K77, K78, K80, K85).
- Ramazan ayında oruç tutanın ömrünün uzadığına inanılır (K59).
- Ramazan ayında bir ay boyunca oruç tutmak, bir yıllık oruca değermiş (K16, K30, K34).
- Ramazan ayında sofrayı kurup ezanın okunmasını sofra başında beklemenin sevap olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K11, K12, K15, K16, K30, K34, K67, K68, K77, K80).

- Ramazan ayında sofrada edilen duanın kabul olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K15, K16, K30, K77, K80).
- Ramazanın ilk günü dövme pilavı yapılır. Yenilen her dövmenin tespih yerine geçeceğine, tespih çekmiş kadar sevap alınacağına inanılır (K1, K16, K30, K34, K35, K67, K77, K80).
- Ramazanda hoşafsız ve bulgur pilavsız sahur yapılmaz (K30).
- Ramazan ayında fitre ve zekât verilir (K1, K2, K3, K4, K16, K30).
- Ramazan ayında dövülen dövmenin bereketli olacağına inanılır (K84).
- Bayramdan 5-6 gün kadar önce kuru kömbe yapılır. Arife günü yoğurtlu kömbe yapılır (K1, K2, K3, K4, K15, K16, K30, K34, K35, K77, K80).
- Muharrem ayında aşure yapılıp dağıtılırsa sevap kazanılacağına inanılır (K15, K16, K80).
- Aşure günü kuru erzak alınırsa alınan erzakın 1 yıl bereketli olacağına inanılır (K54).
- Aşure günü ailede herkes banyo yaparsa 1 yıl boyunca hastalanılmayacağına inanılır (K54).

2.1.3. Adak

Kurban, dinsel ya da kutsal amaçlarla sembolik bir sununun yok edilmesine dayanan bir eylemdir. Kurban, yiyecek veya içecek türünden olan kurban objesini sunmak, teklif etmekten ibaret olabilir. Kurban, bugün veya gelecekte Tanrı'nın lütfünü kazanmak için ona sunulan bir hediyedir. Kefaret teorisi, kurbanı, işlemiş bir suç veya günah karşılığı, bu suçun veya günahın kefaretini ödemek için doğaüstü güce, onun gönlünü almak amacıyla, kurbancının ölümü sembolize edecek hayvanları kurban etmesine dayandırır. Kutsallaşma teorisi, kurbanı, kurbancıların kurban hilesi ile kutsallığa ulaşması olarak kabul eder. Yiyeceği, içeceği paylaşma, birlikte yeme teorisi, kurbanı, Tanrının sembolik olarak birlikte paylaşılarak yenmesi biçiminde yorumlar (Erginer, 1997: 18).

Toplumlarca, yaşattığı gücü, canı oluşturduğuna inanılan insan veya hayvan vücudundaki kanın doğaüstü güç adına akıtılması olayıdır. Kanın akıtılması olayı evrensel biçimleriyle, kan taşıyan kurban objesinin kesilmesiyle olabileceği gibi herhangi bir yerinin kesilmesi, kulak memesi, parmak boğumu, deri, adale gibi küçük

bir parçanın koparılması veya bir damarın delinmesi gibi işlemlerle de gerçekleştirilmektedir (Erginer, 1997: 139).

Eski Türk boylarında kurban, temelde "Ben vereyim, sen de bana ver" ilkesiyle işlerlik kazanmaktadır; ancak Türk boylarındaki tüm kurbanlarda amacın bu olduğunu söylemek yanlış olur. Hediye verme ve teşekkür etme, ritüellerin önemli bir parçasıdır. Bu boylarda ister animistik, ister totemistik, isterse şamanistik esaslı olsun kurban toplumsal yönüyle toplumsal birliğe süreklilik kazandırıcı, dayanışmayı artırıcı, tinsel yapıyı güçlendiricidir. Kuşaklar arasında bağ kurma işlevlerini yerine getirmektedir (Erginer, 1997: 132).

Eski Türk boylarında ant törenlerinde, cenaze törenlerinde, düğünlerde bir başarının kazanılmasında, evlat sahibi olma isteğinde, hastalıklardan kurtulma adına ve kurtulduktan sonra, kötülüklerden korunmada, mal mülk sahibi olmak isteğinde ve başka durumlarda doğaüstü güçlere, bunların bulunduğu kabul edilen yerlerde kurban sunulmaktadır (Erginer, 1997: 132).

Şamanistlerde kurbansız ayin yapılmaz. Her ayin için kanlı veya kansız kurban bulunması gerekir. Kanlı kurbanların en önemlisi at kurbanıdır (İnan, 2006: 97-100).

Kurban edilen hayvanların kemikleri kırılmaz, köpeklere verilmez; ateşte yakılır veya yere gömülür. Bazı özel ayinlerden sonra kurban kemikleri toplanıp bir kaba konularak kayın ağacına asılır. At kurbanlarının kafatası bir sırık üzerine konulur (İnan, 2006: 101).

Altaylılar ve Yakutlar, kurban olarak kestikleri atın derisini bir sırığa geçirip tıpkı at şekline sokup asarlar. Buna Altaylılar "baydara", Yakutlar "tabık" derler (İnan, 2006: 101).

Yakutların inançlarına göre tabık koyanın torunlarından biri bundan çıkan sesi işitirse bu ölüm haberidir; işiten ölecektir (İnan, 2006: 102).

Anadolu'da en yaygın görülen kanlı kurban ritüeli İslami kökenli olup, dinsel buyruktan kaynaklanandır. Bu ritüelde kurban olarak sunulacak hayvanın belirli özelliklere sahip olması aranmaktadır. Anadolu'da Kurban Bayramı dışındaki kanlı kurban uygulamalarının dinsel bir boyutu yoktur. Bunlar bütünüyle halk tarafından din ile ilişkilendirilmiş, değişik neden ve kökenli taklide dayalı ritüellerdir (Erginer, 1997: 146–152).

İslamiyet'te, talep Allah'tan yapılır ve sadece onun rızası için hayır işlenir. Her türlü kurban, adak ve saçı hayrın genel kapsamına girer. İslamiyet evveli inançlarda kutsal kabul edilen ağaç gibi bazı kültlerden yardım istenilmiş ve onlara da birtakım

adak ve saçı türü armağanlar verilmiştir. İslami dönemde, ulu kişiler hayatta oldukları ve öldükten sonra Allah indinde de itibarlı kabul edildikleri için, tavassutlarını celbetmek üzere onlara ihtiram edilmiştir. Halk inançlarındaki bazı örneklere göre, bu tür ulu kişiler ölmüş olmalarına rağmen, gerçek ölüler değillerdir. Hayattaki insanlara yardımcı olabilirler. Bazı halk inançlarına göre, "bunların türbe türünden makamlarında Allah'tan bir şey istemek, bu ulu kişileri aracı yapmak anlamına gelmez. Bu şahıslar mübarek zatlardır. Ruhlarına Fatiha okunması yerinde olur. Bunları aracı yapmadan, bunların makamlarında Allah'tan talepte bulunmak uygundur." (Kalafat, 2006: 182–183).

Kansız kurbanlardan biri saçı (libation) dur. Bu dini terim bütün Türk boylarında müşterektir. Bu terim çok eski devirlerin mirası olacak ki Moğollarda dahi "saçu" şeklinde söylenir. Saçı her kavmin kendi emeğiyle kazandığı en kıymetli ve mübarek saydığı nimetlerden biri olur. Göçebe kavimlerde süt, kımız, yağ çiftçi kavimlerde buğday, darı, şarap tüccar kavimlerde para vesaire saçı olarak kullanılır (İnan, 2006: 100).

Kırgız-Kazaklarda düğün adetlerinde görülen Şamanizm gelenekleri gelinin kayın babasının evinde yanan ocaktaki ateşe yağ atıp secde etmesidir. Başkurtlarda ise bu adet hocalar tarafından kaldırılmıştır. Başkurtlarda gelinler kayın babanın içtiği pınar, ırmak ve göl sularına gümüş paralar saçı yaparak "selam" verirler. Bu tören, bir karı kocanın rehberliği altında yapılır. Buna "su gösterme" töreni denir (İnan, 2006: 166-167).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve çevresinde hayırlı her önemli işin başlangıcında veya imkânların elverdiği zamanda yaratıcıya şükür amacıyla kurban kesilmesi âdet olmuştur. Bir gencin iş sahibi olması, yeni bir iş yerinin açılması, yeni bir ev yapılması, çocuk sahibi olmak gibi durumlarda yüce yaratıcıya olan şükür borcunun kurban kesilerek ifa edilmesi alışkanlık haline gelmiştir (Güldemir, 2008: 37).

Silifke ve çevresinde bazı adak kurbanları veli mezarları ve türbeleri etrafında kesilmektedir. Özellikle Kırtıl Dağı'nda mezarı bulunan Kırtıl Dede bunlardan biridir. Halk bazı isteklerinin gerçekleşmesi için, ya da gerçekleşen bir isteklerine karşılık Kırtıl Dede'nin mezarını ziyaret ederler ve kurban keserler (Aptekin, 2007: 100).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde adak ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Bir işin olması dileği ile oruç adanabilir (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K54, K56, K63, K64).
- Askere giden genç için sağ salim dönsün diye kurban adanır (K1, K2, K3, K4, K9, K30, K54).
- Bir tas bulgur, şeker vb. dağıtmak adak olarak adanabilir (K1, K2, K3, K4, K7, K49, K54, K56, K57, K68, K77, K79, K80, K86).
- Hayvanları sık sık ölen biri zarar kurbanı keserse başka hayvanının ölmeyeceğine inanılır (K4, K10, K18, K66).
- Bağlanan damada adak adanır ve adak kesilip yedirilirse bağlama büyüsünün çözüleceğine inanılır (K30, K35).
- Kadınlar bir dilekleri gerçekleşirse yağlı bazlama ya da bisküvi dağıtmayı adarlar. Ayak yalın, baş açık dağıtacağım diye de adayabilirler (K1, K2, K3, K11, K12, K13, K52, K54).
- Adak kesen kişi adağından yiyemez, yerse parasını vermesi gerektiğine inanılır (K54).
- Maddi durumu iyi olanlara horoz, tavuk gibi hayvanların adak olarak düşmeyeceğine inanılır (K49, K51).
- Yaşını doldurmuş hayvanların adak olarak kesileceğine inanılır (K49, K54, K66, K69).
- Kurban kesmenin kazayı belayı önlediğine inanılır. Kaza bela kurbana verilirmiş (K11, K12, K15, K16, K30, K48, K60, K61, K62).

2.1.4. Değerlendirme

Düziçi'nde kandillerin ibadet edilip hayır işlenerek kutlanmasına büyük önem verilmektedir. Kandil günleri ölmüş kişiler unutulmaz. Mezarlığa gidilir, Kuran okunur, ölülerin ruhu için hayır işlenir. İhtiyacı olanlara, öksüzlere ve yetimlere yardım edilir. Kandil gecelerinde camiye gidilir, ibadetle ve dua ile bu özel günler kutlanmaya çalışılır.

Recep, şaban, ramazan aylarında sosyal yardımlaşma ve ibadet daha çok yapılmaktadır. Özellikle ramazan ayının gelişi yörede sevinçle karşılanmaktadır. Oruç ibadetini gerçekleştirecek olmanın mutluluğu ile evlerde daha ramazan gelmeden hazırlıklar başlamaktadır. Ramazan ayının hayır ve bereket ayı olduğu düşünülür. Ramazan ayında da ölülerin unutulmadığını, mezar ziyaretlerinin yapıldığını görmekteyiz. Bu ayda dost ve akrabaların iftar sofralarına davet edildiklerini, maddi yönden yardıma ihtiyacı olanların unutulmadığını, bu iftar sofralarında başköşede ağırlandıklarını söyleyebiliriz.

Yörede, bir işin olması dileğiyle, bir başarının kazanılması isteğiyle, hastalıklardan kurtulma isteğiyle, evlat sahibi olma isteğiyle, kötülüklerden korunma isteğiyle, mal mülk sahibi olma isteğiyle vb. isteklerde bazı adaklarda bulunulmaktadır. Bu adaklar koyun, keçi kesip fakir fukaraya dağıtmak şeklinde olduğu gibi şeker, bulgur, bisküvi vb. dağıtmak şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Bayramlar ve Bunlarla İlgili Halk İnançları

2.2.1. Dini Bayramlar

Dini bayramların günleri kameri takvime göre hesaplandığı için her yıl dönümünde güneş takviminin aynı günlerine rastlamaz. Aşağı yukarı yılda on günlük bir gerileme vardır. Böyle olunca da uzunca bir süre sonunda mevsimleri de değişir. Dini bayramlar söz konusu olunca ilk hatıra gelen şevval ayının ilk üç gününde Ramazan Bayramı, zilhicce ayının onundan başlayarak dört gün süren Kurban Bayramıdır (Boratav, 1973: 252).

Ramazan ve Kurban Bayramıyla ilgili adet ve inanmalara baktığımızda İslami kültürden pek fazla ayrılmadığını görüyoruz. Bayram namazına gitme, namazdan çıkınca bayramlaşma, Kurban Bayramında kurban kesme, etlerin üç parçaya bölünüp dağıtılması, bayram ziyaretlerine gitme İslamiyet'in gereğindendir (Artun, 2005: 204).

2.2.1.1. Arife Günü

Dini bayramlardan bir önceki gün olan arife gününde bayram için hazırlıklar yapılır. Arife günü bayram gününün yemekleri hazırlanır. Çörek ve lokma yapılıp komşulara dağıtılır. Arife günü mutlaka peksimet veya kolaç pişirilir (Artun, 2005: 205).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bolvadin ve civarında kadınların Ramazan Bayramı arifesinde ellerine kına yakmalarının ayıp olduğuna inanılır. Kına yakmak bir sevincin ifadesi olarak algılandığı için, Ramazan gibi mübarek kabul edilen bir aydan çıkarken kına yakılmamalıdır. Bilakis böyle kutsal bir ay bittiği için mahzun olunmalıdır. Kurban Bayramı arifesinde kadınların ellerine kına yakmaları ise sevap olarak kabul edilmektedir (Güldemir, 2008: 32).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde arife günü ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Arife gününün çok hayırlı bir gün olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K10, K13, K30, K65, K77, K80).
- Arife ve bayram günleri mezar ziyareti yapılır. Mezarın etrafı ve üzerindeki otlar temizlenir. Mezara su dökene para verilir. Ölüler için dua edilir. Mezarların üzerine çocukların alması için şeker bırakılır. Yoksullara, öksüzlere, dullara yardım edilir (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K16, K30, K34, K56, K67, K70, K77, K80).
- Arife ve bayram günleri ruhların ayakta olduğuna ve dua beklediğine inanılır (K30, K77).
- Arife günü temizlik yapılmayacağına inanılır (K3, K4, K9, K11, K12, K19, K20, K21, K22).
- Arife günü bütün meleklerin eve gelip evdeki eşyaların ve evin temizliğine puan yazdığına inanılır (K16).
- Ramazan Bayramının arifesinde yoğurtlu kömbe yapılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K30, K70, K71, K72, K78, K80).
- Kurban Bayramı arifesinde kurbanlık koçların başlarına ve boynuzlarına kına yakılır (K2, K3, K30, K70, K78, K80).
- Arife günü dikiş dikmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K35, K42, K48, K61).

2.2.1.2. Ramazan Bayramı

Ramazan Bayramındaki gelenekler Anadolu'nun genelinde uygulanmaktadır. Bayramdan bir hafta önce hazırlıklar yapılmaya başlar. Fırınlarda yöresel bayram kömbeleri pişirilir. Evlerde temizlik yapılır. Bayram alışverişi yapılır. Misafirlere ikram etmek için kahve, çikolata, tatlı, kolonya alınır. Küçük çocuklara bayramlık alınır. Bayram sabahı erken kalkılır. Erkekler bayram namazı için camiye giderler, kadınlar evin düzenini kontrol ederler. Bayram namazından sonra bayramlaşmalar başlar. Mezarlık ziyareti yapılır.

Bayram sabahı bayramlaşmaya gelen bekçi ve çöpçülere bahşiş verilir. Bayramlaşmaya gelen küçüklere para, büyüklere mendil verilir. Eskiden köylerde çocuklar ellerine bir sopa alıp "ooo kara dere" diyerek ev ev dolaşıp bayramlaşarak, bayram için yapılan küçük çörekleri toplayıp sopalarına takarlarmış. Bayram sabahları davulcular her evi tek tek gezerek davulcu manileri söylerler:

Şekerim var ezilecek
Tülbentlerden süzülecek
Bekletmeyin davulcuyu
Çok yerim var gezecek (Artun, 2005: 205).

Ramazan ve Kurban Bayramlarının başlıca özelliği dostların, hısım ve akrabanın karşılıklı ziyaret gezileridir. Gençler yaşlıların ellerini öperler, onların hayır dualarını alırlar. Çok yaşlılar evlerinden çıkmazlar, onların ziyaretleri beklenmez, herkes onların elini öpmeye gider. Ziyarete gelenlere Ramazan Bayramında şeker ikram edilir, bunun içindir ki bu bayramın bir adı da "Şeker Bayramı"dır (Boratav, 1973: 252).

Düziçi yöresinde Ramazan Bayramı ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Eskiden Ramazan ve Kurban Bayramında köy muhtarının evinde toplanılır ve bayramlaşılırdı. Bayramlaşmaya gelen kadın erkek herkes gelirken en güzel elbiselerini giyer ve evlerinde hazırladıkları birkaç çeşit yemeği getirirlerdi. Öğle üzeri komşuların getirdikleri bu yemekler serilirdi. Önce erkekler sonra da kadınlar oturup hep beraber bayram yemeği yerdi. Köyde küs olanlar varsa büyükler devreye girer, küs olanları barıştırırdı. Zamanla bayramlaşma muhtarın evinde değil de camide yapılmaya başlandı. Bir müddet köy halkı camide bayramlaştı. Sonra köyün yaşlı çınarının altında toplanarak bayramlaşılmaya başlandı. Bugün ise bayramlaşma tekrar

camide yemeksiz şekilde yapılmaktadır. Ayrıca dost ve akrabalar evlere giderek bayramlaşmaktadır (K7).

- Bayramdan 2-3 gün önce bayram temizliği yapılır (K2, K3, K4, K7, K11, K16, K25, K30, K34, K40, K77, K78, K80).
- Çocuğu ölen kadınlar bayrama 3 gün kalasıya iğne tutmaz. Tutarlarsa o iğnenin ölen çocuklarına battığına inanılır (K2, K11, K30, K34).
- Çocuğu beşikteyken ölen kadın, bayram öncesi kına yakabilir. Fakat büyük bir çocuğu ölmüş kadın, eline de saçına da kına yakmaz (K30, K34).
- Bayram sabahı erken kalkmak çok sevaptır. Bayram sabahı mezardakilerin erkenden ayakta olduğuna inanılır (K30, K31, K40).
- Erkekler bayram namazından gelene kadar bir şey yenmez, oruç tutmuş gibi beklenir. Onlar bayram namazından geldikten sonra bayramlaşılır ve kahvaltı yapılır (K1, K2, K3, K7, K11, K16, K30, K34, K40, K77, K80).
- Erkekler camide bayramlaşır. Erkekler namazdan gelince, ilk olarak karısı ve annesiyle helalleşip bayramlaşır (K3, K11, K25, K30, K34, K77, K80).
- Bayram günü, gelen misafirlere çay, kahve ikram edilir, şeker tutulur. Yemek olarak, içli köfte, hamur ekşilemesi, ayranlı çorba, tolga, etli kömbe yapılır. Tatlı olarak ise sarı burma, baklava ikram edilir (K2, K3, K4, K7, K11, K16, K25, K30, K34, K40, K77, K80).
- Durumu iyi olanlar Ramazan Bayramında davar kesip konu komşu ya da akrabalarına yemek verir (K2, K3, K4, K7, K11, K25, K30).
- Davulculara ve bayramlaşmaya gelen çocuklara şeker tutulur, para verilir (K2, K3, K4, K7, K11, K16, K25, K30, K34, K77, K80).
- Çocuklara şeker toplasın diye torbalar verilir. Çocuklar şeker toplamak için mezarlığa gider (K1, K2, K3, K4, K7, K11, K16, K30, K34, K77, K80).

2.2.1.3. Kurban Bayramı

Kurban Bayramı Türkiye'de, eğlenceler yönünden, Ramazan Bayramına göre daha sönük geçer. İbrahim Peygamber'in oğlunu, Tanrı'ya kurban etmek üzere keseceği sırada gökten inen bir koçun Tanrı'nın emriyle oğlunun yerine geçmesinin bir anısı olarak İslâm dinine geçmiştir. Ramazan Bayramının kutlandığı şevval ile, Kurban Bayramının kutlandığı zilhicce arasındaki zilkadeyi, halk, aralık adıyla adlandırır; bu ayda evlenme halk inanışında uğurlu sayılmaz. Kurban Bayramı'nın birinci günü,

Mekke'de Mînâ denilen yerde hacıların kurban kestikleri gündür. Kurban, İslâm dini yasasına göre farz kadar kesin ve kaçınılmaz olmamakla beraber, mali gücü olan her kul için "borç" (vacib) tur. Kurban olarak koyun, sığır ve deve kesilebilir. Sığır ile devenin "ödeme" gücü koyuna üstündür; ama Türkiye'de kurbanlık olarak hemen hemen yalnız koyun kesilir. Hayvanın erkek olması, sakatlığı bulunmaması şarttır. Kurbanın kesilmesinde de gözetilmesi gereken birtakım töreler vardır. Bunlardan bir bölüğü İslâm dininin koyduğu yasalara bağlanır; ama birçoğu da uluslara ve bölgelere göre değişen yerli geleneklerden gelmedir. Örneğin; memleketimizin bazı yerlerinde kurbanlık koçları yıkama, kınalama ve gelin telleri ile süsleme görenekleri vardır. Kurbanlık hayvanları "kınalamak", Yahudilerde de çok eski bir töre idi. İslâm dinine oradan geçmiş ya da İslâm öncesi Sâmî kavimlerin dini geleneklerinin bir kalıntısı sayılabilir. Tellerle hayvanı süsleme ise Orta Asya'dan gelme bir töredir. Moğollar da, Tanrı'ya adanan kurban hayvanlarına kurdeleler bağlarlar. Kurban etinin üçte birini kurbanı kesenin evinde yemek, üçte birini komşulara ve hısım akrabaya, üçte birini de fukaraya dağıtmak gerekir. Türkiye'de geleneğin yaygın biçimi, etin çiğ olarak dağıtılmasıdır. Türkiye'nin bazı yerlerinde rastlanan bir görenek de hayvanı keserken gözlerinin kapatılmasıdır. Bu töre, İbrahim'in oğlunu yatırdığı zaman, korkutmamak için gözlerini bağladığını anlatan menkabeye uzanır (Boratav, 1973: 253-254).

Düziçi yöresinde Kurban Bayramı ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Kurban Bayramında özellikle keçi ve koyun kesilir. Ortak olunup büyükbaş hayvan da kesilebilir (K7, K11, K16, K30, K40, K77, K78, K80).
- Kurbanlık hayvanın boynuzuna kına yakmanın sevap olduğuna inanılır (K1, K2, K3, K4, K11, K15, K16, K30, K40, K77, K78, K80).
- Nişanlı kızın altını olduğu için ona kurban düşer. Kurban Bayramında nişanlı kıza koç gönderilir. Gönderilen koç süslenir, boynuzuna kırmızı kurdele bağlanır, kına yakılır (K30, K31, K34).
- Maddi durumu iyi olan aileler 3 gün kurban keserler (K2, K3, K11, K30, K34, K77, K78, K80).
- Kurban kesecek kişi kendi kesemiyorsa vekâlet verir, kurbanını kestirir. Vekâlet vermeden önce abdest alınır. Kurban kesecek kişi, vekâlet vereceği kişi için “Şu kişi benim vekilim” diye 3 kere söyler. Vekâleti alan kişi 3 kere “Allahu Ekber” dedikten sonra “Şu kişinin vekiliyim, kurbanını

kesmeye niyet ettim" der. Vekâleti alan kişi kurbanlığa bıçağı çalarken, kurban kestiren kişi namaza durur (K2, K3, K11, K16, K30, K40).

- Kurbanlık kesilmeden de birine verilebilir. O zaman veren kişi "Kurbanlığımı şu kişiye verdim" der, alan kişi de "Şu kişinin kurbanlığını aldım, kabul ettim" der. Kurbanlık kesilirken kurbanlığı alan kişi, veren kişinin adını kurbanlığın kulağına duyurur (K2, K16, K30).
- Kurban kestiren kişinin oruç tutması sevapmış. Oruç tutan kişi orucunu kurban etiyle açar (K2, K3, K11, K30, K34, K77, K78, K80).
- Kurban Bayramında 9 gün bayram öncesi, 1 gün bayram günü olmak üzere 10 gün oruç tutulur (K11, K30, K34).
- Kurbanlığın kesimini yapacak kişinin abdest alıp namaz kılması gerekir (K2, K3, K30, K34).
- Kesmeden önce kurbanlık hayvana su verilir (K30).
- Kurbanlık geç ölürse kesen kişinin elinin ağır olduğuna inanılır (K30).
- Kurban kanı, baş ağrısı görmesinler diye çocukların alnına sürülür (K1, K2, K3, K4, K7, K11, K16, K30, K34, K40, K77, K80).
- Kurban kanı, bahtları açık olsun diye çocukların alnına sürülür (K54).
- Kurban kanının siğili geçirdiğine inanılır (K30, K34).
- Kesilen kurban 7 pay edilir. Evin içine alınmadan dağıtılır. İki kurban kesiliyorsa biri evin içine hiç alınmaz, dağıtılır (K2, K3, K11, K16, K30, K34).
- Kurban eti dağıtılmadan ağza bir lokma bile alınmaması gerektiğine inanılır (K41).
- Kurban etiyle yapılan yemekleri konu komşuyla yemek hem çok sevaptır hem de böylece günahlardan arınıldığına inanılır (K30).
- Kurban Bayramında gelen misafire kolonya tutulur, çay, kahve, baklava, sarı burma ikram edilir (K1, K2, K3, K4, K7, K11, K16, K30, K34, K40, K41, K77, K80).
- Kurban Bayramının arife gecesinde çocuklar kapı kapı dolaşarak ekmek toplayıp, bu ekmekleri arife gecesinde ineklere yedirirlerse sağdırmayan ineklerin sağdıracaklarına inanılır (K30, K34).

2.2.2. Mili Bayramlar

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Şehir ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan milli bayramların (30 Ağustos, Cumhuriyet Bayramı…), askeri geçitler, fener alayları vb. "resmi" gösterilerde geleneklik tek öge, seymenler, zeybekler vb. gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluşlar temsilcilerinin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Ama bu bayramlar vesilesiyle, resmi gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde gece geç vakitlere kadar, işçilerin, esnafın kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanında düzenledikleri eğlenceler, bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini verir. Eğlenceler, en çok davul zurna takımlarının katılması ile canlandırılan oyun toplantılarıdır. Anadolu kasabalarında, her yerin kendi oyunlarının oynanmasına karşılık İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde toplantılara yurdun çeşitli bölgelerinden gelmiş kimseler katıldığı için, ayrı ayrı kümelerin, ayrı ayrı oyun gösterileri ile eğlentiler bir türlü "halk oyunları festivali" görüntüsü alır. Milli bayramlarda da, birçok yerde, resmi törenlerden sonra, bayram yeri diye nitelendirebileceğimiz çayırlarda güreşler, koşular ve başka çeşit yarışmalar düzenlenir. Yarışmaların bir özelliği, "ciddi"lerinin yanında "güldürücü"lerinin yer almasıdır: yumurta yarışı, çuval yarışı, eşek koşuları gibi (Boratav, 1997: 210).

Milli bayramların son yıllarda aldığı bir nitelik de, siyasi partilerin, davullu zurnalı gösteriler, eğlenceler düzenleyerek, kendi üyelerine ve halka o günü neşe ile geçirme fırsatı verme, bir yandan da rakip partilerle bir çeşit "başarı yarışması"na girişmeleridir (Boratav, 1997: 210–211).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde Milli Bayram kutlamaları:

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı ulusumuzun milli, resmi gün ve bayramlarıdır. İlçede Milli Eğitim Müdürlüğünün düzenlediği resmi törenler ilçe stadyumunda kutlanmaktadır.

İlçenin düşman işgalinden kurtuluş günü olan 28 Mart kutlamaları ilçe belediyesi tarafından düzenlenen diğer bir törendir. Kutlamalar 27 Mart günü şehitliğe çelenk konması ile başlamaktadır. 28 Mart günü stadyumda yapılan resmi törende Mücahitler ve Gaziler Derneği'nden bir mücahit günün anlam ve önemini belirten

konuşma ile programa katılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin düzenlediği kurtuluş mücadelesini anlatan tiyatro etkinlikleri de programda yer almaktadır. Kurtuluş Bayramı etkinliklerinde sanatçılar ve halk ozanlarının katılımı ile halka açık konserler düzenlenmektedir.

2.2.3. Değerlendirme

Düziçi yöresinde dini bayramlar, Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi coşkuyla kutlanmaktadır. Yörede bayramdan birkaç gün önce bayram hazırlığı yapılmakta, mezar ziyaretleri unutulmamaktadır. Bayram günü, bütün eş, dost ve akrabayla bayramlaşmaya çalışılmaktadır.

Milli bayramlar, yörede Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi düzenlenen resmi törenlerle kutlanmaktadır. Düziçi'nin düşman işgalinden kurtuluş günü olan 28 Mart yöre halkının coşkuyla kutladığı diğer bir milli bayramdır.

2.3. Dini-Milli Törenler ve Bunlarla İlgili Halk İnançları

2.3.1. Sünnet

Ülkemizde çocukla ilgili geleneklerden birisi, hatta en başta geleni sünnet uygulamasıdır. Öyle ki, hiçbir ana baba, çocuğunu, yaptırımı bu denli güçlü olan geleneğin dışında bırakmak istemez. Çünkü toplumun bu konudaki tutumu tartışmaya meydan vermeyecek kadar açık ve kesindir (Örnek, 1979: 13).

Sünnet çocuğunun yaşı ve sünnet töreninin zamanı konusunda kesin bir kural yoktur. Çocuklar genellikle okul çağına yakın veya ilkokul yıllarında ergenlik çağına girmeden sünnet edilmektedirler. Son yılarda büyük kentlerde kimi aileler çocuklarını bilinçli acı çekmesini ve korkmasını önlemek için doğumdan hemen sonra hastanede sünnet ettirmektedirler. Bu tür erken sünnet uygulamasına geleneksel kesimde rastlanmamaktadır (Güzelbey, 1982: 29).

Çocuğunu sünnet ettirecek olan aile çocuklarının yaşı ve ekonomik durumlarına göre sünnet töreninin tarihini önceden belirleyerek hazırlıklara başlar. Aile, tören günü belirlendikten sonra törenin bir hafta on gün öncesinden konuklara davetiye göndererek ya da okuyucu elçi göndererek törenin tarihini duyurur. Sünnet töreni hazırlıklarındaki önemli nokta sünnet olacak çocuk için yapılan hazırlıkların boyutudur. Çocuk törenden birkaç gün öncesinden hazırlanmaya başlanır. Sünnet giysisi tören hazırlıklarının en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Şehirlerde varlıklı aileler çocuklarını mücevherlerle

süslemektedir. Kent merkezlerinde ön tarafında "maşallah" işlemeli mavi bir başlık geleneğin en yaygın giyim biçimidir. Köylerde ise sünnet çocukları yeni giysiler giymekte, boyun ve omuzlara çevre ve yağlık asılmakta, şapkanın arkasından ise gelin teli sarkıtılmaktadır. Yine sünnet olacak çocuklar törenden birkaç gün önce veya aynı gün ata, arabaya, otomobile bindirilerek dolaştırılmaktadır ki bu geziye mahallenin öteki çocukları da katılmaktadır. Böylece sünnetin olacağı, bu gezintiyle halka duyurulmuş olur (Artun, 2005: 143).

Özellikle Batı Anadolu'nun kimi yerlerinde tek çocuk sünnet edilirken, yanına bir çocuğun daha katılmasına özen gösterilmektedir. Bu da genellikle yoksul bir çocuk olmaktadır. Böyle bir çocuk bulunmazsa, bir horoz kesilerek kurban edilmektedir. Ayrıca çocuğu tekli yaşlarda sünnet ettirmek de üzerinde durulan noktalardan biridir. Giderek önemini yitirmekle beraber, kimi yerlerde çocuk attan, araçtan inmeden önce çocuğa dedesi, babası, dayısı, amcası ya da bir başka yakınınca taşınmaz mal ve eşya bağışlanması âdeti de sünnet töresinin içinde yer almaktadır (Örnek, 1979: 14).

Sünnetle ilgili törenlerin önemlilerinden biri de kirveliktir. Sünnet işlemi ve düğünü sırasında çocuğa, çocuğun anne, baba ve kardeşlerine armağanlar alan; sünnet giderlerinin ya tümünü ya da bir bölümünü karşılayan; kesilme sırasında çocuğu tutan; kesilme sonrasında çocuğun yanında kalan ve çocuğu sık sık yoklayan kimseye yaygın adıyla kirve denmektedir. Kirvelik töresinin etkin olduğu yerlerde kirve, çocuğun "yarı babası", "ikinci babası", "baba vekili", "amcası", "dayısı", "akrabası", "aile yakını", "dünya ve ahret dostu" sayılır. Ayrıca kirve bu yakınlığın gerekli kıldığı görev ve sorumlulukları üstlendiği gibi, çiğnenmemesi gerekli kurallara da özen göstererek, törenin belirlediği çerçeve içinde kalmaya çalışır. Yine törenin etkin olduğu yerlerde kirvenin çocuk üzerinde "aileden biriymişçesine söz hakkı", "babası gibi hakkı" ve "manevi hakkı" vardır. Çocuk da kirvesine karşı babası, amcası, dayısı gibi davranır, kusur ve saygısızlık göstermemeye çalışır. Töre'nin etkin olduğu yerlerde çocuk, kirvesinin kızıyla "akraba", "hısım", "kardeş" sayıldığından evlenemez (Örnek, 1979: 14).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Samsun'da sünnet anında çocuğu tutan, sünnetçiye yardım eden ve sünnet masraflarını üstlenen kişiye kirve denilir. Sünnet olan kişi kirvesinin kızını alamaz. Sünnet yapıldıktan sonra kesilen parça mutlaka toprağa gömülmelidir. Çocuklar sünnet

olurken ağlar. Annelerinin onların ağlamasını işitmesi iyi sayılmaz ve çocuğun sünnet olurken ağlama sesini işiten annenin daha sonra gelini ile anlaşamayacağına inanılır (Şişman, 2002: 454).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde sünnet töreni ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Sünnet ettirilecek çocuğa yakınlarından birisi kirve olur. Ancak kirve seçilirken dikkat edilmesi gereken bazı durumlar vardır. Kızı düşecek olan kirve olmaz ve kirvenin kızı alınmaz. Kirve, çocuğun bütün sünnet masraflarını üstlenir. Çocuğun ailesi de kirveye hediye yapar. Bayramlarda ve özel günlerde kirve çocuğa, çocuk da kirveye hediye yapar. Çocuğun askerlik, düğün vb. bütün özel günleriyle kirve ilgilenir (K15, K16, K25, K28, K30, K89, K90, K91).
- Sünnet ettirilecek çocuğa pelerinli sünnet kıyafeti alınır (K15, K16, K25, K28, K30, K89).
- Çocuğunu sünnet ettirenlerin kimisi çalgılı, oyunlu sünnet düğünü yapar. Kimisi de mevlit okutturur. Çalgılı sünnet düğünleri evde ya da bir salonda yapılır. Evde yapıldıysa misafirlere yemek verilir. Dövme pilavı ve kuru fasulye geleneksel düğün yemeğidir (K15, K16, K25, K28, K30, K89, K90, K91).
- Çocuk alayla gezdirilir, köprüden geçirilir. Eskiden at süslenirdi, çocuk atla gezdirilirdi (K28, K30, K89, K90).
- Çocuk gezdirildikten ve oyunlar oynandıktan sonra sünnet edilir (K16, K28, K30, K89, K90).
- Bazıları çocuğunu sağlıkçıya götürüp sünnet ettirir. Eve geldiğinde çocuğun yatması için evde hamak yapılır (K30).
- Eskiden çocuğu abdallar sünnet ederdi (K15, K28, K30).
- Misafirler çocuğa altın, para vb. takarlar, hediyeler verirler (K15, K16, K28, K30, K89, K90, K91).
- Sünnetli çocuğun başına annesi getirilmez. Gelirse gelinini kıskanacağına inanılır (K28, K30).

- Çocuğu küçükken sünnet ettirmek gerekir. Büyüyünce sünnet olan çocuğun ev olamayacağına (eşiyle beraber olamayacağına) inanılır (K25, K28, K30, K48, K51, K61).

2.3.2. Askere Gönderme

Tarih boyunca her zaman güçlü askeri bir sistemi oluşturmuş, askerliği asli bir görev olarak telakki etmiş ve bundan gurur duymuş, onunla iç içe yaşamış bir millet olan Türkler, asker millet olarak bilinir. Askerlik yaşı gelip çatmış bir delikanlıyı vatani görevine güle oynaya uğurlamak Türklerin töresindendir. Askerlik yapmamak, Türk genci için adam yerine konulmamak anlamına gelir. Halk arasında askere gitmeyene kız verilmez, askere gitmemiş olan genç kendini ispatlamış sayılmaz (Önal, 2004: 137).

Türkiye'nin hemen her yöresinde, gençler askere çeşitli törenlerle uğurlanır, Düğün bayram havası içinde, vatani görevi için askere giden genç, koca evini baba evi gibi şenlendirmek için, baba evinden çıkan gelinlik kız gibidir. Türk töresinde koca evine giden kız, sıradan sebeplerle ayrılarak bir daha baba evine geri dönemez. Halk arasında "birincisi nikâh, ikincisi toprak" denir. Gelin, anne ve babasının yüzünü ak etmelidir. Gençler askere de aynı anlayışla gönderilir. Düğün bayram bunun içindir. Gerekirse vatanı için ölecektir ve ana babasının yüzünü ak edecektir. Şehit olmak vardır, ama asla görevini yarım bırakmak yoktur (Önal, 2004: 137).

Askere giden bir ere komutanı, ellerindeki kınanın neden yakıldığını sorar. Er, askere gelirken ellerine kına yakıldığını, ama sebebini bilmediğini söyler. Komutanı yaz bakalım ailene neden elerine kına yakmışlar, der. Asker mektup yazar ve mektubun cevabı gelir. Mektupta şöyle yazılıdır: “Çocuğum, kına mübarek olan şeylere yakılır. Biz kurbanlık koyuna kına yakarız, askere kına yakarız. Kurban Allah’a, gelin kocasına, asker de vatanına kurban olsun diye kına yakarız.” (Önal, 2004: 137–138).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Trabzon'da askere gidecek gençler için yapılan törenlere "asker düğünü" denir. Asker düğünü köylerde ayrı, şehirlerde ayrı bir çeşitlilik içinde yürütülür. Yıllar içinde de törenler, günün şartlarına göre değişiklik gösterir (Önal, 2004: 138).

Trabzon'da ebeveynler genellikle çocuklarını askerden önce evlendirmezler. Askerlik yapmayana: "Hele bir askerliğini yapsın da gelsin" veya "gitsin gelsin" denir. Askerliğini yapmayan adam yerine konmaz. Askerlik için "gitmek var, dönmek yok"

denir. Askerliğin savsaklanacak veya kaçacak tarafı yoktur. Benim yavuklum var, nişanlım var, işim var gibi bahaneler, askerliğe engel olamaz (Önal, 2004: 138).

Seydişehir'de askere gidenleri uğurlama törenleri üzerine şu bilgileri edindik: kadınlar, gidecek delikanlıya azık olarak yaptıkları çöreği üçe bölerler. Bir bölümünü, kurda kuşa yem olsun diye suya atarlar; bir bölümünü, delikanlının bir gömleğine sararak sandıkta saklarlar; bir bölümünü de azıklık olarak kendisine verirler. Sandıkta saklanan çörekten bir parça, her izinli geldiğinde askere yedirilir (Boratav, 1973: 234).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde askere gönderme ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Askere gidecek gencin askerlik kâğıdı çıkınca, her gün bir yakınına yemeğe davet edilir. Gideceği günün 2-3 gün öncesinde eğlence düzenlenir. Askerlik dönüşünde de genç, yemeğe davet edilir (K30, K49, K54, K67, K68, K84, K85).
- Askere gidecek genç için mevlit okutulur, dua edilir (K85).
- Askere gidecek gencin eline kına yakılır (K4, K30, K49, K50, K51, K52, K54, K67, K68, K69, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K84, K85).
- Askere gidecek gence simit veya dürüm ısırtılır, duvara asılır. Genç, askerden dönünce saklanan simit veya dürüm ıslatılıp tavuklara yem olarak atılır (K30, K49, K66, K67, K68, K80).
- Askere gidecek nişanlı genç, giderken nişanlısından azık alırsa geri sağ salim döneceğine inanılır (K4, K10, K19).
- Askere gidecek bir gence, askerden sağ salim gelmiş birinin gömleği giydirilirse, o gencin de sağlıkla geleceğine inanılır (K30).
- Askere giden gencin çıkardığı kıyafetler yıkanmaz, askerden dönene kadar bir yere kaldırılır. Gencin, kıyafetlerine sinen kokusuna geleceğine inanılır (K66, K67, K68, K69).
- Askere gidecek genç sağ salim dönsün diye arkasından su dökülür (K51, K52, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K84, K85).
- Askere gidecek genç, taş gibi gidip taş gibi gelsin diye arkasından taş atılır (K50, K51, K52).

- Askere giden genç için kurşun geçirmediğine inanılan bir dua okunur. Buna Fatiha'nın vevkı denir. Bu dua okununca askere giden gencin sağ salim döneceğine inanılır (K54, K84).
- Askere gidecek genç için ağaç dikilmesi gerektiğine inanılır (K1, K6, K10, K17, K26).
- Askere giden genç askerliğini bitirip dönünce, askerdeyken gönderdiği mektuplar birleştirilir, üzerinde yumurta pişirilir, gence yedirilir (K49).

2.3.3. Hac

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Bursa'da hacdan dönüş vesilesi ile yapılan törene "tehniye" deniyor. Hacı, memleketine dönünce doğru evine gitmez. Onu karşılayanlar camiye götürürler. Sonra yakın akrabalarından birinin evine gidip üç gün süreyle kendi evine uğramaksızın orada konaklar. Bu süre içinde evinde bir düğün eğlencesi tertiplenmiştir. Ev süslenir, beyazlar giyinmiş genç kızlar başlarına taçlar koyarlar, bir masanın etrafında toplanırlar. Masa, zemzem, hacı yağı ve şekerle donatılır. Konuklar şeker yer, mis sürünür, zemzem içerler. Süslenmiş bir odada oturan hacı karısını kutlarlar. Üçüncü gün, akşam karanlığı basarken hacı eve getirilir, şerbetler içilir, dua yapılır. Ertesi gün, pencereler, kapılar, bazı da bütün ev yeşile boyanır (Boratav, 1973: 235).

Bartın'da haca gidenin evinin kapısı yeşile boyanır. Hanımı yeşil elbise giyer. Eskiden kocası hacdan dönünceye kadar evinin dışına çıkıp yabancılara görünmezmiş. Hacının boynuna şal dolarlar. Şal, boynundan omuz altına doğru dolanır. Hacı tekbirlerle evinden çıkartılır. Döndüğünde yine şal kuşanarak tekbirlerle evine sokulur. Evinin önünde kurban kesilir. Hacı kurbanının kanının üzerinden atlayarak eve girer. Kurban eşiğin önünde kesilir. Şayet gecikirse evine girmeyip bekler. Bu kurban eti ile ziyafet verilir. Birkaç gün sonra mevlid okunur. Bu mevlid daha çok hanımlar arasında okunur. " Hac Mevlidi " denir (Abdulkadiroğlu, 1987b: 203).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde hac ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Hacı adayının gitmesine 20 gün kala konu komşusu, yakınları hacı adayını yemeğe davet eder. Hacı adayı her gün bir eve misafir olur ve onlarla helalleşir. Gitmesine birkaç gün kala, hacı adayı bütün yakınlarını, akrabalarını evinde yemekli ağırlar. Evinde Yasin okutur. Hacdan dönüşünde hacı evinde oturur gelen misafirlerini ağırlar. Kendisini ziyaret edenlere tellik, tespih, seccade, eşarp, esans, yüzük, çeşitli takılar, battaniye, hurma, zemzem suyu gibi hediyeler verir. Hacının sağ avucunun içi öpülür (K30, K49, K54, K67, K68, K85).
- Hacı adayının arkasından sağ salim geri dönsün diye su serpilir (K30, K49, K50, K51, K67, K85).
- Hacdan dönen kişi 40 gün evden dışarı çıkmaz (K50, K51).
- Hacdan getirilen zemzem suyu şifa olsun diye hastalara içirilir (K30, K52, K53, K67, K80).

2.3.4. Değerlendirme

Düziçi'nde erkek çocuğu küçükken sünnet ettirilmeye çalışılır. Daha eski dönemlerde çocuklar abdallara sünnet ettirilmiştir. Günümüzde ise sünnet işlemi sağlık personeline yaptırılmaktadır. Yemekli, çalgılı sünnet düğünleri yapanlar bulunmakla beraber sünnet törenleri genellikle sade bir şekilde düzenlenmektedir.

Askere gönderme törenleri ise canlı bir şekilde düzenlenmektedir. Yöre halkı askerliği kutsal bir görev saymaktadır ve her gencin askerlik görevini layıkıyla yapması gerektiğini düşünmektedir. Askere gidecek genci yakınları yemeğe davet eder. Askere gidecek genç için mevlit okutulur, dua edilir, gencin eline kına yakılır. Askere gidecek genç etrafında birtakım inanışlar oluşmuştur. Bu inanışlarda gencin sağ salim dönmesi beklentisi yatmaktadır. Bu beklentiyle askere giden gencin arkasından su dökülür, taş atılır. Bunlar bize eski Türk inanç sistemindeki "su kültü" ve "taş kültü"nü hatırlatmaktadır. Yine bu beklentiyle temas büyüsünden yararlanmaya çalışılır. Gencin çıkardığı kıyafetler yıkanmaz. Böylelikle kıyafetlerine sinen kokusuna geri geleceğine inanılır.

Düziçi'nde hacı adayı dost ve akrabaları tarafından yemeğe davet edilmektedir. Aynı şekilde hacı adayı, dost ve akrabalarını haca gitmeden birkaç gün önce evinde yemekli olarak ağırlamaktadır. Yörede sosyal dayanışma önemli bir yer tutmaktadır.

Özel günler ve törenlerde, törenin merkezinde olan kişi veya aileler yalnız bırakılmamaya çalışılmaktadır.

2.4. Mevsimlik Törenler ve Bunlarla İlgili Halk İnançları

Dini ve milli bayramların dışında halkın hayatından, tabiat olaylarından kaynaklanan topluma mal olmuş bayramlar da vardır. Bu bayramlar belli zamanlarda yapılan ayin ve törenlerden ibarettir. Kışın soğuğundan, karından kurtuluş; yeşeren, can bulan tabiata duyulan sevginin yaşatıldığı bahar bayramları oldukça önemlidir. Her millet baharın gelmesiyle birlikte farklı adlarla anılan kutlamalar yapar (Ercan, 2006: 78).

Hıristiyanların Paskalya Bayramı, daha önceleri "kışın ölüp, ilkbaharda dirilen" tabiat için yapılan bir bayram iken; bu gelenek Hıristiyanlık inancıyla kaynaştırılmış ve bugün "İsa'nın ölüp, dirildiği gün" şeklinde dinî bir anlam kazanmıştır. İranlılarda "Mihrigân, Mihricân ve Nevrûz", Türklerde "Hıdırnebi, Ergenekon Bayramı, Nevrûz ve Hıdırellez" bu şekilde mahiyet kazanmış bayramlardandır (Çay, 1997: 6).

2.4.1. Koç Katımı

Koç katımı tarihi, bölgeden bölgeye değişir. Araştırıcıların verdikleri pek kesin olmayan bilgilerine göre bunu 1 Ekimle 20 Kasım arası olarak kabul etmek yerinde olur. Katım tarihinden bir buçuk, iki ay önce koçlar sağmal sürüsünden ayrılır. Hemen her yerde düzenlenen törenler, koç katımının ilk gününe bir bayram havası verir. O gün davul zurnalarla köy halkı köy meydanında ya da harman yerinde toplanır. Çobanlar süslenmiş, kınalanmış koçları dişi koyunlara salarlar. Katım sırasında bazı yerlerde, düğünlerde olduğu gibi hocalar dualar okurlar (Boratav, 1973: 259).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Koç katımı, kapsadığı birtakım töreler, inanışlar ve büyülük işlemlerle de ayrı bir önem taşıyor. Katımdan önce koçların üstüne erkek çocuk bindirilirse döl zamanı erkek kuzu, kız çocuk bindirilirse dişi kuzu doğacağına (Kars, Malatya, Tokat); koçlar katıma götürülürken yolda erkeğe rastlanırsa kuzuların erkek, kadına rastlanırsa dişi olacağına; ilk sürüye katılan koç bir kara koyun seçerse kışın yumuşak, ak koyun seçerse, şiddetli olacağına inanılır (Kars) (Boratav, 1973: 259).

Erzurum'un Bardız ilçesinde, koyunların sütten kesilmeden önceki son alınan sütleri tarlalara saçı olarak serpilir. Bu süt tarlalara serpildiğinde, o yıl ekin bol ve bereketli olurmuş, diye inanılır. Yine bu ilde, Şenkaya çevresinde, koç katımından sonra, büyük bir kap içine doldurulan su, koyun sürüsünün üzerine dökülür. Bunun adına, "çiçek suyu" denir. Çiçek suyu koyunların üzerine döküldüğü zaman dölün bol ve bereketli olacağı inancı yaygındır (Kalafat, 2006: 193).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde koç katımı ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Koç katım tarihi 15 Eylüldür. Koçlara boncuk takılır, boynuzları boyanır. Daha sonra koçlar sürüye bırakılır. Koyunların yavrulama dönemi 15 Şubattır. Şubatın 15'inden sonra hava ılır, kocayel eser. Ancak 1,5-2 ay yavrular analarından ayrı tutulur, yayılmaya gönderilmez. Yavrular nisanda yayılmaya başlar (K6, K8, K49).
- Cinsi bozulur diye başka sürünün koçu sürüye alınmaz (K30, K49).
- Koç katımı esnasında koç, kara koyunla ilgilenirse o yılın hafif geçeceğine, ak koyunla ilgilenirse karın erken yağacağına inanılır. "Ağ koyun ağ bacağıyla, kara koyun kara bacağıyla gelir" denilir (K30).
- Sürü ikiye bölünüp arasından geçilmez. Geçilirse sürünün bölüneceğine, davarın kırılacağına inanılır (K30, K49, K92).
- Sürünün içinden yabancı biri geçerse hayvanlara nazar olacağına inanılır (K30).
- Koyunların sütten kesilmeden önceki son sütleri tarlaya serpilirse bunun bereket getireceğine inanılır (K30, K65).
- Koyunların sütten kesilmeden önceki son sütleri incir ağacının dibine dökülürse sürünün sütünün ertesi yıl daha çok olacağına inanılır (K30).
- Sürünün içinden boş kapla geçilmeyeceğine inanılır (K30).
- Sürünün içine kuru kapla gidilmez. Kabın dibinde biraz su bulundurulur. Kuru kapla gidilirse sürünün sütünün kaçacağına inanılır (K30, K49).

2.4.2. Mart Dokuzu

Düziçi yöresinde mart dokuzu ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Martın bir dokuzu takvimde 12 Nisana denk gelir. Nisanın 15'i de karının kışıdır. Martın bir dokuzu çıkınca, yaşlı bir kadın "Nasıl olsa havalar güzelleşti, mart da çıktı dert de çıktı, ho oğulcuğum ho" demiş, hayvanlarını alıp dere yalağına otlatmaya götürmüş. Aniden bir fırtına çıkmış, ortalık sele gitmiş. Yaşlı kadını da sürüsünü de sel götürmüş. O nedenle bu tarihe karının kışı denilmektedir (K49, K54, K55, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Martın bir dokuzu çıktığı zaman "Evvel bahar yaz" derler. Martın bir dokuzu toprağın ısınmasına işarettir. Bu tarihten sonra tarla, bahçe ekilir (K49, K55).
- Karının kışının 40 gün olduğuna inanılır. Bir yıl içinde 120 gün kış yaşanır, bunlar sırasıyla zahmarı, zahmatı ve karının kışıdır (K54).

2.4.3. Yağmur Duası

Türk hayatında su ve yağmur, hayatın ve bereketin kaynağıdır. Bu yüzden, su mukaddesler arasında kabul edilir. Bunun bir ifadesi de, onun bugün de Türk hayatında "rahmet" sıfatı ile anılmasıdır. Türk Dünyasının hemen her yerinde yağmur yağıyor, yerine, "rahmet yağıyor" denir. Böylece, onun, Tanrı'nın bir iyilik bağışı olduğu vurgulanır (Kalafat, 2006: 184).

Yağmurun yağmaması, tabiatı (toprağı, bitkileri ve hayvanları); dolayısıyla da insanları olumsuz yönde etkiler. İnsanlar bundan dolayı kaygılanırlar ve bir beklenti içerisine girerler. Onları ilahi bir güce dayanmaya ve o güçten yağmur talep etmeye sevk eden bu beklentinin sonucunda ortaya çıkan pratikler, belirli bir düzen içerisinde tekrarlanarak Anadolu'da Yağmur Duası olarak tanımlanan bir ritüel özelliği kazanmıştır (Şişman, 2003: 86).

Türk kavimlerinde çok eski devirlerden beri yaygın bir inanca göre, büyük Türk tanrısı Türklerin ceddi alasına "yada" (yahut cada, yat) denilen bir sihirli taş armağan etmiştir ki bununla istediği zaman yağmur, kar, dolu yağdırır, fırtına çıkarırdı. Bu taş her devirde Türk kamlarının ve büyük Türk komutanlarının ellerinde bulunmuş,

Şamanistlere göre zamanımızda da büyük kamların ve yadacıların ellerinde bulunmaktadır (İnan, 2006: 160).

Bu yağmur taşı muhtelif Türk lehçelerinde, her lehçenin fonetik özelliklerine göre muhtelif şekillerde ifade olunur. Yakutça'da sata, Altayca'da cada, Kıpçak grubuna dahil lehçelerde cay söylenir (İnan, 2006: 160).

Anadolu'nun bazı bölgelerinde, "yağmur duası" ile ilgili gelenekler arasında kırk bir taşa dua okuyup suya atmak âdeti tespit edilmiştir. Bu âdetin de "cada taşı" efsanesine bağlı bir gelenek olması mümkündür (İnan, 2006: 164).

Yağmur yağdırma törenleri, ekonomik nedenler dışında toplu iş görme, toplu yeme, birlikte hareket etme vb. yönleri dolayısıyla sosyal bir fonksiyona sahiptir. Törene halk inanarak katılır. Her ritüelde olduğu gibi törenin genel bir çatısı ve iş bölümü vardır, kurallara herkes uyar (Artun, 2005: 267).

Yağmur dualarının ana çizgileri şunlardır: 1) Çok sayıda çakıl taşlarının her biri üzerine kısa dualar okunur ve bunlar torba içinde suya daldırılır. Taşların sayısı yerine göre değişik oluyor: en az 41, en çok 70 ya da 75 bin olduğu hakkında bilgiler derlenmiştir. Taş sayısı binleri, on binleri geçtiği zaman çakıl taşlarının toplanması ve duaların okunması işi birçok kimse arasında paylaşılır. Yağmurun yeterince yağdığı kestirilince taşlar sudan çıkarılır. Bir tek taşın bile suya düşmemesine dikkat edilmelidir; çakıllar suda kalırsa yağmurun dinmeyeceğine, tufan halini alacağına inanılır. 2) Küçük çocukların da katıldığı kalabalıkla ilahiler okuyarak, genellikle şehir dışında yüksek bir yerde, bir yatırın yakınında dua töreni düzenlenir. Yakarış sırasında elbiseler ters giyilir; eller, parmaklar aşağıya, yere doğru çevrilerek havaya kaldırılır. Ellerin böyle tutulması yağmurun gökten yere inişini hatırlatmak, dilekleri daha kesin belirlendirmek içindir. 3) Ortaklaşa hazırlanan bir "hayır aşı" dua yerinde fukaraya dağıtılır ve hep birlikte yenilir. Kimi masallarda rastladığımız bir motif, bir bakıma bu geleneğe bağlıdır. Padişah gece vakti kapı kapı dolaşıp, kimseye belli etmeden halkın düşüncelerini, kaygılarını öğrenmek ister. Hâllerinden yakınan fakir fukaranın yerlerini öğrenir, onları sevindirmek suretiyle memleketin kuraklık afetine uğramasını önleyeceğine inanır. Yağmur duası töreni sırasında verilen hayır aşı da, bu yoldan, Tanrıyı hoşnut etmek amacını belirtiyor. 4)Yine Tanrının çaresizlere acımasını sağlamak için, analarından ayrı bırakılan kuzular meletilir, buzağılar böğürtülür, emzikli çocuklar ağlatılır, böylelikle Tanrı'ya toprağın da, sütten yoksun kalmış yavrular gibi, su dilediği anlatılmak istenir.

Bu işlemlerin, bütün ayrıntıları ile her yerde tam olarak uygulandığı düşünülmemeli. En çok rastlananlar dua ve ilahilerle, taş okuma ögeleridir. Törenler sırasında toplu olarak çağrılan yağmur ilahileri, halk şiirinin özel bir çeşidini meydana getirir. Cönklerde bunlardan örneklere rastlanır (Boratav, 1973: 169-170).

İkinci kümedeki törenlere gelince: bunlar günümüzde çocukların geleneklerinde yer alır. Başlıca nitelikleri, diğer işlemlerin birçoğunda olduğu gibi, bir tür büyü işi görmeleri, benzetme yoluyla tabiat şartlarını etkilemeyi amaç edinmeleridir. Ana çizgileriyle tören şöyle geçer: Yerine göre kepçe-kadın, çömçe-gelin, yağmur gelini diye adlanan bir kuklayı çocuklar törene özgü tekerlemeler söyleyerek kapı kapı dolaştırırlar (Boratav, 1973: 171-172).

Çomçe gelin ne ister çomçe gelin su ister
Ver, Allah'ım ver yağmur ile sel!
Koç koyun kurban, göbekli harman,
Yaz yağmuru yalancı gavur kızı dilenci
Ver, Allah'ım ver yağmur ile sel!
Koç koyun kurban, göbekli harman!
diye türkü çağırırlar (İnan, 2006: 165).

Kadınlar evlerden bu kuklanın başına su dökerler ve çocuklara da yiyecek şeyler yahut yemek yapılacak maddeler verirler. Kimi yerlerde kukla yerine, acayip kıyafete bürünmüş bir çocuk gezdirilir. Evlerden dökülen su ile bu çocuk ıslatılır. Çocuklar topladıkları erzakla bir sofra hazırlayıp toplu olarak yemek yerler (Boratav, 1973: 171-172).

Kuraklık halinde, yağışı sağlamak için girişilen işlemlere karşılık yağmurun zarar verecek bir afet olması halinde alınan tedbirler de vardır; bir örnek: Trabzon'da 41 kelin adlarını birer birer sayarak bir ipe 41 düğüm atarlar ve bu ipi kıble tarafına bakan bir duvara asarlar (Boratav, 1973: 172).

a) Anadolu Halk Kültüründe;

Samsun'un Toybelen Köyü halkı ise yağmur duasına civardaki altı köyle birlikte çıkar. Bu köyler: Balaç, Beypınar, Çobanlı, Çobanözü, Derecik ve Kamalı köyleridir. Duanın yapılacağı gün köylüler tarafından yedi bin adet taş toplanır. Bu taşlara dualar (ayetler) okunur; tören için kurbanlar kesilir ve bir hoca nezaretinde dua edilir. Daha sonra hayatında hiç zina etmemiş bir kişi bu torbalara doldurulmuş olan taşları alır,

dereye götürür ve suya bırakır. Bu uygulamanın peşinden yağan yağmur yeterli görülürse dereye bırakılan taşlar oradan alınır ve yağmur durur (Şişman, 2003: 87).

Samsun'un Gölalan Köyü'nde ise yağmur yağmadığı vakitlerde bir kiremit parçası hocaya okutulur (hoca okuduğu duayı halka duyurmaz) ve bu kiremit derenin kenarına bağlanır. Bu işlemden sonra yağan yağmuru dindirmek için ise dere kenarına bağlanan kiremidi oradan almak yeterlidir (Şişman, 2003: 87).

Darende'de yağmur yağması için modu adı verilen bir kukla yapılır. Bu moduyu çocuklar ev ev gezdirerek:

Modu modu neden oldu
Bir kaşık yağ ile bir kaşık bulgurdan oldu
Verenin bir oğlu olsun
Vermeyenin bir kızı olsun
Onu da Allah elinden alsın

diyerek toplanan yağ ve bulgur evlerden uzak bir yerde pişirilerek yenir (Uslu, 2004: 94).

b) Düziçi Halk Kültüründe;

Düziçi yöresinde yağmur duası ile ilgili uygulamalar ve halk inançları:

- Yağmur duası için cemaat toplanır. 70 bin taş toplanır, her taş için bir tevhit okunur. Kuzular koyunlardan, inekler buzağılardan, çocuklar annelerinden ayrılır. Elbiseler ters giyilir. Eller aşağı açılır. Yağmur için dua edilir. Okunan taşlar bir torbaya konur, akarsuya bırakılır. Yeterli yağmur yağınca taşlar akarsudan çıkarılır. Eğer taşlar akarsudan çıkarılmazsa yağmurun durmayacağına inanılır. Yağmur duası yapıldıktan sonraki 40 gün yağmur yağmazsa tepelik bir yerde topluca yemek yenir, yağmur için dua edilir (K30, K54, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Yağmur duası yapılırken çocuklar en az 7 taş toplayıp dereye atarlar (K49).
- Yağmur yağmayınca büyükler belli bir günde toplanır. İmam başkanlığında kuraklığın giderilmesi için dua edilir. Dua esnasında eller aşağıya doğru açılır (K55).
- Yağmur yağmayınca Ziyarettepe'de yağmur duası yapılır (K85).

- At kellesi yazılıp bir ipe bağlanarak suya atılırsa yağmur yağacağına inanılır. Çok yağmur yağarsa at kellesi sudan çıkarılır. Böylece yağmurun kesileceğine inanılır. Eğer ip kopup at kellesi kaybolursa yağmur durmaz (K10, K30, K66, K67, K71, K72, K73, K74, K75, K76).
- Kuru kelle yazılıp suya atılırsa yağmurun çok yağacağına, afet olacağına inanılır (K49).
- Yağmur yağmadığı zaman çocuklar, bir çomçayı ters çevirip tülbent takarlar, bir gelin yaparlar. Bunu kapı kapı dolaşıp un, yağ, bulgur vb. yiyecekler toplarlar. Çocuklar kapı kapı dolaşırken şu tekerlemeyi söylerler:

  Çomçalı gelin çom ister
  Bir kaşıcık yağ ister
  Yağ olmazsa un ister
  Un olmazsa tuz ister
  Ver Allahım ver
  Sicim gibi yağmur

  Yiyecek veren ev sahibi, çocukların üzerine kovayla su döker. Köydeki bütün evler bitene kadar bu tekrarlanır. Sonra bütün köy halkı toplanıp yüksek bir yere çıkar. Toplanan yiyeceklerle yemek yapılır, herkes o yemeği yer, Allah'a yağmur yağdırması için yalvarır (K1, K2, K4, K24, K29, K30, K34, K49, K54, K55, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74, K75, K76, K85).

2.4.4. Değerlendirme

Yöredeki bereket törenlerine baktığımızda koç katımı töreninin önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz. Eylül sonlarında koçlar, boynuzlarına kına yakılarak boncuk takılıp süslenerek sürüye bırakılır.

Yörede yağmur duası günümüzde yaygın olacak yapılmamaktadır. Ancak kuraklığın uzun sürdüğü zamanlarda yağmur duası yapılmaktadır.

Yöre halkı, nevruz ve Hıdırellez kutlamalarından haberdar, ancak bu günlere ait özel törenler yörede düzenlenmemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜZİÇİ YEREL KELİMELERİ VE DÜZİÇİ HALK SÖYLEYİŞLERİ

3.1. Düziçi Yerel Kelimeler Sözlüğü

-A-

Abdazlanmak: Abdest almak.

Acer: Yeni.

Acışmak: Üzülmek.

Acun: Dünya.

Ağan çalısı: Zakkum.

Ağıl: 1. Tarlaya hayvanların girmemesi için taş veya çalıdan yapılan çit. 2. Küçükbaş hayvanların yattığı yer.

Ağıtkan: Çok ağlayan.

Ağnamak: Kedi veya köpeğin yerde sırtüstü yuvarlanması.

Ağveren: Kertenkele.

Akraz: Sağır ve dilsiz kişi.

Ala: Siyahlı beyazlı.

Ala bula: Siyahlı beyazlı.

Aladeli: Az deli olan.

Alahöle: Şöyle böyle.

Alayı: Hepsi.

Âlem: Dünya.

Alt dam: Binanın altında hayvanların kaldığı kat.

Amel: İshal.

Araya gitmek: Boşa gitmek, işe yaramaz hale gelmek.

Asma kesme: Düğünde en yakın akrabanın şabada para vermeyince şaka amaçlı ağaca asılması.

Aşkana: Düğün yemeği yapan kadın.

Aşlanık: Şaka.

Ateş ipiletmek: Ateş yakmak.

Ayakbastı parası: Geline, kaynana ve kayınbabanın verdiği ayakbastı hediyesi, üzengilik.

-B-

Bahtabakan: Bukalemun.

Bayak: Biraz önce.

Begzer olmak: İyileşmek.

Behir: Zaman, an.

Berk: Sert, katı.

Berkitmek: Sıkıştırmak.

Bıldır: Geçen yıl.

Bibi: Hala.

Bider: Buğday.

Biderlik: Tarlaya ekilecek tohum.

Birtiği: Biraz, birazcık.

Boğon: Bugün.

Bohça çiçeği: Papatya.

Böğelek tutmak: Bir sinek çeşidinin hayvanı ısırması ile hayvanın kaçarak verdiği tepki.

Börkenek: Çobanların yağmurdan korunmak için kullandığı keçeden veya çuvaldan yapılan giysi.

Börtlenmek: Çürümüş.

Bösböyük: Kocaman.

Böy: Zehirli bir böcek çeşidi.

Bukağı: Kelepçe gibi iki ayağa birden vurulan bir alet.

Buncacık: Çok az.

Buncaliş: Bu sefer.

Bundan keri: Bundan sonra.

Buymak: Üşümek.

Bük: Dikenli çalılık.

Büküm: Yufka ekmeğin sulanıp birkaçının üst üste bükülmesiyle oluşan ekmek.

-C-

Cağ: Evin içindeki banyo yapılan yer.

Cahal: Cahil.

Carış etmek: Kirletmek.

Celfin: Yeni yetme tavuk.

Cenefe: Zayıf, cılız.

Cere: Küçük su testisi.

Cıncık: Cam kırığı.

Cilbir: Yumurta yemeği.

Cilbirtin: Bir ağaç türü.

Cingen: Çingene.

Cip: Epey, epeyce.

Culluk: Hindi.

Cullup: Hartlapın tohumu.

Cücük: Civciv.

-Ç-

Çağıl: Taş yığması.

Çalınmak: Cinlenmek.

Çaman: Közde pişirilen et.

Çapar: Yüzdeki leke.

Çapıt: Kumaş parçası.

Çelik: Urupla'nın 2 katı büyüklüğündeki ölçme aleti.

Çemkirmek: Küçüğün büyüğü azarlaması.

Çepel: Bulaşık.

Çıngı: Közden ya da alevden sıçrayan kıvılcım.

Çıtırgan darı: Patlayan darı.

Çimmek: Yıkanmak.

Çinke ayaz: Gece yıldızların açık görünmesi.

Çiriş: Yemeği yapılabilen ot çeşidi.

Çirtim: Küçük üzüm salkımı.

Çitil: Küçük kova.

Çot: Ağaçların dallara ayrıldığı kısım.

Çöz: Mumbar.

-D-

Dabanca: Silah.

Dabaz: Vücutta kırmızı lekelerin oluşması, bir deri hastalığı.

Dambıra: Tambura.

Damızlık: Yoğurt yapmak için süte katılan yoğurt.

Davar: Koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanlar için kullanılan bir söz.

Davlaşmak: Ağız kavgası yapmak.

Değnemen: Bakmayın.

Depelenti yer: Tepelenen yer.

Deri: Perşembe.

Dezze: Teyze.

Dıkılmak: Girmek.

Dıkız: Bir kabın epeyce dolu olması.

Dımırının çekmesi: Canı çekmek.

Dışlık etmek: Vakit geçirmek.

Dikim: Dikiş.

Dinmek: Durmak, yağmurun durması.

Dirgen: Harman işlerinde kullanılan bir alet.

Diyer: Diğer.

Doğuz: Domuz.

Dombalak: Takla.

Donluk: Çamaşır yıkanan yer.

Döl: Erkek.

Dölek: Düzlük.

Döş: Göğüs.

Duhut: Dokumacı.

Dulda: Kuytu yer.

Düğürcü: Kız istemeye gidenler.

Dünek: Kümes.

Dürmek: Katlamak.

-E-

Ebe: Büyükanne, nine.

Ebelik: Yenilebilen bir bitki.

Ebelik tohumu: Ebe gömeci.

Ede: Küçük erkek kardeş.

Efitlemek: Fıstığı kök ve dalından ayırmak.

Eğlenmek: Oyalanmak.

Eke: Çokbilmiş.

Ekşimen: Ekşiye çalan, mayhoş.

Ellam: Herhalde.

Elbiz: Örümcek ağı.

Elçim: Bir elle alınabilecek miktar

Emlik: Keçi yavrusu.

Emme: Ama.

Emmi: Amca.

Entari: Fistan, kadın giysisi.

Enmek: İnmek.

Epeyi: Epey.

Essah: Sahi, gerçek.

Evlek: Atla sürülen bir tarlanın küçük parçaları.

Evlik: Mutfak.

Evren: 1. Büyük yılan. 2. Kainat.

Evvel: Önceden, eskiden.

-F-

Fakı: Biraz din bilgisi olan.

Faran faran: Aralıklı, ara ara.

Ferik: Keklik yavrusu.

Fırga fırga: Ara ara.

Fırıl fırıl: Az az.

Fişşek: Gümbür sopası.

Folluk: Tavukların yumurtladıkları yerde bırakılan yumurta.

-G-

Gab: Kap.

Gabir: Kabir.

Galan: Artık.

Gallep: Güvercin.

Galli: Sincap.

Gallin: Pipo.

Gara: Siyah.

Gayrı: Artık, bundan sonra.

Gem taşı: Çakmak taşı.

Gen gen durmak: Uzak, soğuk durmak

Ger: Ceviz veya nar kabuğunun elde bıraktığı kırmızımsı renk.

Geviş: Tesbi ağacının meyvesi.

Gezeğen: Çok gezen.

Gıbtı: Davulcu, zurnacı, abdal.

Gıcı: Dolunun küçüğü, mercimek tanesi kadar olanı.

Gıdım gıdım: Az az.

Gımıl gımıl: Yavaş yavaş.

Gıngılıç: Dönmedolap.

Gırağ: Ateş.

Gırık sırık: Ufak eşya.

Gırıntı: Küçük çöp.

Gıyık: Çuvaldız.

Gızgın: Kızgın, sıcak.

Gosgoca: Epey, büyük.

Göçmen sobası: Fırını olan bir soba çeşidi.

Göğ yel: Poyraz.

Gönüksü: Yanıksı.

Görükmeze gitmek: Güneşin batması.

Guzlamak: Doğurmak.

Gülle: Bilye.

Gümbür: Yoğurdun ayran yapıldığı ağaçtan yapılan kap, yannık.

Güngülüz: Gelincik çiçeği.

Günüz: Gündüz.

Güve: Haşere.

-H-

Halbur: Buğday elemek için kullanılan bir alet, eleğin büyüğü.

Hameyli: Omuza ya da boyna takılan küçük Kur'an-ı Kerim.

Happan: Kuş tutmak için kurulan tuzak.

Haral: Büyük bir tür çuval.

Harallamak: Samanları çuvala doldurmak.

Harmancalık: Harmandan eve ve yoksullara ayrılan kısım.

Harramak: Alevlenmek.

Hartlap: Kırmızı meyvesi olan bir ağaç çeşidi.

Hayma: Bahçeye çalı çırpıdan yapılan çardak.

Heç: Hiç.

Hedik: Kaynamış buğday.

Hekir: Yağ kaynatıldıktan sonra dibe çöken kısmı.

Hele: Bir seslenme ifadesi.

Helke: Kova.

Hemi: Değil mi anlamına gelen bir ifade.

Hepiçiği: Hepsi.

Heyle: Nasıl.

Hıllangaç: Salıncak.

Hırçık: Bez parçaları.

Hırpada: Birden, aniden.

Hızan: Tembel, çalışmayan.

Horanta: Ev halkı, kadın.

Huma kertiş: Kertenkelenin büyüğü.

Hurt etmek: Çürümek.

Hurtun çıkması: Çok yorulmak.

-I-

Ilgım ılgım: Yavaş yavaş.

Irbık: Yüz yıkamak, abdest almak için bakırdan yapılmış kap.

Işkın: Ağaç sürgünü, filiz.

-İ-

İğdiş: Tekeleri kısırlaştırma.

İkircik: Şüphe.

İllengeç: Yengeç.

İnme: Felçlik geçirme.

İntil mintil: Perişan bir şekilde.

İpilti: Ateş parıltısı.

İrişkit: Et sucuğu.

İsnan: Pazartesi.

İsnan ertesi: Salı.

İş tutmak: İş yapmak.

İta: Ekmek yapılırken serilen savan, kilim.

İye: Bıçak keskinletmekte kullanılan yuvarlak demir parçası.

-K-

Kalasıya: Kala.

Kapsalık: Çitlerde bırakılan kapı.

Karanmak: Kızmak.

Katran: Çam sakızı.

Kavlak: Saçşız, kel.

Kaygana: Yağda pişirilen yumurta.

Kekeç: Kekeme.

Kekmek: Tavuğun gagalaması.

Kele: Kadınların kullandığı bir hitap sözü.

Kemha: İpek dokuma elbise.

Kemlik: Kötülük.

Kenger sakızı: İçinden sakız özü akan bitki.

Kepir: Verimsiz, taşlı arazi.

Kepme: Duvarın yıkılması.

Kernip: Yıkanmak için kullanılan su kabağı.

Kertiş: Kertenkele.

Kırma: Av tüfeği.

Kıyılı kıpılı: Derli toplu, düzgün.

Kirc: Dal.

Korlanmak: Yanmak, alevlenmek.

Koyunlu: Hamile.

Koz: Ceviz.

Kölge: Gölge.

Kömbe: Hamurdan yapılan bir çeşit yiyecek.

Kömeç: Ebegümeci.

Köncek: Bir kadın giysisi.

Köstük: Köstebek.

Köten: Pulluk.

Kötürüm: Zayıf.

Köynek: Fanile.

Kuzlacı: Hamile.

Küncü: Susam.

Künde: Her gün.

Kürümek: Buğday, toprak vs.yi kürekle bir tarafa aktarmak.

Küşne: Burçak.

-L-

Lep: Aniden.

Leyli: Lale.

Loğ: Toprak damların akmaması için kullanılan yuvarlak taş.

Lolaz: Acebek.

Lüküs: Gaz lambası.

-M-

Mağdur: Sakat kişi veya hayvan.

Mal: İnek, manda gibi büyükbaş hayvanlar için kullanılan bir söz.

Malama: Samanla buğdayın bir araya geldiği hal.

Malita: Mercimek, soğan, yağ ile yapılan yemek.

Mamık: Bir tür meyve.

Maraz: 1. Hastalık. 2. Göz değmek.

Maya: İncir.

Melefe: Çarşaf.

Meke: Mısır, darı.

Mertek: Toprak evin damdaki ağaç desteği.

Mıkıt: Hayvanları dürtmeye yarayan sopa.

Mıktanlı: Arpa ve buğdayın karışık ekilmesi.

Mıkrıs: Cimri.

Mintan: Gömlek.

Mirt mirt: Yavaş yavaş.

Mundar: Helal olmayan.

Mutlak: Hamile kadın ya da yeni doğan çocuğu korumak amacıyla yazdırılan muska.

Muzu: Laf taşıyan.

-N-

Nacak: Ağaç kesmeye yarayan küçük balta.

Nahır: İnek ya da sığır sürüsü.

Naylon: Traktör römorku.

Nediçin: Ne yapacaksın.

Nişanlı böceği: Uğurböceği.

Nişe: Nişasta.

Nurdoğdu: Gökkuşağı.

-O-

Oba: Başkası, yabancı.

Ocaklık: Evin içinde bacası olan ateş yakılan yer.

Oklu kirpi: Geviş getirip altına işeyen bir kirpi çeşidi.

Okuntu: Davetiye.

Okuntu oğlağı: Düğüne hediye olarak götürülen oğlak, küçük oğlak.

Omaca: Ağaç kesildiğinde yerde kalan kökü.

Ondan keri: Ondan başka.

Osanmak: Usanmak, bıkmak.

-Ö-

Ökçesiz: Boyu kısa.

Ölçek: Belirlenen kaplarla verilen maddenin nisbeti.

Öndüç: Ödünç alma.

Örenek: Fena, bela, fazla, seterekli.

Ötürük: İshal.

Öykünmek: Taklit etmek.

-P-

Pabuç: Terlik.

Palaska: Bele takılan kalın kemer.

Palıt: Kesme ağacı veya meşe ağacının meyvesi.

Pança: Avuç.

Parke: Gocuk, kaban.

Patik: Ayakkabı.

Patlangaç: Mısır patlağı.

Pendir: Peynir.

Peşkir: Havlu.

Pılı pırtı: Giysi.

Pırtı: Elbise.

Pırtmak: Kurtulmak.

Pıtpıtı: Küçük bulgur tanesi ile pişen yemek.

Pinçik: Ufak.

Pinnik: Tavukların altına konulan yumurta.

Pontul: Pantolon

Puslanpapır: Saklambaç.

Pürçük: Mısır püskülü.

Püsük: Kedi.

-S-

Sakar sinek: At sineği.

Sallı: Yiğit.

Sam: Şeytan.

Sapırtma ağacı: Ölünün üzerine toprak atılmadan önce konulan tahta.

Sarı burma: Yufkadan yapılan piştikten sonra üzerine pekmez dökülen bir tatlı.

Sedir: Üzerine oturulan divan, somye.

Sellik: Salya.

Sıçan: Fare.

Sığırtmaç: Sığır çobanı.

Sığnanmak: Toplamak.

Sınamak: Denemek.

Sırt: Giysi.

Simir simir: Yavaş yavaş.

Sinsin: Düğünde ateş etrafında dönülerek oynanan bir oyun.

Soğukluk otu: Semiz otu.

Somak: Mısırın tanesi alındıktan sonra kalan kısmı.

Soyka: Ölünün üstünden çıkarılan elbise.

Söbe: Şekil olarak oval olan.

Sömelek: Kundak.

Söykenmek: Yaslanmak.

Süllüm: Merdiven.

Süyük: Toprak evin duvardan dışa çıkıntısı.

-Ş-

Şaba: Düğünde oyundan sonra davulcunun topladığı para.

Şabık: Çabuk.

Şelek: Sırtta taşınan yük.

Şeş: Yazma, yemeni.

Şıfan: Yulaf.

Şimal: Kuzey.

Şirincelik: Kız verildikten sonra yenen tatlı.

Şor: Karşılıklı konuşma, dedikodu.

-T-

Tahra: Ağaç, odun kesmek için kullanılan demirden yapılmış bir alet.

Taman: Ya, hani ya anlamında bir sözcük.

Tamaşa etmek: Seyretmek.

Tasma: 1. Gerdanlık. 2. Köpeğin boynuna takılan kemer.

Taşkala: Tantana, curcuna.

Taş küleği: Urupla'nın 4 katı büyüklükteki ölçme aleti.

Teker: Bisiklet.

Teleme: Keçi sütüne incir sütü damlatılarak birkaç dakikada yapılan yoğurt.

Temeklik: Baca.

Tentene: Dantel.

Tespih: Kısa yapraklı çiçekli bir ağaç, tesbi.

Teşt: Leğen.

Tetiri: Hayvan güğümünün sağlamlaşması için sumaktan hazırlanan bir tür toz.

Tez: Çabuk.

Teze: Taze.

Tıngır: Boş.

Tirşik: Deli pancardan yapılan bir çorba.

Tokaç: Çamaşır yıkamada kullanılan tahta alet.

Tokanmak: 1. Yemeğin dokunması. 2. Bedduanın tutması.

Tomatis: Domates.

Tosbağa: Kaplumbağa.

Tozak: Düğünlerde gelinin başına takılan çeşitli renkteki kuş tüyleri.

Tuman: Şalvar yerine giyilen kadın giysisi.

Tutulmak: Hastalanmak.

-U-

Ufra: Ekmek yaparken kalan un artıkları.

Uğrak tutmak: Cinlenmek.

Uluk: Çürümüş.

Ulumak: 1. Yetmek, olgunlaşmak. 2. Çürümek.

Umumu: Hepsi.

Urumu dudu: Bir dut çeşidi.

Urupla: Ağaçtan yapılan 7–8 kilo alan tahıl ölçme aleti.

Uyluk: But.

-Ü-

Üçgül: Yonca.

Üzengilik: Geline, kaynana ve kayınbabanın verdiği ayakbastı hediyesi.

-V-

Varışın: Varınca.

Vırt zırt: Sık sık.

Vira: Durmadan.

-Y-

Yaba: Buğdayı samandan ayırmak için kullanılan 4 parmaklı, ağaçtan yapılmış alet.

Yağlık: Başörtüsü.

Yalavıç olmak: Bozulmak.

Yal kazanı: Köpeğin yemek yediği kazan.

Yalak: 1. Köpeğe yem verilen tabak. 2. Derenin su biriken kısmı.

Yannık yaymak: Yoğurdu, gümbür içerisinde veya tulum deride ayran ve tereyağı yapmak.

Yatağa vurmak: Koyun ve keçileri sıcaktan korumak için gölgede dinlendirmek.

Yaykanmak: Yıkanmak.

Yayla çayı: Ada çayı.

Yazı: Tarla.

Yeğelmek: Bir şeyler yemek.

Yeğin: Sert, kışın şiddetli geçmesi.

Yeğni: Hafif.

Yekinmek: Kalkmak.

Yelişmek: Gezinmek.

Yemeni: 1. Lastik ayakkabı. 2. Şalvar. 3. Başörtüsü, yazma.

Yemiş: İncir.

Yernik: Hasret.

Yeyni: Çabuk.

Yıkılmak: Güreşte yenilmek.

Yoğurt çiçeği: Tepesinde bir tane çiçeği olan papatya türü beyaz bir çiçek.

Yoğurtlu kömbe: Özellikle Ramazan Bayramında yapılan bir kömbe çeşidi.

Yolak ağzı: Kapının ağzı.

Yornuk: Yorgunluk.

Yumak: Yıkamak.

Yumuş: Buyruk, görev, karşıdakini hizmet ettirmek için söylenen söz.

Yumuşuk durmak: Bir eşyanın karışık durması.

Yüklük: Yatak konulan yer.

-Z-

Zahar: Belki.

Zatı: Zaten.

Zırlamak: Konuşmak.

Zırnık: Küçük parça.

Zibil: Hayvan gübresi.

Zoba: Soba.

Zumzuk: Yumruk.

Zunk: Yumruk.

3.2. Düziçili Elif Ana'dan Halk Söyleyişleri

-A-

Alahöle bişirdim: Az pişirmek.

Alayıda bahalanıyor zatı: Her şeyin pahalı oluşu.

Alayını guruttum: Hepsini kurutmuş olması anlatılıyor.

Alayını hurt etti: Hepsi çürüdü.

Aman varıyım abdazlanayım: Namaz kılmak için abdest almak.

Amanın bunlara noğuldu: Bir şey için endişelenmek.

Amanın oy, başım ağrıyor: Şiddetli baş ağrısı.

Arın namusun bata: Sitem etmek.

Ateş geç harradı: Ateşin geç alevlenmesi.

Ateş ılgım ılgım yanıyor: Ateşin yavaş yavaş yanması.

Atların söğüne senin: Karşısındaki insana beddua etmek.

Ayaklarım döküldü: Ayakların üşümesi.

-B-

Babayın eşek gitmez yolları çok: İnsanın yaptığı işleri beğenmemek.

Bana gayda çıkarma: Hoşa gitmeyen sözler söyleme.

Baş ağrısına tebelliş oldum: Sürekli baş ağrısı çektiği.

Begzer oldum gayrı: İyileşmiş olması.

Ben bissal gelirim: Gittiği yerden bir müddet sonra geri dönmek.

Benden hazlanmadı vesselam: Hoşa gitmemek.

Ben garacora dutuldum: Şiddetli öksürmek.

Ben onlarınan davlaştım: Ağız kavgası yapmak.

Ben şura yokarı gediçim: Bir yere gidiyor.

Benim bir ayağım gabirde: Yaşlanmış olmak.

Bekleye bekleye osandım: Beklemekten bıkmış.

Beri benzer soğuk deal kele: Havanın çok soğuk olması.

Beri geceğe geçtiniz mi: Bir yerden bir yere geçip geçmediğini sormak.

Bıldırdan beri sürüyor: Bir şeyi daha önceden beri işlemek.

Biraz oturuyum hele: Yorulan insanın dinlenmesi.

Birbirine şivşit gelmiş: Birbirine karşı karşıya gelmek.

Bire Ali bunları nediçin: Bir şeyin neye yarayacağını soruyor.

Bire hörtüklenesice: Bir nevi beddua etmek.

Bire ölen nere gidiyon: Bir insana nereye gittiğini sormak.

Bire yavrum boymu ürüyon: Uzamak.

Bir solukta kapışıyorlar: Bir anda yeyip bir şeyi bitirmek.

Birtiği yattım: Az yatmak.

Bir yağmur yağsa özsaat erirdi: Çabuk erimek.

Bize bayak geldi: Bir insanın bir yere biraz önce gelmesi.

Bizim tosun eği böğürdü: Tosunun sesinin çok çıkması.

Boğon mu geldiniz: Ne zaman gelindiğini sormak.

Boğon ne oldu bilmem: O gün neler olduğunu bilmemek.

Böylede yediaralı tavık olurmu: Tavuğun hareketinden hoşlanmıyor.

Bu avrat çok sak yatar: Uykudayken çok çabuk uyanmak.

Bu avrat koyunluyumuş: Bir kadının gebe olması.

Bu çocuğun uykusu yeyni: Uyuyan bir çocuğun çabuk uyanması.

Bu çocuk çok cenefe: Çocuğun zayıf kaldığını söylüyor.

Bu çocuk çok köturum: Çok zayıf olmak.

Bu çocuklar yegilmez: Çocukların gevezelik edişi.

Bu çocuğun g… çentik gibi: Çocuğun zayıflığı anlatılıyor.

Bu döl değsiz: Bir insanın gevezelik yapması.

Bu efrenti gibi olmuş: Küçük olmuş.

Bu fistan kösüre gibi daha: Elbisenin daha çok sağlam olduğu.

Bugün epeyceğim: Bir gün öncekinden daha iyi olmak.

Bugün team tatmadım: Hiçbir şey yememek.

Bu herif çok değsiz: İnsanın yaptığı hareketleri beğenmemek.

Bu heç yanmaz: Bir şeyin yanmasının zor olması.

Bu inek boğasamış: İneğin hamile kalması.

Bu kapı yalavıç olmuş: Kapı bozulmuş.

Bunda bir soluk var: Nefesten başka bir şeyin kalmadığını ifade ediyor.

Bunlar gelmiye eriniyor: Bir yere gelmeye arzulu olmamak.

Bunlar heylesi adam bire: İnsanları beğenmiyor.

Bunlar nere kopuşuyorlar: Bir yere hızla gitmek.

Bunlar nereden peydah oldu: Nereden çıktı.

Bunlar yumuş tutmazlar: Bir insanın verilen görevi yerine getirmemesi.

Bu peşkir gönüksü kokuyor: Havlunun yanıksı kokması.

Buraları carış ettiler: Bir yeri kirletmek.

Buraları gumburuz gibi ettiler: Toprağı iyice sürmek ve yumuşatmak.

Buraları Memmet arı sili etti: Etrafi temiz hale getirmek.

Bunların gurur halı yok: Çok ıslanmış olması anlatılıyor.

-C-

Canı ciğeri kokasocalar: Bir insana beddua etmek.

Canıgızı kokudurum: Beddua ediyor.

Canından alışacılar: Beddua etmek.

Cıkla keser vurdun: Keserle bir şeyi kesmek.

Cıkla yağ dolu: Çok yağlı.

Cip yüce olmuş: Yüksek olmuş.

Curruğum cıktı: Çok ıslanmak.

-Ç-

Çekirge oğlu değnek gibi: Zayıf.

Çip beri koydun: Bir şeyin öbür eşyaya yaklaştırılması.

Çocuk bösböyük oldu: Çocuk büyüdü.

Çocuklar onlar obaların: Bir şeyin başkasına ait olduğu.

Çocuklar yatakda donbalak döndü: Çocukların yatakta oynaması.

Çok acıştım: Çok üzülmek.

Çomca gibi kurumuş: Bir şeyin çok zayıflamış olması.

Çorabım topaç gibi olmuş: Çorabı ıslanmış.

-D-

Daha çıkıntım öyle duruyo: Elbisenin daha yıkanmadığı.

Daha epeyi gününüz var mı: Birkaç günün olup olmadığı soruluyor.

Dayın boğon geldi: Bugün geldi.

Defterime geçti: Yağmurda ıslanmak.

Delik dersik komadın kapadın: İyice bir yerin kapanması.

Dırnaklarım döküldü: Çok üşümüş olmak.

Dibine yığlı nar dökülmüş: Narın çok dökülmüş olması.

Durduğum yerde ayağım guruluyor: Oturduğu halde ayağın uyuşması.

Dursun bakalım harramaz mı: Bekle bakalım yanmazmı.

Dünediler şimdaha: Tavukların kümese girmesi.

Dün uyudum birtiği: Az uyumak.

Düşünce yere, torpada yarılıvermiş: Yere düşüp parçalanması.

-E-

Edem bu çocuklar ne tez geldi: Çocukların çok çabuk gelmesi.

Edem bunlar kim: Tanımadığı insanları sormak.

Edem, hepiçiği bitti: Bir şeyin tamamının bitmiş olması.

Eği değne: Bir şeyde tuhaflık görmek.

Ekin gön gibi giymiş: Ekinin çok iyi oluşu.

Elif çepeli yudum: Bulaşığı yıkamak.

Elim ayağım döküldü: Elin ayağın üşümesi.

Elim gurdeşen oldu: Elin çok üşümesi.

Elime horpada oturdu: Ele bir şeyin batması.

Elimin başı bölük bölük oldu: Parmak uçlarının çatlak oluşu.

Eliyin tapı ile vuruver: Elinle düzgün vur.

Ellehem bitirdin: Başlanan bir şeyin bitirilmesi.

Emmede gayam şu iplik: İpliğin sağlam oluşu.

Eyice budadım öteberiyi: Bahçeyi iyi şekilde budamak.

-F-

Fakı, gah ora kuruyom, gah ora kuruyom: Kurulan fakın yer değiştirilmesi.

Fırga fırga başım ağrıdı: Ara ara başın ağrıması.

Fırıl fırıl yel geliyor: Rüzgârın az az gelmesi.

-G-

Gaba goyunda yeyin: Yemeğin tabaklara konularak yenmesi.

Gadasın aldığım nereye gidiyon: Bir insana sevgisini göstermek.

Gara gara hörtük: Beddua etmek.

Gara gara zınk: Bir şeye beddua etmek.

Gar lepek lepek yağıyor: Kar yağması.

Gara yezit: Siyah olan tavuk.

Gasefetimi, belamı buldum: Bir şeyden rahatsız olmak.

Geberesiceler doymazlar: Hayvanların çok yemeleri.

Geberesiceler yemi bitirdi: Tavukların verilen yemi hemen bitirmesi.

Gecede kakılmaz onnoğsuz: Gece kalkmak için endişe etmek.

Geceleri bir tutam yok: Gecelerin kısa oluşu.

Geciler gayrı tekeseler: Keçilerin hamile olması için çiftleşmesi.

Gediyok bile demediler: Giderken haber vermemek.

Gediyon mi afırı: Kalkıp gitmek.

Gelmeni dağnedim durdum: Bir insanın gelmesini özlemle beklemek.

Gem gibi geymiş: Bir mahsulun iyi oluşunu ifade ediyor.

Gene gelmiş yetmiyesice: İstemediği bir insanın yanına gelmesi.

Getirdim ama hurtum çıktı: Bir şeyi getirirken çok yorulmak.

Gezmeye ulaşmıyasın: Gezmesini istememek.

Gıfrecan olmuş hepiçiği: Bir şeyin paramparça olması.

Gımıl gımıl geliyor: Yavaş yavaş bir yere gelmek.

Gırağı ıslanmıya ıslanmıya tangırdak gibi: Kenarının çok sert olduğu.

Gırağlarına bişe çakmalı: Kenarına bir şey ilave etmek.

Gıran dıkılasıcalar doymazlar: Yenilenlerden hoşnut olmamak.

Gırıntı aldım getirdim: Küçük çöpleri toplayıp bir yere getirmek.

Gızgın peşkirlerden birini koy: Sıcak olan havluyu koymak.

Goca yel çıktı gayrı dığmez: Rüzgarın hızlı esmesi.

Golumun uccazı gurudu: Islanan yerin kuruması.

Gopa gopa gitti: Koşa koşa gitti.

Gor, gor govalıyor: Birinin diğerini sürekli kovalaması.

Gosgoca oldu meğsim: Çocuk büyüdü.

Gözlerim çakmak çakmak oldu: Gözün acı duyması.

Guduruk bu oğlan: Yapılan işlerden hoşnut olmamak.

-H-

Halım gaçtı: Rahatsız olmak.

Hambıl hap oldu bura: Bir yerin boşalması.

Hambıl hap olmuş ev: Evde kimsenin oturmaması.

Hanacığın harap ola: Bir insana beddua etmek.

Havalar neozel soğodu: Havaların soğuması.

Hepiçiği tutulmuş yatıyorlarmış: Hepsi hastaymış.

Hepisi börtlenivermiş: Hepsinin çürümüş olması.

Hepsi gıfracan gibi yatıyo: Hepsi yatmış.

Hepisi yekinmiş: Hepsi kalkmış.

Her şeyi pinçik pinçik ediyor: Ufak parçalara ayırmak.

Heyle dışlık ediyon: Nasıl vakit geçiriyorsun.

Heyle oldu şu pontullar: Giyilen pantolonun dar oluşu.

-I-

Ihır sıhır duyuyorum işte: Az duymak.

-İ-

İbiğe ateş ipilettim: Kenarda ateş yakmak.

İçeriden şura beğzerce: İçeriden dışarının daha iyi olduğu.

İçinden bezerlendi: İçte meydana gelen bez belirtisi.

İçinize gıran dıkıla: Hepsinin ölmesi isteniyor.

İflah olmıyasıcalar: Beddua etmek.

-K-

Keç, keç, keç, keç: Danayı bir yere sürmek.

Kele benim geder halım yok: Rahatsız olmak.

Kellemi yere koymadım: Hiç uyumamak

Kellesini koymadan uyur eller: Çok çabuk uyuyabilmek.

Kepir kepir döküldüler: Her şeyin dökülmüş olması.

Keşke epeyce olaydı: İyileşeydi.

Kişi dürzü: Tavukları kovalamak.

Kör şeytan kör gözüne: Bir şeye kızma ifadesi.

Külük gibi duruyor: Sağlam yapılı olduğunu söylüyor.

Künde indiremiyordum: Daha iyileşmiş olup bir şeyi indirmesi.

-L-

Lep geliyor, lep gidiyor: Aniden geliyor, çok çabuk geri gidiyor.

Lepbeden geldi: Aniden gelmek.

Lemerse iyi açılır: Rutubetli olursa daha iyi açılır.

-M-

Memmet ben şobaşa varıcım: Evden başka bir yere gitmek.

Memmet çok öteberi getirdi: Eve birçok şeyin alınıp getirilmesi.

Memmet nereye gediçin: Gideceği yeri soruyor.

Mineciği tükenesiciler: Tükenmelerini istemek.

Mirt mirt geziyor: Yavaş yavaş gezmek.

-N-

Nakıt olursa olsun: Ne zaman olursa olsun.

Narların hepsi başında şak olmuş: Narlar başında ağızları açılmış.

Narların başında ağzı yarıldı: Narların ağacında ağzı açıldı.

Nedi çirkin giyon bire ulan: Giyilen giysinin hoşa gitmemesi.

Nediçin bunları: Bir şeyin neye yaradığını sormak.

Nerde kaldı gelmez olasıca: Birisini kahırla beklemek.

Nereden ehteş oldu: Nereden çıktı.

Nereye gediyon kele: Bir insanın nereye gittiğini sormak.

Nereye yürüyüş götürdünüz: Nereye gidiyorsunuz.

Ne oldu yesene kele: Bir şey yenirken endişe duymak, yemede ısrar etmek.

Ne yedigaralı bu oğlak: Oğlağı beğenmemek.

Ninemeli bunları: Beğenmemek.

Nolada bu su tükeniyor: Suyun az gelmesi.

No olmuş buna kele: Bir şey olup olmadığını soruyor.

-O-

O ağaçtan enin galan: Ağaçtan inilmesini istemek.

O dabancayı alanın bağrında patlasın: Silahı alana beddua ediyor.

O dölde gedikmola: Gidip gitmediğini merak ediyor.

O döl ötekini daşlıyo: İki çocuğun birbirine taş atması.

Ocağa düşüp ölesim geliyo: Hoş etmediği bir sözden dolayı kahrediyor.

Ocağı batasıca: Karşıdaki insana beddua etmek.

Ocağı geçesice neozel kapanıyor: İyi kapanmış olmak.

O doğuz oğlu doğuz: O kişiyi beğenmemek.

Oğlaklar bahçeye dıkıldı: Keçi yavrularının bahçeye girmesi.

Oğlum dişin nediği eküş eküş çıkmış: Dişin düzgün çıkmadığı.

Oğlum gıtzat duyuyom: Kulakların az işitmesi.

Oğlum kapıyı dille: Kapıyı anahtarla kapatmak.

Oğlum şonnar geldi: Eve birisi geldi.

Oğlum yemeği böldüm: Yemeği kaplara koymak.

Oncağız elinden emekli: Eliyle bir şeyler yapıp geçim sağlaması.

Ondan gabak galdım: Başını örtmemesi.

Onlardan okuntu geldi: Davetiye geldi.

Onları emmede saklıyon: Bir şeyleri muhafaza etmek.

Onlar orada navutucu: Bir insanın bir yerde ne yapacağını merak etmek.

Oranın toprağı gara gumburuz gibi: Toprağın çok yumuşak olduğu.

Ortalık bugün de açılmadı: Havanın kapalı olması.

Ot, çöp yeseneğiz: Ne bulursan onu yemek.

Oturmuşlar tamaşa ediyorlar: Oturup seyretmek.

Oturupda yesene bire ölen: Oturarak yenilsin isteniyor.

-Ö-

Öteğen onları yudum: Bir gün önce elbiseleri yıkamış olması.

Öte vardım beri geldim: Bir yere gidip gelmek.

-P-

Pırtım yırtıldı: Elbisenin yırtılması.

Pürtledi şora cıktı: Aniden dışarı çıktı.

-S-

Sen zırlama ulan: Sen konuşma.

Sigara tabolasını yapıyor: Sigara taplası yapmak.

Siz burada oturudurun: İnsanların bir yerde oturmasını istiyor.

Sizin emiğiniz içeri: Yüz hatlarının bozuk oluşu.

Soğuk dursun birtiği: Sıcak olan bir şeyin soğumasını istemek.

Soğuk elimi kerp kerp kesiyor: Elin çok soğuktan üşümesi.

Suyu niye boşa hapıdıyorsunuz: Suyun neden boşa akıtıldığını sormak.

Sülalesi gececesi: Beddua etmek.

-Ş-

Şaltok gibi oluyor: Sağlam oluyor.

Şimdi sırtım gızgın olur: Giyilen bir elbisenin insanı ısıtması.

Şora otursan eyi tamaşa eden: Bir yere oturup seyretmek.

Şu baştan yel geliyor, zatı durulmuyor: Çok yel esiyor.

Şu çiçekler nozel açmış: Çiçeklerin güzel açması.

Şu çirtimleri niye almadın: Küçük üzümlerin de alınmasını istemek.

Şunlar orada yumuşuk duruyor: Bir eşyanın karışık durması.

Şuradan insamı düşüyordum: Bir yerden düşmeden kurtulmak.

Şura tekinnediği gızmıyor: Kolay kolay ısınmıyor.

Şuracıkta oturmuş: Bir yerde oturmak.

Şuralara sığmıyasıcalar: Bir yerden başka yere gitmelerini istemek.

-T-

Tağrı canığı ala: Bir insana beddua etmek.

Tamaşamı ediyon: Seyretmek.

Ta şora vardı: Daha ileri gitti.

Tavıklar yerine türpeden gidiyor: Tavukların tüneğe girmesi.

Tavuklar beriye sığnanmış: Tavukların bir yere toplanması.

Tavuklar guzlamamış: Tavuklar doğurmamış ve yumurtlamamış.

Tavuklar yelişiyor: Tavuklar geziyor.

Tetik gibi koyduk: Tam yerine bir şeyi oturtmak.

Töm töm yanıma geliyor: Yanına yaklaşması.

Tütünler ombac oldu: Tütünlerin küçük parçalara ayrılması.

Tütüne çok su püskürttüm: Tütüne çok su vermek.

-U-

Uç, uç, uç üşüdüm: Çok üşümek.

Umumu gitmişler: Hepsinin gitmesi.

-Ü-

Üç gün oldu yaykanalı: Üç gün olmuş yıkanalı.

Ülgüsüz giyinmiş: Güzel giyinmek.

-V-

Varıyım bir aspirin yeyim: Aspirin yutmak.

Vira yağıyor, vira yağıyor: Durmadan yağmurun yağması.

Vurunca uyuşturasın: Vurarak rahatsız etmek.

-Y-

Yağmur simir simir yağıyor: Yağmur yavaş yavaş yağıyor.

Yağşi ağrıdığı yoktu: Ağrımadığından memnun olmak.

Yağşi rahatladım: Rahatlamasından memnun olmak.

Yanıbotururken yanmadı: Yanan bir ateşin aniden sönmesi.

Yaşına doymayasıcalar: Beddua etmek.

Yede zıkımlan: Yeyip karnını doyurması.

Yel bugün faran faran esiyor: Rüzgârın aralıklı esmesi.

Yel yeğnedi: Rüzgârın şiddetli esmesi.

Yemesse nesine bişirmeli: Beğenilmeyen bir yemeğin pişirilmemesi.

-Z-

Zahar gelirler: Şüpheyle bir yolcuyu beklemek.

Zatı ateş eğice söğünmüş mü: Yanan ateşin tam olarak sönmesi.

Zoba korlanıyor: Sobanın yanması.

3.3. Değerlendirme

Düziçi'nde yaptığımız derleme çalışmalarında, halk kültüründe yöresel kelimelerin ve halk söyleyişlerinin korunduğunu gözlemledik. Halkın yöresel kelimelerinin ve söyleyişlerinin yok olma tehlikesi karşısında derlenerek kayıt altına alınmasını uygun bulduk.

SONUÇ

Çalışmamızda Düziçi ilçesinin tarihi, coğrafi özellikleri, nüfusu, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı incelendikten sonra halk inançları, bayramlar ve törenler konuları üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmayla zengin bir halk kültürüne sahip olan Düziçi ilçesinin halk inançlarının, bayram ve tören kutlamalarının önce Akdeniz kültüründeki sonra da Anadolu kültüründeki yerinin belirlenmesine ve bu kültür ögelerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına ve daha sonra bu alanla ilgili çalışma yapmayı amaçlayan araştırmacılara kaynaklık etmesine katkıda bulunmayı amaçladık.

Araştırmamız sonucunda Düziçi'nin halk inançları bakımından oldukça zengin bir ilçe olduğunu tespit ettik.

Düziçi halk inançlarına baktığımızda, oluşumunda yörenin iklim ve coğrafi özelliklerinin ve kırsal yaşantının getirdiği hayat tarzının etkisinin olduğunu görüyoruz. Örneğin yörenin iklimine uygun olarak incir, zeytin, nar, ceviz, zakkum gibi bitkiler yetişmektedir. Bitkilerle ilgili halk inançlarına baktığımızda, yöredeki inançların yetişen bitkilerle alakalı olduğunu görüyoruz. Örneğin yer fıstığı Osmaniye ili ile özdeşleşen bir bitkidir. Düziçi'nde yer fıstığı sökülürken çatallı fıstığı bulan kişi, tarla sahibine gider ve "eşşeğimi yükle" der. Tarla sahibi çatallı fıstığı bulan kişiye bir miktar para veya bir kova fıstık verir. Böylece o tarladaki fıstığın bereketli olacağına inanılır. Düziçi'nde yer fıstığı ile ilgili halk inancı vardır ancak antep fıstığı ile ilgili bir inanca rastlamadık. Yörede antep fıstığı yetiştirilmediği için bu bitkiyle ilgili bir inanca rastlamamamız normaldir.

Düziçi, coğrafi yapı olarak Amanos Dağları ile çevrili düz bir alan üzerine kurulmuştur. Düziçi'nin ova köyleri bulunmakla beraber dağlık köyleri de mevcuttur. Yörenin bu coğrafi yapısı küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine oldukça müsaittir. Bu durum halk inançlarına da yansımıştır. Örneğin, bağırsağı düğümlendiği için yerde debelenen koyunu ilk gören kişi atlet, şapka gibi üzerindeki bir eşyasını, koyuna koklatırsa koyunun iyileşeceğine inanılmıştır. İlçede hayvanlarla ilgili derlediğimiz halk inançlarına baktığımızda, balıkla ya da deniz canlıları ile ilgili halk inançlarının olmadığını görüyoruz. Düziçi'nin denizle sınırı olmadığı için deniz canlılarıyla ilgili halk inançlarının olmamasının normal olduğunu söyleyebiliriz.

Dış etkilere ve doğaüstü varlıkların etkilerine açık olduğu düşünülen hayatın geçiş aşamalarında yani doğum, evlenme ve ölüm olaylarının etrafında pek çok halk inancının meydana geldiğini gözlemledik. Bunların dışında günlük hayatın her alanında çeşitli halk inançları bulunmaktadır. Düziçi'ndeki bu inançlarda eski Türk inançlarının izlerini, İslamiyet'in etkisini, taklit büyüsünün izlerini ve temas büyüsünün izlerini görmekteyiz. Ayrıca yapılması istenmeyen davranışları engellemek amacıyla oluşan halk inançlarının bulunduğunu söyleyebiliriz.

Eski Türk inançlarının izlerinin bulunduğu halk inançlarına baktığımızda; aydaş çocuğun kurt derisinin ağzından geçirilmesinde "hayvan kültü"nü, çocuğu olmayan kadınların Düldül Dağı'na gidip göbeklerini kayaya sürmelerinde "dağ kültü"nü, çocuğun kırkını çıkarmak için kullanılacak suya 40 tane taş koymada "taş kültü"nü, ulu ağaçların kesilmemesi, altına tuvalet yapılmaması gerektiğine inanmada "ağaç kültü"nü, sarılık hastasının pınardan alınan su ile yıkanmasında "su kültü"nü, kor ateşe su dökülmemesinde "ateş kültü"nü, gelinin yeni evine götürülmeden önce mezarlığa götürülmesinde "atalar kültü"nü görmekteyiz. Güneşe ve aya tükürülmemesinde ise Göktanrı inancının etkisi bulunmaktadır.

İslamiyet etkisiyle oluşan halk inançlarına baktığımızda; hamile kadının üzerinde muska taşımasını, kırklı çocuğun beşiğine albasmasın diye ayet konulmasını, doğum kolay olsun diye kadına okunmuş su verilmesini görmekteyiz.

Taklit büyüsü izlerini taşıyan halk inançlarına baktığımızda; doğum sancısı tutan kadına kolay doğum yapmış bir kadının elini yıkadığı suyun içirilmesini, aydaş çocuğun aydaş hastalığından iyileşmiş birinin gömleğinden geçirilmesini, gelinin çeyizini yapacak ya da kınasını yoğuracak kişinin mutlu evliliği olan kişilerden seçilmesini görmekteyiz.

Temas büyüsü izlerini taşıyan halk inançlarına örnek olarak; ortalığa atılan saçları birilerinin alıp büyü yaptıracağına inanılmasını ve askere giden gencin kıyafetlerinin yıkanmadan kaldırılırsa kokusuna geleceğine inanılmasını söyleyebiliriz.

Yapılması istenmeyen davranışları engellemek amacıyla oluşan halk inançlarına örnek olarak; gece sakız çiğnenmemesini, gece merdiven altından geçilmemesini, gece tırnak kesilmemesini söyleyebiliriz. Yapılması hoş sonuçlar doğurmayacak bu davranışları önlemek amacıyla yaptırım gücü kuvvetli çeşitli inanışlar oluşmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde kandiller, kutsal aylar, dini ve milli bayramlar, sünnet, hac, askere gönderme törenleri, mevsimlik törenler ve bunlarla ilgili halk inançlarını tespit ettik, elimizdeki malzemeye göre sınıflandırdık.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, Düziçi halkının konuştuğu yöresel kelimelerden bir sözlük hazırladık. Emekli öğretmen Mehmet Yılmaz'ın annesinden derlediği halk söyleyişlerine, yörenin söyleyiş özelliklerinin yok olma tehlikesine karşı kayıt altına alınması düşüncesiyle çalışmamızda yer vermeyi uygun bulduk.

Düziçi'nde törenlerin birarada kutlanmasına önem verildiğini, törenin merkezinde olan ailelerin yalnız bırakılmadığını gözlemledik. Düziçi halkı sosyal dayanışma ve sosyal ilişkilerin kuvvetli olmasına büyük önem vermektedir.

Çalışmamızda yaptığımız tespitlerle saklı kalmış halk inançlarının ve kültür zenginliklerimizin gün ışığına çıkmasını, Anadolu ve Türk dünyasındaki benzerliklerini, farklılıklarını gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlıyoruz.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim (1975), "Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarıyla İlgili Bir Sınıflandırma Denemesi I", Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim (1987a), "Kastamonu'da Dini folklor veya Dini- Manevi Halk İnançları", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. IV, Ankara.

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim (1987b), "Bartın ve Çevresinde Dini- Manevi Halk İnançları", Türk Folklorundan Derlemeler, Öztek Matbaacılık, Ankara.

Abdurrahman, Varis (2004), "Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", Milli Folklor, Feryal Matbaası, Ankara.

Acıpayamlı, Orhan (1974), Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Açа, Mehmet (2005), "Türk İnanış ve Düşünüş Sistemlerinde Meyve", Fikret Türkmen Armağını, Kanyılmaz Matbaası, İzmir.

Albayrak, Erol (2006), "Erciş'te Eski Türk İnançlarının İzleri", Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altay, Halife (1998), Anayurttan Anadolu'ya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Alptekin, Mehmet (2007), "Silifke'de Eski Türk İnançlarının İzleri", Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Artun, Erman (2000), Adana Halk Kültürü Araştırmaları I, Adana Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Adana.

Artun, Erman (2005), Türk Halk Bilimi, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Artun, Erman (2008), Halk Kültürü Araştırmaları, Kitapevi Yayınları, İstanbul.

Aydınoğlu, Burcu (2005), "Tire Merkezinde Halk İnanışları", Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balaban, Tuğrul (2006), "Sandıklı Halk İnanışları ve Uygulamaları", Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Başoğlu, Hasan Fehmi (1959), İslamiyet'te Cenaze, 2. b, Ankara.

Bilmen, Ömer Nasuhi (1962), Büyük İslam İlmihali, İstanbul.

Boratav, Pertev Naili (1973), 100 Soruda Türk Folkloru, (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar), Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Boratav, Pertev Naili (1997), 100 Soruda Türk Folkloru, 4.b, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Cenikoğlu, Tarıman (2002), Akşehir Folklorundan Bir Demet, Bizim Büro Basımevi Yayın Dağıtım Sanayi, Ankara.

Çay, Abdulhaluk M. (1997), Hıdırellez Kültür Bahar Bayramı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Çıblak, Nilgün (2002), "Anadolu'da Ölüm Sonrası Mezarlıklar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler", Türk Kültürü.

Çobanoğlu, Özkul (2003), Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları, Akçay Yayınları, Ankara.

Dağsever, Bekir (2009), Düziçi Çitli Köyü Avşar Halk Kültürü, Ekrem Matbaası, Adana.

Eker, Gülin Öğüt (1998), "Türk Kültürü İçinde Geleneksel Bolu Evlenme Adetlerinin Yeri", Milli Folklor, S. 40, Ankara.

Eker, Muzaffer (2000), Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi, Ankara.

Ekici, Metin (2002), "Tire Yöresi Yağmur Duası Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", Milli Folklor, Feryal Matbaası, Ankara.

Eliade, Mircea (2006), Şamanizm, İmge Kitapevi, Ankara.

Ercan, Emine Hilal (2006), "Balkanlarda Gökyüzü İle İlgili İnanışlar ve Halk Takvimi", Milli Folklor, Feryal Matbaası, Ankara.

Erden, Atilla (1987), "Anadolu Türkmen Boylarında Düğün", *III. Milletlerarası Türk Folkloru Kongresi Bildirileri*, C. IV, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

Erdentuğ, Nermin (1977), Sosyal Adet ve Gelenekler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Ergin, Muharrem (1964), *Dede Korkut Kitabı*. 3. Baskı, Ebru Yayıncılık, İstanbul.

Erginer, Gürbüz (1997), Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri, Yapı Kredi Yayınları, Ankara.

Ersoy, Ruhi (2002), "Türklerde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritueller", Milli Folklor, S.54, Ankara.

Ersoylu, Halil (1984), "Oğuz Han'ın Koyduğu Adlar", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, s. 33.

Eroz, Mehmet (1985), "Türk Topluluklarının Ölüm Adetleri Üzerine Bir Deneme", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, S.35.

Eyüboğlu, İsmet Zeki (1974), Bütün Yönleri ile Anadolu İnançları, Koza Yayınları, İstanbul.

Gökbel, Ahmet (1998), Anadolu Varsakları'nda İnanç ve Adetler, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Gönen, Sinan (2006), "Dede Korkut Hikayelerinden Günümüze Yansıyan Evlilik Adetleri", Milli folklor, Ankara.

Güçlü, Mehmet (2004), "Trabzon Yöresi Düğün Törenlerinde Horon", Milli Folklor, S. 64, Ankara.

Güldemir, Münevver Karanfil (2008), "Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güler, Abdulkadir (1998), Mardin Folkloru Gelenekler-Görenekler, Ankara.

Güvenç, Bozkurt (1999), İnsan ve Kültür, Remzi Kitapevi, Ankara.

Güzelbey, Cemil Cahit (1982), "Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töre ve İnançlar", Türk Folkloru Araştırmaları 1981/2, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

İnan, Abdülkadir (1998), Makaleler ve İncelemeler C.I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

İnan, Abdülkadir (1998), Makaleler ve İncelemeler C.II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

İnan, Abdülkadir (2006), Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

İşlek, Bekir (2009), Tekeden Teleme Çalmak, Çatı Yayınları, İstanbul.

Kalafat, Yaşar (1994), "Türk Halk İnançlarında Hususiyle Doğu Anadolu'da ve Orta Toroslar'da Kırk Motifi", Milli Folklor, Feryal Matbaası, Ankara.

Kalafat, Yaşar (1998), "Anadolu ve Yakın Çevresi Türk Halk İnançlarında Ölüm veya Halk İnançlarımıza Göre Yatır Ziyareti", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, Mezarlıklar Vakfı Yayınları, İstanbul.

Kalafat, Yaşar (1999), "Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi", Milli Folklor, C. 6, S. 44, Feryal Matbaası, Ankara.

Kalafat, Yaşar (2006), Doğu Anadolu'da Eski Türk İnanışlarının İzleri, Ebabil Yayınları, Ankara.

Kalafat, Yaşar (2007a), Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları I, Türk İrfanında Kurt, Lalezar Kitapevi, Ankara.

Kalafat, Yaşar (2007b), Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları IV, Türk Dünyası Teori ve Metod, Lalezar Kitapevi, Ankara.

Kalafat, Yaşar (2008), Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları V-VI, Dede Korkut Yukarı Eller, Lalezar Kitapevi, Ankara.

Kaya, Doğan (1997), "Dualar ve Beddualar", Türklük Bilimi Araştırmaları, S.4, s.99-121, Sivas.

Kıyak, Abdulkadir (2005), "Baskil ve Çevresinde Yaygın Halk İnanışları", Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köse, Nerin (2003), "Türk Düğünlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği", Milli Folklor, S.60, Ankara.

Küçük, Abdurrahman (1987), "Erzincan ve Çevresindeki Halk İnanışlarına Toplu Bakış", *III. Milletlerarası Türk Folkloru Kongresi Bildirileri*, C. IV, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

Nahya, Zümrüt (1987), "Kız İsteme ve Söz Kesme Gelenekleri Üzerine Bir Atlas Denemesi", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. IV, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

Olcaytu, İbrahim (2000), Folklor Defterleri-I (1907–1945), Kalan Yayınları, Ankara.

Olgunsoy, Berna (2007), "Balıkesir Yöresinden Derlenmiş Bitki ve Hayvanlarla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Önal, Mehmet Naci (2004), "Trabzon'da Asker Düğünü", Milli Folklor, S. 64, Ankara.

Örnek, Sedat Veyis (1966), Sivas ve Çevresinde Hayata Çeşitli Saflarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İsimlerin Etnolojik Tetkiki, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını, Ankara.

Örnek, Sedat Veyis (1971), Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.

Örnek, Sedat Veyis (1979), Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Örnek, Sedat Veyis (1988), 100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Örnek, Sedat Veyis (2000), Türk Halk Bilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Özder, M. Adil (1967), "Doğum ve Çocuk Üstüne Gelenek ve İnançlar", Türk Folklor Araştırmaları, C. 10, s. 213.

Öztelli, Cahit (1951), Zile'de Doğum ve Adetleri, TFA, c.2, Yörük Matbaası, İstanbul.

Santur, Meltem (1996), "İç Anadolu Bölgesinde Kız Evinden Oğlan Evine Getirme Sırasında Uygulanan Gelenekler", *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Sezen, Lütfi (1993), "Erzurum Şehir Folkloru, Atatürk Üniversitesi", Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şafak, Ali (1978), "Hakkari Civarında Dini ve Ahlaki Yaşayış Üzerine Bir Deneme", Atatürk Üniversitsi, XX. Yıl Armağanı, Ankara.

Şahin, Hüseyin Ali (2004), "Düziçi Öğretmen Okulları", Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler.

Şener, Cemal (2003), Şamanizm Türklerin İslamiyet'ten Önceki Dini, Etik Yayınları, Ankara.

Şişman, Bekir (2002), "Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölümle) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar", Türk Halk Kültürü Özel Sayısı-III, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.

Şişman, Bekir (2003), "Samsun'da İcra Edilen Bir Yağmur Duası Ritüeli ve Türk Kültür Tarihi Bağlamında Düşündükleri", Milli Folklor, S.58, Feryal Matbaası, Ankara.

Tacemen, Ahmet (1998), Halk Bilimi Verileri Zemininde Türk Kimliği, Niğde Üniversitesi Yayınları, Niğde.

Tan, Nail (1976), "Türkiye'de Evlenemeyen Kızların Kısmetlerini Açma Pratikleri", Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, Ankara.

Tan, Nail (1995), Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler, Yaylım Matbaası, İstanbul.

Taner, Nuri (1984), "Ağrı'da Tarla ve Ekin Biçmeye İlişkin İnanmalar ve Büyüsel İşlemler", Halk Kültürü, S.3.

Tanyu, Hikmet (1976), "Türklerde Ağaçla İlgili İnançlar", Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Taş, Hülya (1996), "Erzurum'da Doğum ve Çocukla İlgili Eski Adet ve İnançlar", Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1994, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Taş, Hülya (2008), "Bir Alevi Köyü: Bursa Şehitler Köyünde Evlenme Törenleri", Milli Folklor, S. 80, Ankara.

Taşpınar, İbrahim (2006), "Siirt İli ve Çevresi Yaygın Halk İnanışları", Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tezcan, Mahmut (2000), Türk Ailesi Antropolojisi, İmge Kitapevi, Ankara.

Tuna, Erhan (2000), Şamanlık ve Oyunculuk, Okyanus Yayıncılık ve Yapımcılık, İstanbul.

Türkten, Nevzat (1996), "Kayseri Düğünlerinde Gelin ve Güveyin Seçimlerinde Dikkat Çekici Usuller", *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Uçak, Salih (2007), "Ergani'de Eski Türk İnançlarının İzleri ve Halk Hekimliği", Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uçar, Müjgan (1976), Anadolu Folklorunda Fadime Ana, TFA Yıllığı, KBMFAD Yayınları, Ankara.

Uslu, Şükrü (2004), "Darende ve Çevresinde Halk İnançları", Milli Folklor, S. 61 Feryal Matbaası, Ankara.

Veren, Ergün (2009), Yazılı Kaynaklarda Anadolu'da Halk Takvimi ve Halk Meteorolojisi, Ergün Veren Yayını, Ankara.

Veren, Ergün (2010), "MÖ 8'nci Yüzyıldan Günümüze Halk Takviminde Günlerin Uğuru ile İlgili İnanma ve Uygulamalar", www.türkoloji.edu.tr.

Yakıcı, Ali (1991), "Hıdırellez Geleneğinin Türk Halk Şiirine Yansıması", Milli Folklor, Ankara.

Yalman, Ali Rıza (1977a), Cenup'ta Türkmen Oymakları C. I., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Yalman, Ali Rıza (1977b), Cenup'ta Türkmen Oymakları C. II., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Yardımcı, Mehmet (1993), Halkbilim ve Edebiyat Yazıları, Açıkgöz Yayınları, Malatya.

www.duzici.gov.tr, 2010.

www.duzici.bel.tr, 2010

www.tuik.gov.tr, 2010

www.tdk.gov.tr, 2010

KAYNAK KİŞİLER

K1: Dursun Yeşiloğlu, 1959, Kurtlar-Düziçi, Düziçi Öğretmen Okulu mezunu, halk ozanı, evli, Düziçi, 2010

K2: Fatma Doğan, 1940, Kurtlar-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K3: Şerife Yalçın, 1952, Kurtlar-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K4: Bekir Dağsever, 1962, Çitli-Düziçi, lise mezunu, şair- yazar, evli, Adana, 2010

K5: İbrahim Kurt, 1966, Kurtlar-Düziçi, Açık Öğretim Mezunu, Haruniye Merkez Camisi imamı, evli, Düziçi, 2010

K6: Ali Nayan, 1950, Çotlu-Düziçi, öğrenimi yok, çiftçi, evli, Çotlu-Düziçi, 2010

K7: Mehmet Yılmaz, 1933, Gökçayır-Düziçi, Düziçi köy Enstitüsü 1950-1951 Mezunu, emekli öğretmen, evli, Mezdağı-Düziçi, 2010

K8: Mehmet Bebek, 1935, Elbeyli-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Elbeyli-Düziçi, 2010

K9: Zeynep Demir, 1942, Şekeroğlu Farsak-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Farsak-Düziçi, 2010

K10: Veli Tasak, 1950, Çitli-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Çitli-Düziçi, 2010

K11: Remziye Çot, 1949, Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K12: Sultan Pataz, 1950, Alibozlu-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K13: Rahime Topçu, 1951, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K14: Mustafa Fettahoğlu, 1949, Düziçi, yüksekokul, emekli öğretmen, evli, Düziçi, 2010

K15: Elif Kılıç, 1951, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K16: Ayşe Esnik, 1947, Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K17: Elif Yalçın, 1943, Alibozlu-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K18: Mehmet Dağsever, 1932, Çitli-Düziçi, öğrenimi yok, çiftçi, evli, Çitli-Düziçi, 2010

K19: Teslime Dağsever, 1937, Çitli-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Çitli-Düziçi, 2010

K20: Aliye Kurt, 1926, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Düziçi, 2010

K21: Emine Kılıç, 1954, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Düziçi, 2010

K22: Osman İper, 1950, Çitli-Düziçi, ilkokul terk, kınacı âşık, evli, Gökçayır-Düziçi, 2010

K23: Elif Önder, 1954, Yeşilyurt-Düziçi, ilkokul terk, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K24: Ökkeş Doğan, 1939, Düziçi, ilkokul, emekli, evli, Düziçi, 2010

K25: Melek Akdağ, 1945, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Düziçi, 2010

K26: Elif Kırat, 1931, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Farsak-Düziçi, 2010

K27: Şadiye Hançer, 1981, Farsak-Düziçi, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K28: Süheyla Köten, 1972, Farsak-Düziçi, ilkokul terk, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K29: Hasan Kurt, 1960, Düziçi, yüksekokul, emekli, evli, Düziçi, 2010

K30: Şerife Kılıç, 1944, Karkın-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Düziçi, 2010

K31: Cemile Köse, 1942, Karkın-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Düziçi, 2010

K32: Elif Dilberoğlu, 1943, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Düziçi, 2010

K33: Elif Özdemir, 1962, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K34: Sıdıka Köşker, 1945, Elbeyli-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Gökçayır-Düziçi, 2010

K35: Şerife Kor, 1977, Gökçayır-Düziçi, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Gökçayır-Düziçi, 2010

K36: Melek İşi, 1945, Gökçayır-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Gökçayır-Düziçi, 2010

K37: Eşe Yılmaz, 1945, Gökçayır-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Gökçayır-Düziçi, 2010

K38: Elif Özaydın, 1936, Hacılar-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Düziçi, 2010

K39: Emine Dal, 1960, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K40: Fatma Bilgiç, 1962, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K41: Ahmet Özkan, 1949, Düziçi, Düziçi Öğretmen Okulu mezunu, emekli öğretmen, evli, Düziçi, 2010

K42: Zeliha Özkan, 1952, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K43: Durdane Şen, 1966, Düziçi, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K44: Fatma Mert, 1976, Düziçi, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K45: Rabia Yalçın, 1980, Düziçi, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K46: Zübeyde Demirci, 1972, Düziçi, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K47: Mehmet Mercanlı, 1950, Çotlu-Düziçi, Ankara Fen Fakültesi Matematik Bölümü, emekli öğretmen, evli, Adana, 2010

K48: Cennet Liman, 1973, Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K49: Durdu Mehmet Gucuk, 1958, Çamiçi-Düziçi, ilkokul, hayvancılık, evli, Çamiçi-Düziçi, 2010

K50: Halil Çatak, 1962, Yazlamazlı-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Yazlamazlı-Düziçi, 2010

K51: Durdane Çatak, 1972, Pirsultanlı-Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Yazlamazlı-Düziçi, 2010

K52: Osman Okka, 1933, Yazlamazlı-Düziçi, öğrenimi yok, çiftçi, evli, Yazlamazlı-Düziçi, 2010

K53: Celal Okka, 1965, Yazlamazlı-Düziçi, lise, çiftçi, evli, Yazlamazlı-Düziçi, 2010

K54: Osman Şahin, 1963, Atalan Belediyesi-Düziçi, üniversite, eğitim müfettişi, evli, Osmaniye, 2010

K55: Mehmet Göl, 1944, Göllüler-Düziçi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, emekli kültür müdürü, evli, Adana, 2010

K56: Hatice Nam, 1974, Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K57: Hürriyet Akay, 1984, Düziçi, ortaokul, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K58: Fatma Duranoğlu, 1960, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Pirsultanlı-Düziçi, 2010

K59: Aytül Duranoğlu, 1984, Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Pirsultanlı-Düziçi, 2010

K60: Ökkeş Duranoğlu, 1959, Pirsultanlı-Düziçi, lise terk, çiftçi, evli, Pirsultanlı-Düziçi, 2010

K61: Elif Durna, 1952, Selverler-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Selverler-Düziçi, 2010

K62: Ayşe Seyfi, 1923, Yeşilyurt-Düziçi, öğrenimi yok, köy ebesi, dul, Selverler-Düziçi, 2010

K63: Melek Liman, 1974, Düziçi, ortaokul, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K64: Fatma Akdağ, 1981, Düziçi, lise, sekreter, bekar, Düziçi, 2010

K65: Ahmet Yalçın, 1926, Düziçi, Düziçi Öğretmen Okulu, Karayollarından emekli, evli, Düziçi, 2010

K66: Mehmet Yalman, 1950, Bostanlar-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Bostanlar-Düziçi, 2010

K67: Zeynep Koç, 1950, Bostanlar-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Bostanlar-Düziçi, 2010

K68: Elife Yalman, 1954 Ağdere Farsak-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Bostanlar-Düziçi, 2010

K69: Ali Körkü, 1931, Göllüler-Düziçi, ilkokul, hayvancılık, evli, Göllüler-Düziçi, 2010

K70: Ayşe Göl, 1925, Göllüler-Düziçi, öğrenimi yok, dul, Göllüler-Düziçi, 2010

K71: Adil Şahin, 1954, Atalan-Düziçi, ortaokul, çiftçi, evli, Atalan-Düziçi, 2010

K72: Mehmet Cuma, 1947, Atalan-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Atalan-Düziçi, 2010

K73: Mehmet Kömüş, 1952, Atalan-Düziçi, ilkokul, tavukçuluk, evli, Atalan-Düziçi, 2010

K74: Şevket Şahin, 1960, Atalan-Düziçi, ortaokul, çiftçi, evli, Atalan-Düziçi, 2010

K75: Bahattin Şahin, 1967, Atalan-Düziçi, ortaokul, çiftçi, evli, Atalan-Düziçi, 2010

K76: İlhami Kömüş, 1975, Atalan-Düziçi, lise, çiftçi, evli, Atalan-Düziçi, 2010

K77: Makbule Torun, 1977, Dümbürdek-Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Dümbürdek-Düziçi, 2010

K78: Fadıma Kılınç, 1986, Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Dümbürdek-Düziçi, 2010

K79: Kemal Demirci, 1966, Böcekli-Düziçi, lise terk, çiftçi, evli, Böcekli-Düziçi, 2010

K80: Hamide Demirci, 1974, Böcekli-Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Böcekli-Düziçi, 2010

K81: Fadıma Dombaloğlu, 1935, Dümbürdek-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Böcekli-Düziçi, 2010

K82: Aziz Keskin, 1960, Böcekli-Düziçi, yüksekokul, belediye çalışanı, evli, Böcekli-Düziçi, 2010

K83: Sultan Dombaloğlu, 1930, Dümbürdek-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Dümbürdek-Düziçi, 2010

K84: Sultan Dombaloğlu, 1935, Pirsultanlı-Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Dümbürdek-Düziçi, 2010

K85: Mustafa Dektaş, 1955, Karagedik-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Karagedik-Düziçi, 2010

K86: Safiye Çotuk, 1962, Düziçi, ilkokul, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K87: Osman Bilgiç, 1953, Düziçi, ortaokul, emekli, evli, Düziçi, 2010

K88: Ökkeş Tektaş, 1942, Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Düziçi, 2010

K89: Selver Köse, 1968, Düziçi, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Düziçi, 2010

K90: Ali Kozanoğlu, 1935, Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Düziçi, 2010

K91: Ali Abdiş, 1948, Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Düziçi, 2010

K92: Hasan Gözükara, 1955, Gökçayır-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Düziçi, 2010

K93: Halil Abalak, 1945, Karagedik-Düziçi, ilkokul, çiftçi, evli, Düziçi, 2010

K94: Ali Sail, 1935, Düziçi, öğrenimi yok, çiftçi, evli, Düziçi, 2010

EKLER

EK-1 FOTOĞRAFLAR

FOTOĞRAF: 1 DÜZİÇİ BELEDİYE BAŞKANI ÖKKEŞ NAMLI

FOTOĞRAF:2 MİLLİ BAYRAMLARDA YAPILAN SÜSLEMELER

FOTOĞRAF:3 ŞEHİTLİK

FOTOĞRAF:4 DÜZİÇİ PARKI

FOTOĞRAF:5 DÜZİÇİ'NDEN MANZARALAR

FOTOĞRAF:6 DÜZİÇİ'NDEN MANZARALAR

FOTOĞRAF:7 HARUN REŞİT KALESİ

FOTOĞRAF:8 HARUNİYE KAPLICALARI

FOTOĞRAF:9 İRFAN ÇEŞMESİ

FOTOĞRAF:10 KOCA ÇINAR ELBEYLİ KÖYÜ

FOTOĞRAF:11 KARACAOĞLAN FARSAĞINDA FISTIK EFİTLEME

FOTOĞRAF:12 ETLİ KÖMBE YEMEĞİ

FOTOĞRAF:13 MEZARLARA SERPİLEN ŞEKERLER

FOTOĞRAF:14 NAZARDAN KORUDUĞUNA İNANILAN KARAÇALI DİKENİ

FOTOĞRAF:15 HAYVANLARA TAKILAN MUSKA

FOTOĞRAF:16 NAZARDAN KORUDUĞUNA İNANILAN KURU KAFA

FOTOĞRAF:17 KURULU BIRAKILMAYAN SACAYAĞI

FOTOĞRAF:18 DÜZİÇİ KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ MÜDÜRÜ ALİ KURT

FOTOĞRAF:19 KAYNAK KİŞİ ŞAİR VE YAZAR BEKİR DAĞSEVER

FOTOĞRAF:20 KAYNAK KİŞİ HALK OZANI DURSUN YEŞİLOĞLU

FOTOĞRAF:21 KAYNAK KİŞİ EMEKLİ ÖĞRETMEN MEHMET YILMAZ

FOTOĞRAF:22 KAYNAK KİŞİ EMEKLİ KÜLTÜR MÜDÜRÜ MEHMET GÖL

FOTOĞRAF:23 KAYNAK KİŞİ DÜZİÇİ MERKEZ CAMİSİ İMAMI İBRAHİM KURT

FOTOĞRAF:24 KAYNAK KİŞİ ŞERİFE KILIÇ

FOTOĞRAF:25 KAYNAK KİŞİ MEHMET BEBEK

FOTOĞRAF:26 KAYNAK KİŞİ ALİ NAYAN

EK-2 ARAŞTIRMA ALANININ HARİTASI

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Enise KILIÇ
Doğum Tarihi ve Yeri : 08.01.1981, KAHRAMANMARAŞ
Medeni Durumu : Bekar
Adres : Kilis Anadolu Lisesi, KİLİS

EĞİTİM BİLGİLERİ

(2009-2010) : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana.

(1999-2004) : Lisans,, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü Lisanla Birleştirilmiş Tezsiz Yüksek Lisans".

Haziran 1999 : Ortaöğretim, Ayşe Atıl Anadolu Öğretmen Lisesi,

YABANCI DİL : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

2008-… :Kilis Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Kilis

2008-2008 : Suruç Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Şuruç/Şanlıurfa

2004-2008 : Hüsniye Hanım EML, TL, ATL Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Malkara/Tekirdağ